Nicolae C. Dinu
Prizonier în URSS

Cuvânt înainte

Încerc să scriu această carte pentru a da consistenţă suspinului ostaşilor români care, fără voia lor, au participat la războiul dus de Germania împotriva fostei Uniuni Sovietice. Dintre ei mulţi şi-au lăsat oasele pe pământ străin şi nimeni nu mai ştie nimic despre ei; alţii s-au întors acasă schilodiţi fizic sau psihic, ultimii petrecându-şi mulţi ani din viaţă prin spitale neuropsihiatrice.

Dar o parte însemnată dintre acei bravi ostaşi au fost luaţi prizonieri şi duşi în lagărele ruseşti; dintre aceştia puţini au mai revenit acasă, cu sufletele împovărate de durere şi sănătatea zdruncinată.

Războiul a fost întotdeauna pornit de cel care s-a considerat a fi mai tare, dar a fost şi rămâne un act de acuzare, prin el însuşi, împotriva celor care îl pornesc, dar şi a celor care-l susţin.

Războiul are regulile lui aspre care nu ţin seama de omenie, de vârsta sau frumuseţea morală a combatanţilor cărora le seceră vieţile fără a alege.

Ostaşii din tranşee nu au nicio vină că ajung în situaţia de a omorî, cu bună ştiinţă, pe potrivnicii lor, expunându-se morţii şi ei cu speranţa că aceasta îi va ocoli; adesea s-au înşelat.

Povestindu-mi întâmplările prin care a trecut, Constantin Ungureanu se oprea, din când în când şi murmura, printre oftaturi: „Am fost în infern pe toată perioada în care m-am aflat pe teritoriul sovietic, dar cel mai rău a fost iadul de la Cotul Donului, apoi din Crimeea şi lagărul, care m-au marcat!”

Ostaşii români au mărşăluit pe jos, prin stepele aride pe distanţe de mii de kilometri, îndurând gerurile năprasnice, foamea, oboseala, lipsa adăposturilor şi încleştările cu inamicul.

…Când am început să scriu această carte m-am bazat pe relatările lui amănunţite, dar am avut grijă să studiez şi unele scrieri ale înaintaşilor mei care s-au documentat la faţa locului, pe care le-am citit cu sârguinţă şi interes, deoarece nu am avut acces la arhiva militară.

De aceea nu am pretenţia că scriu istoria, aceasta o vor face istoricii, cu mai multă competenţă.

Dacă, totuşi, voi reuşi s-o scriu, îmi voi îndeplini o promisiune de suflet făcută lui Constantin Ungureanu înainte de a pleca dintre noi, căruia i-o dedic cu toată inima.

Dragul meu bătrânel, bun şi blajin, m-ai pus în faţa unei grele misiuni, un prag pe care trebuie să-l trec şi nu prea ştiu cum s-o fac. Încerc să aştern pe hârtie cât mai fidel relatarea domniei tale şi mă voi strădui să ajungă la cunoştinţa publică.

Autorul

Partea I

La luptă pentru redobândirea Basarabiei şi Bucovinei – pământ românesc!

Cap. I – Mobilizare generală

Mă aflam în vara anului 1985 în concediu de odihnă la Călăraşi, în casa socrilor mei. Bătrânul era cam suferind şi nu prea ieşea din casă, preferând răcoarea camerei ale cărei ferestre stăteau permanent deschise, cu perdelele fluturând. Se întorsese de la spital de câteva zile şi era slăbit, lucru de mirare pentru mine care-l ştiam un om foarte activ.

De cinci ani de zile se pensionase şi se preocupa de grădina aflată în fundul curţii care-l ţinea în treabă toată

vara, până după culesul viilor.

Am luat câteva ziare pe care le adusesem cu mine şi am intrat la el în cameră să-l mai înviorez puţin, discutând politică şi să-l fac să uite de boală. L-am găsit citind o revistă care trata un subiect despre pomi.

— Bună dimineaţa! l-am salutat eu.

— Bună! Ce vânt te aduce la mine?

— Voiam să văd cum te mai simţi şi să discutăm.

— Cum mă simt? Ca la bătrâneţe şi puţin obosit…

— Abia acum se văd consecinţele suferinţelor din anii petrecuţi în război, apoi la lagăr – spun eu.

— Da. Atât anii aceia, cât şi organismul care a îmbătrânit şi a cedat, a slăbit şi a obosit ca urmare a celorlalţi ani de muncă, poate şi boala, se adună.

— Când îmi povesteşti cum a fost în URSS? Mă refer la perioada războiului şi apoi ca prizonier.

— Îmi vine greu de tot când îmi amintesc acea perioadă. Mă lupt cu mine de atâta vreme să uit acea viaţă de calvar pe care am dus-o acolo şi nu pot; mă urmăreşte ca un vis urât, ca un coşmar.

— Ce a fost acolo atât de înspăimântător?

— Totul. Războiul este o treabă crudă, ticăloasă şi destul de urâtă. Nu există decât două alternative: să ucizi sau să fii ucis. Spiritul de conservare te îndeamnă să ucizi, deşi ştii bine că cel din faţa ta se poate să nu aibă nicio vină, nu ţi-a făcut niciun rău, în viaţa civilă poate este cel mai bun om de pe Pământ, dar trebuie să-l îndepărtezi din faţa ta ca pe oricare alt pericol care te ameninţă.

Dacă eu aş avea puterea să decid, aş interzice toate războaiele de pe Pământ, ca fiind nişte născociri ale minţilor bolnave; de obicei aceia sunt oameni care nu-şi pot impune puterea în alt mod decât cu arma.

Consider că războiul este cea mai absurdă invenţie a omului, plin de orori în desfăşurare şi bogat în catastrofe.

De ce te mai temi acum? Eşti pensionar şi nu mai ai ce pierde. De atunci au trecut patruzeci de ani.

— În primul rând vreau să uit de el. Apoi, chiar dacă îţi spun povestea acestui calvar, nu văd la ce ţi-ar folosi!? Mie nu mai este vreme să-mi aducă necazuri, dar copiilor mei, ţie, copiilor tăi, vă pot aduce multe, pentru că noi încă nu suntem independenţi. Ne aflăm tot sub stăpânire sovietică, chiar dacă în vorbe ne bucurăm de independenţă, suveranitate... De ce crezi că repetă într-una Ceauşescu cele cinci principii? Nu a venit vremea să spunem adevărul despre ruşi şi nu mai cred că va mai veni vreodată. Poate copiii tăi vor apuca acele vremuri, dar tot nu cred. Cine ştie?

— Spune-mi, cel puţin, ce a fost la Cotul Donului!?

— Ce să fie? Iadul pe Pământ. Un cerc de foc continuu, vacarm, moarte, într-un cuvânt, măcel.

A tăcut, iar eu i-am respectat tăcerea. Şi-a scos ochelarii şi şi-a frecat rădăcina nasului cu degetele mare şi arătător de la mâna dreaptă, făcând un efort să se ridice în şezut pentru a se aşeza mai comod pe perna care era ridicată pe capul patului. M-a privit cu o faţă obosită şi cu tâmplele total încărunţite.

Fusese un bărbat frumos, înalt de-l, 75 m., corpolent, cu faţa ovală, încadrată de un păr şaten spre blond, cu ochii verzi şi o cărare corectă pe partea stângă. Boala îl făcea de nerecunoscut; slăbise şi se încovoiase spre în faţă, iar pe mâini şi în jurul gâtului venele ieşite în relief evidenţiau pulsul încetinit al sângelui. Văzând că îl observ, se forţează şi-mi zâmbeşte, dar zâmbetul lui blajin de odinioară se pierde într-o crispare determinată de o altă suferinţă.

— Te rog să-mi scuzi insistenţa! Dacă nu poţi, nu-i nicio supărare. Voiam doar să ştiu, aşa, pentru mine.

— Dacă te hotărăşti s-o scrii, poate ţi-o spun altă dată. Dar am observat că din cărţile cu tematică de război

lipseşte tocmai viaţa reală, autorii lor caută să evoce, mai ales, partea eroică pe care o extrag din „filmul” bătăliilor purtate pe teatrul de război, punând mai puţin accent pe mizeria pe care au îndurat-o ostaşii, promiscuitatea în care au traversat războiul, sentimentul de teamă permanentă de moarte, bolile şi rănile suferite de ei, imaginea morţii îngheţată pe feţele camarazilor căzuţi lângă ei. Puţini scriu despre cei care au rămas mutilaţi pe viaţă sau cu traume psihice nevindecabile, rămânând până la sfârşitul vieţii lor prin clinici de neuropsihiatrie cu comportamente semănând cu cel al animalelor.

— Eu voi încerca să notez cât mai multe date, iar când voi avea condiţii optime, voi depune toată priceperea mea pentru a reda totul cât mai real.

*

…Atunci am fost nevoit să renunţ, deşi aveam o temere ascunsă că voi pierde relatarea lui, iar altă sursă credibilă nu cunoşteam, încă.

Profesia mea mă solicita 14 – 16 ore pe zi la muncă, încât nu puteam să studiez prin biblioteci şi ştiam că asemenea adevăruri nu vor fi fost scrise, încă. M-am mulţumit cu câteva telefoane şi câteva epistole, prin care mă informam de sănătatea lui. În ultima mă informa şi despre un fost camarad al său din timpul perioadei de prizonierat, anume Marin Mitroi dintr-o localitate – Peretu – din judeţul Teleorman, cu care mai coresponda prin scrisori. Atunci mi-a dat speranţe că în concediul meu este dispus să vorbim despre război şi despre carte.

Datorită unor probleme de serviciu, am ajuns la el la începutul lunii septembrie. L-am găsit într-o stare de sănătate ameliorată. După câteva zile de informări generale şi banalităţi despre traiul zilnic, într-o dimineaţă, după ce am mâncat, mi-a făcut cu ochiul în stil pişicher şi mi-a zis:

— Hai să-ţi arăt grădina, livada şi via! Să vezi şi tu de

ce mai poate fi în stare un om bătrân.

Carnetul meu de note – din care nu lipseau filele veline cu diverse imagini – îl aveam în valiză, astfel că am dat fuga după el în camera rezervată familiei mele pe perioada şederii noastre la ei.

— Ia uită-te cât de năzdrăvani au ajuns pomii pe care i-ai răsădit tu în martie 1959. Parcă atunci era? mă întreabă el, privindu-mă cu faţa lui blajină şi plină de un zâmbet luminos.

— Da, venisem în concediu din armată.

— Mai ştii câţi ai răsădit?

— Nu. Parcă 22 sau 24, îi răspund după un timp de gândire.

— Exact, 24. Toţi au dat fructe. Ai avut mână bună că toţi s-au prins. Au fost şi soi bun. Hai să-ţi arăt ce mi-au făcut ticăloşii ăştia cu abatorul lor! Au mutat gardul cu cinci metri mai înăuntru în curtea mea, motiv că au nevoie să se extindă pentru a crea drum pentru vagonetele de evacuarea resturilor ce rezultă după tranşare. M-am adresat la partid şi mi s-a spus că „e un caz de forţă majoră şi o necesitate de interes general”, astfel încât nu au ce face. Nu te ascultă nimeni, mai ales de când s-a dat legea care spune că pământul – inclusiv cel din curtea ta – nu mai constituie proprietate, ci ai asupra lui numai drept de folosinţă.

Mergând mai la vale, deoarece grădina lor se termina pe muchia unui deal, ne-a izbit un miros greu.

— De ce miroase atât de insuportabil? am întrebat

— În vale este o hazna în care aruncă maţe, coame, copite şi dejecţii de la animalele sacrificate, iar din cauza soarelui, intră în putrefacţie. Ne-au torturat cu asemenea poluare încă de când a fost înfiinţat abatorul.

— Nu există posibilitatea să fie mutat de aici?

— Discuţii au fost pentru a fi construit un abator mai

modern, dar se pare că s-a renunţat la el, deoarece au început să facă noi construcţii în incinta acestuia.

Am trecut prin vie, unde Constantin Ungureanu – îl voi numi prescurtat CU – mi-a povestit cum a sădit viţa de vie încă din 1968 şi cum a reuşit să-i îmbunătăţească soiul de pe coastă. Când am ajuns în vale, aproape de gard era un pom cu coroana mare şi cu destulă umbră. Doi butuci serveau drept scaune.

— Să ne aşezăm aici! a spus cu gâfâind uşor, asemănător celor care suferă de un început de astm.

L-am privit cu îngăduinţă, iar el a făcut la fel, zâmbindu-mi prietenos. De această dată i-am venit în întâmpinare cu o constatare proprie:

— Am observat că acei oameni care au suferit calvarul prizonieratului în Rusia, nu doresc să vorbească, parcă s-ar teme de ceva, poate de suferinţele lor. Aveam şi noi în sat unul Toloş, care fusese şi el prizonier în Rusia vreo patru ani, dar nu vorbea, nu voia să spună mai nimic, iar când spunea, o făcea cu sfială, cu jumătate de gură, despre cele pătimite acolo, ca şi cum s-ar fi temut să nu-şi ofenseze călăii, care au crezut că acela era dreptul lor de a avea sclavi. De ce le este ruşine acestor prizonieri să spună ce au suferit acolo?

— Teama îi opreşte. Teama de consecinţele pe care ar fi nevoiţi să le suporte, dacă nu tac.

— Totuşi, dumneata mi le vei spune pentru că nu sunt în stare să-ţi fac rău. Le voi nota, iar când vor fi „condiţii prielnice” le voi însera într-o carte pe care, mă voi strădui s-o cunoască cât mai multe persoane.

— În aşteptarea unor zile mai bune, tu notează-le, iar dacă nu vei putea să le publici, întocmeşte cartea în ciornă şi las-o lui Petruş, fiul tău cel mare, care este un ofiţer suficient de bine pregătit ca să poată să se ocupe de publicarea ei la timpul potrivit. Cum s-o păzeşti până atunci, nu-ţi mai spun pentru că ştii tu destule metode.

Au trecut peste 40 de ani şi, aşa cum ai spus şi tu, ar fi trebuit să uit, dar nu pot să uit nimic, atât de adânc mi s-au întipărit în memorie. Acum mi-ai răscolit memoria, mi-ai adus atât de aproape toate acele întâmplări din timpul războiului, de parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Îmi vin în minte o serie de detalii pe care le credeam uitate. Ciudat fenomen! De când am îmbătrânit, uit să fac câte ceva ce mi-am pus în gând dimineaţa sau ce mi-a spus cineva ieri, dar nu pot uita întâmplările din război sau din lagăr, trăite în diferite împrejurări, cu groază şi cu teamă în suflet.

În război omul suferă o transformare curioasă: reuşeşti să te convingi că viaţa nu este făcută din anii pe care i-ai trăit sau aştepţi să-i mai trăieşti, totul e socotit în ore, minute şi chiar în secunde câte ţi-au mai rămas. Aşa îmi explic abia acum ce se întâmpla cu unii camarazi ai mei pe linia frontului: le ceda inima şi îi găseam morţi, fără să fi fost atinşi de gloanţe sau schijele bombelor, ghiulelelor.

…Vorbirea lui era caldă, explicită, cu fraze egale şi ademenitoare ca o capcană pentru păsări. Astăzi când scriu aceste rânduri, mă încearcă o emoţie profundă văzându-i aievea profilul capului proiectat pe cerul limpede ca faianţa, puţin aplecat în faţă din mijloc, scormonind în străfundurile memoriei după crudele lui amintiri.

Totodată mă minunez cât de uşor şi de repede a reuşit el să mă determine să-i promit că voi depune toate diligenţele pentru a pune în pagină povestea vieţii unor oameni care au suferit nevinovaţi. O fac cu bucurie şi cu conştiinţa datoriei împlinite, pentru care mă simt bine că i-am putut fi de folos în acest fel, deşi destul de târziu.

S-a oprit, făcând o pauză mai lungă, cu privirea în pământ. A scos un oftat uşor, timp în care pe obraz i-au apărut lacrimile.

— Îmi vine foarte greu. Sper să mă înţelegi! Am pierdut din viaţă opt ani şi două luni, mai exact şi şaizeci şi opt de zile. Nu prea îmi este la îndemână să găsesc

cuvintele cele mai potrivite pentru a prezenta grozăviile pe care le-am trăit. Mă tem să nu fie luate drept închipuiri, scorneli. Fapte au fost foarte multe, unele le-am uitat după atâţia ani de zile, în special nume de persoane şi de localităţi, dar le ţin minte pe cele pe care le-am străbătut în chinuri, îngheţat, lihnit de foame, nedormit, sub ploaia de proiectile şi în lagărele de prizonieri. Că eu m-am întors, cred că am fost ceva mai norocos decât alţi camarazi ai mei care au îngrăşat pământul rusesc, prin stepe sau în diferite cimitire, departe de casă.

— Nu-ţi face griji cu privire la expresii! Povesteşte faptele cât mai lejer şi lasă în seama mea redactarea! Cum a început totul?

— În ţară situaţia era grea. România era izolată pe plan politic şi diplomatic, nimeni nu ne mai dădea nicio atenţie, mai ales după ce prin pactul dintre Germania şi Uniunea Sovietică, ruşii ne dăduseră ultimatumul să predăm Basarabia. A urmat apoi Dictatul de la Viena, unde am pierdut şi o parte a sudului Dobrogei. Regele Carol al II-lea a abdicat de la tronul ţării, lăsându-l pe Mihai I – fiul său. A fost numit prim-ministru generalul Ion Antonescu care le-a cerut partidelor politice (PNT

şi PNL) să formeze noul guvern, dar Maniu şi Brătianu – preşedinţii celor două partide – au refuzat şi Antonescu a preluat întreaga putere, proclamând România stat naţional-legionar, prilej cu care i-a cooptat în guvern pe legionari, care au făcut numai crime aproape un an cât au fost la guvernare.

În aceste condiţii vitrege, ţara fiind frământată de contradicţiile interne, pândită de pericole imense din toate părţile, aflată la răscrucea de vânturi şi disputată de cele două imperii – Germania şi URSS – Antonescu s-a apropiat de Germania care i-a promis redobândirea Basarabiei dacă contribuie efectiv la războiul preconizat împotriva Rusiei.

În România au fost aduse trupe germane pe motiv că

vor contribui la instruirea armatei române, apoi a fost decretată mobilizare generală şi în iunie 1941 Antonescu a dat ordinul întregii armate: „Ostaşi, treceţi Prutul!”

Toată lumea s-a bucurat că se pleacă la război pentru redobândirea Basarabiei. În ţară şi copiii cântau cântecul „La Prut”, care a devenit cântecul armatei.

— Da, da, l-am cântat şi eu! Entuziasmul era foarte mare. Dar Rusia dintotdeauna a urmărit să stăpânească Galiţia, Basarabia, Constantinopolul şi strâmtorile.

— România a fost cuprinsă într-o enclavă panslavistă, în mijlocul Imperiului sovietic, „ca o pană” care împiedică unirea dintre triburile slave din Balcani, cum spunea Dl. Ponton, ministrul rus care funcţiona în România prin anul 1914. Desigur, acesta a fost şi visul lui Petru cel Mare, de a cuceri toate ţările şi strâmtorile ivite în cale, pentru a stăpâni Constantinopolul pe care să-l transforme în citadelă rusească. S-a oprit atunci când a fost sfătuit de baronul Yomini – un înalt funcţionar din MAE rus care a spus: „este o prăpastie care ne va înghiţi pe toţi, iar sângele rusesc se va revărsa în valuri şi puterea rusească se va istovi fără folos în Rusia”. (C. Stere – „Singur împotriva tuturor”, pag. 27).

Ne-am prezentat toţi la unităţi în baza ordinului de mobilizare şi, după ce am fost echipaţi regulamentar, am plecat cu regimentul la Iaşi unde s-au constituit toate unităţile de luptă, după care am trecut râul Prut pe la Bogdăneşti, intrând în Basarabia, împreună cu armata a XI-a germană, continuă cu relatarea.

— Deci aţi plecat de la început cu unităţile germane?

— Da. Imediat după ce am intrat în luptă, au început să ne comande ei, deşi fiecare unitate română avea comandanţii ei la toate eşantinoanele. Am dus-o greu cu germanii. Scopul armatei noastre era să readucem Basarabia şi Bucovina de nord înapoi în trupul ţării. Noi nu suntem un popor de cuceritori, dar pentru că ne-am născut

şi am crescut pe acest pământ nu renunţăm la nicio palmă din glia străbună. Bucovina şi Basarabia au făcut parte din Moldova făurită de Ştefan cel Mare, pe care a apărat-o, prin grele lupte, de hoardele de cotropitori veniţi din toate vânturile. După ce Basarabia fusese răpită în urma războiului ruso-turc din 1812, când a fost reîntregită ţara, făurind România Mare la 1 dec. 1918, împreună şi cu Ardealul care fusese stăpânit secole la rând de Imperiul Austriac (Habsburgic).

Se cerea, deci, să fie aduse la matcă acele pământuri cu care România şi populaţiile sale se înfăţişaseră în faţa lumii la începutul istoriei noastre. Pe aceste pământuri sunt mormintele strămoşilor noştri, oasele lor stau mărturie şi, nu avem dreptul să renunţăm la ele.

— Consider că războiul este crud, este o grozăvie, un faliment total al atâtor vise nobile şi, totuşi, la el şi-a dat acordul peste 80% din populaţia ţării, aşa cum am citit şi eu prin diferite documente.

— Întocmai, dar toţi voiau ca ţara lor să fie cea pe care o ştiau ei, adică de la Nistru până la Tisa, a răspuns CU. Sunt de acord cu tine că războiul, prin sine însuşi arată neputinţa morală a conducătorilor vremii, care, stăpâniţi de ipocrizie, ţipă că sunt împotriva lui.

— Înseamnă că mareşalul Antonescu a procedat corect aliindu-se cu Germania, un stat puternic şi viguros din punct de vedere militar, având un scop bine determinat. Dacă adăugăm şi situaţia politică din ţară, precum şi starea de izolarea în care se afla România, aproape că îi găsim justificate toate măsurile luate, am precizat eu.

— Da. Trupele germane se aflau deja în ţară, o parte chemate de regele Carol al II-lea înainte de a abdica şi o parte pentru instruirea armatei. Independenţa unui stat nu poate fi asigurată decât dacă are suficientă putere economică şi militară pentru a se apăra împotriva

ameninţărilor din afară. După ce a fost sfârtecată şi a pierdut o treime din teritoriu şi peste 5 milioane de oameni, Rusia abia aştepta să fie stăpână pe Balcani şi peste gurile Dunării.

— Să credem că pornirea României la război s-a făcut pentru a slăbi puterea militară sovietică pe care s-o menţină departe de România? l-am întrebat.

— Aşa ni s-a spus înainte de a pleca din ţară, dar lucrurile s-au schimbat când am ajuns la Nistru, după ce eliberasem întregul teritoriu al Basarabiei. Statul român, care a suferit această violare flagrantă a dreptului, prin amputarea dureroasă a teritoriului României, avea datoria de a-şi restabili integritatea teritoriului şi a fiinţei naţionale, prin aducerea la matcă a provinciilor răpite atât de brutal, prin abuz de forţă şi fără nicio bază juridică, prin simpla înţelegere a celor doi dictatori, Hitler şi Stalin, din tratatul secret din 1939.

— Recurgerea cu atâta uşurinţă la război ca mijloc de trecere spre o nouă etapă a dezvoltării, dovedeşte neputinţa omenirii de a găsi o altă modalitate de rezolvare paşnică. Dacă analizăm un pic ciocnirea dintre Germania şi Anglia, vedem că ea a fost de natură pur economică, privind materiile prime din colonii, asupra cărora Anglia deţinea hegemonia, ca şi asupra căilor navigabile (drumurilor pe ape) unde percepea taxe.

— Germania a pornit războiul şi din alte cauze: mai întâi înfrângerea ei în primul război mondial nu i-a convenit deloc; apoi, dezvoltarea puternică din punct de vedere economic, întrecând foarte repede Franţa şi Anglia; necesitatea materiilor prime pe care le căuta oriunde şi le-a găsit în Caucaz şi în Crimeea, precum şi dorinţa de a conduce şi stăpâni Europa.

— Întocmai. Hitler, când a ajuns cancelar al Germaniei a declarat: „Lumea liberă pentru Anglia, iar Europa pentru mine”. Totuşi, războiul contra Uniunii

Sovietice a fost considerat ca având dublu scop pentru Hitler: lupta contra bolşevismului din Rusia, care, la început a corespuns şi dorinţei cancelariilor ţărilor occidentale şi cucerirea vastelor întinderi de pe cuprinsul acesteia în care se găseau materii prime de tot felul, necesare economiei germane în ascensiune tehnică.

Anglia a încercat cu perfidie şi de această dată să-şi înlăture concurenţii la dobândirea coloniilor, deci şi pe Germania, dar n-a mai reuşit. De această dată s-a aliniat cu SUA, iar mai târziu, chiar cu Rusia pe care o detesta, spunând că acolo este „ciuma roşie”.

…A urmat o pauză, în care cu a rămas pe gânduri, căutând să-şi amintească ceva, motiv pentru care clătina din cap, semn că era nemulţumit.

— La ce te gândeşti?

— Când am trecut Prutul, toţi camarazii cântau cântecul, dar nu mai ştiu decât două rânduri din el:

„Azi *noapte la Prut*.

Războiul a-nceput…”

— Îl ştiu eu. Îmi amintesc chiar şi melodia, deşi nu l-am mai cântat de multă vreme, fiind interzis.

Am început să cânt încet:

azi-noapte la Prut.

Războiul a-nceput.

Românii trec dincolo iară.

Să ia înapoi Prin arme şi scut.

Moşia pierdută astă vară.

Şi în Bucovina cu mănăstiri şi brazi Mergeţi la luptă, dragi camarazi!

Mergeţi în Basarabia.

Plină de grâne, plină de flori”.

— Tu de unde îl ştii? Ăsta este, într-adevăr!

— În toate casele se cânta pe atunci în România.

— Aşa cântam şi noi, a continuat eu să relateze, cu vocea lui domoală.

Cap. II

Începe războiul pentru Basarabia

— Toate unităţile militare care fuseseră stabilite să meargă la luptă alături de trupele germane, se găseau amplasate în apropierea râului Prut. Astfel că, atunci când s-a primit ordinul „Ostaşi, treceţi Prutul!”, am trecut apa prin punctele fixate, pe poduri plutitoare sau cu bărcile. Noi am trecut prin punctul Bogdăneşti, sub tirul armelor armatei sovietice care fusese instalată în iulie 1940, în mod forţat, în Basarabia.

La plecare nu ştiam câţi vom ajunge până la capăt şi câţi dintre noi vom reuşi să ne mai întoarcem pe drumul presărat cu morminte. În astfel de situaţii poate mai este vorba şi de noroc, de soartă, poate de inteligenţa de a supravieţui în condiţii vitrege sau de hotărârea „cine scapă” luată de Cel Atotputernic.

Diferenţa dintre ostaşii noştri şi cei germani s-a evidenţiat de la început, atât sub aspectul echipării, hrănirii lor, dar şi dotarea, toate erau superioare. Din această cauză ne priveau cu aroganţă şi, la scurt timp, au început să ne dea ordine, deşi aveam comandanţii noştri.

— În război a fost greu? am spus eu.

— Mi-a fost greu la începutul luptelor, când am intrat direct în foc, sub ploaia gloanţelor ostaşilor sovietici care ni se împotriveau; am fost nevoiţi să ne săpăm tranşee şi să luăm poziţiile de luptă încă de la început. Era prima dată când priveam linia tranşeelor şi mi le închipuiam ca pe nişte morminte pe care oamenii şi le sapă singuri, precum cei din ţările asiatice. Nu era nevoie decât să vină nişte bombe sau obuze şi să ne acopere. Intrând în luptă, am uitat de acea privelişte şi m-am obişnuit repede cu zgomotul şi mişcările pământului, care clocotea ca un cazan în fierbere. Aşa că, treptat, moartea şi-a pierdut

sensul.

Din cauză că traversarea râului s-a făcut noaptea, abia la ivirea zorilor ne-am putut recunoaşte poziţiile, vecinii şi, într-o pauză a luptei, am reuşit chiar să mâncăm ceva din raţia de hrană rece.

Comandanţii ierarhici treceau pe la noi şi ne îmbărbătau. Comandantul de batalion ne sfătuia să nu ne subestimăm sau să batjocorim inamicul care ne era duşman, ci să-l respectăm, mai ales când acesta este puternic şi primejdios. Agenţii noştri de legătură nu prea ţineau cont de aceste sfaturi, erau tineri şi ignorau pericolul care ar fi putut veni de la inamic, iar uneori o păţeau, fiind răniţi sau piereau.

— Măi, Serbule! striga la un agent comandantul. Măi, băiete, ţie nu-ţi este teamă de gloanţe? Nu ţii la viaţa ta? Fii mai atent, măi!

— Lăsaţi, domnule maior, că doar nu mă vor lovi ei tocmai pe mine! răspundea Serbu nepăsător, continuând să se deplaseze la fel de neglijent pe linia frontului. Mulţi făceau glume pe seama morţii, unele cu nuanţe indecente, cu expresii directe, care stârneau râsete pline, gâlgâite, sănătoase, ignorând pericolele războiului. Se considerau intraţi într-o lume nouă, care este a lor, fără deosebire.

Râsul contenea imediat ce începeau luptele, iar din cauza vacarmului produs de armele dezlănţuite, nu ne mai auzeam între noi; atunci încordarea care ne stăpânea pe fiecare se transforma într-o stare nervoasă. Trăgeam cu nădejde spre inamic, dar economiseam cartuşele şi ne păzeam, în acelaşi timp, de proiectilele lor pe cât puteam. Cele mai periculoase erau proiectilele rătăcite, iar cei care nu-şi păzeau capul şi braţele puteau avea surprize.

Cu toate acestea, au apărut curând brancardierii cu tărgi, iar de peste tot se auzeau gemetele răniţilor care încercau să se ridice sau să se întoarcă pe o parte şi constatând că nu o pot face, se mulţumeau să strige după

ajutor; pentru unii strigătul de ajutor reprezenta ultima zvâcnire, după care venea somnul veşnic şi liniştea, ajungând departe de război, de teamă şi de alte preocupări.

Forţele destul de numeroase ale Armatei Roşii existente în Basarabia au opus rezistenţă dârză unităţilor noastre; astfel Divizia 35 infanterie română a fost înfrântă la Vârzăreşti, o localitate de pe valea râului Bucovăţ. Cu toată împotrivirea lor, pe la jumătatea lunii iulie a fost eliberat Chişinăul, iar în jurul datei de 1 august 1941 toată Basarabia era curăţată de trupele ruseşti.

Aşa cum ni se spusese la plecare din ţară, odată ce Basarabia a fost eliberată şi a fost instalată noua conducere administrativă română, armata noastră trebuia să se întoarcă în ţară, iar noi aşteptam să primim ordin în acest sens.

Printre comandanţii noştri au ajuns zvonuri că Mareşalul s-a înţeles cu Hitler să continuăm războiul spre Rusia. Trupa s-a alarmat şi au existat mari dispute între ofiţeri, unii chiar au refuzat să continue lupta mai departe de râul Nistru, motivând că scopul pentru care am pornit la luptă a fost atins: Basarabia a fost eliberată de sub stăpânirea străină.

Toţi eram legaţi de jurământul militar pe care eram obligaţi să-l respectăm fără crâcnire, cu toate că cei care erau mai bine informaţi spuneau că în spatele acestui jurământ militar făcut ţării, politicienii îşi făceau jocurile lor.

Mă temeam să-mi exprim gândurile, deşi eram de acord cu poziţia ofiţerilor care refuzau trecerea Nistrului. Gândeam ca militar care ştie că o armată se conduce după ordine, iar când acestea nu se mai execută, aceea nu mai este o armată disciplinată şi sigură să intervină la nevoie, se transformă într-o turmă.

Cei care au refuzat să continue lupta mai departe au

fost arestaţi şi urmau să fie judecaţi de Curtea Marţială, însă până sau făcut cercetările şi dosarele, noi am primit ordin să plecăm mai departe şi nu am participat la judecata lor. Abia în luna decembrie 1942 când în batalionul nostru a sosit caporalul Gabarcea, un tânăr din divizia 20 Armata a IV-a, ne-a povestit la toţi cum s-a desfăşurat procesul celor 16 ostaşi români:

„Cei care au refuzat să lupte peste Nistru – spunea Gabarcea – au fost arestaţi pe loc şi duşi la închisoarea din Chişinău pentru cercetare. În luna august Armata a IV-a a continuat deplasarea spre Odessa, unde am intrat pe la jumătatea lunii septembrie, dar nu am putut s-o cucerim decât pe la 15 octombrie, deoarece Rusia avea o armată numeroasă şi multe fortificaţii, mai ales centuri de cazemate; am fost nevoiţi să ducem lupte grele pentru fiecare cazemată în parte, iar artileria lor, aviaţia şi flota lor din Marea Neagră ne-au lovit aproape permanent şi ne-au îngreunat pătrunderea în oraş. După ce trupele sovietice au evacuat Odessa şi a fost instalat

Guvernatorul provinciei, Armata a IV-a română a primit ordin să se întoarcă la vest de Nistru. Cu acest prilej am asistat, din ordin, la judecarea celor 16 ostaşi de către Curtea Marţială.

Când au fost întrebaţi de ce au refuzat executarea ordinului Mareşalului României de a trece Nistru în vederea continuării războiului, toţi au răspuns: „Dincolo nu mai este pământ românesc”. Au fost executaţi la malul Nistrului, în faţa oştirii adunate. Am văzut o privelişte de coşmar, în care apele îngheţate ale râului primeau cadavrele celor executaţi, plutind peste gheţuri şi parcă înadins refuzau să se ducă la fund. Parcă îi văd şi acum, îmbrăcaţi cu mantaua, fără centură, fumând ultima ţigară, iar când preotul militar care făcuse slujba le-a dat crucea s-o sărute, unul dintre ei a refuzat ostentativ, spunând ceva, care nu s-a auzit. Gloanţele trase asupra lor nu au

fost auzite din cauza viscolului puternic, dar se vedeau printre fulgii deşi de zăpadă trupurile osândiţilor care erau răsturnate în apă ca nişte saci ce cad din car”.

— La ce te gândeşti? l-am întrebat, după o tăcere prelungită prea mult.

— În sufletul meu le-am dat dreptate celor care au refuzat să continue războiul. Din istoria noastră şi eu ştiam că poporul român nu a dus niciodată război pentru cotropirea altor popoare, însă şi-a apărat întotdeauna, cu sângele lui, fiinţa naţională în graniţele fireşti.

Cu toate acestea, atunci, la Nistru, eu nu am avut curajul să mă împotrivesc ordinului dat.

— Ai fi avut acelaşi sfârşit ca şi ei, am concluzionat eu.

UC n-a răspuns, s-a mulţumit să clatine din cap. I-am respectat tăcerea şi taina, ştiind că orice taină rămâne taină, până când peste ea cade lumina şi un ochi curios s-o descifreze.

Mi-am făcut de lucru, aşteptând să reia povestirea.

— Mă gândeam atunci, ca şi acum: acei oameni vor fi avut şi ei copii, iubite, mame, soţii? Ce le-o fi spus armata familiilor lor? Probabil s-au folosit de expresii: mort, dispărut sau căzut vitejeşte în lupta cu duşmanul, care este cea mai lăudabilă. Cei care au hotărât moartea lor se vor fi întrebat: ce vor spune copiii rămaşi orfani? Ce vină au ei ca să sufere?

Atunci, pe front, mă forţam să înlătur aceste gânduri, dar nu puteam pentru că în dosul frunţii îmi apărea familia mea şi fireşte întrebări: ce fac ei acum? Ştiu ei pe unde am ajuns, ce fac, am ce-mi trebuie? Şi peste toate venea cea mai grea: voi mai ajunge vreodată acasă?

— De la Nistru unitatea dumitale a plecat repede spre

Rusia?

— Da, la începutul lunii august 1941 şi am dus un fel de război de urmărire, cu puţine încleştări între noi şi armatele ruseşti. Greul a fost până când am reuşit să străpungem liniile fortificaţiilor „Stalin”, apărate de armatele 9 şi 18 sovietice după Nistru.

Într-o săptămână, împreună cu Armata a XI-a germană, am ajuns la Bug. Necazuri mari am avut cu generalii germani care ne-au subordonat aproape total, trimiţându-ne în cele mai grele puncte de apărare şi chiar să-i apărăm pe ei, care se protejau în orice împrejurare.

În luna septembrie, cele două armate aliate atingeam Niprul, în zona Gruşevka – Berislav, de unde ne-am îndreptat spre zona Melitopol-Balki, pe litoralul Mării de Azov.

Obiectivul armatei a XI-a germană era cucerirea Moscovei, dar trebuia să trecem prin zona istmului Perecop din nordul Mării de Azov.

Până la sfârşitul anului am ajuns aproape de Sevastopol, după care am dus lupte în octombrie cu treupele ruseşti pe direcţia Novo-Ivanovka-gara Krijovka, unde am încercuit forţele ruseşti şi le-am capturat, în nordul Mării de Azov, în stepa Nogai, împreună cu armamentul lor.

Parcursesem aproape 1700 kilometri în interiorul URSS, dar şi noi pierduserăm mulţi camarazi în aceste încleştări. După aceste victorii, Armata a III-a română a primit ordin să asigure coasta de nord a Mării de Azov pe porţiunea dintre lacul Molocinaia şi Mariupol.

Războiul pentru cucerirea Crimeei reprezenta pentru Hitler un obiectiv de o covârşitoare importanţă, urmărind ocuparea regiunii caucaziene şi a rezervelor petrolifere de pe ţărmul Mării Caspice.

Sevastopolul a constituit motivul declanşării celor mai multe războaie din secolele 18 şi 19 în care au fost angrenate Turcia, Anglia, Franţa şi Germania, pe rând, el

fiind principala bază aero-navală sovietică din Marea Neagră situată la 226 km. de Constanţa.

Peninsula Crimeea este scăldată la vest de apele Mării Negre, în sud şi sud-est şi nord-este de apele Mării de Azov, iar în est de apele Mării Sivaş (cu o adâncime mică şi apă sărată). Legătura peninsulei de ţărm se face prin cele trei istmuri foarte bine fortificate şi păzite de ruşi.

Pe la sfârşitul lunii noiembrie, în plină iarnă, deşi aproape toată peninsula Crimeea era ocupată de noi (Armata a XI-a germană şi Armata a III-a română), în Sevastopol încă nu reuşisem să pătrundem. Am pornit ofensiva din vestul Simferopolului, cu direcţia spre Sevastopol, dar am dat multe lupte şi în zona munţilor Ialla din vecinătate pentru a-i curăţa de armată şi de detaşamentele de partizani destul de numeroase, în acest fel am reuşit să asigurăm comunicaţiile pe ruta Simferopol-Alusta şi Alusta-Ialta, cele mai importante staţiuni balneoclimaterice din zonă în acea perioadă.

În a doua jumătate a lunii decembrie, sub conducerea Armatei a XI-a germane, am declanşat atacul asupra Sevastopolului, dar fără rezultat, deoarece frontul Transcaucazian Sovietic a reuşit o debarcare în peninsula Kerci şi oraşul-gară Feodosia, fiind nevoiţi să ne confruntăm cu forţe sporite şi bine dotate tehnic.

Generalul Manstein, comandantul Armatei a XI-a germane, a solicitat întăriri şi abia către sfârşitul lunii ianuarie

1942 am reuşit să recucerim Feodosia, iar pe la jumătatea lunii mai să recucerim portul Kerci în urma unei ofensive cu forţe masive asupra Crimeei, care se întindeau pe un front de cea douăzeci de kilometri. Oraşul-port Sevastopol a fost cucerit abia la sfârşitul lunii iunie 1942, după lupte grele, zile şi nopţi la rând, folosind aviaţia germană şi flota militară aflată la Marea Neagră.

— Este atât de bogată acea regiune a crimeei?

— Mai întâi trebuie să-ţi spun că pe coasta de sud, Crimeea are o climă dulce, mediteraneeană, care a făcut posibilă construirea unor staţiuni balneare ca: Ialta, Alusta, Feodosia, Ivanbaba şi cultivarea pomilor fructiferi (smochini şi citrice) şi a viţei de vie. Printr-o strâmtoare numită Parpaci se face legătura cu peninsula Kerci, foarte bogată în zăcăminte de fier, bauxită, mangan, precum şi în cereale, animale mari şi mici.

Cea mai mare parte a teritoriului Crimeei este stepă şi câmpie în care clima este continentală, cu verile calde şi iernile aspre cu temperaturi care ajung la – 30° Celsius; câmpia urcă până în munţii Iailla, care au înălţimi ce depăşes în unele locuri 1500 de metri şi sunt îmbrăcaţi în păduri de stejar care ajung până la coastele abrupte de la malul Mării Negre.

Pentru teatrul de război, atât la ducere, dar mai ales la întoarcere, Crimeea – cu capitala la Simferopol – a constituit adevărata fortăreaţă care ne-a supus la grele cazne. Populaţia din zonă este foarte amestecată şi se compune din ruşi, tătari, ucraineni, germani, cerchezi şi alte etnii.

Pentru armatele aliate a fost o importantă bază, de unde am plecat spre Don în desfăşurarea luptelor spre Stalingrad, prin stepele ruseşti din lunca Donului şi până în ţinuturile locuite de cazaci.

După bătălia de la Kerci şi Sevastopol, Armata a III-a română care suferise cele mai multe pierderi în confruntările cu Armata Sovietică trebuia să se întoarcă în ţară în vederea refacerii, dar generalul Manstein, care era comandantul suprem al frontului, apreciind situaţia strategică din zonă nu a aprobat acest lucru şi am fost dirijaţi spre Stalingrad şi în nordul Caucazului. Astfel, după câteva zile de mers, Armata a III-a română a ajuns pe linia Harkov-Dniepropetrovsk, făcând joncţiunea la nord-

est cu Armata a IV-a română şi la vest ci Armata a VI-a germană, condusă de generalul von Paulus.

În luna mai, contraofensiva noastră s-a soldat cu încercuirea unei importante grupări de armate sovietice, capturând peste 250.000 de ostaşi împreună cu armamentul şi tehnica lor de luptă.

De atunci am participat la nenumărate lupte şi am dormit mai mult în tranşee decât în corturile de campanie, pe ploi şi lapoviţă care ne umpleau tranşeele cu apă. Mulţi ostaşi sau prăpădit de ger, foame, boli şi de proiectilele care veneau asupra noastră, trimise cu dărnicie de inamic; cei care reuşeau să scape cu o mână sau cu un picior smulse de obuze, văzându-i pe camarazii lor morţi lângă ei, se considerau norocoşi că nu au avut şi ei aceeaşi soartă, deşi invaliditatea lor nu era de invidiat. Medicii ne spuneau că un membru amputat doare toată viaţa, deşi nu mai este la locul lui, deoarece nervii care l-au traversat există, încă, în creier unde se conştientizează durerea.

Hrana era puţină şi slabă pentru că în lunca Donului stepa era săracă, aridă, casele erau rare, construite din bârne, la distanţă mare între ele şi aproape nelocuite. Majoritatea celor care trăiau în zonă erau dintre cei colonizaţi, care au plecat odată cu apropierea frontului, încât nu se găseau nici produse agricole şi nici animale suficiente pentru a hrăni armatele noastre; acelaşi lucru pot spune şi despre caii care erau destinaţi să tragă tunurile şi carele de luptă; lipsind fânul şi grăunţele pentru ei, slăbeau şi cădeau, după care erau sacrificaţi, ajungeau în cazanul trupei şi îi mâncam.

De multe ori ni se aducea pe linia întâia mâncarea care se compunea dintr-o ciorbă lungă şi o bucată de pâine îngheţate, iar în zilele în care nu ne slăbea deloc inamicul, cei desemnaţi să ne aducă ciorba nu se puteau apropia de tranşeele noastre şi răbdam zile întregi de foame, de sete, de frig şi, mai ales, de somn, care ne epuiza aproape în

totalitate.

În acel infern care ţinea uneori mai multe zile şi nopţi, fără întrerupere, mulţi răniţi mureau cu zile, deoarece nu se puteau apropia de ei brancardierii, iar când totuşi reuşeau s-o facă, cei care erau strigaţi pe nume de mai multe ori, dacă nu răspundeau, erau socotiţi morţi şi nu mai erau ridicaţi. Bombele şi obuzele care cădeau fără încetare nimereau uneori şi în căruţele în care erau transportaţi răniţii şi toată nădejdea lor de scăpare era spulberată, cei rămaşi pe câmpul de luptă, după ce frontul înainta, ajungeau hrana animalelor sălbatice, corbilor şi insectelor; pe unii îi mai îngropau localnicii, din pioşenie şi de teama epidemiilor. Prin sate se găseau, de obidei, femeile şi copiii, care plângeau pe morţi, făcându-le rânduielile obişnuite, cu gândul la bărbaţii lor care mureau şi ei în lupte prin cine ştie ce locuri necunoscute.

De multe ori trupele se deplasau dintr-un loc în altul, ori duceau lupte de urmărire a inamicului sau făceau marşuri lungi şi istovitoare prin stepă, străbătând zilnic întinderi pustii, dezolante, pline de mlaştini sau câmpii aride, pline de cadavre de oameni şi animale. „Iată câtă tinereţe a rămas aici!” spunea căpitanul Roibu, comandantul nostru de companie. „Viaţa este o investiţie temporară, dată cu termen fix, dinainte ştiut, dar pentru ei…”, continua el să mediteze.

Mulţi din cei care mureau erau cei care nu se fereau, erau neglijenţi cu viaţa lor. Arta militară nu te învaţă chiar totul, pentru asta nici nu mai este timp pe front, dar frica de moarte te instruieşte miraculos. Pe lângă grija şi prudenţa în luptă, norocul are şi el rolul său.

…Într-o zi ne deplasam spre Harkov. Era un cer limpede şi înalt, semănând cu faianţa băilor moderne din casele noastre. Peste râpe sau peste râuri, podurile fuseseră aruncate în aer de armatele sovietice în retragere şi străluceau în soare fiarele lor contorsionate de explozii.

La fel erau distruse şi şoselele.

Vântul aspru de stepă care ne biciuise săptămâni la rând, dublat de praful şi fumul produs de tancurile şi armele noastre, ne înnegrise feţele că nu ne mai recunoşteam între noi.

Unităţile mobilizate, majoritatea germane, treceau pe lângă noi fără oprire, zile şi nopţi, spre linia frontului care se forma în apropierea Stalingradului; unele îşi risipeau forţele prin mlaştini sau pe drumuri desfundate, dar coloana şerpuia în continuare ca într-un delir de forţe mecanizate care păreau că nu se mai termină.

În aceste marşuri, dar cu precădere în tranşee, mulţi ostaşi se îmbolnăveau de afecţiuni bronşice care nu reuşeau să se vindece în condiţiile vitrege de pe front şi reveneau la scurt timp, scoţându-i temporar din luptă.

Îmi aduc aminte de o încleştare pe care am avut-o cu armata sovietică în apropierea gării Feodosia, la începutul lunii decembrie 1941, pe o zăpadă şi o gheaţă care ne împiedicau să mergem pe picioare. Răniţii erau acoperiţi de zăpadă abundentă care cădea din cer, iar strigătele lor de ajutor nu puteau fi auzite din cauza vacarmului produs de obuzele tunurilor. Astfel că au rămas sub zăpadă şi abia când aceasta s-a topit au putut ieşi la vedere, ajungând hrană animalelor.

În deplasările noastre prin stepă ajungeam în diferite localităţi care aveau biserici, fie în sat, fie în cimitir. Din lipsa altor clădiri pentru adăpostul răniţilor, aceştia erau aduşi în corturile de campanie şi, uneori în biserică, unde era mai cald în raport cu gerul de afară.

Gemetele şi strigătele lor aveau un ecou deosebit în incinta bisericii şi am avut o senzaţie de teamă când am transportat şi eu un camarad mai tânăr din plutonul meu. Răniţii împuşcaţi în cap, în gât sau în torace nu rezistau mai mult de trei-patru zile şi se stingeau; cei mai mulţi, însă, erau împuşcaţi în abdomen sau li se amputau braţele

sau picioarele, durerea lor făcându-i să ţipe fără odihnă, implorându-i pe medicii unităţii să-i omoare pentru a nu se mai chinui. Erau şi alţii care cereau să fie omorâţi pentru a evita întoarcerea acasă, în sânul familiilor lor, să nu devină astfel povară pe capul celor de acasă sau să ajungă să fie părăsiţi de soţiile lor când îi vor vedea schilozi şi mutilaţi, cu sentimentul de inutilitate, de paraziţi. „Împuşcaţi-mă, domnule doctor!” strigau ei, iar medicul le răspundea, cu durere în suflet: „Nu pot. Dumneata te lupţi din ordin, împotriva vieţii, iar eu am ordin să apăr viaţa!”

Războiul este un paradox. Se face în numele păcii, dar cu sacrificarea unui număr mare de oameni care fac să umple câmpurile de cadavre şi bălţi de sânge – filosofa UC, rămas pe gânduri.

Priveam la camarazii mei care nu apucaseră să fie trataţi sau operaţi de către medici şi mi se rupea inima auzindu-i ţipând, gemând de durere sau suportând pe trup răni hidoase, pline cu viermi flămânzi, care se hrăneau cu puroiul lor; unii stăteau întinşi pe jos, direct pe pământul gol, cu gangrenele lor urât mirositoare la vedere. Mulţi dintre ei mureau până la urmă, după ce se chinuiau o vreme, în zadar.

Pe unii îi aducea în starea de rănit neglijenţa cu care abordau lupta sau temeritatea nejustificată în toate situaţiile.

Odată mă aflam într-o misiune de cercetare aproape de linia inamicului. Aveam cu mine patru camarazi. Auzind un zgomot metalic, ne-am oprit, culcându-ne imediat pe burtă şi cu armele în poziţie de tragere. În beznă am desluşit nişte umbre şi am strigat tare: „Stai!”, dar imediat a sunat o rafală de armă automată şi din dreapta mea strigătul de „Aoleu, mamă!”. Am tras toţi în acelaşi timp şi cei din faţa noastră au căzut, seceraţi de gloanţe. Când ne-am convins că nu mai este niciun pericol, ne-am ridicat şi am cercetat locul cu lanterna. Erau patru ostaşi sovietici,

probabil tot în cercetare, ca şi noi. Le-am luat armele, muniţia şi ne-am întors la unitate, ducându-l în spate pe camaradul nostru care fusese rănit în umărul stâng.

Afară ploua de câteva zile şi pământul mustea de umezeală, parcă tot văzduhul era plin de apă.

Altă dată mă aflam în pădurea din apropierea unui pârâu aproape secat cu un camarad în patrulare pe linia frontului. Fiind noapte, ne-am rătăcit unul de celălalt tocmai când ne apropiam de corturile noastre de campanie. Am dat peste un trup aproape inert care gemea şi, din când în când, bolborosea ceva din care eu nu înţelegeam nimic. L-am ridicat în şezut şi am văzut că trăieşte, după care l-am urcat pe umăr, transportându-l spre spitalul de campanie care se afla tot în pădure, la vreo 200 de metri de corturile trupei. Pe drum l-am întrebat de la ce unitate este şi cum îl cheamă, dar el nu făcea decât să geamă şi să bolborosească.

„Greu mai eşti, măi, camarade! i-am zis eu, tot să-l fac să vorbească. Ţie nu-ţi este frig? Să ştii că îmi pare rău că e noapte şi nu pot să te văd la faţă, că mi s-a terminat şi bateria la lanternă, altfel… în ce loc eşti rănit? Poate îţi pot opri sângele! încearcă şi tu să rezişti până ajungem la spitalul de campanie!”

Obosisem şi m-am lipit de un copac, sprijinindu-l şi pe el cu spatele, dar fără să-l dau jos, aşa că tot nu-i vedeam faţa. „Hai la drum, că ai mei vor fi îngrijoraţi văzând că lipsesc atât de mult!”

L-am ridicat din nou şi am pornit la drum, tot încercând să-l fac să vorbească. „Eşti însurat? Vorbeşte, măi, omule, să ştiu şi eu pe cine car în spate!” El – nimic. Când am ajuns la spitalul de campanie şi l-am aşezat pe masa doctorului, să leşin. Cărasem în spate pe atâta distanţă un soldat rus. „Dumnezeule!” am exclamat eu. „Ce-am făcut?”

— Ai făcut foarte bine! mi-a răspuns doctorul Oprea.

Este tot om şi el, ca tine, ca ceilalţi. Nici el n-a vrut să vină la război cum n-ai vrut nici tu. După ce îl vom „repara” îl dăm în primire Biroului nr. 2 informaţii, poate scoate ceva de la el.

— Câţi români o fi omorât ăsta?! am zis eu supărat. Trebuia să-l las să moară, dar mi s-a făcut milă de el, deşi nu ştiam cine este. Poate o fi şi el recunoscător că i-am salvat viaţa, am spus după ce m-am liniştit.

Peste vreo jumătate de oră a apărut un soldat care m-a anunţat să merg la companie că mă caută căpitanul Roibu. „Ce s-a întâmplat?” l-am întrebat eu. „Nu ştiu”.

— Intrăm imediat pe linia de atac. Pregăteşte-ţi oamenii! m-a întâmpinat Roibu în faţa corturilor.

— Am înţeles! am răspuns eu şi am luat măsurile necesare. Am ocupat poziţiile conform celor stabilite din ajun şi am aşteptat. Ploaia făcuse bălţi în tranşeele noastre, aşa că nu era posibil să ne aşezăm pe fundul şanţului pentru a mai părânde câte o ţigară şi să mai vorbim în şoaptă, aşa cum mai făceam altă dată. L-am văzut pe căpitan apropiindu-se de mine prin beznă şi, când a fost la doi paşi, a spus, aproape în şoaptă:

— Ia doi oameni cu tine şi du-te până la viroagă să vezi ce este acolo! Mie mi se pare că se aud paşi de oameni, un picior intră şi altul iese din noroi. Nu cred că m-am înşelat. Ai grijă să nu vă simtă! a mai spus el în urma mea.

— Am înţeles, domnule căpitan! am răspuns eu, îndreptându-mă spre locul unde ştiam că se aflau cei doi la care mă gândisem să-i iau cu mine – serg. Brebu şi caporalul Tunsu. Le-am explicat ce avem de făcut şi am ieşit, pe rând din tranşee, după ce am ascultat cu atenţie, dar nu se mai auzea nimic. Viroaga o ştiam de ziua, astfel că am trecut încet în spatele unui bot de deal, ne-am adăpostit în nişte buruieni rămase din toamnă şi am continuat să ascultăm. Paşii se apropiau şi se auzeau mai

desluşit, apoi am văzut şi siluetele a doi oameni care se apropiau de aceeaşi ridicătură de pământ pentru a se adăposti şi să poată observa locul.

Când s-au apropiat cam la distanţa de zece metri, i-am somat: „Stai! Stai că trag!” în limba română. Cei doi au ridicat mâinile deasupra capului. I-am dezarmat şi i-am condus la punctul de comandă al regimentului, predându-i Biroului 2, aşa cum aveam ordin; erau doi tineri soldaţi ruşi, trimişi şi ei în misiune de recunoaştere şi, din neglijenţă, au ajuns prizonieri la noi. Ce este viaţa!

Ne-am întors la locul nostru, în tranşeele de pe linia întâia, am raportat comandantului cele petrecute şi am observat mişcările de pe front în continuare, în aşteptarea pornirii la atac sau să respingem un atac din partea inamicului. Ploaia, amestecată cu zăpada, ne făcea să suflăm tot mai des în mâinile îngheţate.

La o vreme, pe cer a apărut o rachetă care a luminat totul în jur, apoi s-a auzit somaţia: „Stai!” urmată de o rafală de armă automată, apoi alta şi mai multe voci amestecate. La celălalt capăt al tranşeei prinseseră ai noştri o altă patrulă rusească. După aceea s-a aşternut o linişte deplină, care n-a mai fost tulburată până la ivirea zorilor, când ruşii au început să ne „toace” mărunt cu artileria lor; la câteva minute s-a auzit uruitul unor avioane şi din cer au început să pice bombele. Artileria noastră a reuşit să doboare două dintre ele, iar celelalte s-au întors la liniile sovietice, după care ne-au produs destule pagube umane şi materiale, un preţ prea mare plătit, în special de regimentul nostru, care era dispus în flancul drept.

În ziua următoare nu s-a tras niciun cartuş pe tot frontul, dar spre seară, o căruţă cu alimente, care se întorcea la unitate, a fost spulberată pe un drum care trecea pe lângă un deal, la circa doi kilometri de locul unde eram noi încartiruiţi. Când sau dus să vadă despre ce este vorba, doi ostaşi de la compania de aprovizionare, din

vârful dealului, au fost întâmpinaţi cu rafale de mitraliere, încât nu s-au putut apropia.

Întors de la punctul de comandă, căpitanul Roibu ne-a relatat situaţia şi a întrebat cine vrea să meargă să neutralizeze „cuibul” de foc din vârful gorganului.

Tot timpul când a vorbit, l-am văzut că priveşte spre mine, astfel am înţeles că ar vrea să merg eu. Ce era să fac? M-am oferit să plec şi am ales şase oameni pe care îi verificasem în diferite misiuni la care participaseră alături de mine. I-am instruit asupra modului în care vom acţiona şi am pornit spre pădure, departe de locul unde era amplasat gorganul, astfel încât să venim din direcţia opusă şi să le cădem în spate. De la marginea pădurii ne-am împărţit în două grupe de câte trei pentru a-i înconjura; cu mine au fost caporalul Parfene şi soldatul Bostan. Noi am avut ghinionul să ne întâlnim cu o patrulă rusească pe care am observat-o târziu, fiind pitulată pe după trunchiurile copacilor.

O rafală scurtă şi Parfene a gemut de durere. Ne-am culcat repede la pământ şi am tras cu arma, nimerindu-l pe unul în cap, iar celălalt a fugit, însă l-am lovit în picior, apoi în piept. Am mers târâş până la locul unde erau cei doi, constatând că erau amândoi morţi, doi soldaţi sovietici. După ce ne-am asigurat că nu ne mai paşte alt pericol, i-am scos vestonul lui Parfene, i-am rupt mâneca de la cămaşă, cu care i-am făcut pansament, iar cu un prosop mare l-am legat peste umărul însângerat. Nu putea să meargă şi am hotărât să-l lăsăm pe loc, rezemat de trunchiul unui copac bătrân. „Dacă e pericol, tragi!” i-am spus, lăsându-i automatul pe picioare.

În câteva minute am ajuns la piciorul pantei care ducea spre vârful gorganului, unde i-am găsit pe ceilalţi ascunşi după nişte tufe, la circa o sută de metri distanţă de „cuibul morţii”. Afară se lăsase ger, iar aerul cald parcă îngheţa, când îl expiram.

Am scos binoclul şi am privit spre vârful gorganului. Fumau liniştiţi şi priveau în vale spre regimentul nostru. Un ofiţer de vreo 38 – 40 de ani, cu mustaţă mare, roşcată, sub nas, bea ceva dintr-o sticlă, apoi a trimis-o altui ofiţer, după care, după ce a băut, a scos un strigăt care m-a convins că este alcool, probabil vodcă. Mai la stânga lor, doi ostaşi blonzi stăteau în spatele a doua mitraliere robuste.

„Războiul – mi-am zis în gând – ne aduce faţă-n faţă şi ne pune în situaţia de a ne ucide între noi, oameni care nu ne-am văzut niciodată până atunci, nu am avut nicio discuţie, nicio ceartă, aşa, numai ca să împlinim dorinţa unor oameni fără raţiune, care l-au pornit”.

În cazul în care acţionam noi atunci, îmi găseam o scuză pentru că trebuia să ucidem pe ruşii de pe vârful dealului pentru a salva de la moarte un regiment întreg, pe care îl puteau nimici uşor din poziţia aleasă.

Am ocupat poziţiile cele mai bune pe panta din spatele dealului de unde îi vedeam pe toţi patru şi am stabilit să tragem toţi odată, la semnalul meu. Aşa am făcut. Din prima rafală i-am lovit pe toţi şi i-am trimis pe lumea cealaltă. Ne-am apropiat cu prudenţă de „cuib” în care am găsit şase automate PPS cu tambur şi două mitraliere „Maxim”, bine camuflate într-o cazemată fără acoperiş. „Iată cine ar fi ţinut în loc un regiment, acesta fiind singurul loc de trecere!” am zis eu.

Am dat semnalul spre punctul de comandă prin ridicarea automatului în sus, însoţit de un fanion roşu, iar cei de jos, care ne priveau cu binoclul au înţeles că drumul este liber. Pentru mai multă siguranţă, am tras şi o rachetă în direcţia lor. În acel moment, pe câmpul din spatele nostru au apărut patru autocamioane ruseşti care tocmai ieşiseră din pădure şi veneau pe drumul dinspre gorgan, cu oarecare viteză.

— Culcat! am ordonat grupei. Încărcaţi mitralierele şi

pregătiţi grenadele! îi vom bate cu propriile lor arme. Bine că nu am apucat să le demontăm şi să coborâm din acest punct ideal de atac.

Când s-au apropiat autocamioanele, am aruncat câte două grenade de fiecare camion, acestea fiind sfârtecate, apoi au luat foc. Ostaşii care au reuşit să scape din explozii, au încercat să fugă spre pădure, dar au fost seceraţi de mitraliere.

Am coborât şi noi panta şi am mers spre regiment, iar o grupă de brancardieri, însoţită de sold. Bostan, au plecat în pădure să-l recupereze pe Parfene, care fusese rănit şi îi aştepta lângă copac.

Cap. III Râpa morţii

Treceam prin faţa comandamentului, iar dintr-un cort a ieşit maiorul Theodor Baciu, comandantul nostru de regiment, cu un plic în mână. Văzându-mă, mi-a făcut semn să mă apropii şi m-a privit galeş, iar cu figura lui de om bun, m-a întrebat:

— Unde te duci?

— La comanda companiei, i-am răspuns, ridicând mâna la şapcă.

— Treci, te rog şi pe la serviciul Spate şi dă-i căpitanului Negru acest plic! Spune-i că nu aştept răspuns, dar îl rog să execute ce scrie în el!

— Vă mulţumesc pentru încredere, domnule maior!

— Nu-mi mulţumi. Să ştii că eu am încredere în oameni.

Avea o privire duioasă, de parcă fiecare îi eram rudă.

Avea o inimă de aur, numai cuvintele la el erau „aspre”. Obişnuia să spună „Vă interzic să faceţi o prostie! Să nu muriţi degeaba!” Era un suflet mare şi un mare comandant.

Am salutat şi am plecat. Când a citit plicul, căpitanul a spus pe un ton care exprima sila:

— Cu cine vor ei să fac instrucţie zilnic, nu pricep. Când încerc să-i scot la instrucţie pe furieri, toţi şefii mei îmi dau telefoane să-i scutesc că nu pot lipsi, munca lor fiind fără întrerupere, ce mai… e nevoie de ei acolo; cu şoferii şi cu cifratorii, discuţiile se lovesc de ordine strategice şi de alte dispoziţii speciale. Nu-mi rămâne decât să-i aduc pe cei din linia întâia, care nu mai spun nimic. Poate ei s-ar bucura.

După ce s-a oţărât el puţin, cu sau fără a avea dreptate, m-a privit îngăduitor, a zâmbit şi apoi mi-a zis:

— Bine, văd eu ce fac. Poţi pleca!

Am salutat şi am plecat, dar la companie m-a întâmpinat căpitanul Roibu, care mi-a spus să pregătesc oamenii pentru a intra din nou pe poziţie în linia întâia, sector sudic.

— Era vorba să rămânem aici, dar patrula de cercetare care abia s-a întors de pe aliniament, a adus informaţii că inamicul execută fortificaţii întărite în partea de sud a satului. Dacă îi lăsăm să-şi fortifice poziţiile, nu mai putem trece pe celălalt mal al râului. Ruşii încearcă, pe orice cale, să-şi menţină poziţiile, de aceea rezistă cu atâta îndârjire, nu cedează decât atunci când nu mai au ce face. Pregătiţi-vă deci, să reluăm înaintarea.

În câteva minute toţi eram pe linia de plecare la atac, dar ordinul de plecare a venit abia la ora patru dimineaţa, după o pregătire de artilerie care a durat aproape zece minute. La acţiune a participat şi aviaţia şi, cu toată apărarea îndârjită a ruşilor, am reuşit să-i împingem pe celălalt mal şi mai departe, cu pierderi minime pentru noi.

Ocupând celălalt mal, s-a dat ordin să se sape noile tranşee şi adăposturi pentru punctele de comandă, deşi se preconiza că ofensiva va continua în câteva zile, deoarece era teren descoperit, fără păduri, dealuri, râpe – care ne dezavantaja dacă rămâneam prea mult în apărare.

În timp ce săpam tranşee împreună cu ceilalţi

camarazi, m-a apucat o ameţeală teribilă, încât nu mă puteam menţine pe picioare. Se adunaseră la un loc frigul, foamea, oboseala cruntă, mai ales lipsa somnului. Când au sesizat starea mea, a fost chemat căpitanul Roibu care m-a trimis la spitalul de campanie pe targă, cu doi brancardieri.

Spitalul nu fusese mutat din pădure odată cu deplasarea frontului şi era izolat dincolo de râu, deservit de un medic şi trei asistenţi în acel moment. M-a internat de urgenţă, mi-a făcut o injecţie, apoi alta şi medicamentele tablete prevăzute pentru astfel de cazuri.

După vreo patru zile de spitalizare, simţindu-mă mai bine, m-am prezentat la medic, cerându-i să mă trimită la unitatea mea, pe frontul avansat. Acesta mi-a verificat temperatura, mi-a examinat ochii, limba, mi-a ascultat inima, plămânii, m-a privit insistent şi a hotărât:

— Nu pleci nicăieri! Te-ai săturat de bine? Stai aici până te vindeci, că vei mai avea destul timp să devii erou! Dacă pleci în starea în care te găseşti acum, gerul, hrana slabă şi lipsa somnului te pot omorî pe loc, încât nu mai ai timp să ajungi la mine.

Am ascultat şi am rămas în spital, deşi nu erau nici acolo cine ştie ce condiţii, în afară de tratament şi somn.

Într-o seară, când medicul era plecat la comandament pentru a obţine o maşină pentru a muta spitalul în apropierea regimentului care se deplasase mai mulţi kilometri, după câteva ofensive succesive, spitalul a fost atacat de un detaşament de partizani ruşi.

Detaşamentul a venit prin pădure, ne-a ucis santinelele, a înconjurat spitalul şi partizanii au intrat şi ne-au arestat pe toţi, ne-au urcat într-un autocamion cu care veniseră şi ne-au dus lângă o râpă. Acolo ne-au dat jos, ne-au aşezat pe două rânduri la marginea râpei, după care au tras în noi cu armele automate, la lumina farurilor maşinii.

Mi-am revenit abia în dimineaţa următoare, cu un asistent mort deasupra mea. Nu puteam mişca decât capul şi am reuşit să privesc, mai întâi în sus, unde se vedea cerul plin de stele palide, înainte de a se lumina de ziuă, apoi în stânga şi în dreapta mea, cadavrele camarazilor mei din spital. M-am forţat să ies de sub cel de deasupra mea, dar era greu şi eu nu aveam putere să-l mişc, deoarece mă durea umărul stâng aproape de extremitatea exterioară.

Am încercat de mai multe ori şi am reuşit să ies, dar nu mai trăia niciunul din cei căzuţi în râpă şi m-a prins frica să nu fiu văzut de sus, de pe mal, de cineva. Am stat jos şi m-am gândit: pe unde să ies, că râpa era adâncă, cu ce să mă îmbrac? Toţi eram în pantaloni de trupă şi cămaşă cazonă fără guler, iar în picioare numai ciorapii, aşa cum apucasem fiecare.

I-am scos halatul asistentului şi bocancii i-am luat de la un felcer care purta numărul meu, iar pe cap am pus un prosop care se afla la gâtul unui ofiţer pe post de fular. Echipat astfel am pornit de-a lungul râpei în căutarea unui drum de ieşire la suprafaţă. Nu puteam să mă deplasez mai repede, deoarece glonţul care mă trimisese în râpă nimerise în muşchiul umărului stâng şi la orice efort, curgea sânge. Tot pieptul şi braţul stâng erau pline de sânge închegat şi continua să curgă. Cu toate acestea simţeam în mine o bucurie inexplicabilă că eram viu, deşi nu ştiam prin ce miracol am scăpat.

Trebuia să plec cât mai repede din acel loc de coşmar, în care erau numai cadavre şi totul mirosea puternic a sânge stătut.

Priveliştea şi gândul că cei care ne-au adus acolo se pot întoarce, m-au îngrozit, tot corpul îmi tremura de frig şi de teamă.

Încet, încet, am reuşit să ies din prăpastie şi am văzut că sunt într-o pădure. Ca să-mi economisesc forţele

şi să pierd cât mai puţin sânge, am început să mă sprijin de trunchiurile copacilor, servindu-mă de ei şi pentru a mă feri de vederea oricărei persoane. Încă nu se luminase de ziuă când am ieşit din râpă şi nu mă puteam orienta deloc, mergând la întâmplare, până când am ajuns într-o poieniţă cu iarbă înaltă. M-am oprit să mă odihnesc şi să aştept ivirea soarelui, dar am fost atât de istovit, poate şi datorită sângelui pierdut, că am adormit. M-a trezit soarele care mă încălzea şi-mi lumina faţa. Mi se făcuse foame, dar nu ştiam ce aş putea găsi de mâncare prin pădure, totuşi m-am ridicat şi am început să caut orice.

Am dat peste pătlagină şi am pus mai multe frunze pe rană, direct pe sânge, apoi am legat-o cu prosopul pe care îl luasem de la gâtul ofiţerului mort în râpă, după care am continuat căutările, în special ghindă la rădăcina stejarilor; scormonind după ghindă, am dat şi de napi de pădure, din care mi-am făcut provizii, umplând buzunarele de la halat şi de la pantaloni.

Îmi venea greu să mă orientez fără busolă, dar am recurs la cele învăţate mai înainte, căutând să identific nordul după muşchii copacilor şi poziţia soarelui. Nici acestea nu mă ajutau prea mult pentru că nu ştiam unde mă aflu şi asta mă amăra rău de tot. Mă temeam şi că rana mea din umăr se putea infecta şi aş fi putut pieri chiar dacă nu aş fi fost ameninţat de oameni. „Pe ce cale să comunic alor mei unde mă aflu şi că trăiesc?” mă gândeam stând în iarba înaltă, unde eram bine camuflat, ceea ce îmi dădea un vag sentiment de siguranţă.

Spre seară am mâncat din rezerva de ghindă şi napi, iar după ce mi-am înlocuit frunzele de pătlagină de la rana din umăr, m-am ridicat să văd dacă în jurul meu există vreo vietate. Totul era pustiu, nici păsări nu se auzeau cântând. M-a cuprins o totală deznădejde şi nu reuşeam să găsesc nicio metodă sau vreo soluţie prin care să ajung într-o localitate, poate să găsesc chiar un cadru medical care să

mă poată ajuta. Rana mă durea, însă mi se părea – poate era chiar aşa – nu mai zvâcnea ca înainte. Am pus-o pe seama cantităţii mici de sânge care-mi rămăsese în organism după împuşcare sau… orice gând mă speria.

Gândurile mă ţineau treaz, dar după ce s-a întunecat şi pe cer au apărut stelele, apoi şi luna, am început să le studiez, apoi mi-am făcut planul pentru a doua zi şi aşa am adormit din nou în iarbă, dormind fără întrerupere până dimineaţa, când a apărut din nou soarele.

Încălzit de razele soarelui, stăteam cu ochii închişi şi-mi repetam, în gând, planul cum să ies din pădure pentru a ajunge la un sat locuit. La un moment dat, am simţit o umbră peste pleoape şi răcoare. Când am deschis ochii, în faţa mea stătea o femeie în vârstă, care mă privea cu atenţie. M-am speriat şi n-am fost în stare să scot un cuvânt, dar ea, citind spaima ce mi se întipărise pe faţă, a încercat să mă liniştească.

— Ia horosâi celovec (sunt om bun), spune bătrâna, arătându-şi pieptul cu mâna.

Dar eu nu prea ştiam atunci să vorbesc limba rusă şi tăceam, doar o priveam.

— Cto tă? (Cine eşti tu?) arăta ea spre mine.

Pricepând ce mă întreabă, am spus şi eu:

— Sunt român. Din România.

— Ah! Tu rumân? Io toje rumân. (Eşti român? Şi eu sunt român). Poidiom moi dom! (Să mergem acasă la mine).

Greu, dar am reuşit să înţeleg câte ceva de la ea şi am mers alături de ea, ca ultima mea alternativă. Mă gândeam şi la faptul că mă putea preda autorităţilor, dar situaţia mea era grea şi nu am avut de ales. „Dacă muream în pădure, ar fi fost mai bine, deoarece fiecare om trebuie să moară în singurătate”, îmi ziceam eu în gând. Nu prea aveam speranţă că voi izbândi şi am simţit că îmi curg

lacrimile din ochi fără voia mea. Am continuat să mă gândesc: „De ce trebuie să mor? mă chinuia o tainică întrebare. Sunt, încă, tânăr, am doar 26 de n-ai şi aş putea să trăiesc, să iubesc, să muncesc, să-mi cresc copiii şi să fiu folositor societăţii. Doamne, nu mă părăsi!” am spus apoi, privind cerul necuprins.

Casa Katerinei – acesta era numele femeii de 50 de ani, îmbrăcată veşnic în haine de culoare neagră – se găsea în marginea pădurii, unde am ajuns după aproape o oră de mers încet.

— Zdes ia jivu (Aici trăiesc eu), mi-a spus Katerina, arătându-mi casa ei modestă din bârne, compusă din două camere şi o sală între ele.

Mai târziu am aflat de la ea că în apropiere sunt numai trei case la fel ca a ei, că bărbaţii sunt toţi plecaţi la război, iar în satul lor din pădure au rămas numai femeile şi copiii. Are doi feciori care sunt necăsătoriţi şi sunt la război împreună cu tatăl lor, dar nu a primit nicio ştire despre niciunul. Totuşi, ea îi aşteaptă să vină când se va termina războiul.

— De unde eşti, din Români? am întrebat-o eu.

— Din Cernăuţi.

Cu greu mi-a explicat că a plecat din Cernăuţi în urmă cu 23 de ani, dar nu a mai fost la părinţi din anul 1938, când aceştia au murit. A şi uitat să vorbească româneşte, dar dacă eu voi insista, cât voi sta la ea, îşi poate aminti cuvintele. Aşa a fost.

Ajunsă acasă, Katerina a pus un ceaun cu apă pe foc şi a fiert nişte cartofi, iar într-o oală a fiert apă cu nişte plante uscate pe care le-a adus din magazie, pregătite în vederea tratării diferitelor boli.

— Dezbracă halatul şi cămaşa să spălăm rana [mi-a spus ea, pregătind nişte cârpe albe pentru a mă pansa. Îmi văzuse cămaşa scoarţă de sânge.

Am scos încet totul de pe mine, lăsând braţul liber, pe care ea l-a spălat cu grijă, după care mi-a uns rana cu o alifie gălbuie şi m-a pansat strâns.

— Se vindecă. Glonţul a ieşit pe partea din spate a muşchiului! a spus Katerina, în timp ce strângea pansamentul, îţi trebuie mâncare bună, iar eu nu prea am. Am căutat în pădure ciuperci, dar nu am găsit decât câteva. Vei mânca cartofi, că avem mai mulţi. Oamenii de aici, de la noi, vânează cocoş sălbatic, căprioare, iepuri, dar cine nu poate face asta, se hrăneşte cu cartofi şi fructe de pădure.

— Femeile cu ce se ocupă aici? am întrebat-o.

— Cu creşterea animalelor, a păsărilor şi cu culesul fructelor din pădure. Adună lemne de foc. Asta fac.

Hai, să mâncăm cartofi! Asta este tot ce am. La masa de seară o să mâncăm ciuperci, iar mâine ouă şi, poate, un borş de găină (curiţa). Am câteva găini în curte.

— A cui este puşca? am întrebat-o eu, arătând o armă de vânătoare care atârna într-un cui de la grindă.

— A, aia e a lui Petia, fiul meu mai mare.

— Cartuşe aveţi?

— Poate sunt la ei în cameră. O să le caut.

— Dacă mă fac bine, pot să vânez eu în pădure.

— Nu se poate! Dacă te prinde pădurarul, te împuşcă pe loc. Nu este voie, că acum e război.

M-am mulţumit să înregistrez interdicţia şi să-mi văd de ale mele. Nu aveam de gând să intru în conflict cu oamenii locului. Mai mult de o săptămână de zile nu am putut face nicio treabă din cauza rănii, dar după aceea am putut să sparg lemne cu o mână şi să le aduc la foc. Katerina începuse să vorbească mai bine româneşte, iar eu învăţasem de la ea mai multe cuvinte ruseşti. Ea îmi spunea Costea, iar eu mama Katerina. În trei săptămâni, cât am stat la ea, ne-am povestit fiecare viaţa, iar ea mă

dojenea când mă auzea că după ce mă voi vindeca, vreau să mă întorc pe front.

— Rămâi aici, la noi, Costea! Avem fete tinere, frumoase, harnice şi iubitoare. Nu e bine ca o femeie să stea singură, fără bărbat. Dacă pleci şi te prind partizanii, te împuşcă pe loc. De ce să-ţi pierzi viaţa, când eşti atât de tânăr?

— Nu pot, mamă Katerina. În ţară sunt însurat, am şi copii, părinţi, fraţi. Ai mei, toţi, mă aşteaptă să mă întorc şi nu pot să-i dezamăgesc. Acolo e ţara mea.

— Ziceam că e mai bine să rămâi, cel puţin până se termină războiul, că nu-i mai găseşti tu pe cei cu care ai venit... Ar fi păcat să mori de frig, de foame sau împuşcat pe undeva.

Parcă o văd, în rochie neagră, suman negru şi o broboadă pe cap, tot neagră, trebăluind prin curte. Toate nopţile mă rugam la Dumnezeu să mă ajute să plec şi să-i găsesc „pe ai noştri”. Începusem să spun Tatăl Nostru în gând, ori de câte ori mă aşezam să mă culc. Mă gândeam mereu: „Unde să mă duc pe acest pământ străin, dacă nu cunosc pe nimeni? Ce caut eu aici, pe acest teritoriu imens, fără nicio speranţă de întoarcere acasă?” Tot eu îmi răspundeam: „Eu nu caut nimic, sunt o unealtă trimisă aici, dar conducătorii lumii, alături de ei şi ai României, au inelerese aici. De ce este lumea atât de meschină?”

Încercam să uit, să nu mă mai gândesc, dar poţi să nu te gândeşti în astfel de împrejurări? Aş fi putut să rămân în casa din pădure a Katerinei, în aşteptarea unor vremuri mai bune, dar sentimentul datoriei a învins, încât am luat hotărârea să plec şi să-mi caut unitatea de care fusesem despărţit cu o lună în urmă, atât de brutal. Poate era un semn al educaţiei mele, nu puteam fi o secătură, un ticălos în stare să dezertez, când ştiam că toţi camarazii mei se bat în focul pârjolitor din stepele ruse, pentru a ajunge la Stalingrad.

Noaptea ieşeam din curte şi mă plimbam prin pădure, tot gând indu-mă cum să plec.

— Este vreo gară mai aproape? am întrebat-o eu pe Katerina într-o zi.

— Da, este la vreo douăzeci de verste, după ce străbaţi pădurea încolo! spunea Katerina arătându-mi cu mâna spre sud-vest.

— După aceea încotro trebuie s-o apuc, să ajung la Harkov?

— La dreapta, cum priveşti faţa gării. Te-ai hotărât să pleci, după cum văd eu. Dacă nu vrei să rămâi, du-te la luptă! a adăugat ea, puţin supărată.

La plecare mi-a dat o pereche de pantaloni groşi, de lână, ţesuţi în casă, un surtuc (o haină lungă) tot din acelaşi material şi o cămaşă, iar pe cap mi-a pus o căciulă veche pe care o purtase soţul ei. Cu barba mea nerasă de o lună şi poate mai mult, care era blondă-roşcată şi cu hainele primite, nu mă deosebeam de mujicii din partea locului. Privindu-mă, Katerina a zâmbit şi mi-a urat, printre lacrimi:

— Du-te sănătos şi să scapi cu viaţă! Să te ajute Bunul Dumnezeu să ajungi acasă, în România!

Zicând acestea, mi-a pus în mână o traistă cu câteva merinde de drum, scuzându-se că nu a avut mai mult. M-am aplecat şi i-am sărutat mâna aspră de geruri şi de muncă, am ieşit pe poartă şi m-am pierdut în desişul pădurii. Într-un luminiş m-am oprit şi am privit cerul, care mi-a amintit de „Râpa morţii”, făcând să-mi treacă un fior prin trup. Rana se cicatrizase, dar mă mai durea, încă, la efort, astfel că am fost nevoit să încetinesc pasul.

Instinctul meu de conservare era ascuţit la maximum şi doream să trăiesc şi să ajung la regimentul meu, aşa că înaintam printre copaci cu mare prudenţă pentru a nu mă întâlni cu partizanii, pe care-i ştiam neîndurători. Aveam şi

momente de deznădejde, totul mi se părea o simplă iluzie şi atunci trebuia să-mi adun tot curajul şi să lupt cu mine pentru a rezista şi a depăşi situaţia în care mă aflam. Nu este uşor să trăieşti astfel de momente pe viu, singur, într-o realitate crudă, sălbatică.

Cine a văzut filme cu tematică de război la cinematograf sau la televizor s-a înfiorat, poate, când se derulau scenele îngrozitoare, dar a putut suporta să le urmărească, ştiind că e vorba de film. Când, însă, eşti protagonistul unor întâmplări vii, reale, unde peste tot este prăpăd, iad şi moarte, situaţia este groaznică.

Am parcurs, poate jumătate din distanţa până la mica gară „Korelovo" sau aşa ceva, nu mai ţin minte şi m-am oprit lângă un plop tremurător, înalt, ca să mă odihnesc şi să mănânc ceva. Mărturisesc că nu-mi place de fel plopul tremurător, cu trunchiul lui vânăt şi frunzele cenuşii care lucesc ca metalul când bat în el razele soarelui; tot aşa nu-mi plac sporii lui, acei fulgi care plutesc prin aer şi-ţi deranjează respiraţia, dar obosisem şi trebuia să mă opresc. În pădure era linişte deplină, nu adia niciun pic vântul, doar frunza plopului lângă care poposisem tremura uşor; soarele se ridicase şi lumina oblic, iar în văzduh se simţea acea răcoare uscată, deosebită, care înviorează sufletul şi prevesteşte o seară lină după o zi ploioasă.

Am mâncat şi am băut apă dintr-o sticlă, pe care mama Katerina avusese grijă să mi-o strecoare în traistă. Apa era puţin sălcie în acele locuri, dar se găseşte şi este mai bună decât în lunca Donului şi în stepa căzăcească. Când m-am ridicat să plec, am simţit un junghi în umărul rănit; durerea încă persista, deşi mă consideram vindecat.

Aproape spre seară am ajuns în mica gară. M-am oprit într-un desiş de pădure, pe coasta dealului şi am studiat cu atenţie locul şi împrejurimile pentru a mă asigura că nu sunt partizani prin apropiere. Îi ştiam încă din luptele date în zona gării Feodosia şi în munţii Iailla cât

de răi sunt şi cât ne-au hărţuit trupele.

Gara părea pustie, cât pândisem eu nu trecuse niciun tren. M-am apropiat când am văzut câteva persoane cu nişte coşuri în mână şi lopeţi, care aşteptau lângă şinele de cale ferată. După câteva minute a intrat în gară un tren format din trei vagoane vechi de pasageri şi altele pentru marfă, tras de o locomotivă cu aburi, destul de obosită. Am urcat pe scara unui vagon de marfa şi am intrat în cabina-gheretă unde stă frânarul, pentru a evita discuţiile cu oamenii şi pentru că nici nu aveam bilet de călătorie. Când trenul a pornit, am constatat că nu este frig, nici curent, deoarece locomotiva mergea cu o viteză care cred că nu depăşea 40 km/h şi oprea în toate staţiile. Am ajuns în gara Harkov noaptea, pe la orele unu, dar cum am intrat în triaj, au început să sune sirenele şi să cadă bombele peste linii. Am sărit din tren şi m-am adăpostit sub vagonul în care călătorisem şi care era încărcat cu saci de ciment.

Când a încetat bombardamentul, am ieşit şi m-am îndreptat spre clădirea staţiei. Peste tot era forfotă, cei care sepăaseră teferi cărau morţii şi răniţii de pe linii şi-i rânduiau pe un spaţiu verde, lângă peron. Un C.F.R. – ist slab şi înalt, văzându-mă prin apropiere, a strigat să trec să dau ajutor la căratul celor morţi, ceea ce am făcut. Spre dimineaţă mă simţeam obosit şi flămând, dar mâncare nu mai aveam în traista dată de Katerina.

Am încercat să trec peste linii pentru a găsi un loc de dormit; nu puteam rămâne pe peron de teamă să nu fiu confundat cu cei morţi şi să mă ia cu ei când vor veni cei stabiliţi pentru această treabă.

Încercarea de traversare a liniilor a fost cu ghinion, deoarece în momentul în care am ieşit dintr-o garnitură de tren, pe linia alăturată trecea cu viteză, un marfar. N-am avut timp să mă întorc şi m-am culcat imediat pe burtă, pe traverse, în lungul şinelor, punând mâinile pe cap pentru a-l proteja de lovituri. Şuieratul lung al trenului m-a pironit

de traversele calde, care săltau ori de câte ori treceau roţile vagoanelor peste ele. Când m-am ridicat, după trecerea trenului, m-am pipăit peste tot să văd dacă sunt întreg. Toată ziua am aşteptat un tren care să mă poată duce departe de aceste locuri, dar abia spre asfinţit a apărut un tren militar venind dinspre front, având în componenţa sa un vagon cu răniţi împărţiţi în două: în partea din faţă erau germanii, iar în urmă spaţiul rezervat pentru răniţii armatei române. Trenul era păzit de santinele germane cu arme automate, am profitat de neatenţia lor şi mi-am făcut curaj să urc în vagon, pe scara de la capătul vagonului, unde se găseau ai noştri. Când m-au văzut intrând pe uşă civil şi cum voi fi arătat atunci, s-au speriat şi au vrut să strige santinela, dar m-au auzit vorbind româneşte şi au aşteptat să le explic ce caut acolo.

Le-am explicat situaţia în câteva cuvinte şi le-am cerut să mă ia şi pe mine până la staţionarul unde mergeau ei, urmând să se hotărască acolo ce voi face. Felcerul care însoţea răniţii mi-a spus că ei vin de la Rostov, unde este mare măcel şi urmează să se întoarcă de îndată ce primesc proviziile de medicamente, muniţii şi hrană. Se numea sergent Niţă sau Niţu.

— Nu sunt spion! l-am asigurat eu. Am spus purul adevăr, ce mi s-a întâmplat acolo, în pădure. Fac fac tot ce este nevoie până ajungem la spital.

— Trebuie să-ţi dau nişte haine şi un halat, ca să nu te găsească nemţii care ne controlează la fiecare oprire. Vei face tot ce fac şi eu: îngrijirea bolnavilor!

— Aşa voi face! m-am învoit eu, mulţumit că i-am întâlnit şi că există speranţa să mă întorc la ai mei, pe linia frontului. L-am întrebat de regimentul meu, dar felcerul nu ştia nimic şi am renunţat.

— Şi eu fac parte din Armata a III-a română, divizia 5, dar mai tot timpul sunt pe drum cu transportul răniţilor spre spitalele mai apropiate, a spus el.

Drumul a durat patru zile, timp în care am spălat rănile camarazilor, le-am pus plosca şi le-am schimbat pansamentele; unora le-am dat ceai şi supă cu linguriţa.

De două ori am fost controlaţi de nemţi, dar nu m-au dibuit. Într-o gară ne-a bombardat un avion rusesc, dar vagonul nu a fost atins; trenul şi-a continuat drumul după ce au fost reparate liniile rupte.

Când am ajuns la spital, felcerul Niţă m-a prezentat şefului spitalului, un colonel doctor, care m-a pus să fac raport scris asupra celor întâmplate. Abia peste o săptămână am fost echipat cu tot ce prevede regulamentul, din magazia spitalului şi am fost trimis spre Rostov, unde se aflau unităţile noastre. În acel tren, pe lângă arme, muniţii, medicamente, alimente, furaje, a fost ataşată o garnitură venită direct din ţară, cu ofiţeri, subofiţeri şi ostaşi, pentru a împrospăta trupele din linia întâia. Erau tineri, frumoşi şi purtau uniforme noi, cu însemne strălucitoare. Nu ştiau ce-i aşteaptă.

Spre front, drumurile pe calea ferată fuseseră eliberate şi am ajuns în câteva zile la Rostov, prezentându-mă la unitatea mea. Acolo am dat mai puţine explicaţii întrucât comandanţii mei aveau cunoştinţă de evenimentul din pădure, în care a dispărut spitalul de campanie. Aşa că am primit armă, cartuşe şi grenade, precum şi toate celelalte obiecte necesare şi mi-am luat locul în compania căpitanului Roibu, din care puţini îmi mai erau cunoscuţi; unii căzuseră în luptă, alţii erau răniţi prin spitalele de campanie.

Cap. IV Din nou în IAD

Volga nu putea fi trecută decât prin portul Rostov, lipsind alte treceri peste apă; în rest nu erau decât mlaştini şi nişte insuliţe. Am luptat peste şase luni de zile în Cotul Donului, cu multe perioade când am fost trimişi să luptăm în peninsula Taman şi în munţii Iailla.

Generalul Manstein, comandantul frontului, ne

subordonase complet şi ne alerga dintr-un loc în altul, fără să mai ţină cont de strategia de luptă pe care o stabileau comandanţii noştri. De multe ori făceam marşuri de sute de kilometri, după care intram direct în linia întâia, fără nicio pregătire. De asemenea, obişnuia să mute câte un batalion sau o companie din subordinea armatelor române sub comanda Armatei germane, care hotăra toate acţiunile.

La început, Armata a III-a română din care făceam şi eu parte, am luptat în Cotul Donului, departe de oraşul Stalingrad, apoi am ajuns pe centura lui exterioară, intrând în contact direct cu trupele sovietice care apărau oraşul. Armata a VI-a germană condusă de generalul Fridrikh von Paulus a pătruns în oraş pe fluviul Don, în zona Kalaci, după care ne-am apropiat şi noi, dar n-am reuşit să pătrundem deoarece ruşii s-au apărat cu un efectiv masiv; s-au dat lupte grele, cu pierderi mari de ambele părţi. Armata a III-a română a fost trecută în partea de nord-est a Stalingradului, în marea cotitură pe care o făcea Donul, iar Armata a IV-a română în sudul oraşului, o zonă presărată cu o puzderie de bălţi care formează stepa Calmucă, între râul Volga şi Marea Caspică, un teren accidentat, arid, calcaros şi argilos, care nu poate fi folosit în agricultură, din care cauză localităţile sunt foarte rare şi neînsemnate. Lipseşte apa de băut, şi din acest motiv localnicii beau apă de ploaie sau din zăpada topită.

Clima în zona Donului este capricioasă, cu ierni foarte geroase, cu viscole şi zăpezi abundente, care fac impracticabile drumurile, iar vara este secetoasă şi cu temperaturi care te sufocă.

În aşteptarea ofensivei din decembrie, care fusese stabilită pentru armatele aliate, am fost trimişi în peninsula Crimeea, unde continuau luptele, după respingerea armatei sovietice de la Feodosia.

Generalul Petre Dumitrescu, comandantul Armatei a III-a române, care avea instalat Comandamentul la Mariupol, a primit ordin să atacăm localitatea Slavinskaia. Acesta a fost cucerită, fiind astfel decisă soarta peninsulei Taman şi s-a deschis drumul spre localitatea Temriuk şi portul Anapa, cucerite şi ele la sfârşitul lunii august 1942 şi s-a putut trece cu trupele din Crimeea spre strâmtoarea Kerci.

După aceste victorii, armatele noastre au suferit noi resubordonări. Astfel, Divizia 19 infanterie a fost trecută în subordinea Corpului 5 Armată germană, comandat de generalul Wetzel, pentru a asigura posibilitate de legătură dintre forţele aliate din Caucazul Central cu peninsula Taman şi până la Novorosiysk.

Pe parcurs, procedau aşa cum le era obiceiul: luau câte o divizie sau un regiment pe care îl subordonau altei unităţi militare, română sau germană. Aşa am ajuns sub comanda Diviziei 2 – Munte română, luptând prin munţii Iailla, la început contra trupelor regulate ruseşti, apoi contra detaşamentelor lor se partizani care hărţuiau unităţile atât ziua, cât şi noaptea. Ne-am deplasat în munţi şi am început lupta pentru fiecare râpă, pantă sau adăpost.

Căpitanul Roibu, comandantul nostru de companie, se adapta din mers, la orice situaţie, iar perspicacitatea sa îl ajuta să ocupe cele mai bune poziţii în faţa inamicului. Principala lui trăsătură era dinamismul, la care se adăuga curajul şi o mare capacitate de a organiza totul.

După ce am ocupat fiecare locul stabilit pe aliniamentul dinainte propus, am aşteptat o vreme în linişte, apoi, la semnul lui, care părea că străpunsese cu privirea adâncul pădurii, urma să pornim la atac. Citind pe faţa lui, care prevestea apropierea primejdiei, aşa cum fac ogarii dresaţi în cadrul vânătorii, rămăsesem cu respiraţia tăiată. Din tufişuri şi-au făcut apariţia partizanii; mai întâi s-au auzit nisipul şi pietrişul scârţâind sub paşii lor, apoi i-

am văzut şi pe ei. Inimile noastre şi-au îndesit ritmul de emoţie, în aşteptarea momentului declanşării atacului asupra lor.

— Atenţie! spune căpitanul, aproape şoptit. Să nu greşiţi! Nu se cuvine ca nişte ostaşi căliţi în lupte să fie omorâţi sau luaţi prizonieri de nişte bieţi partizani.

— Nu sunt partizani, domnule căpitan! raportează Savu, un sublocotenent care tocmai privea apropierea lor, prin binoclu. Aceştia sunt militari din trupele regulate. Poftiţi! mai spune el, întinzând binoclu.

— Da, ai dreptate. Vom lupta bărbăteşte cu ei, mai ales că de partea noastră este şi terenul.

Spre seară începuse să plouă, fiind nevoiţi să folosim foile de cort pentru a ne proteja. Îl priveam pe ceilalţi. Toţi aveau feţele trase de trudă, oboseală, nesomn şi insuficienţa hranei, venind şi după un marş forţat.

Noi ne aflam într-un defileu îngust, între doi pereţi abrupţi, unde erau instalate pe poziţie două aruncătoare de flăcări, două mitraliere şi restul arme automate. Treptat, pădurea a fost învăluită într-o pâclă venită odată cu înserarea.

Am mai trecut odată privirea peste feţele camarazilor mei. Toţi erau trişti şi preocupaţi. Mă simţeam legat de ei printr-o prietenie bărbătească şi o frăţie de arme care s-a cimentat în acei ani prin sânge şi moarte, prin ajutorul reciproc dat în luptele la care am participat împreună.

Mulţi dintre ei nu cunoşteau teamă, fuseseră deseori încercaţi în confruntări directe cu inamicul şi priveau altfel primejdiile. Unul dintre camarazi era ţigan de prin Ţăndărei şi fusese cu mine în pluton încă de la începutul războiului. La început era privit cu neîncredere de către ceilalţi şi mai discutau în spatele lui, spunând: „e ţigan, hoţ de găini, un pierde vară şi un fricos care fuge la prima şuierătură de glonţ”. Mai târziu s-a dovedit că sold. Rifu – acesta era numele lui – a fost un bun camarad, săritor,

milos şi foarte curajos în încleştările cu inamicul.

Pe la începutul anului 1943 devenise credincios (religios), poate şi pentru că participase la multe înmormântări însoţite de slujbe religioase. A murit la Stalingrad.

Când s-a apropiat la circa 30 de metri, le-am văzut bine uniformele. Erau trupe regulate de tăria unui pluton.

— Foc! a răsunat vocea baritonală a lui Roibu. Atacul asupra lor s-a declanşat brusc, cu furia ucigătoare a unei furtuni violente. Vacarmul produs de împuşcăturile care veneau de peste tot, din tufişuri, din spatele stâncilor sau copacilor au fcut ca multe trupuri ale lor să se rostogolească pe pantă, unele oprindu-se în trunchiurile copacilor întâlniţi în cale; cei mai puţin norocoşi, căzeau în râpă fără a le rămâne vreo şansă de supravieţuire, deşi erau numai răniţi, iar în alte condiţii mai puteau spera.

Când s-au dezmeticit, cei din spatele plutonului au tras şi ei la întâmplare şi doi camarazi ai noştri au fost uşor răniţi de piatra sărită din stâncă sub formă de schije.

Când puteam spune că totul s-a terminat, la câteva zeci de metri în dreapta noastră a explodat o stâncă şi din ea au sărit bolovani mari şi o ploaie de pietre care veneau peste noi, fierbinţi şi ascuţite, producând multe răni pe faţă, pe mâini şi în spate.

Sublocotenentul Savu, din ordinul căpitanului Roibu, a luat o grupă de cercetaşi şi a pornit pe pantă, descoperind, nu prea departe de locul unde eram noi amplasaţi, pe muchia unei stânci, ambrazura unei cazemate, din care o mitralieră începuse să tragă fără încetare, semănând moartea printre ai noştri. Imediat în spatele lor, eram şi eu cu grupa mea, trimis să-l sprijin cu foc pe Savu.

Am studiat poziţia câteva secunde, apoi m-am apropiat târâş cu toată grupa, iar când am ajuns la circa douăzeci de metri, am aruncat o grenadă defensivă care,

spre norocul nostru, a trecut pe lângă ţeava mitralierei şi a pătruns în cazemată, făcând mitraliera să tacă şi uşa să zboare din balamale, împreună cu trupul unuia din cei doi trăgători. Am ocolit cazemata şi am pătruns înăuntru, constatând că erau amândoi morţi.

De pe coastă am făcut semn către comandant că totul este în regulă, după care am continuat cercetarea.

Când abia ne mai zăream între noi, ne-am întors în locul unde era dispozitivul de comandă. S-a dat ordin să rămânem pe loc, ascunşi în cutele stâncii. Ploaia stătuse şi era linişte, iar până în zori nu au mai fost alte incidente, deşi posturile de pază au funcţionat permanent, pe schimburi de două ore. Reuşisem să furăm câteva ore de somn, pe apucate şi cu întreruperi dese.

Odată cu ivirea zorilor am pornit pe pantele munţilor pentru a cerceta toate cărările şi eventualele adăposturi. Aveam ordin să-i găsim şi să-i lichidăm pentru a îndepărta pericolul de zona frontului.

Coborând pe o pantă cu grupa mea, am descoperit o cărare mai lată ca de obicei şi bătătorită, care ne-a condus la un bordei săpat în pământ, iar mai jos altul.

În faţa fiecărui bordei era instalată o mitralieră aşezată în poziţie de tragere, iar în spatele lor câte doi trăgători pe burtă. Am rămas în spatele tufelor ca să ne convingem dacă mai sunt şi alţii în interior sau prin apropiere, convinşi că nu ne-au simţit. Am ocolit prin spate şi, după ce i-am luat pe cei doi de lângă mitraliere, am pătruns înăuntru. Acolo am găsit vreo douăzeci de ostaşi răniţi, ajutaţi de două infirmiere, toţi în uniforme ale armatei sovietice. I-am luat prizonieri pe toţi.

Alţi camarazi ai noştri au organizat o ambuscadă în josul cărării care făcea legătura cu bordeiele şi au prins alţi treizeci de partizani care veneau cu provizii de hrană, muniţii şi pansamente, fixate pe cai.

Până aproape de prânz am reuşit să traversăm râpa

spre muntele din vecinătate, unde fusesem întâmpinaţi cu foc de puşcă automată şi câteva grenade încă de când ne pregăteam să urcăm prima pantă.

Nu puteam merge spre gura de foc decât pieptiş, nu era altă posibilitate sau n-o vedeam eu în acel moment. Am hotărât să plecăm acolo numai patru, ceilalţi să rămână pe loc, desfăşuraţi pentru luptă. Ne-am împrăştiat cu scopul de a-i înconjura pe cei din „cuibul de foc”. Folosind ca paravan trunchiurile groase ale copacilor, mergând pe coate şi genunchi sau târâş, unde se impunea, mă străduiam să ajung sub zidul cazematei, de reuşită depinzând atât viaţa noastră, cât şi înaintarea companiei. Urcuşul a durat mai mult de o oră, iar pe pantă, lângă o tufă, am dat peste trupul inert al unui camarad care se grăbise să ajungă acolo, iar imprudenţa lui îl costase viaţa. Mitraliera continua să tragă şi din trunchiurile copacilor din faţa mea săreau aşchii, iar tufa fusese retezată.

Gloanţele continuau să mă caute, semn că trăgătorii din cazemată mă reperaseră; când vreun glonţ se înfigea în mantaua udă a camaradului mort, ieşeau aburi calzi.

Am stat lipit de pământ în dosul cadavrului până când tirul mitralierei s-a mutat mai sus, mult pe deasupra locului unde mă aflam. De acolo am făcut un salt până la un copac, apoi altul, de acolo târâş pe burtă, până când am ajuns sub zidul cazematei unde nu mă mai puteau nimeri gloanţele. Am scos inelul grenadei, apoi a, balansat braţul ca să fiu sigur că nimeresc ambrazura. Explozia a declanşat un adevărat infern: a sărit acoperişul cazematei, împreună cu bucăţi mari de stâncă, fragmente de arme, alte obiecte, împreună cu trei trupuri. Această explozie a antrenat şi muniţia din interior care a prelungit vacarmul. I-am dat ocol stâncii în acea zonă, apoi m-am întors pe acelaşi drum, împreună cu ceilalţi doi camarazi, l-am luat pe cel mort şi am coborât în râpă, iar de acolo am ajuns la punctul de comandă.

Printre răniţii noştri era un tânăr care împlinise 19 ani de câteva zile mai înainte de această acţiune în munţi. Se numea Arăpaşu Costea. O rafală de mitralieră îl atinsese în antebraţul de la mâna stângă.

— Te doare, Costea? l-am întrebat.

— Mă doare, domn sergent, dar atunci când m-a lovit n-am simţit decât o arsură.

— Cum s-a întâmplat?

— Eram aproape de cazemată, iar poziţia nu-mi permitea să arunc grenada cu mâna dreaptă. I-am scos inelul cu gura şi am aruncat-o cu stânga, dar se vede că nu prea am avut noroc că tirul mitralierei mi-a găsit mâna, iar grenada a căzut lângă cazemată.

A distrus-o altul, până la urmă tot n-a scăpat. Domnul doctor Zainea zice că nu e grav, glonţul n-a rămas în carne. Eu am came tare, domn sergent, mă vindec, nu pier aşa de uşor, a spus el zâmbind, deşi avea faţa palidă.

I-am zâmbit şi eu ca să-l încurajez, deşi nu eram prea sigur că situaţia lui era uşoară.

În aer mirosea puternic a fum, praf de puşcă şi sânge. Când mi-am privit mâinile şi pieptul, am văzut că eram murdar de sânge de la camaradul mort care-mi servise de paravan în apropierea cazematei.

Vântul care se pornise a împrăştiat ceaţa şi a apărut soarele, crescând şi vizibilitatea în teren. Cât putea ajunge privirea, numai creste, piscuri, pante abrupte, păduri care creşteau până pe buza prăpăstiilor înfricoşătoare pe care umbra le făcea de nepătruns cu ochiul.

…UC s-a oprit din povestit, privind în gol.

— Iar amintiri dureroase? l-am întrebat eu văzându-l că rămăsese cu ochii fixaţi pe o viţă de vie.

— Da. Vezi tu, toate faptele pe care le-am trăit în cei peste trei ani de război şi cinci de prizonierat, au fost ani de iad pentru mine şi camarazii mei de atunci. Aceşti ani

nu i-am trăit pentru că întâmplările şi suferinţele prin care am trecut mi-au torturat tinereţea şi mi s-au imprimat puternic în memorie, făcându-mă să sufăr de câte ori îmi amintesc de ele. Am mai uitat nume de oameni, de locuri, de oraşe dar nu pot să uit scenele de groază pe care le-am trăit acolo.

Războiul îl transformă pe om în animal. Ajungi să ucizi pentru a nu fi tu ucis de celălalt, iar în acest fel uiţi că eşti un om civilizat; cel în care tragi cu puşca nici nu te cunoaşte, nici nu ştie ce i se întâmplă. Majoritatea ostaşilor morţi au în buzunare fotografii de familie, scrisori pe care le scriu ei celor dragi însă nu le-au trimis, încă, pentru că nu au reuşit să le termine de scris, fiind chemaţi în linia întâia să dea piept cu inamicul. Poate că le scria că abia aşteaptă să se termine războiul şi să se întoarcă acasă. Câte speranţe spulberate şi câtă jale şi durere rămâne în urma lui!!!

Sunt situaţii în război când te copleşeşte mila şi emoţia faţă de cei pe care îi consideri inamici, dar nu ai dreptul să procedezi decât aşa cum scrie în regulamente şi în regulile războiului.

...Într-o acţiune de curăţire a zonei muntoase de partizanii sâcâitori şi periculoşi pentru unităţile noastre, am mers pe nişte poteci de munte care urcau aproape vertical, pierzându-se printre copaci. Ne aşteptam cu fiecare pas, să fim atacaţi de ei, aproape le simţeam respiraţia ca unor duhuri rele şi fioroase, deşi ştiam bine că sunt şi ei oameni la fel ca mine şi ca ceilalţi.

În pădure era linişte şi auzeam vântul slab care mişca frunzele copacilor, în adierea lui de zefir. Nu prea departe se auzea o armonică interpretând o melodie specifică stepei. Este frumoasă şi seamănă într-un fel cu doinele noastre, dar acea melodie parcă ieşea ca o tânguire din sufletul pădurii şi al muntelui. Din armonică sunetele semănau cu un glas prietenos, care, după ce doinea dulce,

se topea fără veste într-un oftat adânc şi tainic.

Am trimis o patrulă de cercetare care a găsit patru oameni în bordei: un bătrânel care cânta din armonică şi trei băieţandri între 14 – 17 ani, pe care i-am dus la punctul de comandă pentru a-i lua prizonieri. Erau toţi partizani şi-mi era tare milă de ei. Melodia ne trezise tuturor dorul de ţară, de plaiurile mioriţei şi de cei dragi de acasă, despre care nu mai ştiam nimic de mult timp.

Pe la jumătatea lunii august 1942 ne-au venit întăriri din ţară, iar Diviziile 19 infanterie şi 6 infanterie, urmau să treacă în refacere, în spatele frontului. Printre camarazi circula zvonul că Marele Stat Major Român hotărâse întoarcerea noastră în ţară şi aşteptam toţi cu sufletul la gură. În rândurile celor noi, majoritatea tineri, erau şi câteva zeci de ofiţeri combatanţi, dar şi rezervişti; toţi erau frumoşi în hainele lor noi şi cizmele lustruite, cu feţele odihnite şi fine, aidoma domnişoarelor de pension. Ne priveau curioşi şi se mirau de feţele noastre asprite de geruri şi îmbătrânite înainte de vreme.

Printre noii veniţi era un locotenent de rezervă de prin zona Banatului, pe nume Zăgan, profesor de meserie, un om foarte bine instruit. De câte ori ne adunam mai mulţi români prin curtea cazărmii, departe de urechile germanilor, făceam cerc în jurul lui, iar el ne prezenta situaţia din ţară.

— Ce căutăm noi aici, domnule locotenent? erau întrebările cele mai dese ce i se adresau.

— Ne războim cu ruşii. Nu asta facem de aproape doi ani de zile?

— Cum s-a ajuns aici? Pentru ce trebuie să murim pe pământ străin, departe de ţara noastră?

— Această conflagraţie mondială are cauze mult mai adânci, începând cu marea criză economică dintre anii 19291933 când toată lumea devenise un ghem de interese şi ură între naţiunile de pe tot globul. Se ştie că Germania

a fost înfrântă în primul război mondial, dar a reuşit să se unifice, a ieşit din criza economică, devenind apoi o puternică forţă economică şi militară, depăşind Anglia. Pentru economia ei în ascensiune avea nevoie de materii prime. După 1933, când Hitler a devenit cancelar al Germaniei, a început să-şi pună în practică teoriile pe care le înserase în cartea sa „Mein camph", care exprima clar voinţa lui de cucerire a continentului european. Mai târziu, când a reuşit să se facă ascultat de masele germane, el a lansat teoria rasei superioare, precum şi teoria „Europa pentru mine, coloniile pentru Anglia", asupra căreia a revenit mai târziu spunând că „teritoriile de peste mări sunt ale nimănui şi urmează să le cucerească mai târziu".

Deoarece nicio ţară dezvoltată nu a reacţionat, Hitler a trecut la cuceriri, umilind astfel toate naţiunile Europei. Stalin aproba în mod tacit acţiunile lui Hitler, dorind slăbirea ţărilor occidentale, ca apoi să poată fi introdus şi acolo sistemul comunist existent în Uniunea Sovietică.

Astfel, nederanjată de nimeni, Germania trece la atac: trupele sale trec în 1938 graniţa Austriei şi o alipeşte statului german – aşa-zisul Anschluse al lui Hitler – apoi continuă cu cucerirea Poloniei, Cehoslovaciei şi se apropie treptat de graniţele cu Uniunea Sovietică.

În 1940 intră în Franţa, care capitulează în faţa forţei şi tehnicii superioare germane, apoi bombardează insulele engleze şi marile ei oraşe, cu precădere Londra, pe care o aduce la exasperare, populaţia refugiindu-se în insule.

Intenţionând să pornească un război cu toată lumea, Hitler încheie cu Italia lui Mussolini şi cu Japonia pactul Tripartit, denumit Axa Berlin-Roma-Tokio.

hitler a încercat în repetate rânduri să-l ademenească pe Stalin să adere la Axa pentru a fi patru forţe împotriva restului lumii, dar acesta a refuzat.

N-a refuzat, însă, propunerea lui de a-şi împărţi zonele de influenţă în zona Europei Centrale, sens în care

au încheiat între ei un Pact de neagresiune prin care Basarabia ne-a fost răpită, aşa cum cunoaşteţi.

— Bine, bine, dar Basarabia am readus-o la patria mamă. Ce mai căutăm pe pământuri străine? a întrebat un sergent bătrân şi mofluz.

— Aici au intervenit mai multe probleme: Mareşalul Antonescu se temea să aibă la graniţa cu Basarabia, armata întărită a Uniunii Sovietice care, oricând putea intra pe teritoriul nostru. În acelaşi timp, Hitler îl ţinea în şah cu Ardealul, promiţându-i retrocedarea lui, după războiul cu ruşii, dacă asigură maşinii de război germane petrolul necesar şi o sprijină în luptă, teritoriul României fiind punctul de pornire al războiului.

— Dictatul de la Viena, domnule locotenent, trebuia să-i dea de gândit lui Antonescu, a spus un locotenent, proaspăt absolvent al şcolii de ofiţeri, sosit de curând din ţară.

— În ce sens? a întrebat Zăgan.

— Păi, cum poţi pleca la luptă cu un aliat care îţi sfârtecă ţara şi o dă altora?

— Nu uitaţi că România era plină de spioni germani înainte de începerea războiului, iar ţara era ocupată de trupele germane din 1940, atât pentru paza rafinăriilor din zona Ploieştiului, cât şi pentru aşa-zisa instruire a armatei române. Hitler era un dictator şi aşa a condus Germania şi războiul din est, ca un dictator.

„Tratatul” semnat de delegaţia română în palatul Belvedere din Viena, prin care pierdeam Ardealul, a fost hotărât dinainte, pentru a-i atrage pe unguri de partea lor, a germanilor. Acest tratat n-a convenit şvabilor din Transilvania şi nici chiar secuilor, care constituie o spiţă ungurească, dar deosebită de unguri.

Lingvişti consacraţi susţin că secuii au limba lor proprie, au fost blamaţi şi desconsideraţi de unguri pentru

limba, portul şi obiceiurile lor; îi consideră primitivi. Dar secuii sunt un neam de oameni orgolioşi şi nu prea s-au împăcat cu ungurii.

Este drept că Dictatul de la Viena din 1940 a năruit visul de unire care fusese împlinit la 1 Decembrie 1918, idealul de secole al naţiunii române pentru care au luptat generaţii de patrioţi români.

În Ardeal şi Banat au avut loc mitinguri şi demonstraţii de protest la care au participat toate păturile sociale, scandând: „Jos Hitler! Jos Mussolini! La moarte cu ei! Nu dăm nicio brazdă de pământ românesc! La luptă pentru grila străbună! Nu dăm Ardealul!” dar totul a fost în zadar. Atât românii, cât şi şvabii, au fost nevoiţi să-şi părăsească casele, pământurile şi să plece în bejenie, lăsând de izbelişte mormintele strămoşilor de acolo.

Regele Carol al II-lea şi partidele politice nu au făcut mai nimic pentru a preîntâmpina catastrofa. Fiind compromis, Carol al II-lea a abdicat şi a plecat din ţară, lăsându-l pe tron pe Mihai I, după care, din prim-ministru Ion Antonescu a devenit Conducătorul României, întrucât partidele politice (P.N. şi P.N.L) au refuzat să formeze un nou guvern.

— Dar de ce Antonescu i-a introdus în guvern pe legionarii lui Horia Sima? a întrebat altul.

— Legionarii au fost organizaţi după sistemul partidului nazist al lui Hitler, care i-a instruit şi i-a susţinut. Hitler a apreciat gestul lui Antonescu de a aduce la guvernare Mişcarea legionară, numai că ei au exagerat cu asasinatele şi împotrivirea faţă de „Conducător”, care a fost nevoit să-i scoată din guvern, după ce s-a convins că făcuse o greşeală când decretase România stat naţional-legionar şi le dăduse lor Ministerul de Interne şi Siguranţa Statului, cele mai importante ministere, care…

Profesorul a rămas cu fraza neterminată, deoarece de grupul nostru s-a apropiat un ofiţer german, care era

desemnat pe lângă comandantul de regiment ca ofiţer de legătură cu înaltul Comandament German. După ce acesta a plecat, un sergent T.R. din Cluj, pe nume Cabalan sau Cabazan, a spus cu năduf:

— Domnilor, hitleriştii şi ucenicii lor zeloşi, legionarii, sunt mai răi decât Kolceag şi Vranghel, conducătorii alggardiştilor din timpul războiului civil din Rusia. Visul lor este să transforme crima într-o industrie perfecţionată, după exemplul german, unde fraţii, dar şi copiii au ajuns să-şi denunţe proprii lor părinţi, dacă spun ceva la adresa regimului fascist.

În privinţa Mareşalului, am convingerea că ţara are nevoie în aceste momente de un om ca el pentru a fi îndreptată, moraliceşte, că prea sunt mulţi corupţi şi dezmăţaţi. Pentru asta socotesc că este de preferat celorlalte lichele, bande de profitori, care amplifică răutatea în umbra dictaturii regale. Dar nu sunt deloc de acord cu hotărârea lui de a proclama statul naţional-legionar şi să îmbrace chiar el cămaşa verde. Asta e prea de tot!

— Poate a greşit tocmai pentru că Antonescu nu este om politic – a spus un sublocotenent care abia venise în grupul adunat. Eu cred că Hitler nici nu se aştepta ca el să-i aducă în guvern pe legionari în număr atât de mare, deşi îi solicitase în mod expres să-i aducă.

— Greşeala a fost şi aducerea în ţară a Misiunii germane, motivând că vine să ne instruiască, a intervenit un sergent bătrân. Noi avem ofiţeri foarte bine pregătiţi în Anglia şi Franţa, care ştiu să se poarte cu demnitate şi nu sunt aroganţi şi răi ca germanii. Când au venit ei în România, purtau cu aroganţă uniforma germană, dar se pretau la golirea magazinelor alimentare de tot felul de produse. Îi vedeam cu şirurile de cârnaţi peste faimoşii lor epoleţi şi cărau salam, afumături, butoaie cu măsline şi saci cu făină pe care le ambalau în lăzi mari, bătute în cuie

cu platbande metalice apoi le trimiteau în Germania. Localnicii români râdeau când îi vedeau, dar când au sesizat că magazinele s-au golit şi preţurile au crescut enorm la toate produsele, le-a pierit râsul. Atunci a început sărăcia în ţară.

— În Germania, Hitler introdusese cartela pentru alimente încă de la începutul războiului. Nimeni nu avea voie să vândă sau să înstrăineze în vreun mod cartela, sub sancţiunea legii, a completat profesorul.

— Dar noi, armata, ce vină avem, ca să răbdăm de foame, de frig şi chiar să murim pe aici? a întrebat un soldat.

— Armatei nu-i rămâne decât să-şi facă datoria de a executa ordinele conducătorilor ţării.

— Dar datoria armatei este de a continua tradiţia de apărare a neamului românesc, intervine Cabalan. Or, în situaţia în care ne găsim astăzi a depăşit cu mult aceste tradiţii, trecând de la apărarea ţării, la cucerire. Nu s-a oprit la Nistru aşa cum să stabilit când am trecut Prutul şi cum era firesc. Ne-am lăsat duşi de val, iar valul ne-a adus aici, pe pământ străin, în aceste stepe pustii unde nu se ştie ce soartă ne aşteaptă.

— Hitler a anunţat că războiul contra Rusiei va fi scurt, de până la cinci săptămâni, „Blitz krieg”, dar s-a demonstrat că este o utopie. Iată că au trecut aproape doi ani şi situaţia se cmplică, a spus sublocotenentul.

— Toate s-au întâmplat pentru că Hitler, mânat de obsedanta dorinţă de a dobândi petrolul şi materiile prime din Caucaz şi Marea Caspică, n-a luat în calcul imensitatea teritoriului sovietic şi iernile extrem de aspre care i-au învins şi pe alţi conducători care, cu ani în urmă au pornit războaiele împotriva ruşilor, a explicat profesorul calm.

La aceasta s-a adăugat şi faptul că Stalin a aderat la „Carta Atlanticului”, alături de SU şi Anglia şi douăzecişişase de state, care se obligau să folosească toate

resursele lor economice şi militare pentru a lupta împotriva membrilor „Pactului Tripartit” şi aderenţilor acestuia cu care unul dintre membrii semnatari se găseşte în război. Cu acest prilej Uniunea Sovietică a beneficiat de ajutor material şi tehnică de luptă modernă din partea Statelor Unite ale Americii încă din primul trimestru al anului 1942. La Moscova deja au acţionat trupele aduse din Extremul Orient, destul de numeroase, care ne vor pune serioase probleme în ofensiva care se pregăteşte pentru cucerirea Staligradului, a mai spus el.

— Târâtă în acest crâncen război, România va trebui să lupte cu un armament vechi, depăşit, pentru a-şi redobândi demnitatea, onoarea şi teritoriile care ne-au fost smulse prin Dictatul de la Viena. Vor muri mulţi oameni care vor împânzi pământul prin cimitire ce vor fi apoi, uitate, a reluat profesorul după un moment de tăcere.

— Dumneata nu trebuie să-ţi faci griji! a spus bătrânul sergent, cu glasul lui duios. Pentru dumneata, profesore, moartea ar trebui considerată o himeră care nu trebuie luată în seamă. Eşti tânăr, educat, luminat la minte şi mai ai de trăit o viaţă în care să vezi multe, să-i educi pe alţii, să iubeşti, să bei şi să mănânci. Poate că Dumnezeu va avea grijă şi de noi, pentru că El ştie că nu noi am vrut să venim aici.

Profesorul l-a privit cu îngăduinţă şi respect, apoi a continuat să prezinte cruda realitate:

— Germania va pierde războiul. Nemţii vor fi învinşi şi odată cu ei vom suporta şi noi toţi înfrângerea. Deocamdată ne luptăm numai cu ruşii, dar se vor ridica la luptă toate popoarele pe care Germania le-a supus, îşi vor uni eforturile şi vor învinge această diabolică maşină de război. De acest lucru încă nu-şi dă seama Hitler. Mai mult, el nu vrea să asculte de sfaturile generalilor săi de pe front şi insistă în continuare să se ducă lupte, să macine forţele în zadar. Mai susţine şi acum ideea că Rusia este un „colos

cu picioare de lut”, minimalizând potenţialul uman şi militar de care dispune aceasta în prezent.

Profesorul tace din nou şi priveşte cerul, după care se întoarce spre bătrânul sergent şi spune, ca o concluzie:

— Din 1914 şi până în prezent, lumea nu face altceva decât să inventeze motive pentru a se bălăci în sânge. Se vede că a reuşit s-o facă şi a ajuns omul o fiară care nu mai ţine cont de nimic. Aceste stepe din zona Ekaterinoslavului au fost cutreierate în vechime de către sciţi, apoi de goţi, huni – veniţi în hoarde mari din China – răspândind groaza şi prăpădul, după care au plecat mai departe. În 1917 prin aceste locuri s-au luptat armatele albilor cu roşii, armatele lui Petliura cu bolşevicii aduşi din fabrici şi uzine. Aici au acţionat bandele conduse de Skuro, Mai-Maievski, Mahno şi Pokrovski.

— Domnule profesor, dacă învinG nemţii, România va dispărea ca stat, intervine serg. T.R. Cabalan. Ei ne consideră deja o provincie germană şi se poartă ca atare atât în ţară cât şi aici, pe front.

— Germania nu va putea învinge împotriva întregii lumi. În mod sigur că nu va face nici pace cu Rusia, pentru că Hitler nu acceptă să se întoarcă acasă învins, cum nici Stalin nu va ceda nemţilor un petec de pământ.

— Ar fi păcat ca eroismul de care au dat dovadă în lupte ostaşii români să rămână înscris în istorie alături de barbaria germană dusă până la exces.

— Ce veşti aţi mai auzit de pe frontul de vest, domnule profesor? a intervenit sublocotenentul.

— Armatele germane conduse de generalul Romei au ajuns aproape de Alexandria, după ce au cucerit Egiptul, dar sunt bombardate mereu de aviaţia engleză care stă aproape de ei, prin Mediterana. Stalin insistă cu orice prilej să se înfiinţeze al doilea front în vestul Europei, dar se opune – în mod secret – Winston Churchill.

Germania şi Rusia sunt în prezent două maşini de război, cu ideologii diferite, iar Stalin face apeluri dese la popor să participe la luptă. Cu armamentul şi tehnica modernă primită de la americani şi cu numărul mare de luptători, Rusia este un colos care reprezintă o reală ameninţare, împotriva căreia nu ştiu cine s-ar mai putea încumeta să ridice vreun zăgaz. Vom vedea mai departe.

...Vântul de stepă a alungat norii, iar soarele a început să lumineze şi să încălzească din nou cu dărnicie. Abia mâncasem şi ieşisem în faţa cortului pentru a fuma o ţigară. De mine s-a apropiat un camarad mult mai în vârstă, care mi-a spus:

— Ţine un tutun bun! L-am furat de la un ofiţer neamţ şi îl păstram să-l fumez înainte de a muri.

Pe faţa bătrânului se citea o tristeţe adâncă. Am încercat să-i îndepărtez acest gând, dar el continua să creadă că este ceva care îl face să nu se simtă în siguranţă.

— Nu ştiu ce am, dar mă tem de moarte tot mai mult.

S-a dat imediat ordin să trecem pe poziţie şi să săpăm şanţurile de apărare. Camarazii săpau, lovind puternic în pământul tare, alţii băteau ţăruşi sau întindeau sârma ghimpată în faţa parapetului bătătorit şi dublat de sacii cu nisip. Spre seară au început să bubuie tunurile şi să ţăcăne mitralierele, semănând moarte peste tot. În faţă se întindea stepa nesfârşită şi lipsită de viaţă, deasupra căreia atârnau cohorte negre de nori care grăbeau sosirea nopţii. În şanţuri apăruseră deja primele victime, iar cei răniţi, care se mai puteau mişca îşi pansau între ei rănile. La orizont se vedeau flăcări, probabil fuseseră bombardate trenuri sau autovehicule cu provizii de carburanţi.

La un moment dat ruşii au oprit artileria şi s-a făcut linişte. Au început să fie adunaţi morţii şi răniţii. A fost găsit şi profesorul mort, cu faţa în jos, dar cu mâna pe trăgaci. O schijă îi străpunsese pieptul, iar mantaua îi era îmbibată de sânge. A fost luat pe targă şi trecut apa, spre

corturile de campanie, apoi a fost îngropat împreună cu ceilalţi, într-o movilă de pământ, punându-le la cap câte o cruce din două beţe legate cu sârmă.

— Somn uşor, domnule profesor! a spus soldatul care i-a confecţionat crucea. Ce e viaţa? a continuat el. E aşa de scurtă şi nu putem sau nu ştim să profităm de ea. Ne trec toate pe dinainte, fără să ne atingă. Ani de învăţătură şi multă înţelepciune se năruie într-o secundă cu o schijă trimisă de un necunoscut din cealaltă parte.

…După terminarea luptelor din ziua următoare, m-am prezentat la căpitanul Roibu şi am solicitat să fiu scos la raportul comandantului de regiment pentru a obţine o permisie să plec în ţară. Eram singurul din companie care, cu toate etapele de împrospătare a efectivelor, nu plecasem în ţară până atunci. Era drept că un motiv l-a constituit şi păţania mea de la „Râpa morţii”, după care am intrat în luptă, mai întâi la Rostov, apoi la Iailla.

Am mers împreună cu el la maiorul Th. Banciu, care mi-a dat ordinul de serviciu pentru România, pentru două săptămâni, urându-mi concediu plăcut şi să mă întorc cu bine şi la timp. În noaptea care a urmat am şi plecat cu un tren militar. Abia în cinci zile am ajuns acasă, deoarece multe linii ferate erau distruse de partizanii care organizau dese acţiuni de sabotaj. Acasă i-am găsit pe toţi sănătoşi, dar peste tot era sărăcie. Pe unde am trecut cu trenul, prin staţii, lume multă, obosită şi prost îmbrăcată. Toată economia era destinată războiului.

Atunci am aflat – august 1942 – că fratele meu Vasile, aflat şi el în război, pe frontul din partea de sud-vest a Rusiei, nu a mai scris acasă de mult. Părinţii mei erau îngrijoraţi de viaţa lui. La fel şi eu, care-l iubeam mult.

Acesta a fost singura mea venire în ţară de la plecare, în 1941 şi până la 14 septembrie 1948.

La expirarea concediului, am plecat înapoi spre front, dar nu am mai ajuns decât după cinci zile, cu întreruperi,

staţionări prin gări şi bombardaţi aproape zilnic pe zona dintre Odessa şi Rostov.

Când am ajuns la unitate, am constatat că ai mei se aflau în apropierea râului Balbek, la vreo 30 km de Sevastopol. M-am prezentat acolo şi am intrat direct în luptă, fiind întâmpinaţi de o canonadă îngrozitoare. Un caporal care se cam speriase, a venit la mine şi mi-a cerut o ţigară.

— De ce atâta măcel, domnule? N-ar fi mai bine să se lupte câte unul din fiecare unitate în conflict, aşa cum se proceda pe vremea primitivilor?

— Dacă ne-am modernizat, aplicăm tactica modernă.

— Războiul ăsta e o nebunie! continuă caporalul. E o nebunie pe care o comit oamenii, iar prin aceasta demonstrează că nu sunt fiinţe dotate cu raţiune, aşa cum ne-am obişnuit să credem.

— Aşa este. După fiecare luptă rămân mormane de cadavre, se înalţă steagul alb de către fiecare parte pentru a se acorda răgazul să se adune morţii, după care se începe un nou măcel. Se cheamă că pentru câteva minute cât se adună morţii, toţi sunt creştini, apoi… am spus eu.

— Peste tot se aud vaiete, blesteme, miroase a sânge. Tinerii ostaşi care vin pe front au toate motivele să se teamă, să fie speriaţi de ceea ce văd. Le dispare tot entuziasmul eroic la care au visat prin şcolile militare, când văd cum defilează tărgile cu răniţi prin faţa lor.

— Unii dintre ei încă n-au primit botezul focului, am spus eu, în timp ce prin faţa noastră trecea un rănit pe targă, care-l întreba pe brancardier:

— Ce face frontul, înaintează?

— Înaintează! îl minţea ostaşul deşi noi eram tocaţi la metru pătrat de artileria sovietică, în tranşee.

…Când s-a întunecat s-a făcut din nou linişte şi am coborât în tranşee, rămânând la posturi numai cei puşi de

veghe. În aşteptarea unui nou atac, încercam fiecare să ne găsim o poziţie cât mai comodă pentru a „fura” câteva ceasuri de somn. Datorită celor întâmplate, emoţia pusese stăpânire pe mine şi nu mă prindea somnul. Aşa este înainte de orice atac, trăieşti clipe cutremurătoare. Unii îşi formează chiar un tic, de a privi des ceasul de la mână sau din buzunar. Lângă mine se afla un sergent TR Marcu, sosit din ţară cu ultimele întăriri, care venise să împrospăteze trupa. Căpitanul Roibu mi-l dăduse mie să-l ajut să-şi desăvârşească pregătirea tactică, din mers, adică în focul luptelor. Fodor Marcu era din judeţul Tulcea, dar era student prin anul III.

— Ce facultate ai urmat? l-am întrebat eu.

— Literele. Facultatea de litere, a răspuns el mecanic. În Bucureşti.

— Şi limbi străine, probabil?

— Limba română este obiectul principal, dar şi germană.

— Era bine să fi ştiut limba rusă aici.

— Ştiu şi limba rusă, că părinţii mei provin din Tiraspol, iar la Tulcea locuim între familii de lipoveni.

— Ai făcut politică în ţară?

— Nu. De ce mă întrebi?

M-a privit apoi cu neîncredere.

— Pentru că aici se caută cei care sunt comunişti sau au legătură cu comuniştii. Poate ţi se va părea curios, dar eu vreau să te ştiu în siguranţă. Nici eu nu vreau să am neplăceri.

Am tăcut amândoi, gândind fiecare la ale lui, după care el m-a întrebat:

— Am auzit că ai luat parte la multe atacuri şi, totuşi, ai scăpat nevătămat până acum. Cum faci?

— Poate m-a apărat puţin hazardul, puţin ştiinţa de a mă păzi. E drept că am scăpat, deşi unitatea mea a fost

reîmprospătată de mai multe ori datorită pierderilor suferite. Poate şi Dumnezeu m-a apărat, iar moartea m-a cruţat de fiecare dată. Cine ştie? Rănit am fost şi eu, dar altfel.

— Este destul de proastă mâncarea pe linia frontului.

— Este, am confirmat eu, dar au fost zile la rând când am luptat sub focul continuu al inamicului, iar mâncarea nu ni s-a putut aduce, chiar aşa slabă cum era.

Îl studiam discret ori de câte ori aveam ocazia pentru a fi sigur că nu va face vreo prostie şi să intre pe mâna ofiţerilor de la Biroul 2. Bănuiam că este comunist, iar acum îţi pot spune că nu m-am înşelat. Într-o seară, pe o ceaţă densă, am plecat în cercetare pe linia frontului, luându-l şi pe Marcu, împreună cu alţi camarazi.

La un moment dat ne-am împărţit în două patrule, el rămânând cu mine. Abia ne despărţiserăm şi s-au auzit două rafale scurte de armă automată. Am sărit imediat într-o groapă, trăgându-l şi pe el după mine, după care am deschis focul asupra atacatorilor, probabil tot o patrulă de ruşi. Sub imperiul emoţiilor provocate de cele petrecute, Marcu mi-a spus, în şoaptă:

— Nene Ungureanu, să ştii că eu sunt comunist! Dacă mor, să le spui tovarăşilor mei că mi-am făcut datoria!

— Vezi-ţi de treabă că n-ai să mori! Vom ajunge la punctul de comandă şi vom raporta situaţia, fără să păţim ceva.

Aşa a fost. Ne-am strecurat cu atenţie sporită prin ceaţă, până la punctul de comandă, am raportat cele întâmplate, iar a doua zi, brancardierii au mers şi i-au adus pe cei doi ostaşi morţi, împreună cu armele lor şi ale soldaţilor ruşi, împuşcaţi de mine.

Într-o zi a venit la cortul nostru un ofiţer, probabil de la Biroul 2 şi l-a luat pe Marcu, iar de atunci nu l-am mai

văzut.

După vreo săptămână, aflându-mă la masă, a venit acelaşi ofiţer şi m-a luat şi pe mine şi m-a dus la Comandamentul Diviziei unde m-a întrebat despre Marcu. Am raportat că mi l-a dat comandantul de companie pentru desăvârşirea instruirii, că am fost cu el în misiune, apoi participarea la atacurile care s-au desfăşurat şi nimic altceva.

— Ştiai că este comunist?

— Nu. Nu mi-a spus nimeni, iar eu nu fac politică.

— Marcu a fost trimis de comunişti să facă propagandă în rândurile ostaşilor ca să nu mai lupte împotriva ruşilor.

— Nu am observat la el astfel de fapte.

— Bine. Vezi dacă apar manifeste sau ziare „România Liberă” sau altele, să vii să ne spui!

— Am înţeles! am spus eu şi am plecat la companie unde am raportat căpitanului Roibu despre acest caz.

— Îi vânează peste tot pe comunişti, a spus Roibu.

— Mie mi s-a părut un tânăr liniştit, nu cred să fie comunist Marcu ăsta, mi-am exprimat eu părerea, deşi ştiam.

— Poate avea legături cu subordonaţi de-ai tăi.

— Păi, toţi sunt noi, abia i-am cunoscut. Ceilalţi sunt fie în pământ, fie prin spitale.

— Ai grijă să afli înainte şi să-mi spui! Poate vom reuşi să-i prevenim, să se abţină de la astfel de acţiuni, ca astfel să ajungă la Biroul 2 şi cine ştie ce se mai întâmplă.

Începusem să mă tem şi eu, deşi nu aveam nicio legătură cu comuniştii. Ştiam numai ce aflasem de la Marcu, dar de atunci nu mai discutasem cu nimeni.

Cap. V

Am fost în infern

…Prin stepele Ucrainei, până la Smolensk ne-am

confruntat cu Armata Sovietică din zonă condusă de un general tânăr pe nume Kostin sau Costin – toţi vorbeau despre el, deşi nimeni nu-l văzuse; acolo am pierdut mulţi oameni şi tehnică de luptă. Morţii, răniţii şi dispăruţii erau raportaţi zilnic la Comandament, oamenii cu viaţa lor constituind o componentă a războiului. Comandantul nostru de divizie, colonel Petrescu, era un om bun, dar exigent, dotat cu o minte ageră; era priceput şi curajos, calităţi care-i dădeau îndrăzneala să ia hotărâri rapide în orice împrejurare.

Reuşisem să respingem un atac al ruşilor pe o furtună de zăpadă care ne obliga să mergem cu gulerele ridicate la manta şi cu mâna streaşină la ochi pentru a ne proteja de fulgii îngheţaţi. Pe câmpul troienit am găsit sute de morţi alături de armele lor, precum şi multe arme grele abandonate în fuga lor din faţa trupei noastre.

Când am intrat în localităţile părăsite de ei în retragere, găseam mii de morţi, sate arse din temelii, avioane doborâte şi piese grele de artilerie. Înaintam zi şi noapte fără să ştim pe unde ne aflam, dar nu dădeam de amplasamentele ruşilor. Ostaşii noştri începuseră să-i caute prin buzunare pe cei morţi, scoţând la iveală pesmeţi şi câte un bidonaş cu vodcă sau numai mirosind a votcă; luau tot ce găseau, fără să aleagă.

La Sevastopol şi la Kerci am avut parte de grele lupte şi multe zile de veghe. Afară era un ger năprasnic că îţi îngheţa aerul în gât odată cu vorbele. Ruşii sărbătoreau Crăciunul lor pravoslavnic, care la ei este mai târziu cu 14 zile faţă de al nostru, ortodox. Se stabilise între armatele inamice un fel de armistiţiu şi nu se mai trăgea niciun foc. Germanii sărbătoreau şi ei, aşa cum o făceau ori de câte ori aveau ocazia, cu băuturi fine. Totuşi, în munţii din împrejurimi, ruşii atacau sporadic unităţile noastre, fiind maiştri în învăluirile pe care le executau, îmbrăcaţi în alb ca stafiile şi alunecând pe schiuri.

După expirarea armistiţiului, Armata Sovietică a încercat să ne încercuiască şi iar am început să răbdăm de foame, deoarece mâncarea nu ne mai putea fi adusă în linia întâia, datorită focului concentrat şi fără oprire care cădea asupra noastră. Nimeni nu părăsea poziţia, iar unii care nu mai puteau ţine ochii deschişi de somn, coborau în fundul şanţului şi furau câteva minute de somn, dormind iepureşte pentru a mai alunga din crunta oboseală; pe unii îi nimerea câte un obuz şi nu se mai trezeau niciodată. Ceilalţi aşteptau ordinul de atac, cu privirile aţintite spre inamic şi obrazul lipit de fierul rece al puştilor, gata de ripostă.

La Sevastopol s-au dat lupte crâncene, atât la ducere cât şi la retragere, întrucât ruşii construiseră fortificaţii cu cazemate dese, pe mai multe aliniamente, pe care le-au folosit şi armatele aliate. Generalul Manstein, comandantul Armatei a XI-a germană şi al frontului, a concentrat o mare parte din artilerie cu care a bătut 24 de ore poziţiile inamice, dar încercuirea ruşilor tot românii au făcut-o, folosind un vicleşug şi reuşind astfel să spargă frontul rusesc şi să li se strecoare în spate.

Au fost mii de morţi în ambele tabere şi erau îngropaţi la grămadă ai lor şi ai noştri în gropi comune, indiferent de naţionalitate, pentru că mizeria morţii îi apropiase şi-i „împrietenise”. Mă durea sărăcia şi singurătatea lor, mai cu seamă când mă gândeam că mormântul lor nu va fi ştiut niciodată de cei dragi de acasă.

Totodată, îmi închipuiam că şi eu puteam ajunge într-o astfel de groapă, însă nu voiam să-mi plâng dinainte jertfa tinereţii mele, care, eventual, a fost sortită să rămână pe meleaguri străine.

În companie aveam un ostaş mult mai în vârstă decât toţi camarazii, pe nume Nichifor Neculai, dar toţi îi spuneau „Moş Nichifor”. Era de loc de prin judeţul

Vrancea.

Mi-a povestit de multe ori episoade din viaţa lui, pentru că am fost împreună de la începutul războiului şi am avut norocul să supravieţuim urgiei luptelor. Tristeţea şi necazurile lui de acasă m-au făcut să-l îndrăgesc, încât îl consideram ca pe fratele meu mai mare. Îmi povestea că are casă, şase copii şi toţi muncesc, împreună cu soţia sa, cu ziua pe la diferiţi oameni mai înstăriţi pentru că el nu are decât un pogon de pământ care nu-i poate hrăni. Moş Nichifor era un bărbat scund, cărunt, dar un om blând, tăcut şi harnic; când vorbea avea o vorbă domoală. Făcea orice corvoadă se cerea în companie, sărind la treabă înaintea celor tineri, inclusiv când trebuia să facă de santinelă în perimetrul companiei, post în care l-a surprins şi moartea: un lunetist de la inamic îl lovise tocmai între ochii lui mari şi strălucitori, plini de bunătate. L-am găsit căzut peste armă, faţa fiindu-i luminată de un zâmbet care se stingea încet, ca şi viaţa lui, întocmai ca o flacără cuminte.

Când a fost adus la cort, căpitanul Rusu, comandantul companiei a II-a, vecină cu noi, a exclamat:

— Pe toţi dracii! Ruşii n-au găsit pe altul să-i ia viaţa, decât pe acest om nevinovat? Le arăt eu lor!

A construit un aruncător de grenade dintr-o scândură lungă cu braţ şi arc puternic, iar în capătul braţului a legat un polonic vechi. În polonic punea grenadele, cărora, mai întâi le scotea inelul de siguranţă şi le azvârlea spre liniile ruşilor unde acestea făceau prăpăd pentru că distrugeau şi minele semănate spre liniile noastre, precum şi barajele de sârmă ghimpată, ajungând până la ei în tranşee.

Uneori, în răstimpul dintre două atacuri, ne lăsam pe fundul tranşeelor unde fumam câte o ţigară şi mai stăteam de vorbă. Mulţi ostaşi, ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi, discutau aprins situaţia noastră. Întrebarea: „Ce căutăm noi aici?” revenind tot mai des.

— Dacă ne luăm după datina creştinească, fiecare ar trebui să trăiască în cuibul din ţara lui, spune câte unul.

— Antonescu s-a dat cu Hitler şi vrea să ne întindă ţara până în Crimeea, spune altul mai informat.

— Ce ştiţi voi!? intervenea altul care credea că el stăpâneşte mai bine politica. Mareşalul Antonescu merge alături de Hitler ca să ne dea înapoi Transilvania şi partea de sud a Dobrogei, care este pământ românesc. Pe urmă, mai e şi cuvântul lui dat la începutul războiului, că va merge cu AXA. La el cuvântul dat cuvânt rămâne, că d-aia e mareşal şi nu un oarecare.

— Hitler îşi bate joc de noi, a sărit ca ars un sublocotenent din Caransebeş, căruia ostaşii din pluton îi ziceau „pedagogul”, nu ştiu de ce. Ne-a luat Transilvania şi a dat-o ungurilor pentru a-l ţine în şah pe Mareşal; de atunci îl minte mereu că ne-o dă înapoi după ce îi vom învige pe ruşi, dar asta nu va fi niciodată. Voi nu citiţi jurnalele care ajung pe front? La fel şi ştirile de pe frontul de vest. De când s-au aliat Anglia, America şi Rusia, s-a creat o forţă, căreia nu-i va rezista armata germană şi română împreună cu toţi aliaţii lor. Cine ştie ce ne aşteaptă aici în continuare? Dar în luptă nu poţi glumi cu viaţa, eroismul contrazice instinctul de conservare propriu omului. Numai o socoteală făcută la rece şi o frică bine dozată poate duce la izbândă. Mă uit cu milă la camarazii tineri care se aruncă în focul ucigător al inamicului fără o prealabilă chibzuinţă şi mor ca muştele. Nemţii ne aruncă pe noi în faţă unde este mai greu, iar ei se protejează.

…Înmormântările cu gardă de onoare şi cu preot se făceau numai pentru unii ofiţeri cu grade mari, prilej când unii dintre noi – cei ce nu eram în linia întâia – mergeam la biserică. Deşi acasă mergeam rar la biserică, mai ales la Paşte – la Denii şi la înviere – în război am participat de câteva ori la slujbele religioase, de unde ieşeam cu sentimentul că mi se uşurează sufletul şi aveam mai multă

speranţă pentru viaţă. În cimitir ne uitam unii la alţii, stând în jurul preotului, îngheţaţi de frig, lihniţi de foame, obosiţi de lupte şi de nesomn şi cu hainele murdare, zdrenţuite de atâtea târâşuri şi schije; toţi aveam achii duşi în fundul capului şi nişte feţe arse de vânt şi ger şi nebărbierite de săptămâni de zile.

Când eram acasă, înainte de plecarea în război, am citit într-o carte – nu ştiu în care – că trupul omenesc îşi schimbă toate celulele într-un interval de şapte ani. „Asta înseamă, mă gândeam eu în cimitir, că după trecerea celor şapte ani noi nu mai suntem cei de mai înainte”. M-au trecut fiori reci pe şira spinării. „Cei de acasă să fie alţii când ajung? Nu se poate! Dar sufletul? Sufletul este unic. Doamne fereşte!”

…În zorii zilei următoare ruşii ne-au atacat din nou. Porniseră, mai întâi, să ne bată cu tunurile, preţ de zece minute, timp în care peste poziţiile noastre cădea ploaie de obuze. Între timp s-a ridicat şi infanteria lor din poziţiile avansate, pornind vijelios la atac. Curajul lor ni s-a părut curioas la început, dar ne-am dumirit când am văzut pe cer venind spre noi, trei bombardiere. Văzându-le, doi piloţi de la sol – mai târziu am aflat că erau Agarici şi Bădescu – din escadrila română, au decolat imediat şi le-au întâmpinat; îi priveam cum se învârteau pe cer ca nişte sfârleze, trecând printre cele trei bombardiere, din care au şi doborât două. Al treilea, după ce şi-a lăsat încărcătura de bombe asupra poziţiilor noastre, a făcut calentoarsă. În locul lor au apărut alte două avioane, de vânătoare de această dată, care au încins o luptă crâncenă în văzduh; se înălţau şi coborau, parcă erau patru rândunici, în timp ce fiecare dintre ele trăgea cu mitralerele de la bord spre ceilalţi. Ajungeau câteodată atât de jos, dând impresia că vor intra direct în pământ, însă se ridicau imediat pe verticală, spre înaltul cerului şi iar veneau deasupra celorlalte. Până la urmă, unul din avioanele româneşti a fost doborât –

Bădescu – şi în zare, pe cerul albastru, s-a proiectat umbrela paraşutei lui, în timp ce avionul, având o coadă de fum în spate, cobora spre pământ.

Celălalt avion, încadrat strâns de aparatele ruseşti, a continuat drumul spre liniile inamice unde a dispărut pentru o vreme.

Între timp noi am respins atacul la sol, ultimul din ziua aceea, trecând apoi la strângerea morţilor şi răniţilor de pe linia frontului.

...Când am ajuns la Kerci, armata XI-a germană a făcut pregătirile, după care a pornit ofensiva împotriva întăririlor ruseşti. Ruşii executaseră două centuri de apărare în jurul obiectivului, folosind toate cazematele din zonă şi instalând câmpuri de mine, reţele de sârmă ghimpată, adăposturi betonate, etc. Pe o zonă foarte întinsă era teren deschis, lipsind orice mijloc de camuflaj, care ne împiedica să-i atacăm prin surprindere. Săparea adăposturilor era imposibilă, gerul fiind de – 30°, care făcuse pământul tare ca fierul. În adăposturile lor, ruşii ne aşteptau şi ne observau toate mişcările. Cu toate acestea am pornit la atac sub focul concentrat al inamicului, care ne-a obligat, în scurt timp, să ne oprim, apoi să revenim la vechile poziţii, de unde nu ne-am mai mişcat până când s-a înserat. O ceaţă densă ne-a învăluit, încât nu se mai vedea la doi paşi. Atunci am făcut ce nu făcusem toată ziua, pe lumină: i-am atacat prin surprindere, tocmai când ei se odihneau fără grijă. Au intrat în panică, părăsindu-şi poziţiile, pe care le-am ocupat noi.

La comanda companiei venise căpitanul Zâne, un ofiţer trecut de 40 de ani, dar foarte mult îmbătrânit. Îl înlocuise pe căpitanul Roibu, care pierise în munţii Iailla, în luptele cu partizanii. Mulţi oameni am pierdut noi în acei munţi, aproape un sfert din efectiv, atât în luptele cu armata regulată a ruşilor, cât şi cu partizanii. Odată a fost trimis în cercetare un pluton care nu s-a mai întors.

Comandantul nostru, intrând în panică a trimis un soldat isteţ, cercetaş din alt pluton, Panait Gheorghe, dar nici el nu s-a mai întors decât după aproape o oră, raportând:

— Toţi cei 36 din pluton au fost spânzuraţi de copaci. Pe mine m-au reperat şi au tras un obuz care a căzut alături, dar tot pământul l-a aruncat peste mine, încât mă sufocasem. Am reuşit greu să ies.

— Unde s-a întâmplat?

— La vreun kilometru de aici, în sus, pe pantă.

Priveam cu simpatie la Panait, acest ţăran în uniformă militară, înalt, puternic şi mlădios, dotat cu o inteligenţă nativă şi cu un curaj neasemuit, care l-a ajutat să sfideze moartea. Moartea care stă în umbra noastră, însoţindu-ne pretutindeni pe câmpul de luptă, încât am reuşit să ne obişnuim cu ea aidoma ca, cu un vecin căruia nu se cade să uităm să-i dăm bineţe în fiecare dimineaţă când ne întâlnim la uluca gardului sau la limita de lângă uliţă. Îmi venea greu când mă vedeam în situaţia de a muri şi atunci mă apuca groaza. „Cum să mor printre străini, îngropat ca un câine într-o groapă comună, fără să ştie ai mei de acasă cel puţin pe unde îmi este mormântul?”

Luptele din munţi erau destul de grele pentru noi, cei care eram, majoritatea de la şes; pe mine mă avantaja, într-un fel, faptul că acasă umblasem mult prin pădurile din Balta Ialomiţei, dincolo de râul Borcea, pe malul căruia mă născusem şi crescusem. Mă orientam uşor printre copaci. Greul luptelor în munţi a fost dus tot de specialiştii din Brigada 8 – Munte cu care făceam joncţiunea pe pantele abrupte.

Pe front armatele române au avut puţine tunuri şi care de luptă, toate trase de cai; lipseau maşinile care să le tragă, aşa cum aveau nemţii şi apoi ruşii, cu care se deplasau rapid de la un loc la altul, acţionând eficient.

Trupe de cavalerie nu mai aveam, dar caii noştri erau folosiţi la tractarea tunurilor, carelor de luptă, a căruţelor

pentru aprovizionare, a bucătăriilor mobile şi a micilor manutanţe (fabrici de pâine pe roţi). Datorită lipsei forajelor, caii erau slabi şi cădeau de foame, istoviţi de oboseală sau sfârtecaţi de obuze. Atunci erau tăiaţi şi ajungeau în cazanul trupei dacă nu rămâneau pe câmp, hrană lupilor, corbilor, şobolanilor şi insectelor.

Aveam ofiţeri foarte bine pregătiţi din toate punctele de vedere şi ştiau să se poarte cu demnitate, constituind exemple pentru ceilalţi ostaşi români, deşi erau mai slab îmbrăcaţi, mai prost hrăniţi şi foloseau un armament depăşit, erau viteji şi pricepuţi în lupte, din care cauză germanii îi luau pe tancurile lor, mai ales prin oraşe şi plecau la atac.

Pentru a apăra gara Feodosia, fosese introdusă pe linia ferată de la marginea de nord a oraşului o locomotivă blindată, însoţită de două vagoane, dotată cu arme de artilerie antiaeriană. Aceasta a fost de mare ajutor în lupta contra tunurilor şi mai ales a avioanelor sovietice. Până la urmă şi acest tren blindat a fost anihilat de artileria sovietică, în ultima ei ofensivă, când peste linii au căzut mai multe obuze trease din tunuri de calibru mare şi nu a mai avut cine să repare linia.

După obiceiul german, unde era nevoie mai mare de trupe care să ţină piept ruşilor, erau deplasate armatele romane. Aşa am ajuns în zona Simferopol, într-o noapte când nici nu văzusem bine trenul pe care trebuia să-l apărăm.

— Cine o fi dat ordin să plecăm aşa, fără o cercetare a locului, a drumului de deplasare? a întrebat maiorul Mârza, comandantul de batalion.

Pe drmul plin de mlaştini ne-au rămas căruţe cu muniţii, alimente, chiar şi tunuri au rămas, împotmolite. Din cauza vântului de stepă, aproape toţi aveam ochii injectaţi.

— Comandantul german, cine altul? a răspuns

comandantul de regiment. Ei stau în clădiri bine apărate, beau coniac franţuzesc, cafea, ouă moi, mănâncă biftec, beau şampanie, fumează ţigări scumpe, după care se apropie de hartă pe care mişcă steguleţele după cum le este voia să se dea lupte, fără să cunoască dacă şi unde se mai află forţe apte pentru luptă. Ei execută ordinele lui Hitler care este obsedat de victorie, deşi sunt total rupţi de situaţia reală de pe linia frontului.

…Am ajuns pe poziţie, iar în dimineaţa următoare ruşii au declanşat atacul şi a început infernul. Artileria lor ne toca în tranşee iar din cer curgeau bombele aruncate de o escadrilă de avioane, care completa vacarmul. Nu ştiu ce a fost în altă parte, dar în zona noastră era prăpăd. Camioanele incendiate, căruţele făcute zob şi aruncate în aer, aluatul de pâine crescut şi gata să fie introdus în cuptor era împrăştiat peste tot, împreună cu caii ale căror burţi explodate lăsau să li se vadă toate măruntaiele şi ei nechezau groaznic; peste tot erau împrăştiate zarzavaturi, saci cu făină şi oameni morţi.

Aproape se terminase lupta când în zare a apărut un bombardier sovietic. Am rămas nemişcaţi pe marginea tranşeei, parcă eram hipnotizaţi. Avionul venea pe jos, la înălţimea de 15 – 20 m. deasupra solului şi la o distanţă de 100 – 200 de metri faţă de linia frontului nostru, încât le vedeam feţele celor doi piloţi. Aşteptam să fim seceraţi de ei dintr-o clipă în alta, neavând puterea să coborâm în şanţ.

Deodată, în spatele nostru s-a auzit bubuitul unui tun şi avionul a fost despicat în două, explodând şi continuând să planeze în aer în flăcări şi fum, apoi a căzut mai departe, pe pământ.

— Am avut noroc! zice căpitanul Zâne venind dinspre mijlocul liniei de trăgători.

— Da, răspund eu. Norocul sau poate Dumnezeu ne-a salvat.

— Bă, ce frică am tras! se plângea un soldat faţă de altul, îmi luasem adio de la viaţă când am văzut dihania apropiindu-se cu ţevile mitralierelor îndreptate spre noi.

Şi-a scos tabachera de tutun din buzunar, l-a presărat în foiţa deja pregătită, răsucinsu-şi o ţigară groasă pe care a aprins-o, trăgând două fumuri zdravene în piept, apoi l-a suflat pe nări, peste mustaţa cănită şi groasă care-i crescuse în neorânduială, dar ciupită în vârful ei drept de flacăra chibritului sau de restul ţigării exploatate la maximum.

Cu căpitanul Zâne discutasem de mai multe ori de când venise la comanda companiei noastre şi am tras concluzia că era un om bun şi bine pregătit ca militar. Îmi explicase odată că era ţinut în grad, deşi alţi colegi cu care făcuse şcoala erau deja maiori sau locotenenţi colonei. „Soţia mea nu este fiică de general sau de demnitar” – spunea el. Era fiică de ţăran, dar îi făcuse doi copii frumoşi şi sănătoşi, pe care-i avea într-o fotografie purtată în permanenţă la piept şi zâmbea când se gândea la ei. Era un om tare blajin, care, supărat mereu, rămânea pe gânduri cu privirea fixată pe câte un obiect. Fuma foarte mult, dar făcea propagandă contra fumatului. „Vă distrugeţi viaţa, nu mai fumaţi!” El era un împătimit al acestui viciu.

Zâne venise comandant la noi după moartea lui Roibu în munţii Iailla, unde a căzut o grenadă peste punctul de comandă, care a sărit în aer.

Războiul are legile lui aspre care nu ţin cont de omenie, de vârstă sau de frumuseţea morală a combatanţilor. Adesea seceră vieţile celor viteji, care se avântă în luptă şi îi protejează pe cei laşi pe care-i apără Dumnezeu.

Îmi amintesc că într-un cimitir din Crimeea pe crucea care s-a aşezat la o groapă comună, era scris un mesaj care trebuia să fie transmis în ţară de către cei care se vor

întoarce acasă. Îl aveam scris, dar l-am pierdut, probabil când am trecut Donul înot; îl ştiam pe de rost atunci dar l-am uitat. Era cam aşa: „Dacă ajungi acasă, camarade, spune tuturor că noi ne-am făcut datoria!”

— A fost groaznic „acolo”! Rând pe rând am pierdut în lupte mulţi camarazi de care mă apropiasem foarte mult, iar moartea lor m-a afectat mult. Până atunci nu mă frământa prea mult ideea de supravieţuire, considerând că mie nu mi se va întâmpla niciodată ceva, din care motiv acţionam neglijent în multe situaţii.

Mai târziu, după ce văzusem şi trăisem atâtea încercări, am început să am emoţii, să-mi fie teamă la orice plecare în misiune de luptă şi greu reuşeam să-mi înfrâng frica. Cine spune că nu-i este frică, minte!

…CU face o pauză, apoi respiră greu şi continuă:

— Nu există luptător în prima linie a frontului care să nu se sperie de primul atac, dar de clipele când se fac pregătirile de artilerie care pregătesc atacul general, nu vor uita niciodată. Mai întâi stă în tranşee şi ascultă cum artileria proprie bate liniile inamice, apoi semnalul de pornire la atac cu arma în mână, când luptătorul părăseşte tranşeea care l-a adăpostit, mergând pe teren deschis în faţa puştilor unui inamic necunoscut, sub focul artileriei acestuia, de această dată, încât nu ştii unde să te mai ascunzi ca să-ţi scăpa viaţa. În ultima parte a războiului nu mai aveam nicio speranţă de viaţă şi spuneam adesea: „Ce-o vrea Dumnezeu”.

Niciodată nu voi putea înţelege raţiunea războiului!

În linia întâia, sub focul inamicului, moartea devine un sentiment firesc, iar supravieţuirea atârnă de hazard şi câteodată de măsurile de protecţie pe care le iei.

Într-o noapte, după ce ne săpasem adăposturile, fiind încă linişte, am trecut în adăpostul vecin să fumăm câte o ţigară împreună şi să mai vorbim în fundul gropii. Abia părăsisem eu adăpostul propriu, că în el a şi căzut un obuz,

rănindu-l grav pe vecinul din stânga; nu m-am mai întors acolo până când s-a dat ordinul de atac. Soldatul care fusese rănit era din Mehedinţi, unul Zaharia, iubit de toată lumea pentru snoavele pe care le spunea şi făcea să se veselească tot regimentul, ridicând moralul militarilor înaintea câte unui atac.

Divizia noastră a luptat de multe ori alături de Divizia 97, 10 şi 6 infanterie, iar comandanţii lor se consultau de fiecare dată ca nişte veritabili profesionişti. Toţi erau severi, dar foarte iubiţi de ostaşi, pentru care executau cu precizie toate misiunile date. Se plimbau printre noi, de-a lungul frontului, ne îmbărbătau şi ne mai spuneau câte ceva de pe celelalte fronturi sau ce mai ştiau din ţară. Colonelul Petrescu, comandantul nostru, lăsa pe fiecare ostaş să creadă că este foarte important şi că numai el ar putea îndeplini misiunea pe care i-o încredinţa.

Pe lângă fiecare regiment, comandamentul german trimisese câte un ofiţer de legătură prin care îşi transmitea ordinele. La noi era repartizat un maior Hoss Ghiunter, sau aşa ceva, care umbla prin toate unităţile noastre; uneori se trezea ţipând în limba lui, dar nu-l înţelegeam prea mulţi. Maiorul Mârza, care ştia ceva germană, când îl auzea spunând că el are dreptul să dea ordine şi să instruiască armata română, cădea cerul pe el. Amândoi au avut mai multe încleştări pentru care au ajuns la comandantul Armatei a III-a generalul Petre Dumitrescu.

Într-o zi, venind în cortul lui Mârza – care era lângă cortul nostru – maiorul neamţ a avut o ceartă cu Mârza, iar sublocotenentul Savu ne traducea:

— Her maior! zicea Hoss. Eu instructor, ordin dat... etc.

— Domnul meu, a replicat, calm, Mârza. Eu ţi-am mai spus şi în alte împrejurări că nu am nevoie de instructor, mai ales de unul ca dumneata. Du-te şi lasă-mă în pace, că mai rău mă încurci!

Supărat, maiorul german a plecat, dar i-a făcut raport. Măsuri nu ştiu dacă s-au luat. În zilele următoare ne-a bombardat rău aviaţia sovietică şi i-a rănit grav pe amândoi, odată şi cu comandantul regimentului. Maiorul german a fost transportat cu un avion militar în Germania, iar cei doi ofiţeri români au murit.

Deşi avusesem atâtea exemple despre felul cum se poate pierde viaţa, atunci mi-am dat seama, încă o dată, că noi, oamenii, nu stăpânim această planetă, suntem numai în trecere. Planeta Pământ nu ne aparţine nouă, ci Universului infinit. Moartea maiorului Th. Banciu a îndoliat tot regimentul. Cel care i-a luat locul la comandă a pus să fie căutaţi toţi lunetiştii ruşi şi să fie „curăţaţi”, drept pedeapsă. Dar Th. Baciu nu mai putea fi înviat.

Ruşii primiseră întăriri, un număr mare de divizii, venite din Orient şi, pregăteau o ofensivă hotărâtoare împotriva noastră, cu o tehnică nouă, superioară.

Ne bombardau şi ne băteau cu tunurile zi şi noapte. O unitate de bombardament destul de agresivă ne-a produs mari pagube în tehnica de luptă, dar şi printre oameni.

…Pe frontul de la Stalingrad, pe lângă armata a VI-a germană acţionau şi armatele a III-a şi a IV-a română şi a VIII a italiană. Noi ocupam zona Simferopol-Kleskaia, unde inamicul şi-a concentrat forţa de atac principală.

Din tranşee priveam cerul şi, văzând o stea strălucitoare am simţit cum razele ei îmi pătrund în ochi. M-am gândit ce-o fi în inimile camarazilor mei acum, înainte de atacul pe care-l aşteptam din partea ruşilor? Toţi cei aflaţi în tranşee au visat să trăiască, să iubească şi să stăpânească cine ştie ce lucruri importante. Apoi gândul mi-a zburat acasă, la familia mea, gând care a fost brusc întrerupt de un vuiet puternic, de o explozie, apoi de un bubuit prelung şi greu al unui avion de bombardament.

Armata a III-a română primise un spaţiu prea mare

de apărat, din care cauză au folosit toate forţele de care dispuneau, ne mai având rezerve pentru alte necesităţi de înlocuirea celor căzuţi în luptă. Comandantul german cerea să se depună eforturi pentru a se menţine portul Rostov, singurul punct strategic de bază care mai rămăsese spre direcţia principală de atac. Trupele române aflate în contact nemijlocit cu inamicul fuseseră vitregite de o pregătire corespunzătoare încă de la ocuparea poziţiei, deoarece pământul era tare şi nu se puteau săpa adăposturi solide, reuşindu-se numai cele pentru armamentul greu şi cele personale, la limita minimă; au fost instalate apoi, garduri din sârmă ghimpată pe porţiunile vulnerabile şi mine pe câţiva kilometri, întrucât aveam puţine.

Cu toată această pregătire precară, obosiţi şi lipsiţi de hrană, ostaşii români au luptat cu dârzenie împotriva tancurilor sovietice aruncate în luptă în număr mare, în special în localităţile Kletskaia, Simferopol, Balşoi şi la Raspopinskaia. După aproape o lună şi jumătate de lupte crâncene care aminteau de iad, pierzând peste 4.000 de oameni, am început să ne retragem, a-mi întâi pe Doneţ, apoi pe Don, urmăriţi permanent de armata sovietică al cărei efectiv crescuse de peste trei ori faţă de noi. Cu această superioritate zdrobitoare în oameni, tancuri şi tunuri de mare calibru, la care au adăugat şi „Katiuşele”, presiunea asupra frontului apărat de armata a III-a română a crescut şi l-a rupt la Kletskaia, încercuind aripa dreaptă de la est de Kletskaia. Orice încercare de a ieşi din încercuire s-a soldat cu lupte crâncene, dar fără rezultat, datorită intervenţiei în număr mare a tancurilor sovietice; celelalte unităţi din afara încercuirii au atacat forţele ruseşti, dar au apărut 40 de tancuri, poate mai multe, care i-au copleşit. Datorită ceţii dense care ne învăluia, ne-am repliat spre sud, în dezordine şi am ajuns într-un cimitir, unde aviaţia lor continua să bombardeze. Noaptea, după

miezul nopţii, ceaţa s-a ridicat şi a apărut luna care lumina câmpul morţii, iar razele ei se răsfrângeau în bălţile de sânge de pe morminte; peste tot se vedeau grămezi de cadavre de militari, amestecate cu oasele morţilor scoase din pământ, sau bucăţi de sicrie şi de cruci. În locurile unde era zăpadă existau pete mari de sânge care o colorau. Era în ianuarie 1943. Ninsese în ajun, iar gerul îngheţase zăpada.

În grupa mea aveam doi soldaţi tineri, care abia împliniseră douăzeci de ani în toamnă. Erau dintre cei care ne sosiseră în august pentru refacerea efectivelor; unul dintre ei era frumos ca o fetiţă, abia îi dăduseră tuleele de barbă, dar era isteţ şi-mi cerea de fiecare dată să-l iau cu mine în misiunile de cercetare pe linia frontului sau în pădure. Din încercuire ieşisem mai mulţi, dar în cimitir nimerisem unsprezece, din care 6 de la mine din grupă, printre care şi cei doi tineri.

După ce am fost bombardaţi şi a apărut luna, am început să ne căutăm. „Fetiţa” noastră murise. Luna îi lumina rana de la tâmplă şi balta de sânge din jurul capului. În spatele meu s-au auzit plânsete cu sughiţuri, iar când m-am întors l-am văzut pe celălalt tânăr.

— De ce plângi? Aşa este în război.

Nu mi-a răspuns imediat, dar după ce s-a mai liniştit, a venit alături de mine, lângă zidul unui cavou unde mă adăpostisem şi mi-a spus suspinând:

— Este din sat cu mine, din Comăţel. Am învăţat la şcoală şi am copilărit împreună. În sat nu prea ne-am împăcat în ultima vreme din cauza unei fete pe care o iubeam amândoi, dar aici, pe front, am fost ca fraţii şi ne făceam visuri pentru viitor.

— Te înţeleg, dar vezi şi tu că nu mai este nimic de făcut. Ca să-l îngropăm, îi nedreptăţim pe ceilalţi şi, mai ales, pe morţii care-şi dormeau mai demult somnul de veci şi bombele i-au scos afară cu sicriu cu tot.

— Da, aşa cred şi eu, a răspuns el.

Ne-am sfătuit toţi zece care mai rămăseserăm şi am hotărât să ne retragem în clădirile avariate ale oraşului, iar a doua zi să încercăm să ne orientăm unde suntem şi să vedem ce posibilităţi avem. Dintre toţi, eu eram cel mai vechi în război, dar nu şi cel mai în vârstă, însă şi ceilalţi m-au ascultat.

Când a intrat luna în nori, am ieşit în stradă printr-o porţiune unde gardul era rupt şi, câte unul, ne-am strecurat dincolo de stradă, într-un grup de clădiri în ruină, fără geamuri şi fără acoperiş, dar îşi păstraseră o parte din tavan.

În zori luptele au început, frontul fiind aproape, iar în unele locuri ruşii intraseră în oraş. Peste vreo trei ore ne-am pomenit cu trei ostaşi români care se apropiau, în fugă, de locul unde ne aflam noi; în urma lor, la circa 200 de metri, se vedeau venind trei tancuri, unul după altul. Dovadă că au fost văzuţi intrând în clădire tancurile şi-au încetinit mersul şi au virat spre noi, apoi unul dintre ele a pătruns prin zid, mai întâi cu ţeava tunului, apoi a urcat cu şenilele marginea zidului rămas, balansându-se în sus şi în jos, dar nu reuşea să treacă, deşi motorul ambalat făcea ca piatra şi cărămizile să scrâşnească sub apăsarea şi forţarea şenilelor.

Dacă pătrundea înăuntru, nu scăpăm niciunul. Un camarad inspirat, i-a aruncat o grenadă sub el şi, la scurt timp a luat foc; celelalte două tancuri şi-au continuat drumul, dar ostaşii care au ieşit din tancul incendiat şi au încercat să scape cu fuga au fost seceraţi de automatele camarazilor aflaţi la ferestre.

La scurt timp cele două tancuri s-au întors, dar nu mai aveau pe lateralele lor niciun ostaş. Am gândit că suntem încercuiţi şi aşa a fost. A trebuit să ducem lupte cu ei în clădire şi în spatele acesteia; unul dintre ostaşii inamici a reuşit să se strecoare pe sub fereastra fără

geam, aruncând înăuntru o grenadă. Rezultatul: şase morţi din tabăra lor şi patru de la noi. Pe pereţii camerei era numai sânge şi materie cleioasă, probabil creier. Ne-am mutat într-o clădire mai în interior, iar de acolo am pornit în cercetare pentru a găsi oameni încă neatinşi de proiectile şi dispuneam de şase arme automate, opt grenade de mână şi câte 10 – 20 de cartuşe în încărcătorul fiecărei arme; nu aveam apă, mâncare, eram obosiţi şi îngheţaţi. Din cei trei soldaţi veniţi, doi muriseră.

Am hotărât împreună să aşteptăm noaptea pentru a părăsi localitatea. Stăteam rezemaţi de pereţii camerei şi încercam să furăm un pic de somn. Pentru pază stabilisem un post care să funcţioneze până la lăsarea întunericului, cu schimbare din oră în oră. Din cauza celor întâmplate, a foamei, a emoţiei şi din cauza oboselii acumulate, nu puteam să adorm. Şi nu eram numai eu în această situaţie. Un camarad care privea insistent la mine, a rupt tăcerea:

— Muniţii avem puţine. Dacă nu reuşim să ieşim de aici la noapte ca să ajungem la ai noştri, aici ne este mormântul.

— Suntem pierduţi, fraţilor! a spus o voce dintr-un colţ întunecat. Ruşii vor patrula pe toate străzile cu tancurile şi noi nici nu cunoaştem oraşul. Nu avem nicio busolă ca să ne orientăm.

— Mergem spre sud, de unde am venit, am spus eu.

— Dacă murim, cel puţin ne-am făcut datoria, a intervenit alt camarad. Acum tot ce ne rămâne este să ne lăsăm în grija lui Dumnezeu.

— Trebuie să ne gândim mai bine cum să procedăm! am insistat eu. Când se va întuneca, vom ieşi de aici câte unul şi ne vom îndrepta spre apa Donului. Nu poate să fie prea departe. Faceţi socoteala! Noi am mers data trecută o zi până la prima localitate, care acum este ultima, deci, vom face mult mai puţin, dacă nu ne opreşte nimeni.

— Ar fi bine să fie aşa, dar ştii ce întâlnim în drum? a

intervenit acelaşi camarad.

— Hai să încercăm să ne odihnim puţin, ca să putem face faţă distanţelor pe care le avem de străbătut!

Noaptea am ieşit încet în stradă, iar prin bezna totală, am pornit unul după altul, astfel ca să ne putem vedea şi să nu ne rătăcim unii de alţii. Era o linişte deplină, doar zăpada ne scârţâia sub tălpile bocancilor. Într-o jumătate de oră am ajuns la marginea oraşului, dar la râu am ajuns abia spre ziuă.

— Acum ce facem? mă întreabă un camarad.

— Trebuie să trecem dincolo, dar pod nu este pe nicăieri, aşa că va trebui să facem noi unul! am spus.

— Din ce să-l faci? întreabă altul puţin nervos.

Nu i-am mai răspuns. Mi-am dat seama că este aşa din cauza disperării. Toţi eram speriaţi, aşteptându-ne din moment în moment să fim descoperiţi de vreo patrulă sovietică şi lichidaţi.

Mergând noi pe lângă mal, am găsit o grămadă de bârne şi grinzi vechi, probabil aduse la râu de către localnici, luate din casele distruse de bombe şi încă nu le-au putut trece râul. Ne-am sfătuit să facem o plută, dar nu aveam scoabe, cuie, scule ca s-o facem, cel puţin frânghie ca să legăm între ele bârnele.

— Dacă rămânem aici pericolul este mai mare, amspus eu.

— Şi atunci ce zici să facem?

— Să trecem apa înot.

— Eşti nebun? îmi strigă un camarad. Pe gerul ăsta, dacă intrăm în apă, murim în mod sigur.

— De murit poate nu vom muri dacă trecem, dar vom muri sigur dacă rămânem pe acest mal. Mai este puţin şi se va lumina de ziuă. Cine nu ştie să înoate?

— Eu, a răspun un soldat brunet.

— Tu stai pe lângă mine! Vom lua fiecare câte o

bârnă şi cu ea vom trece apa. Este bine să dăm din mâini cu forţă, ca să nu ne ducă curentul prea departe, la vale.

— Dar ce facem când vor deveni hainele prea grele din cauza apei?

— Am scăpat din flăcările iadului şi ne temem de apă?

— Să mergem! a spus altul. Este singura noastră şansă.

Trebuie să riscăm.

În mai puţin de jumătate de oră am trecut Donul, abandonând bârnele la celălalt mal, apoi am încercat să ne stoarcem hainele din care şiroia apa, după care am plecat pe o direcţie aleasă la întâmplare, zicând că mergem spre sud.

Peste tot, câmpul era alb, iar zăpada întărită din cauza gerului, scârţâia sub tălpi. Mergând ne-am încălzit, iar din noi ieşea aburul, cu toate că tot corpul îl simţeam ca într-o apă rece. Când ne-am depărtat bine de oraş, a început să se lumineze, iar de pe dealul pe care ne găseam, se vedea apa Donului.

Am mers toată ziua, oprindu-ne numai pentru a ne aprinde câte o ţigară şi să ne mai tragem sufletul. Cât vedeai cu ochii, totul era alb şi nu se zărea nicio localitate. Când s-a înserat, am dat de un grup de clădiri scunde, împrejmuite cu un gard de sârmă şi o deschizătură, probabil unde fusese cândva o poartă. Ne-am pregătit armele pentru orice eventualitate şi, după ce am pătruns în curte, ne-am împrăştiat ca să înconjurăm clădirile în vederea cercetării lor amănunţite. Nimeni. Clădirile erau părăsite, dar şi golite de toate obiectele, încât pe pardoseală nu am găsit decât nişte paie amestecate cu gunoi. Am căutat lemne pentru foc, dar nu am găsit, fiind nevoiţi să rupem scânduri dintr-o magazie, pe care le-am dus într-o încăpere unde se găsea o sobă din zidărie, terminată cu plită. Când am aprins focul, fumul ne-a înecat

pe toţi, abia ne mai vedeam între noi.

— Este hornul înfundat! a spus un camarad. Trebuie să căutăm nişte motorină s-o facem să explodeze şi să arunce gunoiul. Probabil deasupra este un cuib de ciori.

— Măi, Zimbrule, tu ne laşi în frig cu ideile tale! se împotriveşte un camarad. Dacă sare soba în aer, cum ne mai uscăm noi hainele?

— Lasă, omule, că nu se întâmplă nimic grav! Eu sunt de meserie coşar, din tată-n fiu şi ştiu ce fac. Cine crezi că a desfundat opt ani de zile hornurile din cartierul Rahova din Bucureşti? Eu şi tata.

— Du-te şi caută motorină, dacă te pricepi! am aprobat eu.

— E cam puţină, dar trebuie să încercăm, a spus Zimbru, întorcându-se cu o cutie în mână.

— Unde ai găsit-o?

— Este o remiză mai în spatele magaziei din care am luat scândurile. Pare să fi fost garaj de tractoare, dar acum este goală. Ia să încercăm! spune el, după ce aşază un strat de jar mai în fundul plitei, peste care toarnă motorina, printr-un ochi de unde a scos dopul dintre cercurile plitei.

Toţi am trecut lângă peretele de la fereastră, aşteptând să se producă explozia care întârzia. Deodată, o detunătură nu prea puternică, a aruncat cercurile plitei în sus, însoţite de flăcări şi multă cenuşă, aruncată cu bucăţi de jar.

— Este gata! a strigat Zimbru mulţumit.

— Ce este gata, mă? întreabă altul. Ne-ai lăsat fără foc, asta vrei să spui?

— Ai să vezi tu, după ce pun lemnele pe foc.

S-a aplecat şi a aranjat focul până lângă uşa sobei şi l-a aprins din nou. Soba trăgea fumul pe horn de această dată şi începuse să zumzăie uşor.

— Ce mai ziceţi acum? s-a umflat el în pene.

— Bravo, Zimbrule! l-am lăudat eu. Ai făcut o treabă foarte bună, iar acum trebuie să ne uscăm hainele şi să ne organizăm paza ca să ne odihnim şi mâine să pornim în căutarea unităţilor noastre.

— Eu vă propun să căutăm ceva de mâncare! spune un camarad. După aceea să ne luăm adresele unii altora.

— N-avem noroc, prin toată curtea nu este nimic! a răspuns altul, care căutase deja prin curte.

— Hai să ne uscăm hainele, apoi să ne scriem şi adresele, dacă scapă careva dintre noi şi ajunge acasă, să poată trece pe la ceilalţi, sau să scrie cel puţin, relatând ce s-a întâmplat cu fiecare! De acord? i-am întrebat eu.

Au fost toţi de acord. Ne-am dezbrăcat complet şi am început să ne uscăm hainele, începând cu izmenele şi cămaşa, lângă soba care duduia vesel.

— Voi aveţi izmene? întreabă un ostaş care era din alt regiment. Noi n-am mai primit izmene în acest an şi am tăiat mânecile cămăşilor pe care le-am cusut la chiloţii cu care am rămas de vara trecută.

— Ale mele sunt de la un plutonier german. Sunt flanelate şi mi-au prins bine pe gerurile năprasnice de aici, a spus altul.

— Nemţii au avut prioritate în toate. Ei au avut îmbrăcăminte mai bună, armament mai modern, transport mecanizat şi mâncare excelentă, că nici ofiţerii noştri nu prea au avut-o.

— Păi, dacă ei au condus tot frontul, şi-au făcut parte la toate. Aşa se explică şi comportarea faţă de noi, pe care ne consideră inferiori.

— Se considerau superiori, dar nu prea au dovedit. Pe unde au trecut ei, au făcut jaf. Nu ştiu ce regulamente au ei care le permit ca atunci când cuceresc o localitate să aibă drepturi depline asupra ei? Iau toate alimentele,

animalele, banii şi bijuteriile localnicilor, până şi femeile lor cu care se destrăbălează.

— Hai să-i lăsăm pe germani! am intervenit eu. Cine vrea să facă primul de pază? Timpul: o oră fiecare.

— Mă duc eu! se oferă soldatul din Cornăţel.

— Ai grijă atât în jurul clădirilor, cât şi prin curte! Când se apropie ora, va veni următorul să te schimbe.

În zorii zilei următoare, când puteam distinge câmpul, am pornit mai departe. Începuse să ningă încet, dar cu fulgi mari, încât nu puteam vedea prea departe. Odihna noastră, dormisem câte doi, spate în spate, mai puţin Zimbru, care dormise rezemat de sobă.

Mergeam la întâmplare, lisindu-ne busola pentru a ne orienta. Ştiam că trebuie să mergem spre sud-est, unde consideram noi că s-ar afla Crimeea. Nu prea nădăjduiam să găsim unităţile noastre – române sau germane – înainte de a fi prinşi de ruşi, dar trebuia să încercăm să ajungem la ele.

Din spate s-a auzit o rafală scurtă de armă automată şi ne-am culcat la pământ, pregătiţi să respingem un atac al ruşilor, dar un camarad a strigat:

— Nu este nimeni! Eu am tras în nişte lupi care se apropiaseră prea mult. Ce facem cu ei?

— Să-i mâncăm! răspunde altul.

— Eu zic să-i târâm după noi până vom ajunge la un adăpost unde să-i putem prepara, altfel nu pot fi mâncaţi, fără sare şi aşa leşioasă cum este carnea lor, mi-am spus eu părerea. Lupii sunt ai tăi şi poţi face cu ei ce pofteşti, dar nu cred că foamea te-a adus chiar în starea omului primitiv.

Am mers aproape toată ziua, târând lupii după noi, care îngheţaseră tun. Din când în când ne opream şi mai preluam, pe rând, sarcina de a-i căra, ştiind că este singura noastră sursă de hrană, în întinderea albă şi

pustie. După amiază, ninsoarea a stat şi a apărut un soare palid, acoperit, din când în când, de nori, care făcea să strălucească zăpada, amplificând lumina zilei. În depărtare se vedea o ridicătură, ceva mai mare decât un bordei, acoperit cu zăpadă, dar cu zidurile afumate. Ne-am apropiat cu prudenţă şi cu armele pregătite de atac, temându-ne să nu fie vreun adăpost al partizanilor pe care le puteai întâlni peste tot şi le cam luasem frica.

— E o baracă părăsită! a spus un camarad care îi dăduse ocol. Pe zăpadă nu se vede nicio urmă, iar uşa nu este încuiată; de afară se văd nişte mese, un godin şi cutii de conserve goale, aruncate pe jos.

Am intrat înăuntru. Printre cutiile de conserve îşi căuta hrana un şoricel slab şi năpârlit.

— Lemne de unde luăm? i-am întrebat eu, cu gândul la cei doi lupi.

— Rupem din baracă peretele dinspre sud, unde este zăpada până la acoperiş; nu va fi frig, pentru că este bătută şi bine troienită, a venit un camarad cu propunerea, pe care au aprobat-o, tacit, şi ceilalţi.

Soldatul Zimbru a aprins focul imediat, în timp ce alţi trei jupuiau lupii; când au văzut carnea roşie-gălbuie, toţi salivau şi le luceau ochii, în care li se citea nerăbdarea determinată de foamea îndurată atâta zile.

Fiecare şi-a tăiat câte o bucată pe care o ţinea deasupra focului din godin pentru a se frige; unii nu mai aşteptau să se rumenească bine, o mâncau mai mult afumată, fără să fie pătrunsă de foc şi în interior.

Zicala românească „foamea este cel mai bun bucătar” se potrivea de minune şi situaţiei în care ne aflam.

— Consider că ar fi bine ca pe celălalt lup să-l împărţim frăţeşte în şase porţii, să-l frigem şi să-l punem în raniţă. Nu se ştie cât vom fi nevoiţi să mai mergem fără să

avem posibilitatea să mai găsim ceva. Am mâncat fără pâine şi fără sare şi ne poate face rău, dacă e prea mult.

— Eu mănânc acum porţia mea, spune un camarad. Îmi este foame. Ce s-o mai car cu mine?

— Dacă o mănânci acum, ce vei face mai târziu?

— Bine, renunţ, a spus el resemnat.

Am umplut gamelele cu zăpadă şi le-am pus pe sobă să se topească, iar după ce am băut apă, am topit zăpadă şi am umplut bidoanele pe care le purtam fiecare pe centură, alături de grenade.

— Mergem mai departe? i-am întrebat.

— Ar fi mai bine să rămânem aici, intervine un camarad. Avem adăpost, mâncare, căldură…

— Frontul se apropie şi putem fi interceptaţi. Cred că ar trebui să ne grăbim, poate dăm de ai noştri! a propus ostaşul cel mai tânăr, care se dovedea mai înţelept decât ceilalţi.

Am părăsit baraca, mulţumindu-i pentru adăpost şi ne-am continuat drumul spre sud-est, cum ne orientaserăm noi în ziua cu soare. Am mers aproape două ceasuri, dar n-am întâlnit ţipenie de om sau altă vietate. La un moment dat, în depărtare am văzut nişte stâlpi de telegraf.

— Acolo trebuie să fie un drum! Aceia sunt stâlpi pentru linii telefonice. Să ne grăbim! am spus eu.

Când am ajuns am constatat că era o şosea, dar zăpada era destul de mare, aşezată pe suprafaţa ei, tare şi îngheţată de ger; din loc în loc erau troiene, depuse la adăpostul câte unui trunchi de pom de pe margine.

— Unde va fi ducând şoseaua asta? a întrebat unul.

— Poate spre Crimeea, poate spre Moscova! a spus altul.

La un moment dat au tăcut toţi şi am continuat să mergem. Peste puţin timp a început iar să ningă, iar mai târziu s-a stârnit vântul.

— Ce facem în pustietatea asta? întreabă Zimbru.

— Cunoşti un loc mai bun? Mergem cât vom putea.

Habar nu aveam ce dostanţă trebuia să străbatem pentru a ajunge la ai noştri, dar nu aveam o alternativă convenabilă. Bănuiam că direcţia de mers este spre stânga şi într-acolo ne-am îndreptat. Peste un timp, din spate ne-au ajuns trei autocamioane germane cu fanionul deasupra; le-am făcut semn, ridicând armele deasupra capului, dar nu au oprit. Când au încetinit, un camarad a încercat să se urce în ultimul autocamion, agăţându-se de oblonul din spate. În loc să-i dea ajutor la urcare, un ostaş german i-a strivit degetele de la mâna stângă cu patul puştii, acesta căzând pe zăpadă. L-am luat şi l-am oblojit cu batista, apoi cu prosopul din raniţa lui, după care ne-am continuat drumul în aceeaşi direcţie, pe care, de această dată o consideram bună, după autocamioanele germane; mai rămânea să aflăm cât mai aveam de mers.

Începuse să se însereze şi pierdusem speranţa că ne va mai ajunge din urmă vreo maşină sau căruţă de-a noastră sau de la aliaţi, pe care-i văzusem cum ne trădează, câtă „camaraderie” este în sufletul lor.

Din depărtare am văzut două faruri care luminau slab datorită sistemului de camuflaj. Am repetat semnalul cu armele ridicate deasupra capului şi autocamionul a oprit. Erau români, era salvarea noastră, care venea tocmai la timp. Am urcat în caroserie, în partea din spate, constatând că erau ai noştri, băieţi de la cifru, ducând cu ei staţia.

Spre surprinderea noastră, în caroserie erau şi trei ostaşi germani, ceea ce m-a determinat să-i întreb pe români:

— Unde i-aţi găsit?

— Pe drum, se retrăgeau din faţa inamicului.

— Mie mi-au rupt mâna ai lor când am vrut să mă urc

în camionul german, şi-a arătat mâna şi odată cu ea indignarea faţă de comportarea „aliaţilor”, cel lovit de nemţi.

N-a răspuns nimeni nimic. Nemţii, care cred că pricepuseră ce a spus soldatul, îl priveau cu coada ochiului.

De la cifratorii noştri am aflat lucruri interesante:

— Armata a VI-a germană, comandată de generalul Fredrich von Paulus, fusese încercuită şi forţată să depună armele, dar el a refuzat şi continuă să se apere, împreună cu alte câteva divizii româneşti;

— Diviziile noastre din armata a III-a şi o parte din armata a IV-a au fost spulberate înapoi peste Don, cu un efectiv mult diminuat;

— Generalul Lascăr încercă să iasă din încercuire cu un grup de formaţiuni militare pe care le-a recuperat din trupele răzleţite.

Situaţia era grea. Bătălia de la Stalingrad adusese armatele noastre în faţa dezastrului. Trupele sovietice în număr tot mai mare şi înzestrate cu o tehnică militară super-modernă, dădeau lovitură după lovitură, năvălind ca un puhoi. Aici a fost hotărâtă definitiv soarta războiului german din estul Europei.

Îmi era teamă să întreb încotro mergem, să nu aflu că ne îndreptăm tot spre Stalingrad, dar mi-a venit în ajutor un sergent de la cifratori, care a spus:

— Să vedem ce vom face în Temriuk, unde trebuie să ajungem cât mai repede, deoarece în peninsula Kerci, ruşii au adus alte opt divizii întărire, din care jumătate sunt mecanizate. Au introdus în luptă tancul T.35, tunurile de calibru mare şi „katiuşa”, arma lor modernă cu 36 de focuri.

La Temriuk am ajuns abia spre dimineaţă, întrucât ne-am înzăpezit în troiene de mai multe ori, fiind nevoiţi să

coborâm şi să dăm zăpada la o parte cu lopeţile.

Ne-am prezentat la comanda Diviziei 19 infanterie, fiind repartizaţi la alte subunităţi; ne-a primit un sublocotenent de la compania a IV-a, sit. Săvoiu, iar dimineaţa ne-am prezentat la comanda Diviziei unde am raportat cum s-au desfăşurat ostilităţile la sud de Stalingrad, apoi încercuirea şi trecerea înot a Donului, cu toate peripeţiile de pe drum.

Când am ajuns din nou la comandamentul armatei a III-a române, ne venea să ne tăvălim pe jos de bucurie, din ce infern scăpaserăm noi.

Am aflat că generalul P. Dumitrescu urmează să preia comanda trupelor române care au mai rămas după bătălia de la Stalingrad cu ordinul de a le dirija spre ţară. Vestea ne-a bucurat foarte mult pe toţi ostaşii români, care abia aşteptam plecarea spre casă, dar tocmai atunci armata sovietică a declanşat ofensiva împotriva trupelor aliate, existând pericolul blocării lor atât în Caucazul de Nord cât şi în peninsula Kerci. Trebuia menţinut cu orice preţ Rostovul şi calea ferată dintre Rostov şi Bataisk, pe direcţia Gregorievsk, principala arteră prin care se făcea alimentarea şi evacuarea forţelor aliate din Caucaz. Pierdusem pe rând, după lupte grele, Nalkic şi

Smolenskaia, iar în prima jumătate a lunii februarie se dădeau lupte grele pentru Krasnodar, armata sovietică atacând într-o ofensivă generalizată. Frontul nostru se mutase şi se stabilise pe linia Slavinskaia-Abisinskaia, unde fusese repartizată şi Divizia 19 infanterie, din care şi eu făceam parte.

Concomitent cu luptele pe linia frontului, Comandamentul german ordonase retragerea generală din regiune, cu replieri pe aliniamente succesive. Datorită iernii aspre, retragerea s-a făcut cu multă greutate, pe durata a trei luni de zile, pe drumuri proaste şi sub tirul intens al ruşilor din armatele regulate, fiind aproape

permanent hărţuiţi de detaşamantele de partizani care erau întâlnite peste tot şi adesea purtând uniforme germane sau româneşti, luate de la prizoneiri sau de la morţi.

Cu toate că se încerca menţinerea, pe orice cale, a capului de pod Kuban, o parte din armatele aliate au fost scoase din zonă şi dirijate spre Crimeea, lăsând să ne apere divizia 2 Munte română în rol de ariergardă. Dar şi aşa ruşii urmăreau şi loveau armatele noastre, care se apărau şi pierdeau mereu combatanţi.

Replierea celor ce se retrăgeau s-a făcut pe canalul Protoka în dreptul localităţii Abisinskaia, cu unele unităţi în Capul de pod Kuban. Germanii mai sperau, încă, să se îmbunătăţească situaţia frontului. În acelaşi timp în Germania se decretaseră trei zile de doliu naţional, în urma înfrângerii suferite la Stlaingrad, iar Hitler ordonase generalilor săi să nu facă niciun pas înapoi, ceea ce a dus la rămânerea noastră pe linia frontului.

Cap. VI

Luptele din Kuban şi Cazanul Crimeei

În 1943, primăvara a venit mai devreme ca de obicei, iar zăpada a început să se topească sub razele calde ale soarelui, formând numeroase bălţi şi făcând impracticabile terenurile pline de mlaştini din luncile râurilor care străbăteau zona în care se desfăşura teatrul de război.

Peste tot drumuri desfundate care îngreunau deplasarea trupelor, precum şi a convoaielor de căruţe, maşini, tunuri, care de luptă, ce se împotmoleau şi se rătăceau de unităţile lor când frontul se deplasa. Vadurile de trecere peste râuri ajunseseră, aproape toate, în mâinile Armatei Roşii, care erau bine păzite pe malul opus. Noaptea, orice deplasare era riscantă, întrucât luna era abia în primul pătrar, iar suprafaţa ei redusă, sub forma secerei, nu avea putere să învingă întunericul ca smoala şi să ne lumineze căile prin stepele neprimitoare.

Stăteam în şanţurile abia săpate, în aşteptarea ordinului de atac, care fusese anunţat pentru ora cinci dimineaţa. Punctul de comandă se afla în spatele liniei de trăgători, destul de aproape de noi şi am auzit discuţia dintre comandantul de regiment şi un ofiţer de la Statul Major al Armatei, care-i transmitea prin telefon:

— Din ordinul comandantului german, vom ataca la ora trei, deci cu două ore mai devreme.

— Domnul general ştie?

— Ştie. A înjurat şi domnia sa, dar a spus: „Nu avem ce face, trebuie să ne confruntăm, ei conduc, Transmite ordinul la regiment!” Ce este mai rău, Regimentul de artilerie care ar trebui să vă sprijine, este împotmolit la vreo trei kilometri distanţă de linia frontului.

— În această situaţie ce facem? Ei ne erau speranţa pentru a putea porni la atac.

— Nu ştiu. Au plecat spre ei două tancuri să le scoată, dar tot drumul până la front este cleios, plin de mlaştini.

În tranşee încercam să ne odihnim fiecare cum putea. Eu m-am aşezat pe o ladă de cartuşe goală şi rezemasem spatele pe peretele de pământ proaspăt taluzat, stăteam cu ochii închişi, dar nu dormeam. Lângă mine un ostaş dormea şi, scăpându-i arma din mână, l-a trezit pe altul, care a sărit în picioare, luând poziţia de luptă cu mâna pe trăgaci. Când şi-a dat seama că s-a speriat degeaba, a strigat enervat:

— Simt că înnebunesc. Nu se mai termină odată! Domnule căpitan, daţi-mi voie să mă duc la ruşi, să le arunc în cap toată raniţa asta plină cu grenade şi să terminăm odată!

— Vino aici, lângă mine! i-a spus comandantul de companie, calm. Iată mijlocul cu care să le arunci pe toate de aici, din tranşee, fără să alergi până acolo, i-a spus

arătându-i scândura cu pârghie şi polonicul la capăt. Mai avem două ore şi trecem la treabă. Eu am încredere în tine şi în toţi ceilalţi, că veţi fi în stare să luptaţi până la cel din urmă cartuş.

— După ultimul cartuş, ce vom face, domnule căpitan?

— Trecem la baionetă, apoi la trântă, până învingem, deşi eu sper să nu ajungem acolo.

Asistasem la discuţia lor şi cântăream în gând situaţia. Nu prea mai eram sigur că vom învinge în faţa colosului care ni se opunea.

La ora trei, când artileria noastră a început să-i bată pe metru pătrat, căpitanul a pus în funcţiune „aruncătorul" său de grenade, din care ţâşnea câte o grenadă la 2 – 3 secunde, ajutat de soldatul nervos din ajun, care le scotea inelele de siguranţă şi i le dădea în mână căpitanului, iar acesta le trimitea ritmic.

Când a sunat ordinul de atac şi am ajuns în tranşeele ruşilor am constatat că toate grenadele îşi atinseseră ţinta, încât pe o lungime apreciabilă nu mai trăia nimeni.

Am continuat să înaintăm fără oprire, în timp ce artileria noastră îşi lungise tirul până la linia artileriei sovietice pe care a distrus-o în parte, silindu-l pe inamic să se retragă.

În cursul aceleiaşi zile, cu efective sporite, ruşii ne-au împins înapoi pe vechile noastre poziţii, cu un număr însemnat de pierderi, încât am fost înlocuiţi de Divizia nr. 10 infanterie şi trimişi în spatele frontului pentru odihnă şi refacere.

…Într-o zi au venit la noi în regiment, comandorii Agarici şi Bădescu din escadrila română de aviaţie militară. Aveau avioanele în reparaţie şi de câteva zile nu aveau stare, umblând de colo până colo prin unităţi. Noi eram curioşi să ne povestească din peripeţiile lor, despre

care auziserăm câte ceva.

În război este de mare importanţă mediul şi oamenii cu care lucrezi cu care lupţi. Contează mult să ai cel puţin un camarad apropiat cu care să discuţi, să te sfătuieşti, să împarţi bucuriile, necazurile, primejdiile…

Aceşti doi piloţi erau mari maeştri în mânuirea şi dirijarea avioanelor şi zburau, de cele mai multe ori, împreună, păzindu-se unul pe celălalt de atacul prin surprindere venit din partea inamicului. Reuşeau să se salveze unul pe celălalt din situaţii critice şi în momente de cumpănă.

— Cum reuşiţi să vă înţelegeţi atât de bine? a întrebat unul din ostaşii prezenţi.

— Noi formăm o echipă. Comandorul Bădescu este un om viteaz, lipsit de egoism, nu aleargă el după victorii. Mă ajută întotdeauna în luptă – spunea Agarici.

— Preferaţi să cădeţi de la aceeaşi înălţime, dacă vă loveşte un tun?

— Desigur, noi preferăm lupta în aer cu I.A.R.-urile noastre, decât să stăm ghemuiţi în tranşee sub focul obuzelor şi bombelor, ca voi.

— Cum vedeţi totul din aer?

— Ca pe o hartă mărită. Mai bine zis, ca pe o tablă de şah, unde pionii nu au plecat la atac – în primă fază – apoi învălmăşeală peste tot, pe care o creează „nebunii”, a răspuns Bădescu râzând.

— Nu vă este teamă de moarte? a fost întrebat Agarici.

— Ba da. Cine spune că nu-i este, minte sau este nebun. Dar eu am avut întotdeauna credinţa că voi ieşi cu faţa curată din orice încurcătură. Numai când plec la luptă am o strângere de inimă, pe care o îndepărtez, mi-o înfrâng, gândindu-mă că trebuie să supravieţuiesc, că încă nu a venit vremea să părăsesc această lume. Eu vreau să

mă întorc acasă la noi, în România. Poate de aceea am şi reuşit până acum să trăiesc. Voi nu vreţi?

— Da! au răspuns mulţi, aproape în acelaşi timp.

— Povestiţi-ne o întâmplare în aer! Am auzit şi noi câteva din faptele dumneavoastră, a spus unul.

— Sunt multe. Odată mă întorceam din misiunea pe care o încheiasem asupra a două bombardiere ruseşti care se apropiau de frontul nostru înainte de a trece canalul Protoka – a început Agarici. Le doborâsem şi fluieram o melodie veselă, fără să observ că din spate mă urmărea, la foarte mică distanţă, un I.A.K. rusesc de vânătoare, care-şi pregătise tirul mitralierei spre mine. M-am aplecat mult în carlingă şi o rafală de gloanţe mi-a retezat partea de sus a carlingii, blocându-mă în interior, deci nu mai puteam acţiona în vederea catapultării în caz de pericol. A urmat a doua rafală şi avionul meu a luat foc. Mai târziu, la hangar, am constatat că „omul” mă lovise într-o conductă de alimentare. Ce era să fac? Am oprit motorul şi am continuat să planez spre hangar, care se afla la trei kilometri. Flacăra a dispărut şi eu am aterizat fără probleme, deşi mă temeam că-mi va exploda rezervorul de benzină. N-a fost aşa. Rezervorul nu fusese atins, iar eu am aterizat pe câmpul respectiv, după ce am ţopăit de mai multe ori m-am oprit şi mecanicii noştri m-au deblocat şi m-au scos.

Pot spune că am avut noroc, pentru că vântul sufla din faţă în momentul aterizării, ajutându-mă să aterizez.

— Dar când v-au prins ruşii, odată!?

— Care dată? Când le-am fugit de sub nas? Da, a fost un moment prielnic pentru mine şi atunci. Eram încadrat de ei din ambele părţi şi când am simulat aterizarea, apoi, înainte de a atinge solul, am accelerat brusc şi am luat înălţime, trecând peste clădirea lor, la numai câţiva metri de acoperiş; ei aterizaseră şi nu mai puteau decola imediat. Au tras cu tunurile după mine, dar nu m-au

nimerit şi am scăpat, întorcându-mă la bază.

…În corturi fiecare îşi petrecea timpul după nevoi: unii scriau scrisori, alţii citeau, alţii se spălau şi se bărbiereau şi cei mai mulţi dormeau. De mine s-a apropiat sergentul t.r. Cabalan şi m-a întrebat de ce nu scriu acasă.

— Mi-a spus curierul nostru că poşta nu merge, nu mai aveam legătură nici cu ţara, nici cu frontul din sud-vest.

— Înseamnă că suntem izolaţi de tot. Hai afară să mai stăm de vorbă, fumăm o ţigară…

Am ieşit şi ne-am depărtat de corturi, mergând spre o lizieră. Cabalan era din partea Ardealului, un om săritor şi cu suflet bun; spunea că este profesor de istorie şi limba germană de aproape trei ani. La noi în companie venise cu „întăririle” sosite din ţară înainte de bătălia Staligrad.

Nu ştiam cum a scăpat din încercuire, dar nu l-am întrebat niciodată. Sus, peste plafonul de nori se auzea huruitul unui avion greu, care venea înfundat de departe.

Am ridicat privirile spre cer, din obişnuinţă, dar nu se vedea. Ne uitam unul la altul, amândoi eram gălbejiţi de frig, de foame, de oboseală. Tăcea şi fuma.

— Ce facultate ai urmat?

— Istoria.

— Limba germană unde ai învăţat-o?

— Mama mea este fiică de sas, tot germani. La noi în sat sunt familii întregi de saşi. O ştiu de acasă.

— Poate ne ajuţi să ne înţelegem mai uşor cu ofiţerii germani, care ne-au subordonat cu totul. De la o vreme comandanţii noştri nu mai au nicio putere de decizie, mai ales de când ne-au dezmembrat unităţile şi ne-au intercalat între cele germane.

— Poate… a încuviinţat Cabalan. Să sperăm, însă, că nu va mai dura mult acest război.

— Ce vrei să spui?

— Că nemţii nu mai au rezerve pentru a continua lupta, în timp ce ruşii primesc mereu de la americani ajutoare constând în tehnică modernă de luptă, echipament, hrană. Au în prezent cea mai bună tehnică, începând de la avioane, tancuri şi până la staţii de radio. În plus, de când au intrat americanii în război şi i-au căsăpit pe japonezi în Pacific, Japonia nu a mai ameninţat Rusia în Orient, iar Stalin a retras trupele de acolo şi le-a adus la Moscova şi la Stalingrad, unde ai văzut ce ne-au făcut, prin ce situaţie groaznică am trecut.

— De ce nu hotărăşte comandamentul german să părăsim frontul şi să ne retragem în ţară? am întrebat eu, aşa…

— Generalii germani de pe tot frontul i-au explicat lui Hitler că situaţia este fără ieşire, dar el se împotriveşte cu vehemenţă oricărei retrageri. Chiar şi mareşalul Antonescu i-a cerut aprobarea să retragă armatele române pe graniţa din Basarabia pentru refacere, dar a refuzat categoric. Aici se pare că este o tactică a lui mai profundă.

— Ce poate fi atât de profund, când se ştie bine că vom muri aici, degeaba?

— Eu cred că cel mai bine ar fi să luăm odată taurul de coame, adică să întoarcem armele împotriva Germaniei, care ne-a dezmembrat şi ne-a sărăcit ţara. Războiul lor şi aşa este pierdut.

— Nu te gândeşti ce s-ar putea întâmpla cu România?

— Ce poate să se mai întâmple?

— Păi, ruşii abia aşteaptă să ne subjuge. Ducem cu ei războaie de secole şi de fiecare dată am tot ieşit în pierdere. Acum au ocazia să ne aducă în ţară şi comunismul.

— Nene Ungureanul Altă cale nu există, îţi spun eu. Acum Franţa şi Anglia, în care aveam nădejde, ne-au părăsit, iar America nu este interesată de noi; americanii

nici nu ştiu nimic despre noi, dacă şi unde fiinţăm pe globul pământesc. Ne-au vândut ruşilor ca la târgul de vite, purtându-se ca nişte geambaşi ordinari. Despre asta poate vom avea timp să discutăm mai mult altă dată. Să mă întrebi atunci şi am să-ţi spun pe îndelete, cum stau lucrurile şi la noi în ţară.

— Bine ar fi să se termine totul şi să ajungem odată acasă, la familii! am spus eu.

Atunci Cabalan a scos din buzunarul de la piept un carneţel, l-a deschis şi a dat la iveală o fotografie, din care zâmbea o femeie frumoasă, având un copil alături.

— Ei sunt familia mea, a spus el râzând, trădând prin mimică faptul că zâmbetul ei frumos îl tulbura.

— Sunt foarte frumoşi. Am şi eu o fetiţă de trei ani, am spus.

…După toate cele ce mi-a spus am tras concluzia că este comunist şi poate chiar mai mult, deoarece era destul de bine informat cumersul războiului şi problemele politice. Mi-am adus aminte ce-mi spusese odată, în ţară, un camarad de la Biroul 2 informaţii, când germanii erau în ţară şi pregăteau războiul împotriva uniunii Sovietice. Zicea că germanii îi urmăresc pe comunişti ca pe cei mai aprigi duşmani. În acest scop şi-au format o fototecă în care figurează toţi cei care sunt spioni, au legătură cu spionajul sau sunt înscrişi în partidele comuniste. Nu ştiam cât este de adevărat, dar dacă era aşa, mi-ar fi părut rău să i se întâmple ceva. Mi se părea că este un om bun şi cinstit şi ar fi fost păcat de el să se piardă, ca Marcu.

După o pauză, Cabal an a continuat:

— Când eram copil, prin clasa a treia, aş fi vrut să mă fac marinar. Doream să ajung comandant de vapor, dar pentru asta trebuia să mă duc la o şcoală de marină din Constanţa şi nu m-au lăsat părinţii, poate şi pentru că nu aveam posibilităţi materiale. Atunci m-am făcut profesor. E mai uşor, fără riscul de a sta în frig, dar mie tot la

marinărie îmi stă gândul.

— Eu sunt de pe malul Dunării şi nu am o asemenea dorinţă, dar dacă ţie îţi place, este bine. Marinăria este o meserie frumoasă.

I-am povestit apoi, situaţia serg. t.r. Marcu şi i-am împărtăşit temerea mea în legătură cu poziţia lui. A recunoscut fără ocol că este comunist şi că nu se teme de nemţi. Recunosc acum că eu mă temeam un pic şi de el, deşi îl îndrăgisem pentru cultura, inteligenţa şi îndrăzneala lui. În gând ziceam că e spion.

…Frontul nostru era întins între nordul Mării de Azov şi litoralul Mării Negre, în portul Novorosiysk, continuând să apărăm capul de pod Kuban, punctul nodal al retragerii noastre, dar şi zona prin care se puteau strecura armatele inamice. La lupte participau şi flota germană din Marea Neagră, precum şi artileria grea instalată la intrarea în portul Anapa care-şi conjuga eforturile cu aviaţia aliată.

Ruşii concentraseră zeci de divizii la nord şi încercau să pătrundă pe orice cale în zonă pentru a ne învălui. Zi şi noapte blindatele lor făceau manevre în apropierea frontului, pregătind ofensiva. Pe litoralul Mării Negre noi aveam fortificaţii întărite, de la Novorosiysk şi până la Anapa. Erau cazemate, tranşee cu şanţuri de comunicaţie între ele, reţele de sârmă ghimpată şi câmpuri de mine. Intrarea în portul Anapa fusese blocată, iar bateriile de coastă reuşeau să ţină la distanţă flota rusească din Marea Neagră care ar fi putut interveni în ajutorul armatei sovietice, care făcea eforturi de pătrundere în oraş.

Exista, totuşi, o zonă mai slab apărată între Krasnodur şi Slavianskaia unde se instalaseră unităţile ruseşti de infanterie şi de unde putea veni oricând pericolul încercuirii trupelor noastre.

În linia întâia acţionam nouă divizii româneşti, intercalate între unităţile germane din grupul comandat de generalul Wetzel.

S-au dat lupte grele în zona Krîmskaia, când au înaintat când ruşii, când noi, după ce am refăcut frontul şi ne-au venit întăriri din spatele frontului.

În partea a doua a lunii aprilie 1943 şi prima parte a lunii mai, şocul principal al ofensivei sovietice l-au suportat unităţile româneşti care au suferit pierderi serioase; abia am reuşit să ne repliem în apropierea localităţii respective, unde am fost înlocuiţi cu alte forţe de infanterie din cadrul Diviziei 10 infanterie română.

După câteva zile de refacere, Divizia noastră a intrat din nou în luptă pe acelaşi aliniament, mai puţin câteva sate şi câteva înălţimi care fuseseră pierdute şi ruşii se instalaseră pe ele.

Am primit ordin să contraatacăm pentru a recuceri poziţiile pierdute. Mai întâi a deschis focul artileria noastră, care timp de 10 – 12 minute l-a tocat pe inamic pe fiecare metru pătrat. Când s-a oprit canonada artileriei, pe câmpul de luptă s-a făcut o linişte deplină, care, însă, a fost scurtă, deoarece imediat s-a dezlănţuit din nou şi tot mai puternică, cu nişte explozii ample care făceau să vuiască tot văzduhul, iar pământul se cutremura, gata să se despice şi să ne înghită în adâncuri.

Nu ştiu cât a durat acest infern, dar a încetat brusc; au urmat apoi, nişte explozii de katiuşe, ţăcănitul ritmic al unor mitraliere, apoi nişte pocnete de puşti izolate, după care iar s-a făcut linişte profundă.

— Ruşii se retrag! a strigat căpitanul Zâne, aflat la câţiva paşi de mine, pe buza şanţului unde privea prin binoclu.

Părăsesc poziţiile abandonând tehnica de luptă şi tot ce le încurtcă fuga. La câteva minute după aceea, a răsunat pe toată linia, vocea baritonală a comandantului de regiment:

— La atac! înainte!

— Uraaa! a răsunat puternic din zeci de piepturi şi ostaşii au pornit la atac. Ruşii se retrăgeau în dezordine şi numai din când în când se mai auzea câte o rafală răzleaţă de armă automată trasă înspre direcţia din care veneam noi.

Am înaintat fără oprire, câţiva kilometri, trecând pe lângă tunurile şi carele lor de luptă şi pe lângă numeroase cadavre care fuseseră sfârtecate de obuze, împreună cu armele lor. Descopeream o privelişte dezolantă pe tot câmpul de luptă: autocamioane în flăcări, căruţe sfârtecate, oameni şi cai de tracţiune sfârtecaţi în bucăţi. Un caporal de prin zona Gorjului se oprise şi privea la o pereche de cai masivi, din aceia care au copitele mari, care se zbăteau înainte de moarte. Fuseseră împuşcaţi în cap de către ostaşii ruşi pentru a nu fi luaţi pradă de război de către trupele noastre.

— Dacă aş fi avut eu doi cai ca ăştia, ce plugărie aş fi făcut cu ei, la mine în sat! spunea el, clătinând din cap cu părere de rău.

Era un tânăr de 23 de ani, masiv, puternic, roşcovan, fără ascunzişuri şi vorbă meşteşugită, fiind de o sinceritate naivă, copilărească.

— Poate vei avea la întoarcere, i-a răspuns căpitanul.

Pe măsură ce ne apropiam de linia frontului rusesc, rezistenţa întâmpinată era mai mare, iar opririle mai dese, fiind nevoiţi să săpăm în grabă adăposturi, pe care, din păcate, eram obligaţi să le părăsim peste câteva ceasuri, pentru a ne retrage, deoarece puhoiul de oameni şi arme se revărsau din nou spre noi. Noaptea am ajuns din nou pe vechile amplasamente, cu mulţi oameni răniţi, care n-au mai putut fi recuperaţi în timpul retragerii.

La sfârşitul lunii mai, ruşii au declanşat ofensiva de-a lungul întregului front până la vărsarea canalului Kurka în râul Kuban, folosind concentrări mari de forţe şi un număr mare de blindate. Au urmat lupte grele, cu pierderi de

poziţii şi reveniri din partea noastră până în prima parte a lunii iulie, când divizia 19 infanterie a fost din nou înlocuită de alte trupe româneşti şi am fost trecuţi pe litoralul Mării Negre, în apropierea portului Anapa.

A urmat puternica ofensivă sovietică de la începutul lunii septembrie 1943 începând din zona Capului de pod Kuban care a urmărit nimicirea totală a trupelor germano-române şi împiedicarea trecerii lor în Crimeea, care urma să se facă prin strâmtoarea Kerci.

Hitler dorea cu orice preţ să menţină Caucazul şi zona peninsulei Crimeea, de aceea a aprobat foarte târziu retragerea din Kuban a trupelor noastre, care au suferit multe pierderi în lupte, fiind atacaţi permanent de către aviaţia sovietică din aer, de flota sovietică de pe mare şi de artileria lor care făcuse cerc în jurul nostru; în aer se încrucişau obuzele, iar de sus cădeau bombele şi totul fierbea la sol ca într-un cazan sub presiune.

S-a dat ordinul de părăsire a poziţiilor şi evacuarea trupelor în Crimeea pe timp de noapte, fără să fie sesizate de inamic. Divizia noastră, însoţită de divizia 4 munte română, sau retras ultimele, la începutul lunii octombrie, deoarece fuseseră desemnate să apere sectorul de coastă al Mării Negre. Retragerile noastre nu au fost lipsite de lupte – unele foarte grele – pentru a ne apăra de trupele sovietice care ne urmăreau îndeaproape, dar şi de detaşamentele de partizani care apăreau de peste tot şi ne hărţuiau trupele producându-ne pagube.

În această situaţie a fost desemnată o companie din divizia noastră, care i-a căutat şi i-a neutralizat, lăsând trupelor drumul liber în retragere.

Pentru a ne feri de inamic, parcurgeam distanţe mari, pe timp de noapte, în marşuri istovitoare. Împreună cu noi a venit şi regimentul 3 Roşiori cu care luptasem în strâmtoarea Kerci, unde am trecut preintr-un pod de mine şi sub focul concentrat al katiuşelor sovietice.

În noaptea de 2/3 octombrie 1943, pe un timp ploios şi un frig care-ţi tăia răsuflarea, am fost trimişi în marş forţat, sub comanda corpului 49 vânători german spre capul de pod denumit „Goţilor” pentru a ajunge în punctul Batareika, unde urma să ne ambarcăm pe vapoarele germane care să ne transporte în Crimeea. Trecerea prin strâmtoarea Kerci s-a făcut toată noaptea sub bumbardamentele neîntrerupte ale armatei sovietice, continuând şi a doua zi, timp în care am participat la respingerea unor atacuri ale armatei sovietice.

Frontul sovietic ajunsese la Melitopol, iar blindatele lor câştigau mereu teren spre cursul inferior al Niprului, ameninţând tot mai mult să taie legăturile terestre dintre marile unităţi germano-române din Crimeea.

Armatele române din Crimeea pierduseră aproape jumătate din efective şi aşteptau să fie dirijate spre ţară, însă Hitler se opunea cu îndârjire, dorind cu tot dinadinsul să păstreze peninsula Crimeea. În luna decembrie ruşii au blocat Armata a XVII-a germană în Crimeea, prin închiderea Istmului Perekop. Au urmat, apoi, crâncenele lupte în zona Mării Sivaş unde regimentul nostru a fost încercuit împreună cu alte trupe germane, iar după ce au reuşit să scape din încercuire, au cerut să revină în ţară, dar fără rezultat.

Trupele au fost evacuate spre Sevastopol, folosind ca ariergardă Divizia de vânători de munte română, care a dat o ripostă aeriană armatei sovietice.

…Ostaşii germani s-au purtat execrabil atât la ducere în Rusia, cât mai ales, în retragere spre sud, distrugând şi incendiind localităţi, care au dispărut din temelii, rămânându-le numai numele spre amintire. Au jefuit şi au luat tot ce se putea lua, au violat fete şi femei nevinovate, care au rămas însărcinate. Cele care încercau să se apere, erau omorâte pe loc pe motiv că se împotriveau învingătorilor.

Din miile de oraşe şi sate prin care au trecut au rămas numai drumurile şi locuri pline de moloz şi cenuşă, peste care au năpădit, cu lăcomie buruienile. Pe unde treceau ei cu frontul, clădirile erau şterse de pe suprafaţa pământului, transformându-le în grămezi de moloz, piatră şi cenuşă, pe care o spulbera vântul.

De la distanţe mari, pe câmp, se vedeau numai cumpenele fântânilor spânzurând pe marginea drumurilor ca nişte lumânări arse.

Câmpurile erau pline de cadavre într-o stare avansată de putrefacţie, iar cele care fuseseră devorate de animalele sălbatice, îşi arătau scheletele hidoase. Peisajul se completa cu lupi, vulpi, corbi, şobolani şi câini, care se ospătau din stârvurile care umpleau câmpul cu mirosul lor insuportabil; aceştia se îndepărtau până când se scurgeau rândurile noastre de oameni obosiţi, apoi reveneau la ospăţ.

Din loc în loc dădeam peste tot felul de maşini de luptă abandonate, unele cu măruntaiele împrăştiate, tancuri, care de luptă, căruţe şi cai jupuiţi de vii – probabil de către localnici – oameni morţi, căzuţi în diferite poziţii în care i-au surprins proiectilele. Tabloul era dintre cele mai dureroase, de-a dreptul apocaliptic.

Total lipsiţi de camaraderie, ostaşii celui de-al III-lea Reich s-au purtat şi faţă de ostaşii români cu care s-au aliat în lupta contra ruşilor. Ei se retrăgeau în maşini, îndepărtându-se destul de repede de pericolele frontului, iar noi mărşăluiam pe jos, sub ploaia bombelor şi obuzelor inamice. Pe front, unităţile noastre erau trimise în liniile de foc maxim, iar cele germane, deşi erau mai bine dotate, mai bine hrănite şi echipate, mergeau în urma noastră. De aceea, multe au fost cazurile când armatele române au fost sacrificate, lăsându-le, de fiecare dată în ariergarda trupelor în retragere.

…Armata sovietică în înaintarea sa vertiginoasă,

dispunând de peste două milioane de luptători şi o tehnică superioară şi ca performanţă şi ca număr, ne-a împins înapoi până la localitatea Djankoi, unde ne-a rupt frontul, despărţind divizia noastră de divizia 10 infanterie română cu care ne învecinam. Am continuat să ne retragem spre Cetatea Sevastopol, în sud-vestul Crimeei în vederea ambarcării pe vapoarele care urmau să ne transporte în ţară. Divizia noastră, prin forţe proprii, dar cu preţul unor lupte grele, a reuşit să-şi deschidă drum spre estul localităţii Djankoi unde, împreună cu divizia 10, am organizat apărarea pe linia Kurman-Kenelitski.

A doua zi am fost atacaţi de blindatele sovietice, însă am primit sprijinul de la aviaţia germană care a atacat la joasă înălţime şi, cu pierderi, le-am respins, dar greu de tot.

Atunci au căzut în luptă comandanţi de regimente şi de batalioane şi multă trupă.

În urma luptelor susţinute, trupurile căzute pe zăpadă îngheţau pe loc pentru că gerul era sub – 30°, iar brancardierii nu se puteau apropia să-i ridice din cauza focului continuu al inamicului. Trupurile îngheţate erau tari sub uniformele ponosite de atâta purtat. Acum nu mai erau nici buni, nici răi, erau oameni morţi, restituiţi destinelor anonime ale lumii. De acum nu vor mai avea prilejul să lase nicio urmă în această lume şi vor zace în pământ străin.

Îi priveam printre lacrimi. Întins pe zăpadă era şi comandantul meu de companie, iar la capul acestuia, unul lângă altul, înfrăţiţi în moarte, se aflau la fel de ţepeni, doi ofiţeri tineri care veniseră din ţară cu ultimul transport.

La câţiva paşi spre dreapta, un sergent fusese sfârtecat de un obuz în zeci de bucăţi, numai mâna-i rămăsese încleştată pe trăgaciul armei, căreia i se retezase şi ţeava de la nivelul închizătorului; capul era în altă parte.

Sunt scene oribile care-mi reapar în minte. Credeam

că le-am uitat definitiv, dar văd că ele stăruie mereu.

În noaptea aceea am aţipit în şanţul săpat pe linia de apărare – nu ştiu cât a durat somnul – şi am avut un vis ciudat, pot să-l numesc chiar coşmar. Se făcea că am căzut într-o fântână care avea pe fundul ei numai puţină apă, atât cât să-mi ude bocancii. M-am pipăit dacă am vreun os rupt şi m-am convins că sunt întreg. Atunci am început să strig, poate mă aude cineva ca să mă scoată de acolo, dar n-am primit niciun răspuns. Priveam în sus şi nu vedeam decât cerul albastru. Am încercat să mă caţăr pe pereţi dar alunecam deoarece erau umezi şi cu o pojghiţă de culoare verde pe ei. Fântâna nu avea săpate locaşuri în care să pui piciorul, cum văzusem eu odată la nişte oameni care săpau fântâni. Încercările mele toate s-au dovedit fără rezultat şi eram deznădăjduit şi amărât.

Când m-am trezit din somn, eram plin de sudoare, dar mi-am revenit când am constatat că a fost numai vis. Dar acest vis a fost un semn care m-a prevenit.

La 15 aprilie 1944 trupele aliate încheiaseră definitiv dispozitivul de apărare a Cetăţii Sevastopol, dar şi de această dată aproape exclusiv din trupele româneşti sub conducerea armatei 17 germane. Iniţial se stabilise ca trupele române să fie evacuate în ţară pe calea aerului, dar Hitler s-a opus din nou şi a dat ordin să fie împrăştiate pe la celelalte unităţi germane, intrând astfel în componenţa acestora, cu care să continue războiul.

Între 8 – 10 mai, într-o noapte întunecoasă, forţele principale germano-române care mai rămăseseră în Crimeea, au părăsit oraşul Sevastopol sub presiunea ofensivei sovietice, retrăgându-se în capul de pod Cherssones, unde s-au dat ultimele lupte mai grele din zona Crimeei, după care ne-am retras pe litoralul Mării Negre în vederea ambarcării pe nave. Primele două transporturi se făcuseră în luna aprilie, însă cel de-al doilea transport a fost bombardat de aviaţia sovietică,

navele scufundate, pierind zece mii de oameni, din care peste patru mii de ostaşi români.

Vestea ne-a îngrijorat şi ne-a făcut să ne pierdem speranţa că vom mai reuşi. Din spate se apropiau de noi trupe masive, cu blindate în faţă în număr destul de mare pe care le-am oprit pe loc pentru o vreme, apoi am continuat retragerea, rămânând în ariergardă, să ne apere, tot Divizia 1 munte română, condusă de generalul Voiculescu, iar noi am ajuns pe litoral, dar am fost înconjuraţi şi capturaţi de convoaiele de blindate, apoi de autocamioane cu trupe; de pe mare coborâse un detaşament de desant din flota militară rusă şi totul în jur era ca un vacarm, un bâlci din care nu mai înţelegeam nimic. Am predat armele, la ordinul comandanţilor, rămânând în Crimeea peste 3.000 de ostaşi români, prizoniei de război.

Partea a II-a

Prizonier în lagărele din URSS

Cap. I

Drumul spre pierzanie – Drumul robilor

De peste tot erau aduşi ostaşi care fuseseră dezarmaţi, germani, români, italieni, tătari, poate şi alte naţii, că se adunaseră vreo zece mii. Ne-au încolonat şi ne-au dus în marş forţat, flancaţi de militari ruşi cu automatele la piept, până aproape de gara Feodosia, unde era o cazarmă părăsită, iar acolo ne-a băgat în nişte barăci, ofiţerii fiind duşi în clădiri, separaţi de restul trupei. Aproape trei luni am stat acolo. Într-o noapte a început calvarul. Am fost urcaţi într-un tren compus din vagoane de marfa, câte 45 – 50 la un loc şi spre dimineaţă am început călătoria spre pierzanie.

Trenul a făcut două săptămâni până la Moscova, deoarece era tras mereu pe linii secundare în staţii, unde staţionam uneori câte două zile. Vagoanele erau încuiate pe dinafară şi nu exista apă, hrană, tualetă şi nici aer

pentru a respira.

Mulţi dintre noi tuşeau. Răciseră în primele nopţi când am fost nevoiţi să dormim afară, în curte, cu capul pe raniţă, până când au fost făcute locuri în clădiri, dar nu pentru toţi.

Întotdeauna ajungeam în diferite localităţi numai noaptea, probabil pentru a nu ne vedea lumea sau pentru ca noi să nu ştim pe unde ne aflam. În apropierea Moscovei trenul a oprit într-o staţie şi am fost coborâţi din vagoane, încolonaţi câte patru şi conduşi la închisoarea „Erasnîi Preş" de lângă Moscova unde am fost ţinuţi mai multă vreme pentru triere, baie, despăduchere – toţi eram plini de păduchi care ne sugeau şi ultima vlagă – iar hainele de pe noi au fost introduse în etuvă pentru a fi deparazitate şi spălate; nu le-am mai primit înapoi deoarece în închisoare au apărut fapte noi. În închisoarea respectivă se organizase o mişcare antifascistă care era condusă de legionarii români. Aceştia acţionau pe faţă, nu se fereau că sunt legionari, făceau propagandă pentru a aduna noi membrii cu care să formeze „Divizia Tudor Vladimirescu" şi „Divizia Horia, Cloşca şi Crişan", cu care să-l însoţească pe ruşi în ţară şi să lupte apoi, mai departe, împotriva Germaniei. O parte dintre noi, care abia sosiserăm de la Feodosia, nu ştiam despre ce este vorba şi aşteptam să ni se hotărască soarta. Puţini au fost cei care au acceptat să se înscrie în mişcarea legionară pentru că se ştia bine ce scopuri avea această mişcare, ce atrocităţi făcuse în ţară în anul 1940.

Astfel că prin luna octombrie 1944 cei care nu ne înscriseserăm în mişcarea legionară am fost echipaţi cu pufoaice şi trimişi cu trenul într-o direcţie necunoscută. Aflasem în închisoare că zilnic plecau 1.000 – 5.000 de deţinuţi spre nordul Rusiei, în diferite direcţii: Valea Fecioarei, Uraleţ, Novosibirsk, Kirov, Magnitogorsk, Dnepropetrovsk, Donbas.

Aşa se face că am pornit şi noi pe „Drumul robilor”, spre nord, călătorind cu trenul mai multe săptămâni, cu opriri prin diferite staţii izolate, chinuiţi de frig, de foame şi trăind în vagoane pentru vite, într-o crasă promiscuitate.

Nu ştiam unde să mergem şi ce vom face, dar auzisem ceva de Siberia. Trăiam zilnic cu 500 grame pâine, o linguriţă de zahăr şi un pachet de peşte sărat, până când, într-o noapte, am ajuns la Cercul Polar, unde era pe atunci ultimul nod de cale ferată în punctul Vorkuta. De la santinelele noastre, cei care ne însoţeau, am aflat că am ajuns în Republica Autonomă Komi, unde trăieşte o populaţie de seminomazi.

Ne-au coborât din tren, ne-au încolonat şi am pornit în direcţia lagărului pe un drum troienit de zăpadă. Afară ningea cu fulgi mari cât florile de garoafe, iar drumul abia se distingea în beznă; dacă n-ar fi fost luna pe cer, nu reuşeam să ne vedem nici între noi. În jur era o linişte nepământeană, de nedescris, de parcă ne-am fi aflat pe lună sau altă planetă unde totul este tăcere şi nemişcare.

A doua zi ne-am orientat puţin şi am ajuns la concluzia că acolo trebuia să măsurăm timpul după alte tipare decât cele cunoscute de noi, ca şi spaţiul care era imens şi alb pe toată întinderea cât puteai cuprinde cu privirea. Discutam cu un camarad:

— Unde să fugi, să evadezi în acest pustiu alb!? a exclamat Marin Mitroi, care privea spre depărtări. Un spaţiu de necuprins care nu-ţi lăsa nicio speranţă.

— Da, am confirmat eu. Spaţiile din jur sunt atât de vaste, fără sfârşit, că te paralizează numai când le priveşti. Nu-ţi lasă nicio şansă. Oare aici ne va fi sfârşitul? Suntem ca un fir de praf într-un ocean de suferinţă, total izolaţi de lume, fără nicio ştire din ţară.

— N-ai văzut că nici numele nu ni-l mai strigă?

— Da, am rămas fiecare un simplu număr, în acest amestec de naţii: finlandezi, germani, români, cehi,

polonezi, armeni, italieni, tătari şi japonezi. Aici s-au amestecat toate obiceiurile şi năravurile omeneşti, iar ca să supravieţuim trebuie să ne adaptăm la condiţiile existente, urmărind cerinţele instinctului de conservare şi autoconservare.

Lagărul era întins pe o suprafaţă de cel puţin douăzeci de hectare, închis cu gard dublu de sârmă şi nelipsitele diguri de pământ pe care se plimbau santinelele, iar din loc în loc aveau şi câte un foişor (post de observaţie), în special în colţuri; în lagăr existau pestre trizeci de barăci şi se construiau mereu deoarece se aştepta creşterea numărului deţinuţilor.

În prima zi, ne-a dat de la magazie câte o pufoaică, o haină de vată şi o cămaşă, izmene şi pantaloni tot de pufoaică, o pereche de cizme cu feţele de vată peste care încălţam opinci de cauciuc, menite să ne apere cizmele de umezeală. De asemenea, ni s-au dat mănuşi cu un deget, tot din material de pufoaică valabile pentru un an de zile şi nu erau înlocuite dacă se rupeau sau le pierdeai.

În lagăr erau barăci în care locuiau deţinuţii şi deportaţii ruşi, majoritatea intelectuali, moşieri sau proprietari de fabrici deposedaţi de regimul lui Stalin. Împreună cu ei se aflau şi soţiile care au dorit să-şi urmeze soţii de bunăvoie, din dragoste, sau femei care au fost pedepsite pe linie politică. Mai târziu am aflat că din cauza suferinţelor şi a altor motive toţi consumau alcool şi trăiau într-o adevărată promiscuitate. Majoritatea femeilor se împerecheau cu alţi bărbaţi, cu aprobarea soţilor lor, care datorită muncilor istovitoare şi lipsei de hrană ajunseseră nişte epave.

De asemenea, existau în lagăr barăci cu deţinuţi de drept comun, condamnaţi la muncă silnică pe viaţă sau pe o perioadă de 20 – 25 de ani pentru crime, tâlhării, furturi.

Cei care lucrau în mine, în subteran, câştigau trei zile la o zi de muncă şi îşi scurtau astfel perioada de detenţie,

începusem să-i invidiez pentru că ei ştiau cel puţin cât timp au de stat în lagăr, dar noi eram prizonieri pe viaţă, la dispoziţia ruşilor şi nimeni nu ne socotea vreo depăşire de normă. Deşi aşteptam hotărârea şefilor statelor mari care urmau să se întâlnească după război, pierdusem orice speranţă cu privire la libertate.

Ne-am convins din primele zile, că viaţa este grea în lagăr. Munca istovitoare şi gerul de – 25 – 50 grade Celsius, hrana insuficientă şi de proastă calitate, lucrul prelungit în ger, făcea ca mulţi să se îmbolnăvească de boli de plămâni (tuberculoza era frecventă) sau leucemie, degerături şi le cădeau dinţii. Datorită condiţiilor groaznice, unii au încercat să evadeze şi au fost împuşcaţi pe loc. Cei care au reuşit, totuşi, să fugă, nu au avut nicio şansă de izbândă, deoarece în stepa înzăpezită şi pustie aveau trei duşmani: gerul, care era mortal în majoritatea cazurilor, animalele sălbatice din zonă care-i mâncau, precum şi localnicii care erau instruiţi de ofiţerii de securitate sovietici să-i predea pe deţinuţicând ajung la izbele (casele) lor pentru adăpost şi hrană. Aceştia din urmă o făceau cu zel de fiecare dată pentru că nici ei nu aveau nevoie de intruşi în triburile seminomade în care trăiau şi abia le ajungea hrana. Îşi îndeplineau obligaţia faţă de statul sovietic, nepăsându-le deloc de străinii care trăiau în lagăr.

Au fost şi cazuri când unii evadaţi s-au întors singuri în lagăr, după o vreme, deoarece n-au suportat gerul, foamea şi s-au convins repede că nu pot ajunge nicăieri, de acolo.

În lagăr ne-am chinuit mult cu ploşniţele, de care am scăpat numai după o deratizare generală. Apa de băut era insuficientă şi se recurgea la topirea zăpezii şi la aducerea apei în butoaie, de la râul Uşa.

Mulţi se îmbolnăveau şi mureau, rar erau salvaţi de spitalul aflat în incinta lagărului. Medicii sovietici dădeau

dăvadă de interes şi umanitate dar condiţiile vitrege, aspre din lagăr, clima şi lipsa hranei, făceau ca mortalitatea să fie crescută în rândurile celor aflaţi în suferinţă.

— Ce te doare? îl întreba medicul pe câte unul.

— Sufletul, domn doctor, răspundea acesta. Sufletul, în rest nu mă doare nimic, fizic mă simt bine, atât cât se poate aici.

La muncă plecam toţi de dimineaţă imediat după ce mâncam, toată ziua lucram în sectoarele în care eram repartizaţi, de unde ne întorceam seara; unii lucrau la gatere, alţii în pădure la tăiat copaci şi cărat buşteni la gater, alţii la săpat canale pentru irigaţii şi o parte în atelierele de tâmplărie, fierărie, croitorie şi la bucătării. De multe ori ne rotea pe la diferite puncte de lucru. Odată am fost în pădurea de pe râul Uşa pentru a doborî copaci. Râul era îngheţat şi spre seară un copac a căzut pe gheaţă, prinzând sub el un deţinut care a fost presat în gheaţă şi omorât; nu l-am mai putut salva pentru că a alunecat pe sub stratul gros de gheaţă, odată cu apa care curgea la vale. Timp de o săptămână nu s-a mai tăiat niciun copac de lângă apă.

Toată ziua munceam doar cu o bucată de pâine şi o cafea surogat cu marmeladă. Din pădure ne întorceam numai seara pentru că era departe de lagăr, iar hrana de la prânz o mâncam seara, având senzaţia de saţietate.

Brigadierii puşi de ruşi erau cu noi aproape tot timpul şi astfel ruşii cunoşteau totul în legătură cu faptele noastre.

Viaţa în „Tabăra suspinelor” cum era numit lagărul, era destul de grea. Noaptea se auzeau gemete, plânsete şi chiar suspine. Oameni vlăguiţi de puteri, zbătându-se în chinuri şi deznădejdi, gândindu-se acasă la soţii, copii, părinţi, pe care nu sperau să-i mai vadă vreodată, le ceda psihicul şi se îmbolnăveau.

Petecul de cer văzut din lagăr era insuficient pentru

oamenii născuţi să fie liberi. Dacă criminalii şi ceilalţi deţinuţi de drept comun ştiau că ispăşeau pedepse pentru faptele pe care le-au săbârşit, noi, prizonierii de război, fusesem trimişi de stat, prin ordin, la luptă.

În pauza pentru odihnă, care era de un sfert de oră pe care ne-o dădeau brigadierii la prânz, priveam peste râu în cealaltă parte de lume unde începea libertatea; iama totul era acoperit de zăpadă, iar când era soare, te orbea lumina prea puternică, dar de cum venea primăvara şi se topea zăpada, pe toată întinderea stepei (tundră) creştea o iarbă verde-cenuşie, aproape ca oţelul, dar mătăsoasă şi ceea ce era destul de curios, creştea foarte repede – văzând cu ochii – probabil unde avea timp prea scurt de viaţă.

De exemplu, astăzi iarba abia răsărită, mâine o vedeam înaltă de opt-zece centimetri, unduind verde în bătaia vântului. Vitele o păşteau şi aproape nu se cunoştea că ar fi trecut prin acele păşuni; spre toamnă se usca, aşa înaltă cât ajungea să crească, cu frunzele ca nişte săgeţi cu lame tăioase. Pe câmp creşteau flori cu un colorit frumos, ca şi pe la noi, dar nu aveau parfum aproape deloc, aşa cum au florile noastre de pe pajişti şi câmpii. Cei care se pricepeau spuneau că aceasta este din cauza pământului care este impregnat cu cărbune; în zonă era şi un aer încărcat cu miros de cărbune, iar cărbunele se găsea mai la suprafaţă.

Fundaţiile pentru construcţii, mai ales pentru barăci, se turnau iama, deoarece pământul este nisipos şi când se topeşte zăpada şi se dezgheaţă stratul de pământ, acesta se încarcă de apă şi se deplasează. Din această cauză eram puşi să săpăm şanţurile pentru fundaţii pe vreme rece şi loveam în pământ cu cazmaua ca în oţel, sărind scântei, dar aveam normă la săpat şi trebuia s-o îndeplinim.

Din lagărul nostru se vedeau munţii Urali, albi de zăpadă, la distanţa de 90 – 100 de kilometri, iar în jurul lor

cât vedeai cu ochii, numai tundra nesfârşită, în care vara, pe timp de secetă, iarba era ca un puf moale şi aerul destul de curat; adesea era bântuit de roiuri de ţânţari care te înecau, nu te lăsau să respiri, atât de mulţi şi de insistenţi erau, dând impresia că fierbe văzduhul.

Nu scăpa nebăşicată nicio parte a corpului care era descoperită, lăsându-şi întotdeauna urmele atacului prin multe bălţi de sânge pe zonele înţepate. Nici animalele mai mari nu le puteau rezista, deşi au pielea mai groasă decât omul. Atunci când apăreau şi ţânţarii, pe păşuni era o adevărată cavalcadă în fuga animalelor dornice să scape de atacul lor nemilos care le sângerau groaznic pielea în zona greabănului şi a coloanei vertebrale.

Lagărul sau „Tabăra suspinelor şi a deznădejdii” – cum era numit el – ne dădea posibilitatea să vedem, din interior, numai petecul de cer de deasupra, datorită digurilor înalte; într-o latură se vedea poarta mare de metal încadrată de nişte stâlpi din beton şi păzită douăzecişipatru de ore din douăzeci şi patru de militari ai N.K.V.D.; poarta se deschidea numai pentru intrarea şi ieşirea formaţiunilor şi detaşamentelor de lucru. Dincolo de poartă era lumina, libertatea, la care nu puteam spera ci, doar să cugetăm, închipuindu-ne cum arată lumea cea adevărată.

Curtea era mare şi în ea erau orânduite barăcile construite din bârne de lemn nefasonate, purtând pe ele patina vremii, pe când cele noi, mai aveau încă semnele tăieturii de topor, precum şi aşchii pe lângă ele. În partea centrală, dar mai în fund, trona sectorul administrativ – blocul alimentar separat – unde păzeau cu zel şi conştiincioşi, câţiva câini pentru hrana pe care o primeau zilnic.

Într-una din barăcile din latura din dreapta, aproape de poartă, am locuit şi noi aproape doi ani de zile, câte 160 – 180 de persoane, dormind în paturi de fier suprapuse

două câte două pentru a avea mai mult spaţiu şi aşa destul de redus. Privind cerul într-o zi am ajuns la concluzia că răbdarea se învaţă. Nu ştiam cât va dura s-o învăţ şi cât timp va dura până la plecarea acasă. „Slabe speranţe!” ziceam.

Într-o zi a fost eliberat unul dintre ocnaşii civili. Acesta şi-a luat rămas bun de la tovarăşii lui de suferinţă şi a ieşit din curtea lagărului, pornind la drum spre libertate, fără a privi în urma sa. După ce s-a îndepărtat, un alt deţinut ne-a povestit: „a venit aici acum douăzeci de ani, era tânăr şi frumos, acum l-aţi văzut cum arată…” Ocnaşul liberat avea aproape cincizeci de ani, dar viaţa din lagăr îl făcea să arate de cel puţin şaptezeci de ani, fără dinţi şi cu faţa zbârcită, părul cărunt, cât îi mai rămăsese.

Noaptea se închideau barăcile cu încuietori pe dinafară şi paznicii be obligau să intrăm înăuntru; mă despărţeam greu de aerul curat de afară pentru a-l suporta pe cel din interior, irespirabil, greţos, impregnat cu un miros greu, care te înăbuşea şi te îneca, la care se adăuga întunericul.

Astăzi îmi vine greu să-mi explic cum am putut rezista ani de zile în acea atmosferă; era, totuşi, singura noastră posibilitate de supravieţuire într-o realitatea crudă.

Îmi dau seama că omul este o fiinţă adaptabilă în orice condiţii, ca toate jivinele răbdătoare şi o pot spune din experienţa trăită pe propria-mi piele.

În lagăr, deţinuţii de drept comun condamnaţi la diferite pedepse, erau oameni lipsiţi de drepturi, nişte blestemaţi ai societăţii sovietice, care, după ce îşi ispăşeau pedeapsa, erau stabiliţi, în mod obligatoriu, în Siberia; cu ei s-au colonizat zonele, formându-se sate şi oraşe, împreună şi cu alţi oameni deportaţi de puterea de stat din zona de sud-vest a Uniunii Sovietice, în special pe motive politice. Li se stabilea astfel domuciliul obligatoriu în

diferite localităţi din Siberia, pe care nu aveau voie să le părăsească, sub sancţiunea pedepsei legii.

Printre ei am aflat pe mulţi români din Basarabia, din Bucovina şi chiar din Moldova centrală, dar şi din alte ţări, unii aduşi imediat după august 1940, în urma Tratatului dintre Germania şi Uniunea Sovietică.

Românii din Bucovina şi Basarabia ne povesteau că au fost deportaţi pentru simplul motiv că au refuzat să se înscrie în colhoz.

Pe unii i-a adus după ce au fost sărăciţi de seceta din 1947. Dintre ei unii nu s-au mai întors niciodată acasă. Gulagul din Siberia este plin de oasele oamenilor care au fost deportaţi de puterea sovietică. Este un imens cimitir fără cruci.

…CU rămâne cu privirea în pământ şi, pe măsură ce glasul îi scade, pe obrajii lui slăbiţi se prelingeau lacrimile suferinţei.

Mi-am dat seama că deschisesem o rană pe care el încercase, ani de-a rândul, s-o acopere şi s-o uite, iar în acele clipe era pe punctul de a refuza să continue să dezvăluie tot ce ştia, pentru a-şi proteja suferinţele şi temerile.

„Poate trebuie să tac şi să caut aceste răspunsuri în altă parte” – mă gândesc. Mă ruşinasem de lacrimile lui, bărbat trecut de 74 de ani.

Când m-am obişnuit cu tăcerile lui prelungi, l-am auzit vorbind, de parcă nu auzise ce l-am întrebat:

— În viaţă reuşeşti să treci peste orice obstacol dacă nu eşti total singur, dacă mai eşti cu cineva cu care să împarţi necazul. Întâmplările prin care treci nu sunt importante decât dacă înveţi ceva din ele.

Vraja vorbelor lui mă învăluia şi mă făcea să văd aievea bărăcile reci şi mizere în care dormeau deţinuţii, ghemuiţi unul în altul pentru a se încălzi, parcă aud

respiraţiile lor întrerupte de gemete şi plânsete.

— Analizându-ne situaţia de prizonieri şi comparând-o cu cea a celorlalţi deţinuţi, am constatat că în închisoare nu era nicio diferenţă, toţi eram trataţi ca atunci când am fi săvârşit fapte penale pentru care executam pedepse privative de libertate.

Suferinţa noastră era imensă şi ne sfâşia sufletele pentru că nu puteam fi liberi, fuseserăm scoşi din mediul nostru singular, intim, fiind permanent păziţi la masă, la muncă, la baie, la somn şi chiar în momentele în care ne satisfăceam necestirăţile fiziologice; în acelaşi timp eram obligaţi să trăim în colectivităţi mari în permanenţă, chiar dacă uneori simţeam nevoia de a fi singuri cu gândurile noastre.

Viaţa în lagăr era un blastem, un iad din care nu ne puteam sustrage şi nu ne puteam împotrivi regulilor interne, întrucât erau altele decât regulile războiului care nu se mai aplicau prizonierilor, totul fiind total diferit, deci noi nu mai puteam fi protejaţi în niciun fel.

Viaţa în comun unde se amestecă tot felul de caractere, în lipsa actelor de cultură şi a unui mediu adecvat, duce la îndibitocirea indivizilor, fenomen de care nici noi nu am fost ocoliţi; apăruseră manifestări necontrolate, iar debitarea unor expresii indecente, triviale, era la ordinea zilei. Nici ofiţerii nu le mai evitau, iar unii dintre ei ajunseseră să exprime chiar fraze cu un conţinut veninos. Majoritatea erau nervoşi, fiind uşor iritabili şi gata de harţă din orice lucru neînsemnat.

…Comandantul lagărului era un locotenent colonel mai în vârstă care nu se preocupa prea mult de noi, dar avea un locţiitor, un maior pe care îl suspectam a fi ofiţer de securitate, cu o figură de linx, care pătrundea în toate cotloanele lagărelor şi afla totul de la informatorii lui, care erau peste tot. Era cu neputinţă să tăinuieşti ceva care să nu se afle mai târziu.

Începuserăm să ne comunicăm frecvent cu întemniţaţii civili din celelalte barăci, care erau infractori notorii, unii dintre ei foarte înrăiţi: criminali, tâlhari, hoţi, beţivi şi chiar turnători. Aceştia făceau rost de bani şi procurau tot felul de obiecte, mai ales alimente şi băuturi, încât specula era ceva obişnuit; pentru mâncare, mulţi dintre prizonieri şi-au vândut ceasurile, puloverele călduroase sau alte amintiri de acasă.

Într-o zi a apărut un tinerel pe nume Vasile, deţinut pentru crimă, care era foarte bine informat despre viaţa din lagăr, despre conducerea militară a lagărului şi îi ştia chiar pe unii informatori ai maiorului.

Vasile era o fire mai singuratică şi avea o simpatie justificată faţă de noi, militarii, deoarece tatăl său fusese ofiţer în Armata Roşie şi murise la începutul războiului. Rămânând orfan, Vasile locuia în Leningrad lipsit de mijloacele necesare de existenţă şi a intrat în marea tagmă a infractorilor, furând şi chiar ucigând.

Era condamnat la douăzeci de ani temniţă pentru că a fost prins când a omorât un om; ispăşise doi ani şi mai avea optsprezece. Îşi făcuse socoteala că va ieşi pe la vârsta de 37 de ani din închisoare. Până atunci trebuia să trăiască şi se ocupa cu specula de came, tutun şi alcool.

Privindu-l, aproape că îi dădeam dreptate. Ajunsesem la concluzia că închisoarea nu-l îndreaptă pe om ci îl înrăieşte, sădind în el o ură adâncă şi setea de a se bucura tocmai de ceea ce îi este oprit.

În închisoare, odată cu nepăsarea groaznică faţă de tot ce se petrece în jurul tău, apare lenea care pleacă de la acea idee a muncii de pomană; deşi ştiam că munca nu-mi aducea un folos material, am considerat dintotdeauna că ea îl ajută pe om să se menţină în formă din punct de vedere fizic şi îl distrage de la gândurile negre care îi dăunează. În marile colectivităţi munca îi salvează pe oameni, îndepărtându-i de la fapte urâte, în special crime,

ştiut fiind faptul că oamenii fără ocupaţie, dar apăsaţi de greutăţi şi lipsuri, se pot omorî între ei, asemenea păienjenilor care sunt închişi la un loc în câte un vas de sticlă.

…Când ajungeam în pat, de fiecare dată, înainte de a adormi, stăteam cu mâinile sub cap şi mă gândeam; în minte îmi reveneau, aproape fără voia mea, scenele din calvarul suportat pe drumul de la Moscova şi până la Vorkuta, localitatea aflată dincolo de paralelele 68 grade.

Nu auzisem în viaţa mea de astfel de ţinuturi, nici măcar din cărţi, iar acum eram nevoit să trăiesc şi să lupt cu gerul, cu munca, cu nevoile zilnice, pentru supravieţuire, tocmai acolo.

Mulţi oameni au murit pe drum din cauza gerului, a foamei, a oboseli istovitoare, a bolilor, precum şi datorită sufocării în vagoanele de vite prost aerisite şi supraaglomerate; în special au fost afectaţi cei bolnavi de TBC şi cardiacii.

Am sosit în lagăr în plină iarnă polară, pe un ger groaznic care te frigea la faţă şi-ţi îngheţa aerul pe care îl respirai şi un vânt năprasnic care sufla în rafale, tăindu-ne de-a dreptul respiraţia. Convoiul pe patru rânduri format în gară era lung de aproape un kilometru, flancat pe margini din 10 în 10 metri de soldaţi cu armele automate pe piept.

Se întâmpla des ca oamenii, sleiţi de puteri, să cadă în troienele de zăpadă şi atunci erau loviţi cu piciorul de către însoţitorii în uniforme să se ridice, motivându-şi gestul că dacă rămân nemişcaţi în ger, mor.

…De fiecare dată încercam să-mi fac curaj ca să pot rezista, zicându-mi în gând: „Trebuie să rezist pentru a mă întoarce acasă! Trebuie! Am nevastă, copii, părinţi, fraţi. Nu trebuie să mor!”

Vedeam tundra polară, terenul acoperit cu zăpadă ca un covor infinit, alb şi strălucitor. Aflasem de la ceilalţi

deţinuţi că ţinutul neospitalier este locuit spre nord de un număr de triburi de eschimoşi cu faţa lată, ochii oblici, care se ocupă cu pescuitul, vânatul animalelor cu blănuri scumpe şi creşterea turmelor de reni. Sunt constituiţi în comunităţi de 500 – 1.000 de suflete care trăiesc în iurte – nişte căsuţe rotunde din piele de ren – mutându-se din loc în loc în raport de locurile pentru păşunat şi vânat.

Tundra este lipsită de viaţă pe mii de kilometri, iar pădurile se găsesc numai pe lângă râuri şi mlaştini.

Vara are durata de numai trei luni, iar din luna septembrie începe iarna care durează, uneori 200 de zile, cu viscole şi geruri puternice şi cu temperaturi de – 35°, până la – 50°, iar temperatura medie a anului este de – 15°. Luminozitatea dată de sclipirea zăpezii te orbeşte, dar din luna noiembrie până în luna februarie se instalează o „noapte polară" fenomen unic în văzduh, un joc de lumină şi culoare, ca o revărsare de foc în toată tundra.

Abia în martie începe primăvara, când se topesc zăpezile şi au loc revărsări mari de ape şi în văi se formează bălţi care ţin până vara; pământul rămâne şi el îngheţat până vara, când se dezgheaţă numai la suprafaţă.

Zona este bogată în metale şi alte materii prime, dar exploatarea lor se face cu deţinuţi, deportaţi, iar după război cu prizonierii de război.

În lagărele sovietice a fost vârâtă toată intelectualitatea proprie a Uniunii Sovietice, precum şi intelectualitatea militară a apusului, fără a se jena că i-a „masat" în nişte cocini; aristocraţia, burghezia şi proprietarii de pământuri ruşi se aflau în Siberia încă înainte de începerea celui de-al doilea război Mondial, statul urmărind să le ruineze tinereţea, apoi viaţa prin lagăre, mine şi fabrici din zonă, pentru exploatarea zăcămintelor de petrol, minereuri de fier, mică, cărbune, etc.

Nimeni nu şi-a pus problema asigurării condiţiilor

optime de viaţă pentru cei trimişi acolo, aplicând principiul „rămâne cine rezistă, restul moare”, iar morţii au fost înlocuiţi mereu cu noi şi noi detaşamente de deţinuţi. Tot în barăci locuiau şi oamenii administraţiei de stat, respectiv cei de la N.K.V.D. care suportau condiţiile de climă la fel ca ceilalţi; la început se construiau liniile de cale ferată pentru aprovizionarea materială, apoi barăcile pentru personalul administrativ şi la urmă cele pentru deţinuţi, pe care trebuiau să şi le construiască chiar ei.

În primăvară deţinuţii de drept comun au fost luaţi şi transportaţi într-o închisoare nouă, vestita colonie din „Novaia Zemlya” dincolo de cercul polar, în zona Oceanului îngheţat de Nord.

În ziua când au plecat ei, am adormit târziu de tot. M-am tot gândit la situaţia mea din lagăr şi nu vedeam nicio scăpare, nu aveam nicio speranţă de viitor, pe care-l vedeam sumbru şi incert, ascunzându-mi multe lucruri pe care nu le prevăzusem până atunci. Începusem să cred că acel lagăr va fi colţul de lume unde va trebui să trăiesc în continuare cine ştie câtă vreme, poate pentru totdeauna, mâhnit şi plin de bănuieli.

…Muna forţată, silnică, este întotdeauna grea şi insuportabilă, o faci cu scârbă şi o simţi ca pe o masivă povară, însă, când omul munceşte pentru el, niciodată nu face socoteala câte ore a muncit din ziua respectivă, iar uneori îl apucă noaptea tot muncind. Atunci când un lucru este făcut cu plăcere, din pasiune, fără să-i ceară cineva, omul depune interes, îşi pune în lucru toată priceperea sa, lucrează cu spor şi dă lucru de calitate, dar când el este forţat să lucreze şi să trăiască într-o colectivitate pe care n-a dorit-o, închis şi lipsit de libertate, rezultatele se văd. În astfel de condiţii întemniţaţii devin, odată cu trecerea timpului, nişte copii mari atât în comportare cât şi în modul de exprimare.

Alături de mine, cu patul, era un fost camarad din

regimentul 3 Roşiori, sergentul Mitroi Marin, de loc din comuna Peretu, judeţul Teleorman, cu care mă împrietenisem încă din luptele de pe râul Kurka, în Crimeea. Se plângea şi el de viaţa din lagăr şi-mi arăta mereu patul de fier pe care zăcea o saltea de paie şi o pernă umplută tot cu paie, pe a cărei faţă de pânză se vedea jegul rămas de la cei care le folosiseră înaintea noastră.

— Uite, bă, aşa ne îmbolnăvim! striga el.

— Dacă avem zile, vom trece şi peste asta! îl încurajam eu.

— Ăştia ne consideră la fel ca pe criminalii lor care au omorât cu sânge rece atâţia oameni.

— Dacă ne gândim bine şi noi am omorât destui oameni nevinovaţi, dar am fost forţaţi de regulile războiului.

— Păi, doar nu-i lăsam pe ei să mă omoare şi să mă duc în pământ, că mi-a fost milă, a spus Marin.

Ne plimbam adesea amândoi prin faţa barăcii în zilele de duminică în care nu lucram şi discutam tot felul de probleme, din război, de acasă sau din lagăr.

Uneori mă plimbam singur, ca să fiu numai eu cu conştiinţa mea, cu gândurile mele negre.

Într-o zi, Marin Mitroi, după ce mi-a povestit despre satul lui, despre felul cum se face munca la ei, mi-a mărturisit că tare îi este dor să-şi mai vadă o dată satul şi familia, dar are o presimţire sumbră şi s-a oprit, fără să-mi precizeze în ce constă acea presimţire. Văzând că el nu vrea să-mi răspundă, i-am respectat dorinţa şi nu am mai insistat, schimbând subiectul discuţiei.

În lagăr erau şi mulţi „prizonieri” români luaţi din ţară sau din zona Moldovei de către armata sovietică, odată cu ostaşii armatei române care se retrăgeau de pe front şi au depus armele la ordinul lui Antonescu. Erau

peste 130.000 de ostaşi, dar ruşii au luat cu forţa şi civilii pe care i-au urcat în tren şi iau trimis în Rusia. Mulţi dintre ei au ajuns în Siberia şi, neobişnuiţi cu greutăţile şi clima au căzut victime cu foarte multă uşurinţă gerului şi bolilor. Unii au căpătat boala numită „orbul găinilor" datorită faptului că au fost consumate toate grăsimile din organism şi toate vitaminele. Erau internaţi în spitalul lagărului unde stăteau câte două-trei luni de zile sub tratament, care consta în picături în ochi şi consumul zilnic a 30 – 50 grame de scrumbie afumată. Medicii ruşi se purtau omeneşte cu noi, deşi le lipseau medicamentele necesare.

— Ce faci Nicolae? (Şto ti delaeş Nicolai), îl întreba doctorul.

— Bine, domnule doctor (Horoşo gospodin doctor).

— Te vei face bine! (Ti budeş zdorovâi)!

— Vă mulţumesc! (Spasivo)

Mâncarea era proastă şi se compunea din ciorbă de varză sau de murături, mâncare de cartofi şi rareori fasole şi arpacaş, la care se adăuga o bucată de pâine neagră de 450 grame, coaptă într-o formă de tablă; era un amestec de tărâţe cu apă care, când se cocea, făcea o crustă arămie aproape arsă, iar în mijloc era crudă, făcându-se ghem în stomac şi pe gât ne venea un jegărai groaznic toată ziua. Din cauza aceasta deţinuţii se băteau care să obţină coaja. Unii ţipau prin sala de mese: „Să mănânce şi Stalin din pâinea aceasta!"

Adevărul era crud. Această pâine o mâncau cele aproape 180 de milioane de ruşi şi 42 milioane de prizonieri, pe tot teritoriul Marii Rusii, de la Crimeea şi până la Novaia Zemlea, la cercul polar, ţara fiind sărăcită de război.

Vedeam zilnic în lagăr tot felul de curiozirăţi. Unii se răneau la lucru şi nu puteau ajunge la dispensar pentru pansament. Scuipau abundent pe rană şi o frecau.

— Ce faci, măi băiete, nu ţi-e frică de infecţie?

— Nu. Saliva şi urina conţin substanţe dezinfectante, răspundea cel care-şi oblojea astfel rănile. Tu nu ai observat la câini şi la toate animalele sălbatice, care-şi ling rănile? Tocmai acesta este secretul: saliva şi urina conţin sare şi diferite alte substanţe care omoară microbii şi refac ţesuturile.

— Aşa este! a confirmat un altul care fusese cadru sanitar.

…Pentru a scăpa de munca istovitoare şi de frigul din câmp sau de la râu, ori de la săpăturile de şanţuri, unde trebuia să dai cu cazmaua în pământul tare ca oţelul din care ieşeau scântei, unii pretindeau că cunosc diferite alte meserii care se exercitau la adăpost: fie croitori, tâmplări, bucătari, cizmari, fie geamgii, fierari sau lăcătuşi mecanici. Neştiinţa lor, însă, făcea să crească rebuturile şi acestea făceau să crească risipa. Cu toate acestea, spre mirarea noastră, existau cadre administrative care tolerau aceste greşeli şi, implicit risipa.

„Nu-i nimic, la noi este” (Nicevo, a nas est) spunea şeful respectiv, care nu lua nicio măsură pentru a stăvili risipa, în timp ce rusul de rând muncea în fabrică, în mină sau la colhoz, mâncând pâine de tărâţe şi câţiva cartofi, trăind în case modeste şi îmbrăcat sărăcăcios.

Dar risipa nu se oprea aici. Cei cu drept de a decide, vindeau de pe şantiere materialele de construcţii, alimentele şi alte materiale şi carburanţi, care ajungeau pe piaţa neagră prin diferiţi intermediari cu legături în Moscova sau oraşul Gorki, ori altele.

Cu banii obţinuţi aceştia cumpărau ţesături şi mobile din import, care intrau în ţară prin porturile nordice Arhanghelsk şi Murmansk.

Noi aveam un singur rând de haine, indiferent dacă lucram în ateliere, pe şantiere sau în mină; uneori ne şi culcam îmbrăcaţi din cauza frigului din barăci şi reuşeam

să ne dezbrăcăm numai în zilele când eram duşi să facem baie, aceasta de două ori pe lună. Mulţi aveau cicatrici din lupte, care se vedeau la baie.

Îmbrăcămintea noastră se compunea din: cămaşă, izmene, ambele din pânză „America”, care purtau numărul fiecăruia dintre noi pe ele şi un rând îl aveam la magazia de lângă baie. Mai aveam o căciulă cu urechi la care se ataşa masca împotriva gerului, o pufoaică vătuită, o haină pe dedesubt şi ea vătuită, o pereche de pantaloni de pufoaică sau de vată, nişte cizme scurte cu faţa de vată peste care se ataşa o pereche de opinci din cauciuc care le proteja de umezeală. Pentru lucru mai aveam o pereche de mănuşi din material de pufoaică şi nelipsitele obiele de pânză. Ni s-a explicat de ce sunt necesare opincile din cauciuc şi să avem grijă mare ca să nu lăsăm zăpada să se topească pe feţele cizmelor deoarece apa intrată înăuntru va îngheţa odată cu picioarele. Am văzut oameni cărora li s-au scos cizmele cu pielea şi carnea îngheţate ca oasele; de asemenea, un deţinut care a alunecat în apă, până când a ajuns în lagăr a îngheţat cu haine cu tot şi i s-au scos hainele de pe el împreună cu pielea şi sângele-i curgea din carnea jupuită.

...Ne plimbam într-o duminică în jurul barăcii noastre, eu şi Marin Mitroi şi ne aminteam de primele zile când am sosit în lagăr. Comandantul adjunct dăduse ordin să fim toţi tunşi imediat, din motive de igienă (păduchi). „Veţi fi toţi tunşi la piele. Veţi merge pe rând la frizerie. Cine vrea, poate să-şi păstreze mustaţa!” a spus el, apoi a plecat.

Pentru că tot ne tundea zero, am hotărât să ne lăsăm toţi mustaţă, chiar dacă până atunci nu purtasem; era şi mai comod că nu trebuia s-o mai radem săptămânal.

Frizerul ne aştepta în atelierul de frizerie, jucându-se cu un brici pe care simula că îl ascute pe o curea agăţată de un cui din perete, după care l-a trecut de câteva ori

peste o gresie ciobită la un capăt.

— Hai repede, că trebuie să vă termin pe toţi astăzi şi mâine! a spus el îmbufnat. Mai târziu am aflat motivul: comandantul lagărului îi ordonase să lucreze până seara, ceea ce nu i-a convenit, fiind nevoit să rămână noaptea în lagăr. I-a mai adus mai târziu alte ajutoare, trei deţinuţi de drept comun care erau frizeri. Aceştia vorbeau mult şi ne întrebau diverse lucruri. De la ei am aflat că acel lagăr era mai convenabil decât cele din zona centrală, deşi era atât de departe. „Acolo, spre centru, lagărele sunt adevărate batalioane disciplinare" spunea unul dintre ei.

— Cum aţi ajuns voi în Odessa? l-am întrebat eu pe Marin.

— După ce am trecut Nistrul, Divizia IV-a din care am făcut arte şi eu cu Regimentul 3 Roşiori, am continuat ofensiva spre Odessa. Am ajuns în marginea oraşului spre sfârşitul lunii septembrie 1941; noi am intrat prin sud, germanii prin vest. În oraş am întâmpinat rezistenţa trupelor sovietice, dar pe la jumătatea lunii octombrie am cucerit-o şi ne-am instalat într-o clădire impunătoare din centru, fost sediu al securităţii (N.K.V.D.) sovietice din zonă, aşa cum am aflat ulterior. Aliaţii noştri germani au ocupat clădirea mai impunătoare, pe o stradă paralelă cu noi. De departe se putea vedea drapelul roşu cu alb şi zvastica neagră în centru, cu vulturul deasupra, purtând inelul în gheare.

Două zile la rând au cărat autocamioanele germane fete şi femei din oraş pe care urmau să le trimită în Germania. Într-o noapte au fost atacaţi de ruşi, de data asta un număr mare de partizani, care au reuşit să recupereze o parte din femei, dar şi-au pierdut mulţi dintre ei viaţa. Respingerea atacului a fost dificilă, fiind nevoiţi să ceară sprijin trupelor din comandamentul român.

În zilele care au urmat au trimis în Germania un număr mare de fete frumoase, femei şi bărbaţi pe care

reuşiseră să-i scoată de prin casele lor. Aceşti ruşi nu ştiau nimic despre Germania, poate să fi aflat ceva din cărţi sau din ziarele citite.

— Au fost curajoşi partizanii! am apreciat eu.

— Da. Răzbunarea lor a fost cruntă pentru toate violurile şi fărădelegile pe care le săvârşiseră germanii pe tot traseul urmat în război. Mă bucuram că românii nu participaseră la asemenea fapte urâte.

— Dar au atacat şi Comandamentul român. Aşa am auzit.

— Da. Câteva zile după ce ne-am instalat noi în clădirea principală şi celelalte din jurul ei, într-o noapte s-au produs câteva explozii simultane şi a uzbucnit incendiul. A fost un vacarm de nedescris şi foc şi fum, vaiete, că abia am ieşit pe fereastră cu focul în spinare. De peste tot se auzeau strigăte: „Partizanii! Partizanii! „Era mare dezordine şi a început lupta pe viaţă şi pe moarte, cu armele, grenadele, cu baioneta şi chiar cu pumnii unde nu mai existau alte posibilităţi. Când au sărit pe fereastră, din grabă, unii n-au mai luat armele lor. Fumul era dens şi, la un moment dat, nu se mai vedeau nici combatanţii, încât o parte dintre atacatori au reuşit să scape cu fuga. Aerul era greu de respirat, dar am reuşit să aducem câţiva prizonieri. Mare ne-a fost mirarea când printre morţi, răniţi şi cei valizi, am găsit şi nişte copii de 14 – 15 ani cu automatele la gât, iar printre ei şi câteva fete, toţi în uniforme ale Armatei Roşii. Aceştia erau partizanii, nişte copii, conduşi de câţiva ofiţeri de rezervă.

I-am prezentat comandantului de regiment. Erau slabi, cu ochii înfundaţi în orbite, nişte băieţandri cărora abia le dăduseră tuleele. Cu ei căzuse şi un bătrânel îmbrăcat într-o uniformă ponosită, slab şi el, obosit, şi-i lipseau vreo trei dinţi din faţă; purta nişte ochelari cu multe dioptrii, care îi scoteau în evidenţă miopia. Ne priveau cu duşmănie şi nu voiau să răspundă nimic în

legătură cu ce erau întrebaţi. La un moment dat, bătrânelul a tresărit când l-a auzit pe ofiţerul care-l interoga, că îl va împuşca pe el primul.

— Aşa arată partizanii? a întrebat comandantul, care îi privea şi nu-i venea să creadă că asemenea copii au putut produce dezastrul din clădire.

— Da, ei spun că sunt partizani, a răspuns ofiţerultranslator, un căpitan cărunt la tâmple.

— Văd că sunt nişte copii, a întărit comandantul, continuând să-i privească nedumerit, plimbându-şi privirea de la unul la altul.

— Acesta pare să fie vreun pensionar, a spus ofiţerul.

— Câţi ani ai? l-a întrebat comandantul.

— 53.

— Ne-a produs pagube mari, domnule colonel. Bătrânul zice că sunt multe detaşamente pe raza oraşului şi s-a exprimat în sensul că „nu veţi scăpa vii!”

— Ce popor viteaz! a spus comandantul, rămas pe gânduri.

După o pauză a adăugat:

— Ne-a produs pagube? Ce pierderi avem?

— 12 morţi şi 41 de răniţi, Ai lor au rămas afară mai mult de 50 de morţi, restul au reuşit să scape. Au fugit.

— Duceţi-i în camera de lângă bucătărie! Să fie bine păziţi, apoi să-l anunţaţi pe Maiorul Chiriţă de la Biroul 2 Informaţii să-i cercetaze. Să vină, apoi, la mine!

— Am înţeles! a răspuns căpitanul, ieşind în urma prizonierilor.

Nu ştiu ce a aflat de la ei maiorul Chiriţă, dar se ştia că oraşul era plin de partizani care mişunau peste tot, iar trupele sovietice scoase prin luptă din oraş, se aflau în refacere în apropiere, gata să intervină.

— Partizanii erau foarte insistenţi în toate localităţile pe unde am trecut cu frontul, a spus Ungureanu. Noi am

capturat mulţi în munţii Iailla, iar printre ei se găseau adesea copii – băieţi şi fete – cu arme automate pe piept; îţi era de-a dreptul milă de ei, că erau ceva mai înalţi decât armele.

— Câţi ani ai? am întrebat o fetiţă care abia se vedea de sub căciulă.

— 13.

— Şi nu-ţi este greu să umbli cu arma de gât?

— Nu. Acum trebuie să-mi apăr ţara de duşmanii poporului sovietic care este un popor paşnic.

— Tu credeai că fetiţa este vreo mironosiţă credincioasă?

— Nu o consideram mironosiţă sau făcând parte din vreun cor din biserică, din moment ce purta o armă, dar m-a uimit psihologia lor pe care noi încă nu o pătrunsesem, i-am răspuns, neluând în seamă ironia lui Marin.

— Noi am fost obligaţi să convieţuim în Odessa sub presiunea partizanilor, a continuat Mitroi. Patrulam pe străzi şi ne pomeneam atacaţi de ei din cine ştie ce ruină, în special pe timp de noapte şi aveam pierderi, luam dintre ei prizonieri sau îi omoram în încrucişarea de focuri.

Într-o noapte, pe o ceaţă densă care coborâse până la nivelul etajelor inferioare ale clădirilor, iar felinarele de pe stradă nu mai reuşeau s-o străpungă, am fost încercuiţi de un detaşament de partizani şi luaţi ostateci. Noi eram şase în patrulă, din care un plutonier şi eu cu patru soldaţi, cu misiunea de a scotoci fundăturile şi unele subsoluri din cartier. Nu am putut trage nici măcar un foc pentru că au apărut, ca din pământ, dintr-un gang. Ne-au dus la un sediu al lor, nu prea departe de unde ne-au prins şi ne-au legat la mâini, aruncându-ne într-o cameră complet goală, pe podea, în aşteptarea vreunui mijloc de transport cu care să ne ducă la unităţile lor militare aflate în partea de nord-est a oraşului.

Oraşul era plin de unităţi de infanterie, artilerie, geniu sau de munte, dar nu ne-a văzut nimeni ca să ne poată sări în ajutor până la locul unde ne-au închis pe noi.

Stăteam pe duşumea cu mâinile legate, care ni e umflaseră datorită faptului că erau strânse tare. Eu purtam un briceag în bocanc. Am dus piciorul lângă mâinile plutonierului şi acesta a scos briceagul cu care le-am tăiat legăturile la toţi, dar rămânea de rezolvat ieşirea din cameră, deoarece afară erau doi partizani care ne păzeau. Două ceasuri i-am pândit până când unul s-a dus după clădire, iar celălalt se aşezase pe o piatră şi fuma. Fereastra era închisă cu bară pe dinafară, iar uşa era încuiată cu cheia. Am scos încet ochiurile de la geam şi m-am strecurat afară numai eu, iar după ce am dat bara la o parte şi am deschis complet fereastra, au ieşit şi ceilalţi, fără zgomot, profitând de faptul că partizanul de pe piatră stătea cu spatele la noi.

M-am apropiat de el pe la spate, l-am lovit tare cu pumnul în cap şi i-am luat arma, dar când m-am întors spre ceilalţi, plutonierul Iordache se lupta cu celălalt partizan care se întorsese şi acesta a strigat după ajutor. L-am secerat repede cu o rafală, i-am luat şi lui automatul şi am fugit pe stradă, dar din clădire au ieşit alţi partizani, care au tras după noi, omorându-ne unul dintre soldaţi şi pe mine m-a rănit aici, în antebraţul mâinii stângi, care şi astăzi mă mai doare când este ger tare. Am raportat cele întâmplate la comandament, apoi eu am mers la doctor să-mi vadă rana. Un medic tânăr mi-a curăţat-o cu tinctură de iod, iar după ce m-a privit compătimitor, mi-a mărturisit:

— Nu mai avem niciun fel de antibiotice care să prevină o eventuală infecţie. Este bine că glonţul a ieşit pe cealaltă parte a braţului. Îţi voi pune câteva copci, apoi te pansez. Poţi suporta să-ţi pun copcile pe viu, că nu mai am niciun fel de anestezic? Ştiu că este dureros, dar altă posibilitate nu am şi nu te pot lăsa să pleci cu rana

deschisă. Trebuie s-o închid ca să grăbesc vindecarea şi să reducem pericolul de infecţie.

— Ce pot face, dacă altă cale nu există? Operaţia nu poate fi mai dureroasă decât rana însăşi, deşi când m-a împuşcat nu am simţit decât o arsură.

Mă durea orice mişcare făcea doctorul, dar eu strângeam din dinţi că mi se încleştaseră, iar lacrimile şiroiau pe obraji, fără voie.

— Gata! Acum pansăm şi să te fereşti de umezeală! Peste două zile să vii să-ţi schimb pansamentul.

A doua zi a venit la Comandamentul diviziei noastre un general german care i-a cerut generalului Glogoveanu să ia măsuri drastice pentru acţiunile partizanilor.

— Radeţi localitatea de pe faţa pământului! a ordinat el.

— Nu vă înţeleg, a spus generalul nostru. Îmi cereţi să extermin populaţia civilă? Aici trăiesc copii, femei, bătrâni…

— Da, asta vă cer! a ţipat generalul neamţ în timp ce vorbea, dând aspectul unui om nebun. Dacă nu vor să-i predea pe rebelii atacatori, să executaţi câte 200 de oameni pentru fiecare ofiţer ucis de la noi.

— Nu pot face asta! Acesta este un procedeu barbar pe care l-au folosit Atilla, Ginghis-Khan sau Timur-Lenk, precum şi turcii în războaiele din Bulgaria şi Bosnia-Herţegovina. Noi trăim într-o lume civilizată, domnule general, pe care o guvernează legile şi nu anarhia sau barbaria.

Auzind acestea, generalul neamţ s-a simţit tare ofensat şi l-a fulgerat cu privirea pe comandantul nostru, exclamând, în timp ce se îndrepta spre maşină:

— Dacă dumneata nu vrei să acţionezi, voi trimite armata germană să aplice ea legile războiului şi cele ale civilizaţiei germane!

A trântit portiera maşinii şi a dispărut. În făptura lui se îmbinau trăsăturile tigrului, vulpii şi ale hienei. Ochii săi scăpărători dădeau la iveală ferocitatea şi viclenia, deşi inteligenţa sa putea fi mai bine folosită.

Noi am continuat patrulările în oraş, dar ne camuflam cu mare grijă, ferindu-ne să mai cădem în ambuscadele partizanilor, care spărgeau becurile de pe stradă pentru a face beznă şi să se poată deplasa fără a fi văzuţi. Din patrulare ne întorceam spre dimineaţă când începea forfota în unitatea noastră, începând cu pregătirea şi aşezarea mesei de dimineaţă. Din lipsa locurilor la o masă, majoritatea continuam să mâncăm din Sfânta gamelă, în care ne serveau ceaiul sau ciorba direct din marmite – acele capsule de metal cu capac şi toarte.

…Curajoşi oameni acei partizani! Deşi ştiau că îi căutam, continuau să acţioneze atât ziua, cât mai ales noaptea, îi găseam scriind cu vopsea pe clădiri, fie îndemnuri la luptă, fie îi chemau să se adune în diferite locuri; altă dată nu se sfiau să atace căruţele cu alimente, iar uneori reuşeau să ne facă pagube mari.

— Odată, a continuat Mitroi după o pauză, pe la miezul nopţii, s-a auzit o muzică de operă într-un apartament din clădirea vecină cu Comandamentul Armatei Române. Erau interpretate destul de frumos – după aprecierea unor ofiţeri – arii din diferite piese semnate de compozitori celebri.

— Este un pian, iar în faţa lui stă o persoană foarte bine pregătită, a intervenit un ofiţer, cunoscător în materie.

— Să fie cercetate toate clădirile, cameră cu cameră şi să fie găsită persoana! a ordonat generalul Glogoveanu.

În urma scotocirii prin toate casele, a fost descoperită o doamnă în vârstă care obişnuia să cânte la pian. Locuia singură în apartament şi nu se sfia de armata de ocupaţie. Pentru că muzica plăcea tuturor, a fost lăsată

să cânte în continuare, dar să fie permanent supravegheată, considerându-se că foloseşte la destinderea ostaşilor noştri.

Într-o zi generalul Manstein, Comandantul frontului german, a ordonat ca doamna să fie adusă la el, unde a fost interogată, apoi i s-a dat drumul, dar de atunci nu s-a mai auzit niciun fel de muzică de la pianul ei. Au fost tot felul de presupuneri şi zvonuri, dar nimeni nu ştia ce s-a întâmplat în realitate: unii ziceau că era spioană şi prin muzica ei transmitea date despre trupele inamice sau alte informaţii. Adevărul nu l-am mai aflat.

...În lagăr foamea era cumplită şi m-a torturat permanent, pe toată perioada cât am fost prizonier, ca de altfel pe toţi camarazii mei cu care am dus acea viaţă plină de amărăciune. A fost un chin care îmi vine adesea în minte, după atâţia ani care au trecut de atunci; nu pot scăpa de acest gând, iar uneori mă trezesc din acea visare şi mă scutur ca de friguri, după care reuşesc greu să „intru în pielea celui care sunt acum, om liber, scăpat de griji, asaltat de preocupări cotidiene

Toţi prizonierii din URSS, aproape cincizeci de milioane, aşa cum am aflat de la cei care erau mai bine informaţi, toţi eram flămânzi, murdari, zdrenţăroşi şi puşi să executăm munci grele. Mulţi dintre semenii mei din lagăr au fost nevoiţi să mănânce şobolani, pisici, câini şi alte vieţuitoare pentru a-şi astâmpăra foamea şi a supravieţui. Nu voi uita ciorba de varză sau de murături, „caşa” şi pâinea de tărâţe cu coaja crocantă şi niezul crud. Uneori mai veneau pe la punctele unde lucram, în afara lagărului, nişte femei care ne dădeau de pomană pâine şi diferite mâncăruri specifice din zonă.

Într-o zi, aflându-mă la tăiat copaci lângă râul USA, ne-am aşezat pe un tăpşan, într-o pauză şi am privit spre tundra nesfârşită unde se vedeau nişte puncte de culoare mai închisă decât fondul întinderii nesfârşite.

— Ce se vede în depărtare? a întrebat Iacob, un locotenent român din fosta noastră divizie, pe o santinelă.

— Iurtele (casele) nomazilor, din piele de ren.

De acolo se auzeau nişte cântece, ale căror cuvinte nu le înţelegeam, dar ştiam că în direcţia aceea este libertatea cu toate că acei oameni cu ochii oblici şi faţa pătrată nu semănau cu noi.

În tundră ni se părea că timpul se oprea în loc, iar acei oameni erau primitivii de la începuturile omenirii, care-şi păşteau turmele, mutându-se din loc în loc după cum se găsea şi hrana animalelor.

Privind în depărtare, aceste vedenii nedesluşite făceau ca gândurile mele să se topească într-o visare fără margini şi un dor năprasnic de casă îmi apăsa pieptul. Speranţa de scăpare îmi dispăruse complet.

La întoarcerea spre lagăr am întâlnit un grup de bărbaţi şi femei, de la care locotenentul Iacob a cerut ziare. I-au dat un ziar „Izvestia" şi altul „Golos" Abia aşteptam să ajungem în baraca noastră pentru a putea afla ce scrie în ele. Erau mototolite, rupte, chiar şi un pic murdare, dar se puteau citi. Ne-am strâns toţi în jurul lui Iacob care ştia bine limba rusă şi era translatorul nostru. După ce a citit, a exclamat:

— Fraţilor! Ruşii au ajuns la graniţa cu România şi Ungaria. Germanii se retrag pe toată lungimea frontului. Pe frontul din vestul Europei, după debarcarea aliaţilor, se apropie de Rin; în Africa generalul Romei a fost învins de generalul Montgomery. Cercul se strânge.

Unul dintre ostaşii germani îl privea pe sub sprâncene, semn că nu se bucura de situaţia de pe front, însă Iacob a zis:

— Nu vă mai supăraţi şi voi! Toţi suntem în aceeaşi situaţie, la discreţia ruşilor. Putem pieri cu toţii sau vom avea şanse să scăpăm de aici şi să ajungem acasă.

Printre germani erau şi unii ostaşi care nu erau de acord cu Hitler, din care cauză nu erau bine văzuţi de către ceilalţi camarazi ai lor. Dar în captivitate sunt multe cauzele care îi pot face pe oameni să se certe între ei, deşi în libertate nu o fac.

— Iată ce spune ziarul Golos – citeşte mai departe: „Luptele de partizani continuă mai intens, dând lovituri de moarte inamicului. Nemţii se retrag, iar în retragere dau foc oraşelor şi satelor, lăsând în urma lor moloz, fler contorsionat, foc şi cenuşă. În urma frontului, femeile şi copiii curăţă urmele războiului, dornici să înceapă o viaţă nouă”.

Am mâncat, apoi am intrat în baracă să ne culcăm. Somnul nu mă prindea deloc din cauza gândurilor care mă torturau. „Sunt un ocnaş ca toţi ceilalţi care au săvârşit fapte penale. Dar el ştie cât timp trebuie să stea închis, poate îşi merită pedeapsa, dar eu? Eu de ce să fiu pedepsit fără vină? câţi ani de ispăşire voi avea, aici pe pământ străin? Neam de neamul meu n-a făcut fapte care să atragă pedepsirea cu închisoarea, iar eu fac puşcărie fără să ştiu de ce”.

Asemenea gânduri negre mă deprimau. La ceilalţi camarazi nu găseam sprijin moral, ei înşişi având moralul „la pământ”.

După mai multe ceasuri de chibzuinţă în patul meu de fier, am ajuns să iau hotărârea următoare: Trebuie să ajung acasă cu orice preţ, dar pentru asta trebuie să muncesc pentru a-mi întări sănătatea, iar trupul să devină viguros şi plin de sevă. Vreau să trăiesc!

Aceste gânduri le repetam ori de câte ori îmi era greu.

După ce au trecut atâţia ani de atunci, consider că am procedat bine, deoarece munca şi mişcarea mi-au fost de mare folos în acele condiţii vitrege.

În zilele care au urmat am fost duşi într-o carieră

unde am scos şi am spart piatră, la poalele muntelui. Am dislocat, am spart piatră, la poalele muntelui. Am dislocat, am spart şi am încărcat o mare cantitate de piatră în fiecare zi, deoarece nu ne mai întorceam la masa de prânz, fiind prea departe, iar masa cuvenită o mâncam seara şi ni se părea mai multă.

Aveam doar o pauză scurtă de un sfert de oră, când eram lăsaţi să facem ce vrem, cu condiţia să nu ne depărtăm prea mult de locul de muncă.

Era un moment prielnic pentru meditaţie în liniştea profundă în care natura parcă dormea, numai noi o ţineam trează sau, mai bine zis, o trezeam din somn.

Urcam pe o pantă pe versantul muntelui şi priveam stepa nesfârşită din nord-vest luminată intens de soarele de octombrie. În mintea mea mocnea dorul de libertate, aş fi vrut să zbor peste râu, peste stepă, pe sub cerul albastru şi senin, până la malul Mării Negre, iar de acolo, până la mine acasă. În acele momente invidiam păsările cerului care beneficiau de libertate şi de puterea de a transforma dorinţele în realitate, prin străbaterea distanţelor în văzduhul fără oprelişti.

Seara, când ne-am întors în lagăr, eram obosiţi dar simţeam o mulţumire sufletească neclară, adică nu prea ştiam de unde vine. Spre deosebire de mine, Mitroi era cătrănit, tăcut şi privea tavanul, stând întins pe pat.

— Ce ai, Marine? Cine te-a supărat? l-am întrebat eu.

— Nimic. Mă gândeam ce viaţă idioată trăieşte câte unul dintre noi, apoi te părăseşte când nici nu te aştepţi, fără să-ţi lase vreo posibilitate de a te mai tângui.

— Hai, spune despre ce este vorba!

— Ştii că eu am fost repartizat săptămâna aceasta la atelierul de tâmplărie. Acolo era un ocnaş, un om blând, bun şi un bun meseriaş. Fusese condamnat la douăzeci de ani de temniţă şi mai avea vreo două luni până expira

termenul; el îşi făcuse planuri că se va duce într-un orăşel din vest, unde are nişte rude şi poate îşi va reface viaţa pierdută.

— Şi ce i s-a întâmplat?

— A murit azi de dimineaţă lângă maşina de găurit, fără să ştie cineva din ce cauză. Medicul care a venit şi l-a văzut spune că din cauza rumeguşului care i-a atins plămânii şi că oricum ar fi murit mai târziu. Asta mi-a adus aminte de un camarad al meu, din sat de la mine, care mi-a murit în braţe la Cotul Donului în apropierea localităţii Beregoi; amândoi eram ca fraţii şi ne făceam planuri că dacă ne întoarcem în ţară şi ne dă pământ aşa cum spuneau cei care au venit mai pe urmă pe front, vom face multe împreună. De, ne făceam şi noi planuri, cine-şi închipuia că el va muri, iar eu ajung prizonier.

…După ce s-a întunecat, afară a început să ningă, iar mai târziu, a început să vuiască un vânt aspru, care s-a transformat în viscol. Dimineaţa totul era alb, zăpada depăşind doi metri. Militarii ruşi se mirau că venise iama prea devreme şi ne aşteaptă geruri mari până în primăvară, care este abia peste şase sau şapte luni.

Viscolul se oprise, însă continua să ningă liniştit şi cu fulgi rari. Am fost scoşi în curte imediat şi în două ceasuri au fost făcute pârtii spre poartă, spre blocul alimentar şi magazii, precum şi de la fiecare baracă spre bucătărie şi în principala cale de acces în lagăr. Gerul nu era prea tare şi după ce s-a terminat treaba, o parte dintre deţinuţi au încins un fel de bătaie cu bulgări de zăpadă, făcând să zumzăie zona de râsetele lor. Toţi erau înviorați de aerul rece şi curat şi de mişcarea făcută.

Datorită stării vremii, nu am mai fost duşi la muncă, de la cantină am fost lăsaţi liberi în barăci, unde am dat foc la sobe cu lemnele aduse în ajun. Santinelele ne spuneau că toate drumurile sunt troienite şi se aşteaptă venirea plugurilor pentru zăpadă. Toată ziua am stat la

căldură şi ne-am odihnit, ieşeam doar la masă la cantină. Fiecare îşi făcea ceva de lucru. Maiorul Ionete şi căpitanul Vârtej an jucau cărţi şi după câteva jocuri, Ionete a refuzat să-i dea înapoi cărţile pentru care motiv s-au certat. Crezând că se vor bate, eu am ieşit afară ca să nu văd încăierarea dintre ei, dar până la urmă Ionete i-a dat pachetul de cărţi, celălalt s-a liniştit şi scandalul s-a aplanat. Mai avuseseră ei ceartă pentru o tabacheră, tranşată fără bătaie, dar înjurături din belşug de ambele părţi. Se vede că, deşi oameni adulţi, inteligenţi, când nervii cedează, ajung şi la astfel de scene. Maiorul Ionete era un tânăr blond, cam de 35 de ani, bărbat înalt, de loc din Giurgiu, iar Vârtej an din Caransebeş, la fel de înalt, cam de aceeaşi vârstă, tot blond, însă mai suplu şi se enerva destul de uşor. Fiecare pretindea respect din partea celuilalt, dar el uita să respecte. Pretenţia este justificată la orice om care cere respect la demnitatea lui de om. Chiar şi deţinuţii care sunt conştienţi de statutul lor de captivi, nici lanţurile şi nici stigmatul pus prin înlocuirea numelui cu un număr nu-i vor face să uite că sunt oameni şi aceasta cere să te porţi omeneşte cu ei. „Omul are în suflet această cerinţă a demnităţii” – spunea dr. Freud, psihanalistul.

În câteva zile drumurile au fost deszăpezite şi am fost scoşi din nou la muncă. De această dată, detaşamentul nostru a fost luat în camioane şi dus la vreo 30 de kilometri dincolo de paralela de 68 grade, în inima bazinului carbonifer care abia fusese descoperit. Mina 7 se afla într-o zonă aridă, însă cărbunele se găsea la suprafaţă.

Aici am întâlnit alţi români deportaţi din Basarabia în anul 1940 – când ruşii au preluat teritoriul prin tratatul cu Hitlar – pe motiv că s-au opus stăpânirii. Erau mulţi şi ne întrebau ce mai este prin ţară, iar noi nu le puteam spune nimic, deoarece nu mai fusesem în ţară de când se pornise războiul în 1941 şi trecusem prin Basarabia spre Crimeea.

Şi în mină se găseau toate naţiile, din care jumătate erau ucraineni şi români, apoi cehi, lituanieni, letoni, germani.

Dintre români am reţinut pe Loghin, Prodan, Pelivan, Vântu şi Baltagă. Ultimul mă sfătuia să mă protejez în sensul de a munci mai puţin, că numai aşa nu mă voi epuiza şi mai pot avea speranţă să mă întorc acasă. În acest sens îmi dădea un exemplu: „Ştii cum face vaca pentru a-şi hrăni viţelul? îşi ascunde laptele când o mulge gospodina, iar când îi aduce viţelul îşi lasă laptele numai pentru el. Te sfătuiesc să dai aceeaşi normă în fiecare zi, adică aceeaşi cantitate de cărbune, că altfel ei vor spune că se poate şi mai mult şi vor creşte mereu norma!”

Loghin, care ştia că nu va scăpa curând din Siberia pentru că era deportat ca deţinut politic, îmi cerea, dacă mă întorc acasă „Să spui tuturor românilor despre raiul pe care l-ai văzut în URSS, unde ai trăit şi tu!”

Prodan, Pelivan şi Baltagă fuseseră luaţi prizonieri la Milerovo, când s-a produs dezastrul şi s-a prăbuşit frontul la Cotul Donului în noiembrie 1942, iar unităţile româneşti au fost încercuite împreună cu Armata a VI-a germană comandată de generalul (apoi feld-mareşal) von Paulus. De atunci frontul a mers tot mai prost, retrăgându-se spre sud în permanenţă.

Era o situaţie greu de crezut, cel mai întins teritoriu (22 mii km. pătraţi) de pe glob aparţinând unui stat, era o imensă „cuşcă” multinaţională de cobai din Europa.

Se apropia Crăciunul. Era al doilea an când sărbătoream Crăciunul şi Anul Nou în captivitate. Fiecare ne imaginam cum petrecusem altă dată aceste sărbători acasă, începând cu postul de cinci săptămâni dinaintea Crăciunului, apoi tăiatul porcului, „pomana porcului”, colindele de Crăciun, pomul de Crăciun cu daruri, pluguşorul, sorcova, apoi ziua de Bobotează când mergeam la malul Borcei şi preotul făcea slujba şi arunca crucea în

apă. Îmi lăsa gura apă când mă gândeam cum sfârâia carnea de porc în tigaie, ce cârnaţi şi caltaboşi făcea mama, precum şi jambonul şi şuncile agăţate la straşina casei să le ia gerul.

Ruşii sărbătoreau Crăciunul în ianuarie, mai târziu cu 14 zile decât noi, dar ne-au lăsat trei zile liberi, nu ne-au scos la muncă.

Mai întâi, în ziua de ajun am făcut toţi baie şi ne-am spălat lenjeria, batistele, ciorapii şi obielele, ne-am bărbierit, iar în dimineaţa de Crăciun a venit un preot care ne-a făcut slujbă şi ne-a binecuvântat masa. În acea zi am băut vodcă în căni de tablă şi am mâncat mai bine ca de obicei: o ciorbă de came şi o friptură de porc cu piure de cartofi. Ceilalţi deţinuţi politici au fost liberi şi ei şi au mâncat mai bine.

În dormitoare, ofiţerii polonezi au adus un stog de fân, iar când au fost întrebaţi de ce îl împrăştie pe jos, au răspuns că vor să amintească tuturor că Domnul nostru Iisus Hristos s-a născut într-un staul.

În prima zi de Crăciun ne-am vizitat în barăci toţi prizonierii militari, fără a aminti de grade şi funcţii avute, ne-am urat „Crăciun fericit!” şi să ne ajute Dumnezeu să ajungem acasă sănătoşi. De această dată au lipsit cu desăvârşire certurile şi înjurăturile. Pe la prânz au sosit în lagăr persoane civile din oraş care ne-au adus bucate de pomană, pe care le-au preluat bucătarii şi au fost făcute porţii pentru toţi, ca un supliment de hrană la masa de seară.

S-au cântat colinde, fiecare din regiunea lui, apoi s-au cântat cântecele cunoscute de toţi: „Trenule, maşină mică”, „Bun rămas, prieteni dragi de beţie”, „Mamă” şi altele.

Pe data de 18 ianuarie, în sala de adunări culturale a avut loc un spectacol organizat şi prezentat în exclusivitate de către deţinuţi. Trebuia să participăm toţi, dar unii şi-au

făcut de lucru prin dormitoare, nevrând să participe. Îmi uitasem ţigările în dormitor, sub pernă şi m-am întors după ele. L-am găsit pe Vârtej an pregătindu-se să evadeze; ştiam că avea această intenţie încă de la prima ninsoare din septembrie, iar eu îl sfătuisem să renunţe la ideea aceasta pentru că pe o asemenea vreme nu va putea ajunge nicăieri şi este păcat să moară îngheţat în pustietatea albă sau mâncat de animalele sălbatice.

De această dată, văzându-l cum îşi pregăteşte raniţa, m-am apropiat de el şi i-am spus în şoaptă:

— Tot ideea cu evadarea?

— Tot. Mergi cu mine? în doi este mai uşor.

— Cum ai să procedezi să nu te împuşte?

— Santinelele stau la adăpost că suflă un vânt care vântură zăoada de nu se vede la doi metri. Zăpada este la înălţimea sârmelor şi a digului, este destul de tare încât ne va ţine şi nu este nevoie decât să trecem peste gard şi peste dig, spre libertate.

Afară viscolul crease un fum des de zăpadă şi vuia atât de tare că ar fi acoperit suficient de bine zgomotul paşilor pe zăpadă. Nu se vedea nimic la doi metri, ceea ce era un alt avantaj pentru un fugar, dar nici nu te puteai orienta în ce direcţie să apuci ca să ştii unde mergi.

— Unde vrei să mergem pe o astfel de vreme?

— Important este să reuşim să ieşim din lagăr, că după aceea ne orientăm noi în teren, că doar suntem militari.

— Ştii ce distanţă este până la prima gară?

— Hai, măi şi lasă calculele! Mergi sau nu?

Eu tot încercam să-i prezint toate amănuntele, folosind orice exemplu ca să-l determin să renunţe, enumerând pericolele care ne pândesc şi nesiguranţa reuşitei acestei întreprinderi hazardate. El s-a enervat şi a strigat la mine:

— Eşti un laş! Rămâi dacă îţi este frică! Eu plec la drum şi fără tine, că aici nu mai pot suporta. Prefer să mor decât să mai trăiesc închis aici.

În timp ce mă apostrofa, Vârtejan în dormitor a intrat, trântind uşa în grabă, Ionete, care a strigat înainte de a ajunge lângă noi:

— Fraţilor, zilele acestea plecăm!

— Plecăm acasă? am întrebat eu şi Vârtejan în acelaşi timp, dornici să aflăm amănunte.

— Nu ştiu unde, dar de plecat plecăm. M-a chemat colonelul Ivanov şi mi-a spus că ne pregătim de plecare, noi şi detaşamentul 2. Mesajul l-a adus un curier.

— Bine, dar în mesaj nu scrie unde plecăm? a insistat Vârtejan, privindu-l în ochi.

— Ivanov a spus atât: „Pregăteşte oamenii! Mâine veţi pleca de aici, probabil în Donbas!”

— Deci nu plecăm acasă! a spus Vârtejan dezamăgit.

— Oricum, în Donbas este mai în centrul ţării, o zonă mai civilizată, am intervenit eu, deşi nu prea ştiam pe unde este.

— Unde este Donbasul ăsta? a întrebat Vârtejan nervos.

— Mai spre sud, răspunde Ionete, mai spre inima ţării.

Se află acolo un mare bazin carbonifer şi oraşe mai dezvoltate, ne putem informa mai uşor decât în pustietatea asta.

Ionete era comandantul nostru de detaşament şi ţinea legătura cu comandantul lagărului.

L-am privit discret pe Vârtejan, care stătea pe gânduri. A ridicat privirea spre mine şi a spus doar atât: „Altă dată”. Ştiam ce însemna, deci nu renunţase definitiv la ideea evadării.

Cap. II

În minele din Donbas

Când s-a terminat spectacolul ne-am întors toţi la baraca noastră. Pe drum treceam pe lângă barăcile deţinuţilor politici; unii dintre ei se îmbătaseră şi zăceau în zăpada de lângă pârtii, riscând să moară îngheţaţi. I-am luat în braţe şi i-am dus la barăcile lor, lăsându-i în holul de la intrare.

În dormitor la noi era linişte în aşteptarea sosirii tuturor pentru ca Ionete să ne dea vestea plecării spre Donbas. Când a socotit el că sunt toţi, a urcat pe un pat şi a strigat: „Fraţilor! Pregătiţi-vă de plecare! Mâine vom pleca spre Donbas, undeva spre centrul Rusiei. Nu mă întrebaţi mai multe pentru că nici eu nu cunosc amănunte!”

Au urmat tot felul de discuţii, mulţi şi-au exprimat părerile în legătură cu plecarea, dar nimeni nu ştia nimic sigur despre soarta noastră viitoare. În noaptea aceea aproape niciunul nu a dormit toate orele stabilite pentru odihnă; unii s-au foit în pat până aproape de ziuă. La fel ca ei, nici eu nu am dormit şi am avut posibilitatea să-i studiez pe fiecare, aşa cum stăteam în paturile sărace de metal, cu feţele lor supte şi cu toată mizeria existentă. Încercam să separ realitatea de coşmarul înfiorător. Îi auzeam pe unii gemând, pe alţii vorbind în somn, dar cei care m-au impresionat cel mai mult erau aceia care se rugau cu voce tare; „Doamne Iisuse Hristoase, fie-ţi milă de noi şi nu ne părăsi!”

Dimineaţa ne-am ridicat din pat, ne-am spălat şi apoi am mers la cantină, după care ne-am aranjat raniţele în care am pus şi hrană rece pentru trei zile. După cantitatea de hrană, făcând o socoteală simplă, am dedus că aveam de mers un drum lung.

La câteva ceasuri şi-au făcut apariţia în curtea lagărului cinci autocamioane militare acoperite cu prelată. Ne-am îmbarcat tot detaşamentul nostru şi am plecat. Nu

ştiam unde mergem, dar am ajuns la gară şi ne-au băgat în vagoanele de marfa ale unui tren lung tras de trei locomotive care pufaiau de zor, scoţând abur şi fum. Când totul a fost gata, fluieratul prelung şi amestecat al celor trei locomotive au dat semnalul de plecare, pornind spre o direcţie necunoscută nouă. Trenul aluneca încet pe şine, trecând prin zone unde nămeţii de zăpadă formau adevărate dealuri printre care trecea ca prin tunel. Staţiile erau rare, iar când trenul se apropia de intrare în vreuna dintre ele, şuiera atât de strident, încât ne speriau şi ne îngheţa inima, după care se oprea şi nu se mai mişca ore întregi. Mai târziu iar pornea, mergând la fel de încet şi iar se oprea în altă staţie sau numai la intrarea în staţie, unde staţiona alte ore.

Noi ne chinuiam în vagoane întocmai ca vitele, fără aer, fără apă, îngrămădiţi şi fără posibilitatea de a ne face necesităţile fiziologice. Din nou s-a recurs la spargerea podelelor vagoanelor pentru a rezolva această problemă stringentă. În interior era un miros insuportabil în care se amesteca transpiraţia cu celelalte mirosuri pestilenţiale. Unii sufereau de diaree, alţii făcuseră dizenterie, existând pericolul de a ne îmbolnăvi toţi. Nu mai aveam nicio speranţă de viaţă, iar de libertate nici nu mai aminteam niciunul. Ne-am lăsat fiecare destinul în mâinile Celui de sus. Existau mulţi cu lacrimi pe faţă, care se rugau în gând sau vorbind.

Când am ajuns în gara de destinaţie, majoritatea au fost preocupaţi să-şi facă necesităţile fiziologice pe lângă tren şi abia după aceea au putut merge la adunare.

În gară ne aşteptau alte autocamioane cu prelată, dovadă că aveam de mers o distanţă destul de mare. Afară viscolea, deşi zăpada nu era tocmai aşa de mare, dar continua să ningă. Ne-am ambarcat toţi în maşini şi am pornit spre noua destinaţie, încă necunoscută nouă. Drumul a durat mai multe ore, deoarece am fost nevoiţi să

coborâm de mai multe ori în viscolul năprasnic pentru a scoate maşinile din troienele formate pe şosea. În unele locuri era suficient s-o împingem, dar multe troiene nu au putut fi trecute decât după ce au fost date la o parte cu lopeţile. Condiţiile vitrege dictate de vreme, precum şi starea noastră de oameni slabi, vlăguiţi, flămânzi, făceau să obosim destul de repede. Din această cauză, deschiderea drumului o făceam pe rând, când o maşină, când alta, până când am ajuns în noul lagăr din Donbas, spre miezul nopţii, îngheţaţi tun, încât nici nu mai puteam îndoi mâinile şi picioarele.

Imediat ce am intrat pe poarta metalică înaltă de trei metri, prelungită cu un gard de beton de aceeaşi înălţime terminat la partea de sus cu cinci rânduri dese de sârmă ghimpată, ne-am convins că nu lipseau nici malurile de pământ din jur şi nici santinelele care-şi făceau rondul pe deasupra lor.

Maşinile s-au oprit în faţa unor clădiri din zidărie vopsite într-o culoare cenuşie, unde ne-au introdus de îndată ce am coborât în curte, la intrarea lor. Aveau un singur nivel şi parter. A doua zi am observat mai bine împrejurimile, constatând că eram înconjuraţi de alte câteva clădiri şi multe, multe barăci din bârne nefasonate, la fel ca la Vorkuta. Dincolo de gardul de sârmă se vedeau alte barăci, deci aveam vecini.

După ce ne-am încolonat, am fost număraţi ca oile, apoi am fost conduşi la primul nivel al clădirii şi introduşi în trei încăperi mari, având câte 60 de paturi de metal suprapuse două câte două. Înăuntru mirosea puternic a praf de DTT iar pe paturi, de la un capăt la altul, praful alb imita făina.

Ne-am culcat imediat, fără să primim ceva de mâncare. Maiorul Ionete împreună cu Vârtej an şi Iacob au fost cazaţi într-o cameră de lângă dormitorul nostru, având patru paturi, masă, scaune, o căldare cu apă, lighean

pentru spălat şi cană cu apă însoţită de pahare. Îi vizitam des, precum o făceau şi ei faţă de noi, dar păstrau oarecare distanţă.

Dimineaţa ne-a deşteptat sunetul unei goarne, ca la armată. Am luat cunoştinţă de spălătoare, care erau patruzeci de ţâşnitori în nişte lavabouri lungi din tablă, precum albiile, în care ne spălam pe rând.

Camaradul nostru, plutonierul Gheorghe Trentea, care era de loc de prin judeţul Prahova, a doua zi nu s-a mai putut ridica din pat, având temperatură mare şi faţa de o paloare îngrijorătoare. L-am anunţat pe Ioanete, care a cerut la Corpul de gardă să cheme serviciul medical. Astfel, Trentea a fost imediat internat în spitalul din lagărul de prizonieri, care deservea un grup de mine din bazinul Donbasului.

Am fost conduşi la masă unde ni s-a dat ceai cu pâine şi marmeladă, apoi ne-a lăsat liberi în dormitoare toată ziua. Pe la ora 17.00 s-a auzit o trompetă şi apoi comenzi obişnuite pentru deplasarea formaţiilor militare, care ne-au determinat să privim pe fereastră în curte.

Intrase pe poartă un detaşament de deţinuţi îmbrăcaţi într-o uniformă de culoare maron, da din pufoaică, având numere pe spate. După comenzile date şi mişcările executate de detaşamentul respectiv, am dedus că sunt tot prizonieri români. Am aflat că sunt, într-adevăr prizonieri români, tot aproape 160 la număr şi au fost prinşi în zona de foc de la Staligrad, când a fost rupt frontul nostru.

Erau cazaţi şi ei la parterul clădirii în care fuseserăm aduşi şi noi; lucrau în mina de cărbuni de la distanţa de zece kilometri de lagăr. Toţi ai noştri manifestau nerăbdarea să ne apropiem de ei pentru a afla amănunte, mai ales dacă au şi alte informaţii decât ceea ce ştiam noi, dar aceasta s-a produs mult mai târziu, deoarece nici în sala de mese nu am putut vorbi cu ei, fiind plasaţi în

capătul opus al sălii, faţă de detaşamentul nostru.

În dimineaţa următoare ei au plecat la lucru pe întuneric, iar noi am rămas în lagăr pentru a primi noul echipament de lucru. Astfel că după masa de dimineaţă am fost adunaţi toţi în faţa clădirii, apoi un plutonier rus ne-a condus la magazie unde ne-a schimbat tot echipamentul, până la piele, distribuindu-ne altul nou. Era vorba, deci, de plecare la muncă şi nu acasă, cum am sperat noi la început, când am aflat vestea plecării.

Întrucât nu ne-a scos la lucru nici în acea zi, i-am propus lui Ionete să mergem la spitalul lagărului pentru a-i face o vizită lui Trentea, să vedem cum se mai simte. Cu noi a mers şi Iacob, dar la intrarea în spital era o santinelă care nu ne-a lăsat înăuntru până când nu a venit medicul de salon, cu toate insistenţele lui Iacob, care vorbea foarte bine limba rusă. După un timp de aşteptare, a venit medicul şi ne-a condus în salonul în care era internat camaradul nostru, însă nu ne-a lăsat să stăm decât 10 – 12 minute.

În hol şi în salon mirosea puternic a formol, medicamente, ser fiziologic, injecţii, sânge, etc. iar aerul era stătut, neputând fi deschise ferestrele din cauza gerului de afară. La fel mirosea şi halatul lui Trentea, îmbibat cu toate mirosurile tari, adunate de la toţi cei care le-au folosit. G. Trentea fusese rănit în luptele de la Krâskaia, în Cotul Donului, în martie 1942; rana i se vindecase, dar el era slăbit şi de fiecare dată a refuzat să stea prea mult în spital pentru a se trata şi de alte boli, în special o răceală puternică la plămâni. De această dată starea sănătăţii lui se agravase mult şi datorită gerului suportat în lagărul Vorkuta, precum şi drumului parcurs de acolo până în Donbas.

Iacob s-a apropiat de doctor şi l-a întrebat:

— Când îi daţi drumul din spital?

Doctorul a zâmbit a părere de rău, cu faţa lui de om

blajin şi cărunt înainte de vreme şi i-a şoptit la ureche:

— Nu are nicio şansă. Tuberculoză în ultima fază care i-a afectat complet inima. Nimic nu-l mai poate salva.

Răspunsul medicului ne-a mâhnit pe toţi când ne-a spus Iacob despre ce este vorba. Mi-au venit în minte ororile de pe front şi apoi răniţii care erau aduşi pentru a fi operaţi, în condiţiile lipsei totale de medicamente şi de anestezice. Operaţiile se făceau pe viu, fie că era vorba de scoaterea schijelor sau proiectilelor din came, din omoplaţi sau din muşchi, fie trebuia tăiat vreun picior cu ajutorul fierăstrăului sau a toporului. Celui care urma să suporte operaţia i se dădea să bea o băutură tare, iar când şi aceasta lipsea, i se băga în gură un căluş din prosop sau cearşaf pe care să-l strângă la durere, iar mâinile îi erau ţinute de camarazii lui. Asta văzusem eu la *Râpa morţii*, înainte de a ne ataca partizanii.

Medicul ne-a făcut semn că vizita noastră a luat sfârşit. Ne-am apropiat de Trentea, căruia, de formă, i-am urat însănătoşire şi să se întoarcă în mijlocul nostru cât mai repede, apoi ne-am întors la dormitor.

În dimineaţa următoare ne-a trezit din somn goarna care va face acest lucru încă doi ani de zile, la aceeaşi oră, cinci. După ce ne-am spălat, ne-am îmbrăcat, am coborât la adunare în faţa clădirii, unde ne aştepta Ionete – comandantul nostru de detaşament – împreună cu un căpitan de securitate sovietic.

— Toată lumea merge la masă, după care reveniţi aici! a spus căpitanul rus, cu voce tare, ordin repetat de Ionete în limba română.

Am mâncat nelipsita pâine neagră, ceai şi marmeladă, după care ne-am întors la locul stabilit unde ne aştepta căpitanul rus.

— Urcaţi toţi în autocamioane, dar mai repede că ne aşteaptă la puntul de lucru! a spus el, privind ţintă în ochii lui Ionete! care a repetat ordinul.

La poartă maşinile au fost oprite de un plutonier de la punctul de control care a strigat:

— Bonul pentru prizonieri!

— Ce bon? I-an numărat eu, sunt 159 a răspuns căpitanul, făcându-i semn şoferului să pornească.

— Bine, daţi-i drumul! îi trec eu în registru.

După vreo jumătate de oră de mers am ajuns la gura unei mine, pe frontonul căreia, la intrare, erau desenate două ciocane încrucişate, iar deasupra lor tradiţionala urare din minerit „Noroc bun!” (Horoş uspeh)

Am coborât şi am fost luaţi în primire de şeful de sector care ne-a împărţit în echipe de câte zece, repartizându-ne unor şefi de echipe; eu şi Marin am ajuns pe mâna unui miner blond, cu o mustaţă roşie, stufoasă, pe care-l chema Serghei Mihailov, cum aveam să aflu mai târziu.

Acesta era echipat cu pufoaică, cască de miner, având deasupra nelipsitul lămpaş. Ne-a condus pe la magazia de materiale unde am primit şi noi casca de protecţie cu lămpaş, precum şi o lopată mare căreia minerii îi spuneau „inima lui Stalin”, pentru prima dată folosită în acele mine din Donbas. Avea o capacitate mare şi trebuia să fii bine hrănit ca să poţi rezista să lucrezi cu ea. Serghei ne-a condus într-o gaură în care se afla un fel de lift, făcându-ne semn să intrăm pe uşa de metal care era terminată cu plasă de sârmă la partea de sus.

— Hai repede! Astăzi aceasta este căruţa voastră. (Davai bâstree! Sevodnia era vaşa haraba). După ce a spus cele de mai sus, a început să râdă în hohote.

— Înainte cred că v-a făcut instructajul? l-am întrebat eu pe CU.

— Nu. Nimeni nu punea vreun preţ pe viaţa noastră. Pentru ei era important să facem treabă, nu-i interesa restul de probleme care ne afectau.

— Bine, dar dacă nu ştii regulile poţi pune în pericol şi viaţa celorlalţi, când greşeşti.

— Aşa este. În mină lucrul se face numai în echipă şi fiecare miner este răspunzător de viaţa celorlalţi, dar regulile le înveţi la faţa locului de la ceilalţi, aproape forţat. Adâncul se răzbună întotdeauna pe cei care greşesc sau îi nesocotesc pericolele. În inima pământului se călesc caracterele şi se respectă regulile, atât cele care privesc munca, cât şi cele de comportament; nu poate aprinde unul o ţigară, oricât şi-ar dori, pentru că acolo în orice moment poate exploda gazul din mină şi mor toţi, ca să nu mai vorbim de surpările care se pot produce.

Munca în comun, mai ales în astfel de condiţii duce la unirea oamenilor şi la reglarea moralei lor; vrând-ne-vrând se crează acea dependenţă a unuia de celălalt.

…Am urcat toţi zece în lift, însoţiţi de Serghei, care, după ce a închis uşa, a apăsat pe un buton, iar liftul a început să coboare lin în măruntaiele pământului. Atunci am închis ochii şi mi-am zis în gând: „Până aici mi-a fost. Dacă voi muri, înseamnă că aşa mi-a fost scris”.

Marin Mitroi şedea lângă peretele liftului, în partea opusă faţă de mine, privind în sus cu groază. Când liftul a prins viteză, toţi am ţipat în acelaşi timp, însă Serghei ne-a liniştit, făcând un semn cu mâna, însoţit de cuvintele: „Nu-i nimic, băieţi!” (Nicevo, malcichi!).

Serghei a fost şeful nostru de echipă până când ne-a venit ordinul de liberare din lagăr. Era un bărbat de vreo 40 de ani, un om bun, muncitor, răbdător şi ţinea la noi ca la tovarăşii lui din Uniunea Sovietică; asta către sfârşit.

După ce am parcurs 150 – 200 metri sub pământ, liftul s-a oprit, Serghei a deschis uşa cabinei şi ne-a spus să coborâm. Am pornit de-a lungul unei galerii care avea, poate, un kilometru, în faţă cu Serghei, care avea în mână un felinar în formă prismatică, cu patru feţe cu geam, abia vizibil în bezna din jurul nostru.

Mie, personal, mi s-a părut acel cadru ca ceva înfricoşător. Imediat m-a dus gândul la basmul copilăriei mele „Făt Frumos şi merele de aur” în care fiul cel mic al împăratului, urmărind hoţul care furase merele de aur, ajunsese pe tărâmul celălalt, unde stăpânea zeul.

Aşteptam din clipă în clipă să-şi facă apariţia arătarea gigantică şi să ne ceară socoteală pentru că i-am încălcat teritoriul.

Deşi în beznă era frig, o transpiraţie rece simţeam că coboară în lungul coloanei vertebrale.

La capătul galeriei am dat peste patru muncitori care băteau de zor cu târnăcoapele în zidul de catran din care cădeau bucăţi mari de cărbune; un felinar era agăţat pe peretele din dreapta lor pentru a le lumina frontul de lucru.

Feţele lor erau negre din cauza prafului de cărbune şi numai dinţii le mai rămăseseră albi, precum şi ochii care le străluceau sub cozorocul căştilor cu lămpaş, ale căror luminiţe se distingeau în beznă.

— Voi patru rămâneţi aici, a spus Serghei, arătând spre mine, Marin şi alţi doi camarazi. Veţi face ce vă spune Fedka! a adăugat el arătându-ne un bărbat blond, solid şi a cărui faţă transpirată era complet acoperită de un praf negru, traversat de dâre de sudoare.

Serghei a plecat mai departe pe o deschidere ce se făcea spre dreapta, însoţit de ceilalţi camarazi ai noştri, lăsându-ne în grija lui Fedka. Mai târziu am aflat că Fedka, se numea, de fapt, Feodor Pereakov.

— Voi sunteţi noi? ne-a întrebat Fedka, plimbându-şi privirea de la unul la altul.

— Da, i-am răspuns noi.

— Trebuie mai întâi să vă obişnuiţi cu aerul de aici, care cam lipseşte! Vă sfătuiesc să nu faceţi sforţări prea mari! Treaba noastră este să spargem blocurile de

cărbune, dar să alegeţi bine piatra până va rămâne numai cărbunele curat. Mai târziu va veni vagonetul care-l va încărca.

După ce ne-a spus toate acestea, Fedka s-a întors cu spatele la noi şi şi-a continuat lucrul, lovind peretele cu târnăcopul. Noi am rămas uitându-ne unii la alţii, buimăciţi.

— Hai să ne apucăm de treabă! am spus eu.

Am început să spargem bolovanii mari de cărbune până când am făcut o grămadă suficient de mare pentru a fi încărcată în vagonete.

— Să ne mai odihnim un pic. Cine ştie până când ne ţin ăştia aici, a propus Marin, care s-a aşezat pe grămada de cărbuni. Fedka, deşi nu înţelegea limba, a priceput că vrem pauză şi a lăsat lucrul, cerând şi tovarăşilor săi să facă acelaşi lucru; au plecat fiecare în locurile unde aveau câte o geantă cu mâncare. Fedka s-a întors şi s-a aşezat la o parte, scoţând dintr-o geantă de piele o bucată de pâine neagră, o bucăţică de şuncă şi puţin peşte sărat pe care îl avea înfăşurat într-o hârtie groasă. Ne-a făcut semn să mâncăm, dar am refuzat pentru că nici lui nu-i ajungea ce avea acolo.

— Voi de unde sunteţi? ne-a întrebat el.

— Din România, a răspuns Marin. Suntem prizonieri de război.

— Duşmani (vraghi), a spus Fedka, clătinând din cap.

Acesta nu era un om rău, cum am constatat eu mai târziu, dar ştiind bine mersul războiului, ştia că românii au luptat contra lor alături de germani şi avea suficiente motive să ne considere duşmani. Era de meserie miner, era căsătorit, avea 35 de ani şi locuia în oraş cu soţia şi copiii săi; nu participase la război deoarece era nevoie de cărbune în uzinele care se profilaseră pe producţie exclusivă pentru front. Până la liberarea noastră el va

cumpăra pentru noi ziare şi ne va aduce ştirile zilnice mai importante, transmise la radio. Şi noi ne-am purtat faţă de el ca nişte oameni adevăraţi, respectându-l şi muncind cum ne-a cerut, fără să ne codim.

Când a terminat Fedka de mâncat, au apărut doi mineri ruşi cu un vagonet gol, ne-au făcut semn să-l încărcăm cu cărbuni şi au stat de vorbă cu Fedka.

În timp ce încărcăm vagonetul mă gândeam: „Ce viaţă! Minerul ştie când intră în mină, dar nu ştie dacă mai iese. Poate aşa mi-a fost scris să mor aici, în ţară străină, departe de glia străbună şi de cei care-mi sunt dragi”.

Când am terminat operaţiunea de încărcare, cei doi au împins vagonetul spre locul de descărcare, scrâşnind pe şine peste resturi de piatră şi cărbune, pe lângă plasa de sârmă, pierzându-se în întunericul galeriei.

Toată ziua am muncit, iar seara a apărut Serghei şi ne-a luat pe toţi, inclusiv pe Fedka şi ortacii săi, mergând spre ieşirea din galerie. Aproape de lift ne-am întâlnit cu echipa care venea să preia schimbul, dar nu le-am putut distinge feţele în bezna din tunel.

Am urcat toţi în lift pentru a parcurge drumul spre lumină, dar acest drum ni s-a părut că a durat o veşnicie. L-am întrebat pe Serghei, care a spus că la urcare niciodată n-a făcut mai mult de 15 minute.

Când am ieşit din lift ne-am întâlnit cu alte echipe din care făceau parte şi camarazi de-ai noştri.

Afară aerul era răcoros, dar mi se părea că este dulce şi plăcut în comparaţie cu interiorul galeriei unde totul era îmbâcsit de praf de cărbune şi cu mucegai cu miros de fier. Se făcuse seară şi în faţa minei se aprinseseră luminile. Urma o noapte geroasă.

— Hai, repede la maşini că plecăm! (Scoree, brata, v maşini paidiom!) striga Serghei spre noi.

— Venim! Venim! am răspuns.

Am urcat în maşini şi am mers spre lagăr; în drum, autocamioanele au oprit să coboare minerii ruşi, apoi au continuat traseul cu noi la destinaţie. Acolo am fost adunaţi în faţa clădirii noastre, ne-a făcut apelul, iar santinelele ne-au numărat, după care Ionete ne-a trecut într-un registru, cu menţiunea punctului de lucru şi a şefului de echipă la care fuseserăm repartizaţi. Ne-am spălat, am mers la masă, după care am revenit la dormitoare.

Baia se făcea numai sâmbăta, însă noi ne spălam zilnic cu apă rece, imediat ce ne întorceam din mină, deoarece praful de cărbune producea iritaţii pielii.

Am mai schimbat unele impresii între noi privind noile locuri de muncă, apoi ne-am culcat pentru că la ora cinci urma să sune din nou goarna care anunţa o zi de muncă în inima pământuli, în „infernul nevăzut”.

Nu ştiu de ce, dar tot timpul cât am trăit în acel lagăr, indiferent dacă am muncit sau am stat degeaba, am avut senzaţia nedesluşită că mă pândeşte sfârşitul.

Într-o zi ne-a luat şeful echipei, Serghei, şi ne-a dus într-un abataj unde se puşcase cu dinamită pentru a disloca o falie cu cărbune. Explozia făcuse un praf încât nune mai vedeam între noi. Simţeam că îmi lipseşte aerul, dar nu mă puteam văita şi aşa nu m-ar fi ascultat nimeni. Am fost puşi să încărcăm vagonetele. În timp ce ne luptam cu grămezile de cărbune, din bolta galeriei a căzut un bloc care ne-a speriat pe toţi, aruncându-ne pe burtă şi cu nasurile în pulberea de pe jos; aşteptam cu inima la gât să se producă catastrofa. Serghei, cu nasul lui mare şi roşu şi-a suflat mustaţa de praf şi a spus calm:

— Hai să-i dăm zor, să luăm toată cantitatea de cărbune ca până la terminarea programului rampa să fie curată pentru a o da în primire schimbului următor.

— De acord! am răspuns noi, executând întocmai.

Când am terminat programul de lucru, ne-a venit

schimbul, iar liftul ne-a scos din nou pe pământ. Afară era întuneric. Am respirat cu nesaţ aerul rece care-mi ardea plămânii, dar nu ştiu de ce nu mă durea nimic, ba chiar mă simţeam mai în putere.

Celelalte echipe aveau noutăţi: nişte camarazi ne povesteau că în abatajul în care au lucrat ei s-au auzit nişte explozii şi când s-au interesat, au aflat că în galeria vecină cu ei aerul luase foc şi au fost trei morţi şi opt răniţi, care au fost transportaţi la spital. „Noi am avut noroc”, vorbeam eu cu

Marin, amintind de blocul de cărbune desprins din plafon şi căzut lângă noi.

Maşinile întârziaseră şi ne cam strângea gerul. Când am ajuns la cazarma noastră din lagăr şi am intra în dormitor, ne-a izbit un val de căldură binefăcătoare. Camarazii veniţi mai devreme făcuseră focul.

Dincolo de gardul de sârmă ghimpată al lagărului se aflau mai multe barăci din bârne nefasonate, aşezate pe nişte fundaţii de beton, iar în interior erau căptuşite cu carton având o faţă lucioasă, de culoarea albă, care imitau pereţii văruiţi. În aceste barăci locuiau familii întregi expropriate de pe pământurile lor atunci când s-au descoperit zăcămintele din zonă şi s-a stabilit să se înceapă exploatările miniere. Toţi aveau pe lângă baracă coteţe de porci sau pentru găini, precum şi câini. Aproape din fiecare familie bărbaţii şi băieţii trecuţi de 14 ani, munceau tot în mină, îi întâlneam în abataje, sau îi vedeam venind acasă de la lucru; când lucrau în schimburi cu noi, câte unul se strecura în camioanele cu care ne aduceau pe noi în lagăr şi coborau la poartă. Mulţi dintre ei mâncau la cantină, separat de noi, deoarece nu se prea găseau alimente pentru a pregăti acasă mâncare, fiecare dintre ei. O duceau destul de greu acolo.

În sâmbăta care a urmat, Serghei ne-a anunţat că a doua zi, adică duminică, nu lucrăm.

— Mâine este duminică, nu lucrăm (zavtra voscriscenie, ne rabotaem). Acelaşi lucru ni s-a anunţat şi la apelul de seară de către comandantul nostru de detaşament, confirmând astfel cele spuse de Serghei. Atunci eu i-am şoptit la ureche lui Vârtej an să propună o vizită la spital la Trentea, care era în agonie, aşa cum ne anunţase o santinelă.

— Dacă tot nu lucrăm mâine, hai să-i facem o vizită la spital lui Trentea care se află într-o stare gravă! a spus Vârtej an.

Ionete nu prea era de acord, dar într-o astfel de situaţie, nici nu se putea împotrivi.

— Cum să mergem toţi, 159 câţi suntem, că doar nu este nuntă? E totuşi un spital, care funcţionează după reguli ce trebuie respectate. Formaţi o delegaţie de 4 – 5 camarazi pe care o conduci tu şi mergeţi. E bine aşa?

— Aşa vom face, a încuviinţat scurt Vârtej an, care lăsa să se înţeleagă că ar fi fost de altă părere.

În aşa numita delegaţie am fost şi eu inclus, fiind mai apropiat de Trentea, iar la ora 14.00 am intrat pe uşa spitalului, apoi însoţiţi de medicul de salon, am ajuns la patul camaradului nostru, aşezat lângă fereastră.

De la ovizită pe care i-o făcusem cu două zile înainte, medicul îmi spusese că i-a mai scăzut temperatura şi se simte ceva mai bine, dar s-au îndesit accesele de tuse, o tuse seacă care persistă şi pe timpul nopţii. Deoarece el avea TBC pulmonar confirmat, ceilalţi bolnavi fuseseră mutaţi din preajma lui pentru a nu fi şi ei contaminaţi.

Geamurile salonului erau îngheţate, iar afară gerul era atât de năprasnic, încât ne îngheţaseră mâinile în mănuşi. Ne-am apropiat de el. Abia mai respira şi era palid, cu ochii duşi în fundul capului, aidoma morţilor. Când ne-a simţit lângă el a deschis gura să spună ceva, dar n-a reuşit, sforţarea lui transformându-se într-un horcăit, apoi privirea i-a devenit tulbure şi a început să se zbată,

rupându-şi cămaşa de pe el, care s-a înfăşurat în jurul gâtului şi continua s-o scoată, având senzaţia de sugrumare. Medicul a intervenit şi i-a scos-o, apoi la învelit cu un cearşaf, dar el l-a dat la o parte, după care s-a liniştit treptat şi şi-a dat sfârşitul, rămânând cu ochii larg deschişi. Un camarad i-a tras pleoapele peste ochi, iar altul l-a învelit cu cearşaful peste pieptul lui slab din care oasele ieşeau mult în evidenţă de sub pielea albă şi subţire, aproape transparentă.

Medicul s-a aplecat şi i-a luat pulsul, dând verdictul:

— A murit!

— Ce boală a avut, domnule doctor? a întrebat un camarad.

— Ftizie. La început a fost o răceală neglijată, apoi s-a agravat în tuberculoză pe care n-a tratat-o la timp, iar pe fondul oboselii, lipsei de hrană, poate şi a climei, organismul lui a slăbit şi a cedat. Rezultatul a fost cel pe care-l vedeţi.

A deschis uşa şi a strigat la santinelă:

— Anunţă la corpul de gardă să vină cu o targă!

Între timp, medicul i-a întocmit actul de deces. Pe uşă au intrat doi ostaşi ducând o targă pe care l-au aşezat pe Trentea decedat, apoi, primul hârtia de însoţire de la medic, au pornit spre ieşire.

Prin fereastră a pătruns un soare palid care-i lumina faţa inertă, aproape osificată a mortului, rămas cu gura întredeschisă, din care se vedeau dinţii albi şi tineri.

Când cei cu targa au ajuns la uşă, medicul le-a spus:

— Aveţi grijă să se raporteze la Comandament că este un prizonier român!

— Am înţeles! a răspuns unul dintre ostaşi.

Am vrut să-l însoţim dar nu ni s-a permis. Îndureraţi cum eram, ne-am întors în dormitor în linişte, rămânând fiecare cu gândurile lui.

...Deşi învăţasem multe cuvinte, ne descurcam greu când veneam în contact cu ruşii. Auzindu-ne discutând despre acest inconvenient Iacob ne-a venit în ajutor, propunându-ne să facem împreună un fel de curs pentru învăţarea limbii ruse. Astfel, s-a stabilit ca în fiecare seară, după întoarcerea de la lucru să facem câte două ore, apoi duminica patru ore, fiind zi liberă. Am fost toţi de acord şi am început imediat să ne pregătim, conştienţi fiind că numai aşa puteam pricepe ce se scrie în ziare şi ce se spune zilnic la difuzoarele care se găseau atât în sala de mese, cât şi pe aleea principală pe care se făcea accesul în lagăr. Am primit caiete, creioane şi am început.

La început am învăţat alfabetul pe care îl puteam citi, apoi scrie, de tipar şi de mână, iar după vreo patru lecţii puteam deja, să alcătuim cuvinte cu ele. Iacob avea răbdare cu noi, îndemnându-ne să ne străduim să învăţăm cât mai bine limba rusă, deoarece nu există speranţă că vom pleca curând acasă, poate niciodată, dacă ruşii nu-şi vor schimba atitudinea faţă de România, pe care o socoteau duşman.

Pregătirea noastră s-a desfăşurat greu, dar pe la sfârşitul lunii aprilie reuşisem să stăpânim majoritatea expresiilor, atât în relaţiile zilnice, cât, mai ales, în cele de serviciu, unde ne forţa chiar munca de fiecare zi în mină, depăşind stadiul de începător; mai trebuia însuşit accentul specific limbii ruse, pe care l-am deprins mai greu. Iacob ne-a cerut să ne străduim ca în toate împrejurările să vorbim limba rusă, evitând, pe cât posibil, cuvintele româneşti, dar era greu şi ne pomeneam uneori vorbind între noi cu cuvinte ruseşti amestecate cu altele româneşti pentru care nu găseam imediat corespondentul în limba rusă.

Cu toate acestea ascultam şi înţelegeam mai bine anunţurile de la difuzoare şi puteam citi mai uşor ziarele locale, pe care ni le aducea, aproape zilnic, Fedka, după ce

ne împrietensem mai bine cu el.

Când găseam în ziare anumite articole mai importante cărora nu prea le înţelegeam sensul, mergeam cu ele la Iacob care ni le tălmăcea. Eram, astfel, la curent cu mersul războiului, faţă de care manifestam interes. Din ce în ce mai des auzeam pe câte unul strigând:

— Fraţilor, frontul a ajuns în vest la graniţa cu Germania! Trupele aliate au trecut de Italia şi se îndreaptă spre Berlin! etc. etc. Submarinele germane acufundă vapoarele aliate.

— Lupte aprige în Mediterana! Generalul Romei a fost învins de generalul Montgomery! citea mai departe comandantul nostru care ne transmitea şi nouă emoţia lui.

— Nu era bine dacă ne înscriam şi noi în „Divizia Tudor Vladimirescu”? a intervenit Mitroi, după ce vocea a încetat. Acum eram cu frontul aproape de Germania.

— Tu nu ai auzit că cei care se înscriau în acea divizie, trebuia să se înscrie şi în „Mişcarea legionară”? i-am atras eu atenţia.

— Puteam să ne înscriem, de formă, chiar şi la legionari, numai să scăpăm de aici, că după aceea mai vedeam noi cu mişcarea lor. Important era să ajungem acasă.

— De unde ştii că te mai întorceai de pe frontul de vest? Şi chiar presupunând că te întorceai, tu crezi că îi puteai păcăli pe legionari? Nu ai auzit de ce sunt în stare? Câte atrocităţi au făcut ei în 1940?

— Poate că ai dreptate. Îmi aduc aminte atunci când eram la închisoarea Krasnîi Preş de lângă Moscova şi ne făceau înscrierile pentru „Divizie”. Un ofiţer de la securitatea sovietică a strigat în sală: „Acum puteţi dovedi că sunteţi cu noi sau cu nemţii!”

— Dar nu-ţi aminteşti ce spunea el mai departe? Că în diviziile „Tudor Vladimirescu” şi „Horia, Cloşa şi

Crişan”, vor fi înrolaţi numai patrioţii români membrii de partid şi prieteni ai Uniunii Sovietice.

— Aşa este, a fost de acord Marin, iar noi nu eram nici membrii ai partidului comunist, nici prieteni ai URSS. Poate de aceea ne-au şi trimis atât de departe, în Siberia, ca să scape de noi cât mai repede?

…În lagăr duceam o viaţă monotonă, între munca istovitoare şi plină de pericole din subteran şi puţinele clipe de odihnă din cazarma aflată la dispoziţie. Nimeni nu se interesa de noi, iar din România nu aveam nicio ştire, toţi uitaseră că mai existăm.

Viaţa noastră devenea din ce în ce mai grea; mai greu de suportat era în special lipsa libertăţii. În perioada de vară şi primăvară, când natura se trezea la viaţă, iar omul se poate bucura de beneficiile ei, noi eram închişi şi supuşi la muncă forţată departe de ţară.

Nu vreau să dau dovadă de exces de sentimantalism, aş vrea numai să prezint ce am observat eu acolo, în acel mediu ostil în care ne duceam viaţa.

Spuneam că viaţa noastră devenea de nesuportat vara. aşa era, în anotimpul cald, când soarele ardea peste tot şi învia natura, suferinţa noastră era mare, de neîndurat, fiind ţinuţi permanent sub escortă, sub dominaţia unei voinţe străine din ce în ce mai apăsătoare. Ne simţeam ca nişte oameni pierduţi în lume, ca Robinson Crusoe naufragiat în insula Paştelui, singur în sălbăticie, obligat să se descurce cum poate, fără vreo speranţă de salvare, aşteptându-şi clipa fatală.

Dintotdeauna ne-a demonstrat viaţa că atunci când scopul şi speranţa au dispărut, durerea reuşeşte să facă din om un monstru.

Întrucât în condiţiile date scopul nostru era libertatea, visam toţi la ea, deşi ştiam că este ceva imposibil de realizat. Uneori, aceste griji semănau a delir şi totul dădea lagărului un caracter extraordinar, cu

trăsături originale. Aproape toţi erau tăcuţi, cu nădejdi secrete, adânc îngropate în suflet, fără a renunţa la ele.

Începusem să fiu bântuit de gânduri năstruşnice care se amplificau de fiecare dată când eram transportaţi de la mină spre lagăr. Aşteptam câte un moment prielnic ca să cobor din maşină şi să mă pierd pe undeva, bazându-mă pe tăcerea complice a camarazilor mei.

Îmi amintesc cum priveam cu lăcomie priveliştile din jur, câmpul, iarba care înverzea şi albastrul cerului. Neliniştea şi tristeţea mea se înrăutăţeau din zi în zi, iar temniţa îmi devenea tot mai nesuferită.

…Mina în care lucram avea multe trepte. Unul dintre camarazii noştri avusese curiozitatea să le numere şi spunea că sunt 422 de scări. Acestea erau folosite atunci când liftul era defect şi nu de puţine ori s-a întâmplat asta.

Coboram zilnic în mină până la adâncimea de 500 – 600 metri, mai întâi într-o galerie căptuşită de nişte bârne masive de susţinere, prevăzute cu şine de metal pentru vagonete, acestea fiind protejate de nişte plase de sârmă. Din galeria principală se trecea în alte galerii, pe nişte cărări înguste, unde eram obişnuiţi să mergem numai în rând câte unul, nefiind alt spaţiu în afara celui pentru vagonete. Aerul era înăbuşitor şi irespirabil; uneori se mai întâmpla ca din „tavanul” galeriei să se desprindă câte un bloc de cărbune, care producea un zgomot asurzitor şi panică, obligându-ne să sărim pe burtă cu nasul în praf şi inima bătând gata să iasă din piept.

Cu cât înaintam mai mult în inimapământului, cu atât aerul devenea mai cald, iar transpiraţia şi teama care ne năpădeau făceau să avem o senzaţie de sufocare. Abia când ajungeam afară, la aer, situaţia se schimba.

…Seara povestea fiecare întâmplări din viaţa lui dinainte de a veni războiul. Aşa am ascultat unele destăinuiri incredibile ale unui prizonier tătar din Crimeea, care fusese prins odată cu trupele germane alături de care

luptaseră mulţi tătari.

— Eu m-am înrolat în armată pentru a lupta contra ruşilor, pentru că noi am fost mult prigoniţi de aceştia. Mai întâi am fost cercetat şi închis de ei pentru fapte pe care nu le făcusem, iar după ispăşirea pedepsei, am fost deportat cu toată familia în Siberia, la Tobolsk. Când se apropia frontul german de Crimeea, mai mulţi tătari din Siberia am fugit şi ne-am prezentat la nemţi ca să ne înrolăm şi să luptăm pentru Crimeea care a fost a noastră.

— Cum era la închisoare la ruşi? a întrebat un camarad.

— Groaznic. Cercetarea se făcea sub tortură, bătuţi cu bastonul la tălpi, la testicule, bătăi cu sacul plin cu nisip, învârtit la „morişcă” şi bătut continuu cu bastoanele, precum şi alte metode diabolice prin care îţi smulgeau declaraţiile pe care le voiau ei.

Ancheta era foarte dură, mai ales când anchetatorii lucrau în tură – ei se schimbau, dar tu rămâneai – folosind metoda istovirii prin nesomn, bătăi şi lipsa hranei, pe care le combinau.

Pe lângă anchetă exista şi pedeapsa la „camera neagră”, unde era beznă, pe jos curgea apă, dar lipseau mâncarea, apa de băut şi condiţiile de odihnă, care te istoveau.

— Mâncare vă dădeau?

— Da, „Caşa”. Aceasta era un amestec de cereale huruite şi apoi fierte, din soia, mei, grâu sau numai tărâţe goale, care nu aveau niciun gust, dar dacă nu le mâneai, mureai. Doi ani am trăit aşa, după care am plecat la Tobolsk unde fusese mutată familia mea.

Tătarii siberieni s-au rusificat cu totul; acum cei din Tomsk, Tobolsk sau din Kuznetk, sunt tot ruşi siberieni, numai că sunt musulmani, dar în zilele noastre nu se mai poate vorbi de religie decât în sufletul fiecăruia.

Când m-am întors în sânul familiei, după puşcărie, părinţii mei m-au primit ca în zi de mare sărbătoare şi au tăiat un cal, preparând din el Kurdak, cea mai bună came de la o iapă tânără care nu a fost dată încă la armăsar. La noi, la tătari, s-a păstrat tipul mongolului, mai ales la femeie; femeia este sclava bărbatului, fiind credincioasă şi devotată, este foarte mândră, având în priviri ceva ca la hanul tătăresc.

În Siberia sunt mulţi oameni deportaţi de regimul lui Stalin, în special intelectuali care au fost condamnaţi politic. Aceştia o duc greu, trăiesc din mila localnicilor care sunt şi ei săraci. Deţinuţii nu pot fugi, deşi sunt aproape liberi, pentru că nu au unde să se ducă; dacă ar încerca să plece, în două-trei zile ar fi prinşi în taigaua nesfârşită şi ar fi condamnaţi pe viaţă sau chiar împuşcaţi. Deşi sunt filosofi, profesori, ingineri, doctori, populaţia locală îi priveşte ca pe duşmanii ai poporului, aşa cum le-au spus organele de securitate care stăpânesc ordinea în zonă.

Dacă vreun localnic ar spune securiştilor că unul dintre cei deportaţi a spus ceva la adresa lui Stalin, deţinutul respectiv este luat şi dus undeva şi nu se mai ştie nimic de el.

Toţi sunt lipsiţi de drepturi acolo. Însă o duc rău şi împuterniciţii statului, care nu sunt alţii decât ofiţerii de securitate căzuţi din graţiile lui Stalin, iar în Siberia au aproape acelaşi regim ca şi deţinuţii. Ei mai cred, încă, în regim şi aşteaptă să fie rechemaţi în vechile funcţii.

Când un om este deportat, şi familia lui este lipsită de orice drepturi, din această cauză, cei rămaşi acasă, în special copiii, pentru a obţine unele slujbe, se dezic total de părinţi şi de faptele acestora; uneori devin chiar duşmanii părinţilor lor, pe care îi pârăsc la securitate că au spus ceva împotriva puterii sovietice.

— De ce fac acest lucru urât? a întrebat un alt

camarad.

— De ce? Vor să fie pionieri, comsomolişti, să aibă un serviciu, în general să trăiască, dar faptul că vor să iasă în evidenţă ca apărători ai puterii, denunţă pe oricine, chiar şi pe cei mai apropiaţi lor.

Unul, Korbanov, avea doi fii, iar cel mare lucra într-o uzină din oraş şi locuia la un cămin cu alţi colegi de muncă. Intrase în organizaţia de comsomol şi a scris în gazeta acesteia că el nu mai are nicio legătură cu tatăl său care se afla în Siberia deportat pentru că fusese proprietar de pământ. Deci, îl renega pe părintele său care îl crescuse, îl dăduse la şcoală şi îl făcuse mare. Primul un colet cu haine şi mâncare de la mama sa, după ce l-a împărţit cu colegii de cameră, unul dintre aceştia s-a dus la securitate şi le-a spus că tânărul este demagog când le spune că a rupt legătura cu părinţii săi, că tocmai a primit de curând un colet de acasă. Aşa a fost dat afară din comsomol, din serviciu, apoi arestat.

Mulţi dintre oamenii deportaţi în Siberia mor pe drum datorită bolilor, lipsei hranei şi gerurilor. Cei care ajung acolo, după o vreme încep să consume alcool, să trăiască în promiscuitate, bărbaţi şi femei la un loc, cei mai în putere împerechindu-se cu soţiile celorlalţi, de multe ori chiar cu aprobarea acestora din urmă care au ajuns epave datorită muncilor istovitoare şi a alcoolului. Localnicii s-au obişnuit cu astfel de situaţii şi privesc totul cu indiferenţă. Majoritatea deportaţilor, după expirarea termenelor de pedeapsă, nu mai au voie să se întoarcă în Moscova sau în oraşele mai importante din vestul ţării. Organele de securitate le stabilesc domiciliul obligatoriu în Siberia, de unde nu mai pot pleca şi le rămân oasele pe acolo, uitaţi d ePuterea Sovietică.

Aşa s-au format oraşele şi satele din zona aridă a Siberiei unde s-au descoperit minereuri, petrol şi cărbune.

…Mă împrietenisem cu un inginer de la administraţia

minei, Konstantin Ustinov, originar din Ucraina de pe cursul inferior al Bugului. Cunoştea şi el câteva cuvinte în limba română şi mă punea să vorbesc româneşte, ceea ce îl amuza; la rândul să-i m-a ajutat să învăţ corect unele cuvinte în limba rusă, dar cel mai mult m-a ajutat să-mi refac moralul care mi se clătina rău de tot când l-am întâlnit pe el.

Konstantin mi-a povestit multe aspecte ale vieţii sociale din Uniunea Sovietică de după Marea Revoluţie Socialistă din 1917, apoi războiul civil dintre bolşevici şi albgardişti. „În 1920 – spunea el – în Moscova se dădea ovăz pe cartelă deoarece ofensiva armatei Roşii înghiţea totul, iar prin zonele ţării pe unde trecuseră armatele căzăceşti împreună cu cele ale albilor, totul era devastat şi pustiit. Fiind învins, conducătorul albilor, Anton Denikin, a fugit în străinătate pe un torpilor francez, dar sărăcia în ţară a rămas. Iama la Moscova era foarte grea. Pentru a rezista frigului, oamenii îşi puneau pe foc mobilele din casă şi gardurile. Salariaţi mai erau puţini, întrucât fabricile şi uzinele îşi încetaseră activitatea. Hrana se compunea din ceai un pic îndulcit şi pâine neagră, atunci când o găseam”.

Am trecut, apoi, prin tot felul de transformări, în industrie şi în agricultură, unde nu au lipsit haosul, luptele politice, arestările, care au făcut să sufere mulţi oameni.

Abia începusem să ne mai revenim şi în vara anului 1941 a venit peste noi acest război nenorocit, care ne-a prins nepregătiţi. În 1942 am trecut printr-o perioadă foarte grea, poate cea mai dificilă din tot cursul războiului. Trupele germane pătrunseseră adânc în teritoriul sovietic, ajungând până la Leningrad, Kiev şi continuau să avenseze spre Moscova, iar armata noastră continua să se retragă spre est. Pe atunci duceam mare lipsă de arme, deşi aveam oameni care să lupte, dar nu o puteau face numai cu mâinile goale în faţa unei maşini de război cu tehnică

modernă. Şi totuşi, unii oameni şi-au confecţionat explozivi din sticle cu petrol, cărora le dădeau foc şi le aruncau sub tancuri, incendiindu-le; mulţi dintre ei erau seceraţi de gloanţele trăgătorilor germani care însoţeau tancurile, venind din urmă. Au fost pierderi mari. Abia în anul următor au fost aduse arme atât pentru armata regulată, cât şi pentru detaşamentele de partizani care acţionau în oraşe, în păduri şi în apropierea frontului. Paralel s-a dezvoltat şi producţia internă de armament, prin punerea în funcţiune a uzinelor din Ural. Aceasta a coincis şi cu organizarea care a pregătit marea ofensivă militară spre vest.

„Mă întrebai de Stalin. Ce-ai vrea să-ţi spun? Poporul îl adoră, dar nu ştie că Stalin nu iubeşte poporul. Eu am o rudă la Kremlin, în garda lui şi mai discutăm, în secret, unele aspecte, altele le ştiu şi eu din alte surse.

Stalin are puteri mari pe care nimeni nu le poate controla. Dispune de un puternic aparat de securitate care îi execută pe loc ordinele. El consideră că devotamentul pe care îl manifestă poporul nostru pentru cauza socialismului este dragostea faţă de el, în calitate de conducător.

Pe el nimeni nu se încumetă să-l contrazică, deoarece nu suportă ca cineva să aibă o altă părere decât a lui. din această cauză toţi se tem să-l înfrunte şi spun că el are dreptate în toate şi că el nu poate greşi niciodată, acceptând raţionamentul lui toţi care-l înconjoară şi trec la executare chiar şi în situaţia când nu i-au înţeles prea bine rostul. Au fost şi cazuri când unii au îndrăznit să exprime anumite îndoieli, dar au pierit, iar aceste cazuri au constituit suficiente motive de teamă pentru cei rămaşi.

Cu ocazia colectivizării agriculturii din anii ’30, au murit mulţi oameni; unii dintre ei abia primiseră pământul în urma victoriei revoluţiei şi după câţiva ani se vedeau nevoiţi să-l predea în colhoz. Stalin hotărâse să se facă mai întâi colectivizarea, apoi să fie cultivaţi toţi oamenii,

aceasta pentru ca toţi să fie egali, să nu existe fermieri. Cei care s-au opus, au fost arestaţi şi trimişi în Siberia, sub supravegherea forţelor speciale ale NKV şi Comisariatului poporului pentru afacerile interne conduse de Beria, mâna dreaptă a lui Stalin. Au avut loc multe procese intentate proprietarilor de pământuri de Vîşiński, care era procuror general al URSS şi care şi-a câştigat o sinistră faimă. Dacă ai citit ziarele, acolo scria că Vîşiński se află acum în România să ajute la organizarea, pe baze noi, a statului român, după alegerile democratice care au avut loc la voi. Dar tu nu ai de unde să ştii, că te afli aici de atâţia ani. Ce să-i faci? Se aplică principiile marxismului, care este ideologia clasei noastre muncitoare al cărei scop final este revoluţia socialistă mondială, în care URSS este bastionul de neînvins al proletariatului internaţional.

Stalin are trei principii la care ţine foarte mult:

— Colectivizarea, în care toţi să fie egali.

Aparatul de stat să şi-l creeze fiecare şef când vine la putere, dar să aibă grijă să-l schimbe şi să-l amestece permanent precum se face cu cărţile de joc, pentru a se evita cimentarea relaţiilor dintre funcţionarii care-l compun, existând pericolul ca să capete el însuşi putere;

Funcţionarii din aparat să fie docili, fără pretenţii la funcţii înalte, în special cea de şef al statului. Cei care prezintă pericol să fie mai întâi îndepărtaţi, apoi lichidaţi.

Stalin justifica aceste măsuri în sensul că, cine se va ridica împotriva lui, se ridica împotriva Puterii Sovietice şi ei trebuie nimiciţi. De asemenea, poporului să i se spună aceasta.

Aşa stând lucrurile, nici cei mai apropiaţi oameni ai lui Stalin nu sunt siguri de situaţia lor. În perioada în care lucrează la Kremlin locuiesc în casele de acolo, dar după ce îşi pierd funcţiile, mulţi dintre ei sunt trimişi prin închisori pe motiv că ştiu prea multe, apoi dispar. Familiile lor sunt trimise în Siberia unde pot fi uşor supravegheate

de forţele speciale până îşi sfârşesc viaţa.

— Nu ştiţi ce se va întâmpla cu noi? l-am întrebat eu.

— Pe voi, românii, vă aşteaptă revoluţia populară în ţară, care va schimba multe, am auzit că se duc tratative cu România pentru achitarea pagubelor de război şi pentru eliberarea prizonierilor. Poate aveţi norocul să plecaţi şi voi acasă, m-aş bucura pentru tine, că eşti om bun şi meriţi să trăieşti o viaţă mai bună. Cât vei sta aici şi după aceea, să nu te încrezi în nimeni, că oricare poate fi racolat informator. Să ştii că şi feldmareşalul Fridrich von Paulus, după ce a fost luat prizonier, predă cursuri de tactica armatei sovietice.

...În acel moment de locul unde ne aflam noi doi, s-a apropiat un şef de tură, iar discuţia s-a întrerupt.

De atunci speranţa mea a crescut, dar aşteptarea a fost lungă şi grea, până după Conferinţa de pace din 1947.

...Se apropia un nou Paşte în captivitate. După ce a trecut perioada celor şapte săptămâni de post, am vorbit cu Marin Mitroi şi alţi trei camarazi să mergem în capela din lagăr; eram liberi ziua din ajun şi cele trei zile de Paşti. Doream să mai merg într-o biserică să mă rog, deoarece în timpul luptelor de pe front avusesem ocazia să intru numai când eram obligaţi să însoţim vreun ofiţer mort.

Nu mai fusesem în biserică de la nunta mea, din 1939, iar slujba din capelă a avut darul să-mi aducă aminte de multe întâmplări de acasă. M-am închinat şi m-am rugat în linişte, cerându-i în gând, lui Dumnezeu să aibă grijă de mine, de camarazii mei, de cei dragi de acasă şi să nu mă părăsească. Deşi mă vedeau şi ceilalţi, nu mi-am putut opri lacrimile care-şi crioau drum pe obraji.

Fiecare dintre noi avea viaţa lui proprie, lăuntrică, personală, care era separată de viaţa oficială, regulamentară, care ne era impusă acolo.

Toţi ne-am întors în dormitor tăcuţi, dar după cele

petrecute în biserică toţi eram cu faţa mai senină, cu sufletul uşurat şi mai curat, iar greutăţile de mai înainte parcă nu ne mai apăsau aşa de greu. Ne-am odihnit în acele zile.

După pauză am pornit iar la lucru în mină, de unde ne întorceam seara obosiţi, dar gata să continuăm lecţiile de limba rusă. Începusem să citesc binişor ziarele, pe care le înţelegeam mai uşor, fără a avea nevoie de ajutor. Serghei şi Fedka se purtau din ce în ce mai bine cu noi, lăudându-ne pentru munca depusă, dar şi pentru progresele făcute în învăţarea limbii ruse. Serghei mă sfătuia ca după ce voi fi liber, să rămân în URSS.

— Kostea – spunea el – eu sunt miner, tu, de asemenea eşti miner (Ia sahtior, ti toje sahtior, budem rabotat vineste) şi vom lucra împreună. Dacă înveţi bine limba rusă, te duc la mine în sat şi îţi aleg o hazaică pe cinste, fată frumoasă, cinstită şi muncitoare. Putem lucra în continuare în mină că este de lucru, în Rusia este nevoie de mult cărbune. Când eşti căsătorit statul îţi dă apartament în oraş şi devii cetăţean sovietic. Ce să mai cauţi tu în România, pe care cred că deja a distrus-o războiul ăsta?

— Da, Serghei, poate rămân, dar mai întâi să mă văd liber din puşcăria asta.

În timp ce promiteam, eu mă gândeam la familia mea şi la ţara mea unde abia aşteptam să mă întorc. Dorul de ţară, de casă, de soţie şi de copii, mă apăsa din ce în ce mai greu, el mă ţinea treaz în multe nopţi. Numai oboseala muncii din abataj mă mai ajuta să adorm şi să pot să-mi refac forţele prin somn.

@Cap. III

Explozia din mină

Într-o dimineaţă, după ce am încărcat două vagonete de cărbuni, am trecut în partea din fund a galeriei unde se deschisese un nou front de lucru. Abia am apucat să

dislocăm câţiva bolovani mari de cărbune din peretele întunecat, când s-a auzit o bubuitură puternică spre capătul tunelului de trecere spre galeria principală, pe unde mergeam la lift ca să ieşim la suprafaţă. În câteva secunde, tunelul a fost astupat de peretele care s-a prăbuşit, la 50 – 60 de metri distanţă de noi. Fedka şi cei doi vagonetari s-au dus la locul cu pricina şi au început să strige după ajutor, dar nimeni nu le-a răspuns. S-au întors speriaţi la noi şi Fedka a spus:

— Fraţilor, aici vom muri! Am strigat degeaba, nimeni nu ne aude (Brati, zdes budem umerii! Nicto ne otveşciaet, mî cricili). Să mai aşteptăm (Podojdaem!).

Am trecut toţi pe latura unde peretele era drept şi neted, ne-am aşezat unul lângă celălalt şi am aşteptat, rămânând tăcuţi mai multe ceasuri, dar cu urechile ciulite să distingem orice zgomot. La un moment dat, la picioarele noastre şi-au făcut apariţia câţiva şobolani, care ne priveau cu ochii lor scânteietori ca două bobiţe.

— Guzganii! înseamnă că sunt gaze în galerie. Asta este pericol.

A aruncat în ei cu bucăţi de cărbune şi s-au pierdut în întunericul ca smoala. Peste timp s-a făcut frig, iar aerul a început să miroasă mai greu.

— Hai să ne aşezăm spate în spate! i-am spus lui Marin.

— Ai dreptate, aşa menţinem mai bine căldura.

Ne-am aşezat aşa, rezemându-ne de zid, într-o parte, iar după circa zece minute deja ne simţeam mai bine. Lămpaşele noastre au început să-şi micşoreze treptat intensitatea luminii în timp ce bezna ne cuprindea tot mai mult. Totul era straniu în galerie. Nădejdea noastră se îndrepta acum numai spre Dumnezeu. După ce am hotărât ce să cerem, ne-am făcut semnul crucii şi amândoi ne-am rugat: „Mărite Doamne, fie-ţi milă de noi, păcătoşii şi nu ne părăsi, apără-ne de cei răi şi de moarte!”

— Ce vorbiţi voi acolo? (Cito vî tam govorite?) a întrebat Fedka.

— Ne rugăm lui Dumnezeu, i-am răspuns eu încet.

— Rugaţi-vă! Asta este bine.

Eram toţi speriaţi. Inima îmi bătea cu putere, la fel şi a lui Marin, pe care-l simţeam prin grosimea hainelor, aş fi vrut să aud glas de om viu; în locul tăcerii preferam vorbele, chiar dacă ele ar fi fost de răutate sau ură.

I-am spus atunci lui Marin să vorbim orice.

— Să încercăm să vorbim tot timpul să nu adormim şi să murim în somn!

— Eu zic să povestim fiecare ce ne amintim de pe acasă de la noi, a încuviinţat Marin.

— Da, din perioada copilăriei sau a tinereţii noastre pe care aproape că n-am apucat s-o trăim.

Marin avea un dar de povestitor înnăscut, vorbea rar, cu multe expresii de la el din sat, expresii colorate din zona Teleormanului şi a Câmpiei Burnazului. În povestirile lui era vorba, aproape întotdeauna, de câmpie, de animale sau de îndeletnicirea omului de la sat, obişnuit cu munca pe ogor.

Treptat, povestea lui mi-a captat atenţia, inima mi s-a liniştit şi am început să mă simt mai bine. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu el, deoarece povestea lui era mai coerentă şi mai liniştită, fără emoţia cu care începuse. Din povestirile lui ţin minte câteva şi acum, în special cele în care este vorba de peţirea fetelor de la ţară, logodna şi nunta într-o familie de condiţie modestă, terminată câteodată cu ceartă între cele două familii care se încuscreau, pe motive care constau într-o bucată de pământ pe care părinţii fetei ar fi făgăduit-o şi nu i-au dat-o ulterior. Un fragment care mi-a plăcut, l-am reţinut şi eu, dar nu-l pot reproduce aşa cum îl spunea Marin:

— De ce veniş, fată? o întreabă mamă-sa. Că doar nu

veniş să ne vezi.

— Venii să-mi dea taica locul din deal, de lângă vie, că nu mai am trai cu Vasile de când ne-am luat.

— Păi, nu ţi-l deterăm pe ăla din vale? Ori nu-ţi ajunge? ăl din deal este pentru Vanca, iar ăl de la suta de hectare e pentru Fănel; au şi ei dreptul la fel ca tine, că n-oi fi tu mai brează să iei tot şi ei nimic. Ţie ţi-am dat şi viţeaua, iar până s-o mărita Vanca, nu se ştie dacă vaca mai fată tot viţea şi nu bou, ca să-i dăm şi ei cum ţi-am dat ţie.

— Mie să-mi daţi pământul, a strigat fata cu ochii plini de lacrimi, că a zis Vasile să nu mă întorc acasă fără el. Dacă nu mi-l daţi, mă duc la Vedea (un pârâu) şi mai bine mă înec decât să mai duc aşa viaţă.

…Din povestea lui Mitroi am tras concluzia că multă lume necăjită încerca să încropească o fărâmă de viaţă, în condiţiile sărăciei generalizate dintre cele două războaie mondiale, care răscoliseră România în numai treizeci de ani de zile.

După o pauză prelungită, Mitroi m-a întrebat:

— Spuneai că eşti însurat. Câţi copii ai?

— Da. Am o fetiţă şi poate un băiat sau tot o fetiţă. Fata are patru ani, dar al doilea nu se născuse; abia în septembrie 1943 când am fost acasă, într-o permisie, singura dată, l-am „pus”.

— Eu am trei, doi băieţi şi o fată, a spus Marin, mândru. Cel mare are opt ani, fata are şase şi prâslea aproape cinci. Ei, eu m-am însurat pe la douăzeci de ani, până să mă ia în armată, că la noi în sat fetele se mărită pe la 16 – 17 ani iar dacă iubeşti vreuna şi nu te grăbeşti, ţi-o ia altul. Am făcut armata la regimentul 3 Roşiori şi eram însurat. Pe la noi fata şi băiatul se hotărăsc să se căsătorească, vorbesc la horă în sat, iar dacă părinţii lor nu sunt de acord, tot se căsătoresc, dacă se iubesc „fug” şi

stau o vreme în altă parte, pe la rude sau cunoscuţi, până le trece celor bătrâni necazul, apoi îi cheamă acasă şi se împacă.

Tu n-ai făcut tot aşa?

— Nu. Eu am făcut întâi armata, am mai stat aproape un an de zile şi după aceea m-am însurat. La noi este obiceiul ca să se căsătorească mai înainte cel mai mare, apoi, în ordinea vârstei, următorii. Am un frate mai mare decât mine şi încă un frate şi trei surori după mine.

— Da, înţeleg, dar nuntă cu fata ai făcut? Vreau să spun cu soţia ta. Povesteşte-mi cum este obiceiul pe la voi! a insistat Marin.

— Pe soţia mea, pe Tudoriţa, am cunoscut-o la o nuntă care a avut loc într-un cartier vecin, în care locuia ea. Am dansat cu mai multe fete, iar printre ele am aflat-o pe ea, mi-a plăcut, am condus-o acasă şi am hotărât să ne mai întâlnim. După vreo trei întâlniri i-am propus să ne căsătorim, ea a fost de acord în principiu, dar a cerut un răgaz pentru a-şi întreba părinţii. Când ne-am întâlnit din nou mi-a spus că părinţii ei sunt de acord şi pot veni să-i cer mâna, dar numai însoţit de părinţii mei.

— Adică, vrei să spui că te-ai dus la ea în peţit? a precizat Marin, folosind direct expresia din satul lui.

— Da. Am fost şi am discutat cu părinţii ei, cărora le-am cerut-o de soţie, adică „am cerut mâna fetei”.

Până aici totul a fost bine, adică cu fata am aranjat, dar mai dificil a fost să-i vorbesc tatălui meu despre dorinţa mea de căsătorie. Îmi era ruşine de el, nu ştiam cum să mă adresez lui cu o asemenea problemă delicată, o problemă intimă.

— La noi este mai uşor, mult mai uşor. Îi spui mamei, ea îi spune tatălui, iar el te întreabă cam aşa: „am auzit că vrei să te însori?” „Da” şi-i pronunţi numele fetei şi a cui este, adică cine sunt părinţii ei, pe care el deja îi ştie. Dacă

el este de acord spune simplu „O să mergem la ei în peţit”.

Când ajungi la părinţii fetei, totul depinde de tine şi de fată, dacă ea este hotărâtă să se mărite cu tine sau face mofturi.

Tu nu ai făcut la fel ca mine?

— Da, tot cam aşa. Mai întâi am vorbit cu mama, de care sunt mai apropiat şi-mi ierta stângăciile, dar şi ea m-a cam luat la rost după ce i-am spus totul despre fată, mai ales când am rugat-o să vorbească cu tata. „Nu înţeleg – zice mama – cum te-ai hotărât să te însori şi să întemeiezi o familie care este o treabă foarte serioasă, dacă îţi este ruşine să-i spui tatălui tău care îţi este aleasa inimii? Pentru asta trebuie să ai curaj”.

„Hai, mamă, te rog să mă ajuţi să trec peste asta, iar după aceea vom vedea cât de curajos sunt!” i-am spus eu.

Până la urmă mama i-a spus, iar tata a fost foarte mirat când a auzit şi m-a privit pe sub sprâncene, după care a zis: „Te-ai hotărât sau este o glumă? Cine este fata?” „N-o cunoşti, este din Ceacu (Mircea Vodă), dar e o fată frumoasă şi mie îmi place”. „Dacă-ţi place ţie este foarte bine, doar tu vei trăi cu ea. Tu îi placi ei sau n-ai întrebat-o?” „Ea zice că da şi o cred”, i-am răspuns eu, simţind că îmi iau foc urechile. „Atunci e bine, sâmbătă mergem la ei acasă”.

De atunci totul a decurs normal şi am fixat nunta pe la sfârşitul lunii noiembrie, când începuse iarna. A fost o nuntă frumoasă, cu sănii pe zăpadă, iar tot văzduhul era numai clinchet de zurgălăi şi chiotele nuntaşilor. Nunta a ţinut de sâmbătă de dimineaţă şi până luni după amiază. Nu cred că e prea mare diferenţa nici la voi.

Marin nu-mi mai răspundea ca mai înainte şi nu-i mai auzeam nici respiraţia. Atunci l-am lovit cu cotul în spate.

— Ce faci, Marine, dormi?

— Nu dorm, mă gândeam la mama care este bătrână

şi bolnavă. Nu ştiu dacă mai trăieşte. S-a îmbolnăvit când m-a născut pe mine şi de atunci a dus-o aşa ani în şir, din ce în ce mai greu. Nu mai ştiu nimic nici de cei doi fraţi ai mei mai mari care erau în război, vor fi murit, vor fi scăpat? Doar ştii cum e războiul.

— Şi eu am un frate mai mare care a fost în război în aceeaşi unitate cu un văr de-al nostru, despre care nu ştiu nimic de când au plecat de acasă; cu vărul meu de care-ţi vorbesc am copilărit, eram şi buni prieteni, dar acum fiecare este cu norocul lui.

Din nou am tăcut amândoi, iar în întunericul ca în fundul iadului s-a auzit un vaiet uşor, dar continuu. Pe ceilalţi nu-i vedeam, iar Fedka nu se mai auzea respirând cu şuierături ca mai înainte; am întins piciorul spre locul unde îl ştiam pe el şi l-am atins, iar acesta a sărit speriat, întrebând:

— Ce s-a întâmplat? (Cito, cito slucilos?)

— Nimic, Fedka, am vrut să ştiu dacă trăieşti (Nicevo, Fedka, la hotel znati esli ta jivios), i-am răspuns în şoaptă pentru a nu tulbura liniştea din beznă.

Fedka dormea, iar după ce l-am trezit şi s-a liniştit, a început să respire prelung, cu şuierături.

Două zile am stat izolaţi în acea parte de galerie, fără mâncare şi fără apă, înconjuraţi de întunericul dens şi cu teama în suflet că acolo ne este mormântul. A doua zi au început să răzbată până la noi zgomote de unelte şi voci, după care a sosit echipa de salvare care ne-a scos la suprafaţă. Cei din echipă ne-au spus că am avut noroc, deoarece la capătul galeriei noastre, acolo unde s-a produs surparea peretelui, câteva taverne „în cruce” au prins nişte bucăţi mari de cărbune, formând un fel de fereastră, prin care primeam aer din galeria principală, altfel de mult am fi fost pierduţi şi noi, aşa cum au păţit alţii, care n-au mai putut fi salvaţi.

Când am ajuns în lagăr, am aflat de la ceilalţi, că în

alte galerii au fost explozii unde au murit mai mulţi oameni carbonizaţi, printre care şi un camarad de-al nostru. Toţi eram speriaţi şi îngrijoraţi de evenimentele produse şi altele care ne mai aşteptau. Ne întrebau şi pe noi cum a fost, dar nu prea am ştiut ce s-a întâmplat şi nu am prea avut ce să le povestim.

După ce ne-a verificat medicul de la spital, ne-am spălat, am mâncat şi ne-am culcat, dormind fără vise.

Dimineaţa când m-am trezit, m-am închinat şi i-am mulţumit lui Dumnezeu că m-a scăpat de la moarte şi sunt sănătos. De atunci am repetat acest gest în fiecare dimineaţă până în ziua când am părăsit lagărul.

Dacă până la această întâmplare reuşisem să devin mai nepăsător faţă de soarta mea, chiar începusem să mă împac cu ea, iar această nepăsare m-a ajutat în mare măsură să-mi întăresc psihicul şi să rezist, chiar să am speranţe pentru viitor, de acum, speranţele şi planurile mele se clătinau din nou. Nu mai credeam că voi ajunge în libertate unde să încep o viaţă nouă, parcă totul se năruia.

Deşi eram înconjurat de mulţi camarazi, cu unii dintre ei fiind mai apropiat, aşa cum am arătat mai înainte, totuşi, mă simţeam doborât de o singurătate înspăimântătoare care mă sugruma şi mă sufoca.

Faptul că situaţia noastră nu era lămurită, fiind prizonieri de război şi atât, cu care ruşii făceau ce voiau, precum şi lipsa ştirilor din România, din care să deducem dacă se ştie că mai existăm, că cineva se interesează de noi, mă ucidea.

Cap. IV
Vânt de libertate

Toate informaţiile privind bombele atomice de la Hiroşima şi Nagasaki, procesul de la Nürnberg pentru judecarea criminalilor de război şi lagărele morţii de la Auschwitz şi din alte localităţi, le auzeam aproape zilnic în

difuzoare, dar nu aflam nimic despre noi, când şi dacă vom scăpa pentru a ajunge acasă. Se spunea numai că Berlinul a căzut, iar eliberatorii Europei se întorceau acasă, aducând cu ei pacea lumii.

Îmi stăruiau în minte, după aproape patru ani de lagăr, priveliştile de pe front, cu gardurile de sârmă ghimpată, cu tranşeele, cu exploziile orbitoare, înecaţi de fumul dens, pătrunzător şi greu prin care trecusem de atâtea ori în real pericol de moarte.

Într-o dimineaţă am auzit ceva despre încheierea păcii şi o Conferinţă, dar nu am înţeles despre ce este vorba. Când am ajuns la mină şi am dat cu ochii de inginerul Ustinov, m-am apropiat de el şi i-am spus că aş vrea să-l întreb ceva. M-a liniştit repede, spunând că va trece pe la punctul meu de lucru, unde vom discuta.

A venit şi m-a întrebat direct:

— Vrei să ştii ce este cu conferinţa de pace?

— Da.

— Urmează să se întrunească reprezentanţii tuturor statelor care au participat la război şi vor fi discutate toate problemele, din care nu va lipsi cea privind prizonierii. Poate aveţi noroc şi voi să plecaţi acasă, în România.

…Hei, de atunci au trecut atâţia ani – reia C.U. după un moment de tăcere – recunosc că am uitat multe fapte care mi s-au şters din memorie treptat, dar nu pot să nu-mi aduc aminte cât de greu au trecut acei ani, cu câtă durere şi tristeţe: zilele mi se păreau extrem de lungi şi plictisitoare şi numai speranţa într-o reuşită viitoare al cărei contur nu mi-l puteam imagina atunci, mi-au dat puterea să rezist, să aştept şi să sper.

Este greu în captivitate, unde toate zilele seamănă între ele şi asta nu pentru o săptămână ci pentru ani de zile, al căror număr nu-l ştii dinainte.

În septembrie 1948, pe 8 septembrie, când nimeni nu

ştia nimic, maiorul Ionete a fost chemat la Comandamentul lagărului. Nimeni n-a dat importanţă acestei chemări, deoarece mai fuseseră şi altele care priveau probleme administrative. Dar când acesta s-a întors în dormitorul nostru, faţa-i era scăldată în lacrimi.

— Fraţilor! Fraţilor! în sfârşit suntem liberi! Mâine plecăm acasă la noi, în România.

Nu pot descrie atmosfera care s-a creat în jurul lui. Toţi plângeam de bucurie, iar unii ţipau, parcă înnebuniseră şi aruncau cu căciulile spre tavan.

— Ce s-a discutat? Cum va fi? Când plecăm? erau întrebările care îi erau adresate lui Ionete, cerându-i-se să dea amănunte în legătură cu toate.

După ce şi-a şters şi el lacrimile de pe faţă şi s-a mai liniştit, Ionete a continuat:

— Ne-a chemat Comandantul pe toţi şefii de detaşamente români. La el în birou erau doi consilieri militari care ne-au spus că URSS a hotărât să elibereze prizonierii români, astfel că în 24 de ore trebuie luate toate măsurile de punere în aplicare a acestei hotărâri.

Mâine vom preda hainele din lagăr şi vom primi altele de la Comandament, apoi vom pleca.

Toţi îl ascultam, dar nu ne venea să credem că vom pleca, vom fi liberi, după atâţia ani de puşcărie.

În noaptea care a urmat n-a dormit nimeni. A doua zi, la ora cinci n-a mai sunat goarna, dar noi ne-am pregătit din obişnuinţă, ieşind în curte. A urmat masa de dimineaţă, apoi am fost conduşi la magazie unde am predat hainele de lucru, primind în schimb ţinuta militară completă a ostaşului sovietic (costum de doc kaki, cizme şi bonetă), precum şi o raniţă nouă în care ne-am pus puţinele noastre obiecte personale, alături de pachetul cu hrană rece pe care am primit-o pentru drum.

Pe la prânz ne-au dus la gară şi ne-au îmbarcat în

vagoane clasa a II-a, însoţiţi de ostaşi şi ofiţeri sovietici până la graniţa cu România. Drumul a durat trei zile, a treia zi ajungând la comandamentul din Iaşi. În gară am sărutat pământul României.

— Bine aţi venit şi bine aţi înviat din morţi! ne-a urat un colonel care ne-a primit într-o sală dintr-o unitate militară, al cărui număr nu-l ştiu.

Au avut grijă de noi să mâncăm, să facem o baie şi să ne odihnim două zile, timp în care ni s-au întocmit documentele cu care urma să ne prezentăm fiecare la Comisariatul Militar de la judeţe. Am rămas îmbrăcaţi cu aceleaşi haine, poate că nu au avut de unde să ne dea altele româneşti sau din motive de economie.

Era 12 septembrie 1948, prima zi când puneam mâna pe o carte scrisă în limba română după atâţia ani. Nu-mi pot descrie emoţia profundă pe care mi-a provocat-o acea carte, apoi ziarele pe care le-am răsfoit şi care-mi dovedeau că eram străin de toate câte se petrecuseră în ţară.

Noi fuseserăm folosiţi drept carne de tun din vina altora, apoi închişi şi exploataţi peste patru ani de zile, fără vină.

Consider că pentru toate aceste fapte ar trebui să răspundă mulţi, începând cu cei care au pornit războiul şi terminând cu cei care au hotărât soarta României şi a altor ţări la Ialta, Potsdam, Casablanca sau la Paris.

După ce am participat la o adunare de rămas bun, prilej cu care am primit fiecare documentele, inclusiv foile de drum pe C.F.R., am fost transportaţi la gara din Iaşi, unde am ajuns cu două ore înainte de sosirea trenului. Fiind mulţi am umplut staţia, atrăgând atenţia persoanelor civile de pe peron, care treceau pe lângă noi privindu-ne curioşi. Ne-am dat seama imediat de ce prezentam interes pentru ei: uniforma rusească pe care o purtam.

Am cumpărat ziare pentru a ne ocupa timpul în tren,

dar şi pentru a mai afla informaţii despre transformările care se petreceau în ţară.

Mă bucuram şi cred că la fel se bucurau şi camarazii mei, că mergeam acasă la cei dragi, din mijlocul cărora lipsisem mai bine de opt ani. Mi se părea că trenul întârzie exagerat de mult, dar până la urmă a tras la peron şi am urcat; aproape toţi mergeam pe direcţia Bucureşti, iar în staţiile în care oprea trenul coborau mereu uniforme, care salutau şi ne urau „drum bun!” zâmbind fericiţi.

În Bucureşti, în Gara de Nord, am ajuns noaptea. Acolo m-am despărţit de Ionete, de Vârtejan, de Iacob şi Marin, de ortacul şi tovarăşul meu de echipă, de pat şi de clipele de suferinţă. Ne-am îmbrăţişat pe peron cu fiecare care urma să plece cu trenul; eu am plecat ultimul spre gara Ciulniţa unde urma să schimb trenul pentru Călăraşi.

Cu Marin Mitroi am schimbat adresele, ne-am promis că ne vom vizita şi ne vom scrie, dar ne-am luat cu munca, cu problemele zilnice şi nu am reuşit să ne mai întâlnim vreodată; i-am scris eu de vreo două-trei ori, mi-a răspuns şi el, dar atât a fost totul în Ciulniţa am ajuns pe la ora două noaptea, însă până la ora 620 nu am avut tren spre Călăraşi, fiind nevoit să stau în gară. Eram atât de aproape de oraşul meu, încât îmi venea să plec pe jos, pe câmp.

Pe la ora 830 am ajuns în gara Călăraşi, dar când am coborât din tren, nu ştiam cum să mă comport; îmi venea să mă aşez în genunchi şi să sărut pământul, aşa cum am făcut toţi camarazii când am trecut graniţa în România.

*

…De la ieşirea din lagăr, apoi pe tot drumul parcurs până când a ajuns pe peronul gării din Călăraşi, C.U. era îngrămădit în fiinţa lui, dar odată ce a coborât din tren, conştiinţa lui a ieşit din întuneric şi inerţie ca dintr-o celulă unde fusese ţinută captivă. Pentru prima dată a putut realiza pe deplin sentimentul libertăţii şi a început să respire adânc, parcă vrând să tragă în plămâni tot aerul cu

iz de Dunăre şi de peşte. Parcă se pregătea să urce un drum pieptiş, precum se pregătesc animalele de povară când trag la deal o greutate mare pe o pantă abruptă.

Ajuns în strada principală a intrat într-un magazin de unde a cumpărat o geantă din piele pentru fiica sa care, după socoteala lui, împlinea vârsta de a intra în clasa I, apoi a cumpărat nişte dulciuri şi a urcat pe strada 23 August, pe lângă piaţa centrală, îndreptându-se spre casă, unde paşii îl purtau cu oarecare nesiguranţă; lipsise prea mult de acasă şi nu ştia ce reacţie vor avea ai săi şi cum să se poarte el. Când a ajuns lângă poartă a simţit că i se taie picioarele, o vreme rămânând nemişcat, cu privirile spre căsuţa lor văruită pe afară cu alb, la ferestre cu perdele albe din pânză, având flori din loc în loc, iar la fiecare fereastră flori înflorite în glastre; din grădină îi zâmbeau flori multicolore de toamnă.

*

— Mă simţeam străin – a reluat C.U. povestirea – îmi dădeam seama că lipsisem opt ani, care trecuseră pe lângă mine ca o vedenie. Am deschis poarta şi am pornit încet pe trotuarul din piatră care ocolea grădiniţa de flori şi mă dirija spre uşa dinspre curte. Când am bătut la uşă, mi-a ieşit în întâmpinare o fetiţă blondă, cu ochii mari şi codiţe aurii, care mă privea speriată.

— Cine eşti? m-a întrebat ea.

— Tatăl tău. Dar tu cine eşti?

În loc să-mi răspundă, fata a fugit ca o sălbatică înapoi în cameră, strigând:

— Mămică, mămică! La uşa de afară este un rus urât şi cu mustăţi mari.

Am intrat în casă în urma ei şi am găsit-o pe mamă-sa care-i dădea băiatului, lui Nelu, să mănânce dintr-o farfurie. Nelu avea patru ani şi câteva luni pe atunci.

Pe Elizabeta (noi îi spunem Netuţa) am încercat s-o

ademenesc, făcându-i cadou geanta în care urma să-şi pună cărţile pentru şcoală, dar n-am reuşit să mi-o apropii până când nu mi-am ras mustaţa; a doua zi începea şcoala.

Am mâncat, apoi am făcut baie, m-am bărbierit şi m-am culcat, iar spre seară m-am îmbrăcat şi am plecat să-mi vizitez părinţii şi celelalte rude. Când am cerut să mă îmbrac, soţia mi-a adus costumul meu de ginerică, pe care l-am purtat la nunta mea.

— De ce? am întrebat-o.

— Celelalte le-am dat de pomană pentru că s-a crezut că ai murit acolo, dacă nu ne-a venit nicio ştire despre tine. Toţi am crezut la fel, dar eu aveam o îndoială în suflet şi am tot sperat că ai să te întorci într-o zi.

Apariţia mea i-a surprins pe toţi. A doua zi au început să mă viziteze alţi foşti camarazi cu care plecasem în război şi care reuşiseră să se întoarcă acasă. Toţi mă întrebau de toate, însă m-am străduit să le dau anumite informaţii, drămuindu-mi amintirile întocmai ca un negustor de mărfuri care au căutare. Aceasta pentru că mă temeam să destăinui fapte care ar fi putut produce consecinţe negative asupra mea, în condiţiile în care atât trupele sovietice cât şi consilierii lor se aflau în România şi aveau ochi şi urechi peste tot.

…Povestea despre război şi despre lagăr este atât de lungă şi mi-a fost atât de greu să ţi-o spun, deoarece eu am trăit-o din plin încât mi s-a întipărit în oase, în came, în memorie, de aceea, oricât mă străduiesc s-o uit, nu reuşesc. După ce au trecut peste 40 de ani de zile, încerc s-o consider ca pe un basm, deşi nu este deloc basm, am trăit-o aievea ca pe o realitate vie şi crudă, cu toată fiinţa mea. Deşi eram vlăguit de puteri şi de seva din trup, când am scăpat m-am bucurat mult că nu am fost schilodit, mai ales la minte, care mi-a rămas întreagă.

Cum să pot uita actele de teroare, precum şi crimele ce mi-a fost dat să le văd atât eu, cât şi celelalte naţiuni

sclavizate care eram concentrate în lagărele sovietice?

Sufletul meu sfâşiat de amintirile războiului şi de cele din lagăre, se zbuciuma încă, nu era pe deplin liniştit, încât au fost ani buni când mă visam „acolo”.

Părerea mea este că războaiele nu au nevoie de o prezentare literară de excepţie. Ele trebuie numai scrise, adică arătate faptele petrecute, pentru că războaiele sunt reale prin tragediile produse şi prin oribila lor desfăşurare.

Ca prizonier în Rusia am trăit o viaţă de coşmar, departe de familie, de ţară, cu tinereţea mea irosită chiar atunci când sângele îmi fierbea în mine şi puteam face destule şi pentru mine; dar eu munceam, captiv fiind, în locuri unde pericolul de a-mi pierde viaţa era însutit. Viaţa grea, amară şi duşmană a continuat şi în lagăr, după ce îmi primejduisem viaţa pe toată durata frontului.

Pot spune, fără să greşesc, că atât pe front, cât şi în lagăr, viaţa mea a stat pe loc, iar toate câte am petrecut au avut darul de a omorî omul tânăr din mine. Dorul de viaţă şi de a reveni în ţară mă mistuiau zilnic. De aceea mă întrebam mereu: „Unde eşti, tinereţe?” Aceasta pentru că eu nu am avut nici tinereţe şi nicio viaţă mulţumitoare.

Câtă tinereţe, câtă forţă irosită, îngropată şi pierdută în acele lagăre, ca şi în războiul care s-a încheiat fără niciun folos pentru omenire! Câţi oameni înzestraţi fizic şi intelectual de la natură au murit sau au stat izolaţi de societate prin lagăre şi închisori, pierzându-se în zadar! Şi n-au răspuns pentru aceste fapte cei vinovaţi.

Dacă istoria este făcută sau mersul ei este influenţat de oameni iresponsabili, oricât de sus ar fi ei cocoţaţi în demnităţile statelor, atunci orice este posibil. Păcat că ei reuşesc să se disculpe în faţa societăţii, să scape nepedepsiţi, deşi îşi merită, cu prisosinţă pedepsele.

…S-a oprit din nou, gâfâind, apoi a continuat:

— Sunt bolnav. Am fost de câteva ori internat în

spital, dar se pare că nu au ce să-mi facă. Inima mea a obosit ca urmare a întâmplărilor prin care am trecut în atâţia ani.

Acum trei ani am renunţat la fumat, despre un pahar de vin nici vorbă şi, cu toate acestea nu mai merge.

S-a oprit din nou, de această dată din cauza unui acces de tuse, o tuse seacă, iar sforţarea la care era supus îi umfla venele gâtului, făcându-le să-i tremure ca nişte strune prea întinse. A continuat să vorbească la fel de încet, din ce în ce mai rar, cu gândul la himerele lui şi cu ochii pironiţi în tavan. S-a întors apoi spre mine şi mi-a spus: „nici la pensie nu mi-a adăugat cei opt ani. Mi-au motivat că sunt ani serviţi pe frontul de est şi nu se iau în considerare. De când am revenit acasă am mai muncit 32 de n-ai, singurii pe care mi i-au luat în consideraţie”.

Ţi le-am spus pe toate, atâtea câte mi-am amintit pentru a-mi uşura sufletul, că tare mult am suferit. Generaţia mea a îndurat foarte multe şi ştie foarte multe, de aceea consider că nu are dreptul să tacă la infinit. S-ar putea ca odată cu dispariţia noastră fizică să dispară şi o parte a istoriei pe care am trăit-o.

Datorită condiţiilor vitrege pe care le ştii noi nu o putem scoate la lumină, astfel încât vă rămâne vouă această datorie pe care să vă simţiţi obligaţi s-o îndepliniţi cât mai bine. Dacă nici tu nu vei avea condiţii s-o aduci la cunoştinţa publicului, las-o scrisă bine, cu lux de amănunte, că te pricepi s-o scrii şi poate copiii tăi, că ai copii buni, deştepţi, vor reuşi s-o publice! Cred că Petruş, care este ofiţer, este destul de capabil pentru această treabă.

Destăinuirea mea faţă de tine, deşi cam târzie, are şi un motiv: mă cam grăbesc, deoarece în situaţia în care mă găsesc, aşa slăbit, cine ştie

…A făcut o pauză mai lungă, a oftat profund şi pe obraji au început să-i curgă lacrimile. Tăcea, cu privirea

pironită în tavan, cu mâinile sub capul care parcă se micşorase în raport cu perna mare pe care era aşezat.

I-am respectat tăcerea, făcându-mi de lucru cu notiţele pe care le completam în caietul meu, pe baza celor discutate până atunci.

Partea a III-a început de viaţă nouă

Cap. I

Adaptarea la noile condiţii. Munca obştească

Poate ar fi trebuit să mă opresc aici cu relatarea mea, considerând că am epuizat subiectul la care face trimitere titlul cărţii. Voi continua, însă, să prezint câteva aspecte din viaţa lui C U, deoarece el a muncit 32 de ani după ce s-a întors din „infern”. O fac cu plăcere pentru că l-am cunoscut bine şi merită să-i fie văzută latura umană faţă de semenii săi, în libertate.

Când l-am cunoscut eu, în 1957, C.U. avea 44 de ani, era un bărbat frumos, de 1,75 m înălţime, cu un păr blond-castaniu, pieptănat cu cărare pe partea stângă, cu o faţă ovală pe care străluceau doi ochi de culoare verde intens şi o frunte puţin teşită, cu o desăvârşită distincţie; ochii săi aveau o privire caldă care te cucerea. Avea o bărbie virilă, scobită la mijloc, iar deasupra ei gura moale, cărnoasă, înflorită de un surâs discret, adesea melancolic. Abia mai târziu am aflat câte ceva din viaţa lui, la început n-am ştiut nimic.

…După vreo două săptămâni de adaptare la noile condiţii de om liber – în acest timp a lucrat în grădină şi s-a informat despre mersul lucrurilor în ţară – C.U. s-a prezentat la Centrul Militar pentru a i se clarifica situaţia militară, după care s-a gândit să-şi caute o slujbă, întreprindere grea după război când avuseseră loc mai multe reforme economice: naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, o stabilizare monetară cu efecte dezastruoase în toate domeniile, iar totul urma să fie luat de la zero. În aceste condiţii s-a prezentat la primăria

orăşenească unde a fost admis să lucreze în domeniul cooperativei de consum, dar să se înscrie şi în Partidul Comunist care câştigase alegerile din noiembrie 1946, după formarea guvernului Dr. Petru Groza.

Fiind chemat la Comitetul raional de partid după ce a depus cererea, a completat o autobiografie tipizată, unde avea rubricile cu etape şi perioade de activitate: înainte de 23 august 1944 şi după; el n-a scris decât: 1941 – 1948 în război şi prizonier în URSS. Citindu-i autobiografia, un secretar i-a confirmat că a primit informaţii scrise din care rezulta că „tovarăşii sovietici au fost mulţumiţi de modul cum s-a comportat pe perioada cât a fost captiv în lagăr". (De unde putea el şti asta? se întreba Ungureanu. Minciuni de-ale lor ca să mă ademenească să mă înscriu în partid). Această perioadă neagră din viaţa lui s-a ferit întotdeauna s-o scoată în evidenţă, indiferent ce situaţie era, chiar i se cerea acest lucru în mod expres.

Muncea conştiincios indiferent unde era trimis şi a dat dovadă de corectitudine şi respect faţă de semeni, însuşindu-şi repede şi bine regulile de muncă, pentru care era apreciat şi stimat.

În 1950 au luat fiinţă şi la Călăraşi întreprinderile Agricole de Stat, iar după câţiva ani, în marginea oraşului, aproape de cartierul Măgureni, s-a înfiinţat Gospodăria Agricolă Colectivă, care a luat în stăpânire tot pământul din partea de nord-est a oraşului până la malul râului Borcea. Majoritatea cooperatorilor erau din cartierul Măgureni, iar Ungureanu îi cunoştea pe unii dintre ei deoarece locuia şi el în cartier, lângă abatorul oraşului.

Comitetul raional de partid l-a trimis să lucreze ca preşedinte al acestei gospodării, iar adunarea generală l-a ales. De atunci el a rămas preşedintele unităţii agricole respective până în anul 1981 când a fost pensionat. La început a fost greu pentru că nu existau utilaje, oamenii nu erau obişnuiţi cu munca în comun şi producţiile erau slabe,

dar după câţiva ani au fost aduse tractoare, maşini agricole, a crescut şeptelul de animale şi producţia de cereale, devenind o unitate fruntaşă. Este drept că până în 1970 statul lua o cotă de numai 20% din producţia realizată, restul revenind membrilor cooperatori sub formă de produse şi bani, în raport cu zilele de muncă lucrate, iar restul era vândut în piaţă, direct de GAC, care obţinea fonduri pentru acoperirea altor cheltuieli de producţie.

Mai târziu acel procent s-a mărit la 30%, apoi la 50%, ajungând în 1976 la 70% din producţie şi au început nemulţumirile din partea cooperatorilor care primeau mai puţini bani la ziua-muncă, iar produsele au fost stabilite la 150 kg. de grâu şi 200 kg. de porumb pe an pentru fiecare membru cooperator. Puţin, foarte puţin! în acelaşi timp au fost făcute presiuni pentru a se creşte producţia la cereale, cât şi la lapte, brânză, ouă, legume, etc. care să fie în măsură să susţină cerinţele procentelor stabilite de partid.

Acestea au creat multe discuţii, certuri şi chiar demisii, iar unii oameni buni, pricepuţi, au părăsit gospodăria şi au plecat să lucreze la alte întreprinderi de stat unde se câştiga mai bine, la un program de opt ore.

Analizând aceste aspecte, Ungureanu a hotărât, de acord cu comitetul de partid pe gospodărie, să prezinte la Comitetul Raional situaţia şi să fie redusă cota parte care se preda anual la stat. Discutând cu secretarul cu probleme economice, acesta a spus de la început că nu se poate face nicio schimbare, fiind vorba de o Hotărâre a Comitetului Central al PCR.

— Bine, dar noi nu putem achiziţiona niciun utilaj de doi ani de zile, iar plata zilelor de muncă o facem cu întârziere şi la valori mult reduse, că am reuşit să ne punem oamenii în cap. Toţi sunt nemulţumiţi, iar unii au început să plece la alte unităţi care plătesc mai bine şi lucrează numai opt ore pe zi.

— Lasă-i să plece, că doar nu pleacă din ţară! Abia că

vă ajung banii pentru a-i plăti pe ceilalţi.

— Dacă ei pleacă, cine mai lucrează pământul?

— Încercaţi şi voi să faceţi o mai bună organizare!

— Tovarăşe secretar, cooperativa noastră sărăceşte an de an şi dacă vom continua aşa, într-o zi nu va mai avea statul de unde să ia producţia la cota stabilită.

— Dacă nu mai poţi să conduci gospodăria şi s-o faci rentabilă, spune, tovarăşe preşedinte şi te vom schimba! Vom pune pe altul care va duce la îndeplinire hotărârile de partid.

Peste două luni a fost schimbat secretarul, nu el. În zilele următoare la C.A.P. a venit instructorul I.G. care răspundea pe linie de partid din partea Comitetului raional şi era clientul lor aproape permanent.

— Ce ai căutat la secretarul cu probleme economice, tovarăşe preşedinte? Nu puteai discuta cu mine problemele care frământă cooperativa agricolă? l-a întrebat acesta.

— Cu dumneata, tovarăşe instructor, discut mereu, că eşti tot timpul aici, la noi, dar am considerat că dacă pun problema la centru, mă vor asculta, vor analiza temeinic situaţia şi-mi vor da o mână de ajutor pentru a ieşi din impas.

— Ce fel de impas? Despre ce vorbeşti?

— Gospodăria noastră dacă continuă să dea la stat cota stabilită din producţia obţinută, va sărăci de tot, încât nu vom mai putea plăti zilele-muncă nici în cereale, nici în bani şi nu vom putea achiziţiona nici sămânţa necesară pentru anul viitor. De doi ani de zile n-am putut achiziţiona niciun tractor nou, iar reparaţia celor vechi n-o putem face că nu avem bani.

— Dumneata te plângi în loc să cauţi soluţii. La fel ca dumneata se plâng şi brigadierii care spun că nu pot mări producţia la cereale sau la lână, la ouă, etc. Ia să-mi aduni

mâine toţi brigadierii şi să stăm de vorbă cu ei pe concret! Să vezi ce spun, cum îşi motivează ei lipsa de activitate.

— Nu se poate spune că ei nu muncesc, tovarăşe instructor.

— Ba se poate. Între ei sunt câţiva colţoşi care dau cu gura în loc să muncească.

— Dacă tot vrei să stăm de vorbă cu ei, aşteaptă până la ora 15.00 că vin toţi să analizăm stadiul însămânţărilor de primăvară şi producţia de lapte la sectorul zootehnic.

La ora stabilită au intrat toţi brigadierii însoţiţi de şefii de echipe de la zootehnie – de la porci şi găini.

Erau transpiraţi, obosiţi şi nemulţumiţi de rezultatele muncii din ultima perioadă. Unii oameni au hărnicia în firea lor, natura i-a înzestrat cu ea ca o însuşire de ordin universal, la care contribuie şi ei dezvoltând-o în procesul muncii şi al vieţii. Alţii, însă, toată viaţa trândăvesc, fugind de muncă, însă fiind primii la împărţirea bucatelor. De unde mănâncă ei? Din munca celor vrednici, care trudesc şi pe care nici nu-i lasă să muncească aşa cum ştiu ei că e mai bine.

Din această categorie de profitori ai muncii altora, făceau parte şi unii activişti de partid, care nu ştiau decât lozinci şi faptul că ei trebuie să urmărească executarea unor hotărâri de partid, fără a le pătrunde sensul şi fără a observa cauzele când ceva nu merge. Aceştia erau, de obicei, instructorii sau activiştii care prin cine ştie ce împrejurări ajungeau să urmeze cursurile şcolii politice „Ştefan Gheorghiu” şi te tocau la cap cu fraze acolo învăţate sau citite prin ziare, care se loveau cu producţia din diferite unităţi „ca nuca-n perete”.

Nu puteai să-i contrazici că te ameninţau imediat cu chemarea la Comitetul de partid unde te puneau în discuţie; cei de acolo îl credeau pe activistul lor şi te trezeai destituit din funcţie.

În unităţile de care răspundeau astfel de activişti îşi arogau dreptul de a hotărî în numele oamenilor, trecând peste şefii de unităţi. Tot de acolo se şi „aprovizionau” cu miel de Paşte, ouă, carne etc, încât deveneau, în scurt timp, rozi în obraji, graşi şi rotunzi.

Gândirea îngustă a unora – precizez, a unora – zădărnicea unele măsuri bune care, dacă ar fi fost aplicate, ar fi dus la creşterea producţiei în sectorul respectiv şi, mai apoi, la ridicarea nivelului de trai al oamenilor care trudeau acolo şi pe care ei fuseseră desemnaţi să-i îndrume.

Ei participau la toate şedinţele, interveneau pe parcursul discuţiilor şi tot ei încheiau şedinţele, lansând nişte concluzii că te făceau să te minunezi. Asemenea „sfaturi” cu iz de propagandă politică nu erau înţelese de oameni pentru că nici nu aveau legătură cu activitatea acestora din urmă.

Când a început şedinţa, preşedintele Ungureanu le-a cerut la fiecare să prezinte stadiul lucrărilor, greutăţile întâmpinate şi ce mai au nevoie ca să meargă treaba bine.

Fiecare a prezentat ce face la locul lui de muncă, în cifre, au dat şi câteva rezultate obţinute, dar aproape toţi s-au plâns de lipsa utilajelor, de sămânţa proastă, de lipsa oamenilor, care plecau aproape în fiecare săptămână şi nu se mai întorceau la lucru.

I-a venit rândul şi lui Paraschiv Istrate de la sectorul ovine, care a prezentat greutăţile pe care le-a întâmpinat pe perioada iernii cu fătatul oilor, când a pierdut 16 miei, morţi datorită frigului şi a lipsei oamenilor care să-i asiste în momentul fătării şi să-i ducă în locul încălzit.

— Dumneata ce faci acolo? întreabă instructorul I.G.

— În perioada fătării, în saivane trebuie să existe cel puţin patru oameni la cele 2000 de capete câte avem noi acum, dar am avut doar doi, ceilalţi au plecat pentru că nu le-a convenit plata şi să facă serviciu de noapte.

— Dumneata ai fost întotdeauna nemulţumit. Ba că e planul prea mare la lână, ba că este planul mare la numărul necesar de ovine, l-a contrat I.G., care nu-l suferea.

— Tovarăşe instructor, eu spun şi acum că planul este exagerat de mare, iar cei care îl stabilesc nu cunosc condiţiile de aici, de la noi. Ni s-a impus un plan din ce în ce mai mare, de la 500 de oi am ajuns în patru ani la 2000, deci de patru ori mai mult, iar de la 1,800 kg de lână pe cap de oaie s-a ajuns la 2,900 kg, aproape dublu, dar unde să mai creştem, doar să le tundem de două ori pe an? Sau poate vreţi să fac vrăjitorie, de parcă aş fi Iosefini? Nimeni nu s-a gândit la faptul că izlazurile au dispărut, pământul fiind trecut în categoria celui arabil şi a fost arat cu tractoarele, apoi a fost însămânţat cu diferite culturi; miriştile rezultate după seceratul păioaselor nu mai au iarbă, datorită tratării solului cu erbicide, ca să nu mai spun că viaţa lor este scurtă, fiind arate imediat după ce s-a terminat secerişul pe lotul respectiv, iar apoi, însămânţat cu grâul şi orzul de toamnă.

Cu ce hrănim oile ca să dea producţii mai mari? Vorbeam de oameni mai înainte. Aceştia au şi ei familii, au nevoi, nu pot munci fără să fie hrăniţi şi mulţumiţi de rezultatele muncii lor, iar dacă îi plătim prost, pleacă la alte întreprinderi care le dau un câştig mai bun şi opt ore de lucru, un program convenabil faţă de cel de la noi care se măsoară în zile lumină şi apoi chiar şi nopţile.

Dumneata, tovarăşe instructor, mă critici pentru că vorbesc prea mult şi ţi se pare că eu nu muncesc. Îţi spun aici, faţă cu toţi cei care-mi cunosc munca de când am venit în această cooperativă, dumneata nu faci nimic toată ziua, în afară de cititul ziarului, cu spatele rezemat de teracota caldă, mâncare şi chiar câte un păhărel, tot din producţia şi sudoarea noastră. Mai mult, îl ţii de de vorbă şi pe tovarăşul preşedinte şi nu-l laşi să muncească cum

ştie el mai bine, că doar îşi cunoaşte îndatoririle de şef de unitate; parcă eşti duşmanul lui, îl împiedici să ia decizii corecte, zădărnicind astfel munca unui colectiv întreg de oameni.

— Te rog să încetezi! Ce fac eu aici nu este treaba ta, pentru munca mea mă judecă tovarăşii de la Comitetul de partid, nu ai tu această cădere. Te rog să-ţi măsori cuvintele că altfel poţi să ai necazuri! Nu te-a chemat nimeni aici să faci aprecieri la adresa mea, a spus I.G. înroşit tot la faţă şi pe ceafa groasă.

— Ce-mi vei face? Mă dai afară din serviciu? Iar despre munca dumitale de teren pe care o desfăşori aici, la noi, ar trebui să-i informeze cineva pe „tovarăşi”, se pare că ei nu ştiu şi te consideră corect, muncitor.

— Ce mai aştepţi? Du-te şi informează-i! Nu uita că eu am văzut oameni ca tine care au făcut pe eroii, apoi au sfârşit-o prost. Ar fi trebuit să ştii până acum că dincolo de zootehnia ta şi turmele de oi de care vorbeşti cu atâta foc, se află ţara care are nevoie de producţie concretă şi nu de vorbe, iar tu chemi oamenii la nerespectarea principiilor sacre după care se conduce statul nostru socialist, a mai adăugat el supărat, ştergându-şi faţa şi ceafa cu batista.

— Văd că mă ameninţi, un lucru urât pentru un activist care pretinde că ştie multe şi are îndatorirea de a da îndrumări altora. Dar să ştii dumneata că eu nu chem oamenii la încălcarea principiilor de care vorbeşti. Pe mine mă interesează bunul mers al cooperativei în care am adus şi eu pământul moştenit de la părinţi şi uneltele corespunzătoare şi mă doare când văd că totul se duce de râpă datorită neglijenţei în luarea unor măsuri eficiente şi la timp. Eu nu sunt împotriva principiilor, dar ele trebuie să ţină seama de realitatea din fiecare unitate de producţie şi să vină în sprijinul efortului general.

— Eşti obraznic şi insinuant, asta eşti!

Mulţumesc pentru „compliment”. Dar dacă

instructorul de partid nu vrea să audă ce gândesc, nu vrea să ştie ce greutăţi întâmpinăm în muncă şi cum ne zbatem să realizăm cifrele de plan care ni se impun, fără o analiză temeinică, de ce mă mai chemi la astfel de analize? Ca să asist la discuţii fără rost şi să mă întrerup din treabă? Sau poate dumneata vrei să vin aici şi să fiu de acord cu tot ce spui dumneata şi să strig lozinci, când noi nu ştim ce să mai facem ca să ieşim din impas. Cât priveşte soluţiile de îmbunătăţire a muncii, nu-mi aduc aminte să ne fi prezentat vreuna proprie.

Discuţiile deşarte nu sunt pentru mine şi nici nu le înţeleg rostul, aşa că purtaţi-le cu cei interesaţi de ele. Of! a făcut Istrate, privind spre tavanul încăperii, apoi către şeful său, tovarăşe preşedinte, de astăzi vă rog să nu mă mai chemaţi la astfel de analize, dacă tot ce spun îi supără pe alţii şi nici nu-şi găsesc rezolvarea!

— De ce, tovarăşe Istrate? De dumneata este nevoie să fii prezent pentru că răspunzi de un sector foarte important în cadrul cooperativei noastre, iar conducerea unităţii este mulţumită de munca pe care ai desfăşurat-o, precum şi de rezultatele obţinute. Ai fost totdeauna fruntaş în producţie, ai experienţă suficientă, iar noi vrem să ştim cum gândeşti, ca să ia exemplu şi ceilalţi.

Că prezinţi neajunsurile care se ivesc în procesul de producţie, asta este foarte bine. Cum le putem remedia dacă nu le cunoaştem? Eu cred că faci foarte bine că le arăţi, deschis, ca să putem judeca mai mulţi şi să vedem ce putem face. Dacă ascundem lipsurile şi ne mulţumim să spunem că toate merg bine, putem avea surpriza să se producă necazuri mari cărora să nu le mai putem face faţă.

— Păi, dacă le prezint aşa cum sunt ele, nu vedeţi că tovarăşul instructor mă scoate duşman de clasă?

Şedinţa s-a încheiat cu câteva sarcini enumerate în grabă de preşedinte şi au fost trimişi din nou la treabă, fiecare în sectorul lui de responsabilitate.

Între Istrate şi instructor s-a declanşat, de la acea şedinţă, o luptă pe faţă, la care niciunul dintre ei nu era dispus să renunţe. Văzând că lucrurile nu se pot rezolva cu sprijinul instructorului, Istrate a început să-l ocolească, considerându-l demagog, incult şi răzbunător. Pentru orice problemă se adresa numai preşedintelui, când îl găsea singur, cu care discuta pe îndelete totul.

Într-o zi, fiind amândoi mai bine dispuşi, au discutat şi probleme politice, după care Istrate l-a întrebat direct pe preşedinte:

— Tovarăşe preşedinte, spune drept, ai nevoie ca să conduci cooperativa de unul ca I.G.? Fără ajutorul lui nu te poţi descurca? Eu ştiam că te ajută Biroul de partid din C.A.P. şi Comitetul Oamenilor Muncii. Ştiu că sunt probleme multe de rezolvat, dar unul ca el te încurcă mai mult decât te ajută. Nu ştiu ce nevoie avem noi aici de acest trântor pe care îl plăteşte partidul cu o grămadă de bani.

— Vrei să ştii părerea mea?

— Da, mai ales aş vrea să ştiu dacă nu poţi munci fără ajutorul lui.

După o pauză, preşedintele şi-a aprins o ţigară, a tras un fum adânc în piept şi s-a rezemat de spătarul scaunului, privind lung la Istrate.

— Să-ţi spun drept, aşa cum mi-ai cerut, eu nu am nevoie de un instructor ca I.G., dar el este trimis la noi conform unor reguli stabilite acolo, la ei, prin care se controlează şi se dirijează activitatea tuturor unităţilor de producţie, mari sau mici. Dacă vrei să vorbim şi de eficienţă, îţi pot spune că un instructor bun este necesar pe lângă conducerea oricărei unităţi în condiţiile organizării sociale de astăzi, când totul este controlat.

— De ce? Ca să ne ţină în frâu?

— Nu pentru asta. El ar putea interveni la partid ori

de câte ori întâmpinăm greutăţi în procesul muncii şi se simte nevoia să fim sprijiniţi. Dar asta presupune ca el să fie un om deştept, cunoscător în materie, să poată prezenta concret fiecare aspect şi să avem credibilitate în faţa forului superior datorită lui. Mai este o problemă foarte sensibilă: acest om al partidului trebuie să fie iubit şi acceptat de mase, să vadă în el un exemplu de urmat şi un imbold în muncă.

— Din câte îmi spui, trag concluzia că nu avem noi norocul să găsim un asemenea om de caracter.

— Da. Şi atunci trebuie să ne mulţumim cu ce ne trimite partidul. Important este ca noi să ne facem aici datoria pentru că muncim pentru noi şi pentru oamenii care compun cooperativa. Nu avem ce face, spune preşedintele resemnat.

— Eu nu mă pot resemna cu ideea că nu avem ce face. De ce să nu avem ce face? Doar I.G. nu este bătut în cuie în funcţia de instructor şi mai ales în cooperativa noastră. Poate că şefii lui nici nu cunosc dacă şi cum îşi îndeplineşte el sarcinile încredinţate de partid. Nu crezi că ar fi bine ca să-i informeze cineva? Aşa pot afla pe cine ne-au trimis să ne ajute în muncă. Dacă li se arată realitatea, nu se poate ca toţi să fie legaţi la ochi, proşti sau răuvoitori şi să nu verifice dacă lucrurile nu stau aşa.

— E greu. Cine crezi dumneata că ar putea să facă această informare? Gândeşte-te că pe el l-a pus aici partidul, iar dacă noi le spunem că nu este bun, că s-au înşelat când i-au dat această funcţie, nu înseamnă că îi contrazicem pe cei care au luat o astfel de hotărâre?

— Eu cred că şi ei pot greşi, se pot înşela în aprecierea oamenilor. Cel puţin în cazul lui I.G. sunt încredinţat că s-au înşelat amarnic.

— Nu putem să-i judecăm noi.

— Dar putem să-i informăm, să le atragem atenţia că ceva este în neregulă. M-am gândit ca atunci când vom

face analiza pe semestrul I al anului, care va avea loc după campania de recoltare a orzului şi grâului, să prezint această situaţia secretarului care va veni la analiză; poate va veni chiar primul secretar, că şi aşa din munca noastră sunt hrăniţi majoritatea muncitorilor care lucrează în cele două combinate de pe raza oraşului, ceea ce nu este puţin lucru.

— Eu ştiu dacă este momentul potrivit? a spus preşedintele.

— Trebuie spus odată adevărul. M-am săturat de aceşti trântori care se cred deştepţi şi îşi bat joc de colective întregi de oameni, din a căror sudoare trăiesc.

— Vezi, Istrate, dumitale îţi convine să vorbeşti, dar eu… şi-a întrerupt preşedintele fraza, clătinând din cap. Ştii că anul trecut au încercat să mă destituie pentru că m-am opus livrării întregii cantităţi de cereale şi lână. Am avut noroc cu adunarea generală care nu a fost de acord cu destituirea, cunoscându-mi activitatea şi poziţia.

— Am discutat şi cu alţii din cooperativă şi toţi au aceeaşi părere ca şi mine, tovarăşe preşedinte.

— Faci cum crezi. Eu nu voi încerca, în niciun mod, să te opresc, dar te rog să nu mă amesteci şi pe mine.

Mai am un an şi patru luni şi împlinesc vârsta de pensionare şi aş vrea să ajung acolo sănătos şi s-o obţin. Dumneata îmi cunoşti bine viaţa şi ştii cât de greu am dus-o, mai întâi războiul, apoi perioada cât am fost prizonier, după care am venit în ţară şi am trecut prin toate prefacerile prin care a trecut şi ţara. Despre felul cum am muncit în aceşti ani, cred că ştii câte am făcut în această unitate şi prin câte greutăţi am trecut împreună cu voi, ceilalţi.

— Trebuie făcut ceva, că nu se mai poate merge mai departe în aceste condiţii. M-am săturat să mi se răstălmăcească tot ce spun şi la orice afirmaţie care nu-i convine lui, îmi aruncă în nas expresia: „Eşti împotriva

partidului şi a hotărârii lui!” ceea ce nu este deloc adevărat. Ce o fi partidul ăsta în concepţia lui? Eu ştiam că partidul este format din totalitatea membrilor săi, deci şi noi facem parte din acest partid.

În ultima vreme mă doare cel mai mult că pe I.G. nu-l contrazice nimeni, deşi toţi văd ce aberaţii debitează şi ce cere de la noi.

— Şi nu înţelege, probabil, de ce nu este contrazis?

— Exact. Asta nu înţeleg.

— Pentru că ei sunt puternici, Istrate.

— Da, recunoaşte acesta. Şi sunt uniţi, apărându-se între ei, reuşind să facă pe oricine să sufere, să se zbată şi să se tânguie, ca până la urmă să sfârşească în condiţii neplăcute.

— Mă bucur că ai început să înţelegi.

— Da, înţeleg, dar tot nu sunt de acord cu modul lor de a gândi în dezavantajul oamenilor. De ce să fim noi obligaţi să fim de acord cu toate câte ni se spun şi ni se cer, chiar dacă se vede că nu e bine, că dăunează bunului mers al unităţii şi în general societăţii? Trebuie să facem acest lucru pentru a supravieţui? Chiar dacă nu mai există dreptate, nici demnitate?

— Uneori trebuie să apelezi şi la astfel de metode dacă lupta de idei şi chiar faptele concrete nu au sorţi de izbândă. Supravieţuirea este importantă şi nu trebuie neglijată nicio metodă care ajută.

— Dacă este aşa, înseamnă că suntem pierduţi, a spus Istrate, dând din cap a lehamite. Apoi a reluat: Şi totuşi eu mai cred că putem îndrepta lucrurile şi nu voi renunţa, indiferent ce voi păţi. cineva va trebui să-şi asume o astfel de intervenţie, cu orice risc.

Cap. II
Şedinţa de producţie.
Pensionarea

Pe la sfârşitul lunii mai a plouat câteva zile în şir, iar vremea rece i-a produs lui C.U. o viroză puternică pentru care a fost nevoit să se interneze câteva zile în spital. Acolo l-au vizitat colegii de muncă şi familia.

— Fă-te bine, tovarăşe preşedinte, îi spunea Istrate, că luna viitoare avem analiza muncii pe unitate, să nu ne laşi singuri, că ştii ce ne-am pus în gând să facem!

— Nu-ţi face griji pentru mine, e doar o răceală!

A fost o răceală, dar suficient de puternică pentru a-i slăbi organismul. Peste două săptămâni, însă, s-a întors la treabă, iar luna următoare analiza a avut loc.

La această consfătuire de producţie, preşedintele C.A.P. i-a convocat pe toţi membrii cooperatori, mai puţin pe cei care nu puteau lipsi din mijlocul sectoarelor (zootehnic).

Din partea Comitetului Judeţean Călăraşi au participat: Secretarul cu probleme economice M.I. precum şi nelipsitul instructor I.G. Secretarul era un tânăr cu pregătire specifică în domeniul economic, cum s-ar spune, un tânăr şcolit, dar se comporta politicos şi modest.

Fiecare şef de sector a raportat producţia obţinută la hectar, realizările în raport de planul stabilit, gradul de folosire a mijloacelor de producţie, prezenţa şi absenţa oamenilor, stadiul predării cantităţilor de produse către fondul de stat, etc.

În discuţiile lor, aproape toţi s-au plâns de mărirea exagerată a cifrelor de plan şi de lipsa banilor pentru repararea utilajelor, precum şi a seminţelor, erbicidelor şi plata lucrărilor de irigaţii, etc. Când a venit rândul sectorului zootehnic, pentru a evita declanşarea unei discuţii cu replici şi cu atac direct asupra lui Istrate din partea instructorului de partid I.G., preşedintele C.A.P. s-a ridicat şi a prezentat realizările la lână, lapte, came, făcând referire la berbecuţii deja livraţi, precum şi propunerile privind retribuirea în acord a salariaţilor din

acest sector, atât la ovine, bovine şi porcine. La sfârşit a spus: Ne-am gândit la aplicarea acestui sistem de retribuire combinat, pentru a stimula oamenii care lucrează în condiţii destul de grele. Să nu uităm că ei trăiesc în oraş şi nu au alte mijloace de subzistenţă.

Instructorul I.G., care n-a priceput esenţa măsurilor care se propuneau, a sărit brusc:

— Ce înseamnă asta? De unde v-a venit acest mod capitalist de gândire? Unde ne aflăm, tovarăşi? Aceasta este de departe o psihologie greşită, o încercare de a încuraja proprietatea privată în interiorul sectorului de stat socialist. Cine va permis să veniţi cu această propunere total dăunătoare? Vă spun de pe acum că nu voi fi de acord cu ea. Curios lucru, chiar conducătorul unităţii vine într-o adunare cu o astfel de propunere, mai spune I.G.

— Tovarăşe instructor, a spus preşedintele calm, m-aţi înţeles greşit. Nu este vorba de nicio formă nouă de proprietate, ci de o formă simplă de stimulare a oamenilor pentru a munci mai bine. Munca în acord aduce plus de venit numai dacă există calitate mai bună şi cantitate, altfel nu se justifică, iar noi tocmai asta urmărim să creştem producţia şi calitatea ei în sectorul zootehnic.

Din practica de până acum se vede că, din cauza retribuţiilor mici, nici rezultate prea bune nu s-au obţinut. La aceasta se adaugă şi condiţiile grele de muncă, cu multă mizerie şi program prelungit de lucru, care au făcut să ne plece oamenii, găsindu-şi de lucru prin alte părţi, aşa cum aţi observat şi dumneavoastră.

— Tovarăşe preşedinte! a intervenit I.G. cu tonul ridicat, fuga oamenilor către alte întreprinderi are alte cauze de care se fac vinovate organizaţiile de partid şi de tineret din unitate, care au desfăşurat o slabă propagandă în rândurile oamenilor până acum. De fapt, ele nu s-au ocupat suficient nici de cei care sabotează munca, nici de

colţoşii care se declară împotriva hotărârilor de partid. Mi-am propus ca în această toamnă să analizăm atât problema de propagandă, cât şi problema cadrelor, iar atunci vom vedea cu cine rămâne să mergem la drum. Îi vom analiza pe toţi şefii de sectoare, ca şi pe membrii birourilor de partid şi de U.T.C. ca să vedem ce a făcut fiecare. Dar până atunci, să stopăm imediat acest sistem capitalist de retribuire, care loveşte în structura relaţiilor socialiste şi în proprietatea de stat. Menirea noastră este să apărăm şi să dezvoltăm proprietatea socialistă, nu s-o distrugem. Mai aveţi ceva de spus, tovarăşe preşedinte?

— Da. Fiind şeful acestei unităţi, cred că ştiu ce se petrece în fiecare sector de activitate şi am obligaţia să expun măsurile ce se impun pentru ca munca să meargă cât mai bine şi să obţinem rezultatele dorite.

— Bine, continuaţi!

Preşedintele a expus pe larg toate problemele, unele individualizându-le pe oameni, după care s-a aşezat pe scaun, în aplauzele adunării.

— Ia spune, tovarăşe Istrate, de ce crezi tu că acest sistem de retribuire este mai bun decât cel existent? După câte sunt informat, tu l-ai propus şi te lupţi şi cu dinţii ca să fie aplicat, i s-a adresat I.G. plin de aroganţă.

Istrate s-a ridicat încet de pe scaun, a privit pe deasupra adunării, apoi pe cei de la masa prezidiului, după care a început:

— Sistemul despre care se face atâta caz, nu este nou, eu l-am mai prezentat de câteva ori, dar nu i-a dat nimeni importanţă. De această dată l-a prezentat tovarăşul preşedinte, cu mai multe detalii, dar văd că tot nu l-aţi înţeles. Aşa stând lucrurile, de la dumneata, tovarăşe instructor nu mai aştept nimic. Dacă voi ajunge eu la Comitetul de partid pe judeţ, le voi spune celor de acolo cum am de gând să-l pun în aplicare, dar nu voi ezita să le spun şi cine eşti dumneata şi ce ai făcut de când te-a trimis

partidul în această unitate. De mai multe ori te-am văzut bătându-te cu pumnul în piept că reprezinţi partidul şi te preocupă soarta lui, dar ai dovedit că în realitate nu te preocupă decât situaţia dumitale şi a familiei dumitale. Nu cred că te-ai analizat vreodată şi să te întrebi dacă partidul are nevoie de oameni ca dumneata.

— Cum sunt eu, tovarăşe?! a strigat la el I.G.

— Un om care trândăveşte şi nu-i lasă nici pe alţii să facă, deşi poate se pricep mai mult. De când eşti la noi instructor, faptele dumitale au dovedit că, dimpotrivă, lupţi pe toate căile să împiedici traducerea în viaţă a hotărârilor partidului care cer ca oamenii să valorifice potenţialul fizic şi intelectual, introducând noul în muncă.

— Văd că tu mă judeci aici pe mine, deşi te-am întrebat de sistemul pe care l-ai propus adunării, nu de aprecierile tendenţioase pe care văd că le faci la adresa mea.

— Dacă mă mai întrerupeţi mult, credeţi că mă voi enerva şi voi renunţa la cuvânt? Nu, dimpotrivă, voi vorbi şi despre sistemul atât de mult hulit de dumneata. Aşa este, eu am propus acest sistem de retribuire a muncii în acord, adică fiecare om va primi plată în raport direct, procentual, cu creşterea producţiei, atât calitativ cât şi cantitativ. Nu este nicio filosofie, dar reprezintă un puternic stimulent pentru cei care vor să muncească, dar să şi câştige. Sistemul este bun, stimulativ şi el poate fi aplicat şi în celelalte sectoare ale cooperativei noastre, fără teama de a îmbogăţi (îmburghezi) pe cineva. Dacă mergem şi mai departe, putem spune că în cadrul acestui sistem este stimulată şi creativitatea omului, care va dori să găsească metode mai bune care să-i asigure îndeplinirea sarcinilor de producţie cu eforturi mai mici. Noi toţi suntem interesaţi în creşterea producţiei şi implicit a câştigurilor, pentru a trăi mai bine! Nu văd de ce nu ai fi şi dumneata de acord cu acest sistem, pentru că nu

ne hrănim numai pe noi, te hrănim şi pe dumneata.

— Ce înseamnă această atitudine? Continui să mă jigneşti în plină adunare! se răţoieşte I.G., iar faţa lui rumenă scoate scântei. Ce hrană îmi dai tu? Eu sunt activist de partid şi datorez totul partidului şi nu vouă, nişte... se bâlbâia el. Primesc salariul de la partid, nu de la voi.

— Asta aşa e. Şi nu primeşti un salariu de mizerie. Dar te-ai întrebat dumneata de unde ia partidul o pâine aşa de albă pe care ţi-o dă s-o mănânci? Tot din sudoarea mea şi a lui şi a lui şi a sutelor de oameni care trudesc zilnic în bălegarul oilor, al vacilor, în mocirla porcilor, pe ploi, ger şi arşiţă, în timp ce dumneata stai vara la umbră, iar iama la căldurică, neatins de praf şi citeşti liniştit ziarul lângă sobă.

— Tovarăşe! Tovarăşe! Ai depăşit orice măsură, orice limită a bunului simţ. Te invit să termini cu aceste jigniri! Te anunţ că...

Instructorul a fost întrerupt să mai vorbească de secretarul cu probleme economice, care-i pusese mâna pe umăr, cerându-i să se oprească. Tânărul secretar era nou în funcţie şi dornic să cunoască problemele de pe teren. Tot timpul cât au durat discuţiile, el a scris în agendă, fără a interveni, dar văzând că analiza se transforma în ceartă, se vedea nevoit să-i pună capăt.

— Voiam să vă spun şi eu câteva cuvinte, dar aţi monopolizat toate discuţiile cu o ceartă care nu face cinste celor angrenaţi în ea. Vreau să vă las câteva concluzii asupra modului cum s-a desfăşurat adunarea de producţie şi mai ales asupra rezultatelor pe care le-a avut. Am constatat că în prima parte adunarea promitea să facă o analiză temeinică şi responsabilă a eforturilor depuse de dumneavoastră în primul semestru al acestui an în fiecare sector din componenţa C.A.P. În partea a doua, însă, toate s-au năruit şi discuţiile au alunecat pe un făgaş periculos,

adunarea generală asistând la disputa cu aspect de mahala între nişte ţaţe care încearcă să-şi revendice nişte drepturi pe care însă nu le au, dar au auzit de ele.

Apreciez măsurile pe care le-a prezentat tovarăşul preşedinte, detaliate până la nivel de mici colective, ceea ce ne dau garanţia că există preocupare şi vor fi realizate.

Mi-am notat toate problemele pe care le-aţi ridicat fiecare, dar ele nu-şi pot primi rezolvarea pe loc, încât vă cer un răgaz ca să le rumeg şi eu în linişte, apoi să le mai discut şi cu alţi colegi, ca să nu greşim.

Poate vă va părea curios, dar eu găsesc că părerea tovarăşului Istrate este bună şi cred că are viitor, pentru că trebuie să gândim mai departe, să folosim metode care să crească eficienţa muncii, ştiut fiind că munca nu are caracter de clasă. Este adevărat că nu putem hotărî noi aici şi acum. Mai întâi va trebui s-o raportez şi eu Comitetului judeţean P.C.R. după care vom vedea dacă şi cum o vom aplica.

Ceva însă m-a nemulţumit. La dumneavoastră, aici, nu propunerea tovarăşului Istrate împiedică bunul mers al activităţii. Alta este problema care, din păcate, este mult mai dureroasă: nu vă place instructorul de partid. Din discuţiile purtate, s-ar putea să aveţi dreptate când spuneţi că nu cunoaşte ce se petrece în cooperativă pentru că este comod şi birocrat. Dacă lucrurile stau aşa, e grav şi se impun măsuri urgente de îndreptare a situaţiei până când nu este prea târziu. Fiind o problemă mai sensibilă, care priveşte direct Comitetul Judeţean de partid, îngăduiţi-mi să o supun discuţiei acolo, la noi şi să nu o mai aducem azi în discuţie.

La terminarea şedinţei a supus spre aprobare planul de măsuri şi raportul de activitate al C.A.P. pe semestrul I, după care oamenii au ieşit în grupuri, continuând să-şi împărtăşească impresiile de la şedinţă.

În august a venit o comisie de la Comitetul Judeţean

de partid care a verificat toate problemele care au interesat-o, a discutat cu oamenii, cu preşedintele şi cu secretarul B.O.B. partid, după care a plecat, fără a anunţa vreo hotărâre, sau concluziile la care s-a ajuns în urma verificărilor.

Toţi au bănuit rezultatul, deoarece instructorul I.G. a fost înlocuit şi nu şi-a mai făcut apariţia în unitate

…Lui C.U. i se făcuse lehamite de munca pe care o făcea, simţind că nu-i mai aduce nicio satisfacţie. Era supărat tot timpul, chiar şi acasă. Într-o zi l-a întrebat soţia ce se întâmplă cu el că este mereu abătut.

— Îmi vine din ce în ce mai greu. Nu mai merge!

— Nu poţi ieşi la pensie?

— Mai am şase luni până împlinesc 65 de ani şi acestea sunt mai grele. Nu cred că mi se aprobă nici aşa.

— Încearcă să prezinţi actele medicale, poate te ajută!

— Nu ştiu ce să fac.

În ianuarie anul următor a depus dosarul de pensionare, prilej cu care a aflat că cei opt ani de zile petrecuţi pe front şi în lagărele din Rusia nu i se pun la vechime, iar anii lucraţi până la plecarea pe front trebuie căutaţi prin arhive.

„Nu mă lasă nici după atâţia ani. Acest „blestemat” de război mă apasă ca un stigmat şi mă urmăreşte până în mormânt”, gândea el.

La ieşirea la pensie, colegii de muncă l-au sărbătorit şi iau urat viaţă lungă, la despărţire cerându-i să mai treacă pe la ei, să-i mai îndrume în muncă. Alţii l-au vizitat şi acasă, dar cu trecerea timpului s-a izolat de lume, lucrând în livadă şi în petecul de vie pentru a nu „rugini”, până când i-a cedat de tot organismul lui vlăguit, care a trecut prin atâtea întâmplări.

Astfel, în ianuarie 1987 a murit, iar eu nu l-am mai

apucat în viaţă; l-am condus până la mormânt împreună cu mama, copiii lui şi nepoţii. Deşi în ajun ninsese viscolit, în ziua în care a fost înmormântat natura a fost generoasă cu el, lăsând cerul senin şi un soare blând încălzind, cât de cât, aerul din jur.

Unele consideraţiuni în legătură cu cel de-al doilea Război Mondial

Conflagraţia mondială din prima jumătate a secolului al XX-lea a avut multiple cauze, dar declanşarea ei se poate imputa, în mare măsură, alături de Germania şi altor state care au privit indiferente la pregătirea ei. Astfel, ca urmare a nepăsării unor conducători de state dezvoltate, un singur om – Adolf Hitler – a gândit şi a pus totul în aplicare cu o consecvenţă de invidiat, provocând dezastrul civilizaţiei de pe tot globul şi apoi marcând pentru multă vreme, toată istoria popoarelor.

În cartea sa Mein Kamf, Hitler descria cu lux de amănunte toată gândirea sa despre totalitarism, inclusiv faptul că atunci când va veni el la putere, va aplica întocmai principiile înscrise acolo. Unii conducători de state, fie nu le-au înţeles, fie nu l-au crezut în stare s-o facă, sau poate nici nu au citit acea carte, deşi ea se dădea cadou la diferite ceremonii în Germania.

Abia scăpate din criza mondială care zguduise lumea în 1933, majoritatea ţărilor erau sărăcite, cu economiile distruse, în acest context, la conducerea Germaniei ajunge, în mod miraculos Hitler, care în ianuarie 1934, prin moartea lui Hindenburg, ajunge cancelar. După înfrângerea din primul Război Mondial, Germania era debusolată şi nu se putea împăca cu această stare de fapt, atribuind eşecul comploturilor masonice şi evreimii mondiale.

Odată cu venirea lui Hitler la putere, Germania devenise inamicul potenţial numărul unu al Europei. După numai trei zile de la instalarea sa, proaspătul cancelar a

lansat ideea refacerii politice şi militare a Germaniei cu scopul declarat de a zdrobi statul sovietic.

Înarmarea Germaniei, care s-a produs contrar prevederilor Tratatului de pace de la Versailles încheiat la terminarea primului Război Mondial, prevedea apropierea unor noi şi importante evenimente militare în Europa. Clica nazistă deţinea întreaga putere politică şi intenţiona s-o folosească în scopuri agresive. Aparatul de stat german devenise o unealtă a careurilor militariste care au şi pus la cale uciderea ministrului Röhm, „Noaptea cuţitelor lungi", exerciţii în masă fără judecată.

Germania a introdus serviciul militar obligatoriu pentru bărbaţii în vârstă între 18 şi 45 de ani, deşi prin tratat nu avea voie să aibă armată.

Cu prilejul unei recepţii la care au participat ziarişti americani şi englezi acreditaţi în Germania, Hitler a declarat că între Germania şi comunism nu pot exista compromisuri şi că Germania îşi va căuta „spaţiul vital" în răsăritul Europei. De asemenea, Rosemberg[1] – şeful de Stat Major – deplasându-se la Londra, a participat la o masă intimă dată de conservatori în onoarea sa, cu care ocazie a expus planul distrugerii bolşevicilor cu deplina aprobare şi din însărcinarea Europei.

Adevăraţii promotori ai războiului au fost monopolurile din statele occidentale care urmăreau distrugerea comunismului. De aceea ei nu obiectau împotriva alianţei Germaniei cu Italia şi Japonia, dacă aceasta era îndreptată contra URSS.

În acelaşi timp în Spania se desfăşurau lupte îndârjite între patrioţi şi intervenţioniştii germani şi italieni. Cu toate eforturile spaniolilor şi ajutorul dat de mulţi comunişti veniţi din alte ţări pentru a lupta împotriva

1 eroare a autorului. E vorba de ideologul lui Hitler, Ministrul Reich-ului pentru teritoriile estice ocupate – Alfred Rosenberg. Şef de stat major era Keitel.

fascismului, în 1937 acesta din urmă a biruit.

Statele occidentale au încurajat şi intenţiile războinice ale Japoniei faţă de URSS, consimţind să fie intermediari în tratativele dintre Japonia şi China aflate deja în război din iulie 1937.

La 21 august 1937 a fost semnat Tratatul de neagresiune dintre China şi URSS, eveniment care a produs panică la Berlin.

La Tokio bântuia isteria antisovietică, iar generalul Araki chema pe faţă la război contra URSS, numai că trebuia să încheie, mai întâi, pacea cu China, de care ultima nici nu voia să audă şi se apăra cu îndârjire.

Principala forţă de şoc a Japoniei se afla în Manciuria, însă ea nu avea suficiente forţe şi resurse de combustibil pentru a putea susţine un război de lungă durată cu Rusia.

Văzând situaţia dificilă în care se afla Japonia, Berlinul voia să profite şi să-i smulgă coloniile din Pacific care fuseseră germane, dar s-a convins repede că aceasta nu va renunţa la colonii, chiar dacă va fi nevoie să piardă prietenia Germaniei.

Trupele japoneze au intrat în Manciuria, intenţionând să cucerească şi China şi Coreea pentru a instaura „Noua ordine în Asia de Est”, după care să treacă la cucerirea teritoriului sovietic numit Primoria. În acest scop făceau provocări cu trupe la graniţa URSS. Concomitent cu aceasta refuza semnarea unui tratat de neagresiune pe care Rusia i-l propunea.

Germania se temea că războiul dus de Japonia cu China îi va solicita acesteia eforturi considerabile care vor fi de natură să întârzie atacul programat de Japonia asupra Rusiei şi se ofereau ei înşişi mediatori.

Cu toate acestea, la 22 iulie 1938 Japonia atacă Rusia în zona lacului Hasan, sprijinită moral şi de presa

occidentală, dar tot optimismul ei se curmă la 11 august acelaşi an, când trupele japoneze sunt zdrobite.

Abia atunci generalii japonezi îşi dau seama că Japonia nu e pregătită pentru un război mare. Cum nu izbutise prea mult nici în războiul cu China, gândul Japoniei privind instaurarea noii ordini în Asia răsăriteană a trebuit să fie amânat, iar generalii lor s-au îndreptat spre Mongolia cu intenţia să formeze acolo un Cap de pod de unde să atace URSS. Pretextul războiului l-a constituit o hartă măsluită la Tokio din care rezulta că graniţa Manciuriei este cu 20 km mai în interiorul Mongoliei.

La 28 mai 1939 Rusia vine în ajutorul Mongoliei, iar în luna iulie, în zona muntelui Bian-Tegan, Japonia a fost înfrântă, pierzând mulţi oameni şi tehnică militară de luptă, reuşind să fie curăţat tot teritoriul Mongoliei până la data de 31 august acelaşi an.

Germania era ţara unui neam puternic, dar ajunsese cel din urmă la împărţirea lumii, din care unele state (Anglia, Franţa, Portugalia şi Spania) se aleseseră cu colonii şi materii prime. În aceste condiţii Germania nu se mulţumea cu pământul rezervat de Dumnezeu încă de pe vremea împăratului Wilhem I. Hitler dorea să stăpânească lumea, să ajungă în „infinit”. El considera că după hegemonia Spaniei, Franţei şi Angliei a venit rândul Germaniei.

După venirea sa la conducerea Germaniei, mai întâi s-a descotorosit de cei care l-au ajutat să ajungă la putere, apoi a suspendat toate garanţiile constituţionale, ştiut fiind faptul că democraţia este cea care împiedică manifestarea paranoiei dictatorilor. De la început a dus o politică de întărire a rolului statului în economie şi în viaţa socială, militarizarea statului, un program rasist şi altul privind cucerirea de teritorii şi asigurarea materiilor prime.

Cu o armată puternică (Werhmachtul) care stăpânea tehnica şi tactica modernă, la care se adăuga ştiinţa

inginerilor şi chimiştilor autohtoni, cu o aviaţie destul de dezvoltată, dotată cu avioane performante şi rachete V.1 şi V.2, precum şi elementele necesare fabricării bombei atomice (le mai lipsea „apa vie" care se producea în secret). Adolf Hitler îndrăznise să-şi afirme dreptul la supremaţia mondială, în temeiul superiorităţii rasei ariene, într-o lume şi într-o umanitate pe care o considera ca fiind alcătuită, mai ales, din rase inferioare şi „deşeuri umane".

Statele Unite ale Americii priveau cu aroganţă şi nepăsare ascensiunea Germaniei, de al cărei succes nu se temea şi nici de război sau de răspândirea bolşevismului pe glob; ea se temea de perspectiva unui haos economic postbelic unde şi-ar pierde supremaţia, într-o economie mondială dominată de dictaturi.

La fel şi Marea Britanie era interesată de protejarea coloniilor sale şi a drumurilor comerciale (căile pe ape).

De cealaltă parte, Uniunea Sovietică, primul stat comunist din lume, nu se aştepta la o agresiune din partea Germaniei. Mai mult, Stalin considera că războiul se va desfăşura în occident între Germania, Franţa şi Anglia, ceea ce îi convenea să-şi macine astfel forţele occidentul, apoi să se extindă spre vest cu revoluţia socialistă mondială.

În acest sens Rusia folosea Cominternul lui Lenin sub diferite forme şi dimensiuni: mişcarea antifascistă, lupta pentru pace sau Frontul Popular, prin care se încerca – şi s-a reuşit – infiltrarea unor oameni ai ruşilor în guvernele occidentale (Anglia, Franţa, Spania şi SUA); în Franţa, Frontul Popular cucerise întreaga structură guvernamentală, iar în SUA, Liga antinazistă de la Hollywood a devenit cheia în organizaţiile comuniste conduse de oameni ai Moscovei, ca să nu mai amintesc şi de serviciile de spionaj sovietice.

Simţindu-se puternic, Hitler face primii paşi: mai întâi părăseşte Liga Naţiunilor Unite, anexează Austria

prin acel model original (Anslush), ocupă în anul următor – 1939 – Cehia şi Moravia, apoi încheie pactul tripartit cu Italia condusă de Mussolini şi Japonia, formând axa Berlin-Roma-Tokio, iar în august 1939 încheie cu Stalin pactul de neagresiune, cu actul adiţional, secret, denumit apoi Ribbentrop-Molotov, după numele celor doi miniştri de externe care le-au semnat pentru împărţirea teritoriilor.

Stalin şi Hitler se urau, dar colaborau în secret, de teama unei confruntări militare premature pentru care Rusia nu era pregătită.

Hitler i-a cerut lui Stalin să participe la tratatul tripartit, promiţându-i, cu viclenie, teritorii în Orient, dar Stalin a refuzat.

Germania nu avea ca obiectiv schimbarea regimului comunist din Uniunea Sovietică cu regim monarhic sau democraţie de un alt tip, aşa cum au crezut SUA şi Anglia la început. Hitler urmărea numai extinderea dominaţiei celui de-al III-lea Reich asupra unui teritoriu imens, bogat în resurse de materii prime, precum şi cucerirea şi aducerea în stare de sclavie a popoarelor diverse care-l locuiau. De aceea, războiul contre URSS n-a avut caracterul unei cruciade contra bolşevismului, marile puteri rămânând în expectativă şi aşteptând să vadă ce va face Germania, de a cărei reuşită nu se prea bucurau. Cu toate acestea l-au preferat pe Hitler, cu tot naţionalismul său german, socotindu-l vârf de lance în lupta aceasta împotriva aşa numitei „ciume roşii”.

Aflat în culmea gloriei sale şi având acest acord tacit, Hitler a proclamat „Mileniul imperiului rasei superioare” fără să se teamă de nimeni. Astfel, el a afirmat cu emfază: „teritoriile britanice din colonii sunt teritoriile nimănui şi eu le voi cuceri după terminarea războiului”.

În anul 1939 Germania avea 2, 5 milioane de militari, 51 divizii de uscat, 5 divizii de tancuri şi 4 de motorizate, 260.000 de oameni în forţele aeriene militare cu 240 de

escadrile şi 340 baterii antiaeriene, precum şi vase de război, crucişătoare portavion, contratorpiloare şi submarine.

De-a lungul graniţei cu Franţa, Belgia şi Olanda, Germania a construit o centură de fortificaţii lată de 50 km, cu construcţii subterane din fier şi beton deservită de 500.000 de soldaţi. Se numea linia Siegfried.

În acelaşi timp, Hitler a aprobat planul „Weis" privind invadarea Poloniei şi a pregătit „Planul Barbarosa" pentru atacarea URSS.

Generalii germani au început să studieze temeinic cartea Război şi Pace scrisă de Alexei Nicolaevici Tolstoi şi Campania condusă de Napoleon Bonaparte în Rusia.

La 10 mai 1940 armatele germane ocolind fortificaţiile franceze de pe valea Rinului, intră în Belgia şi Olanda, promiţându-le că le va asigura neutralitatea, după care trec în Franţa, pe care o obligă să capituleze; bombardează Anglia cu avioanele sale Lutfawe, obligând populaţia să se refugieze în insule. Conştient de forţa maşinii sale de război, Hitler devenise destul de arogant şi sigur pe el încât nu se mai temea de nimeni şi de nimic.

Pregătindu-se să se apropie de graniţa cu URSS, Hitler dă ordin armatei să atace Polonia, pe care o învinge printr-un război fulger şi se instalează la graniţa URSS cu nouă armate din 150 divizii.

Declanşarea războiului împotriva Poloniei, la 1 septembrie 1939 i-a surprins pe francezi şi englezi nepregătiţi din punct de vedere militar şi politico-diplomatic, nu şi pe URSS care a început să imite Germania, cucerind Estonia, Letonia şi Lituania, în care a organizat imediat alegeri comuniste, asigurându-şi astfel graniţa de la Marea Baltică şi până la Marea Neagră, după ultimatumul dat României la 26 august 1940 de a ceda Basarabia, în baza tratatului Ribbentrop-Molotov.

Tratatul germano-italiano-japonez a fost ratificat de

statele semnatare la sfârşitul lunii septembrie 1940, dar câteva zile mai târziu, Japonia a propus URSS încheierea unui tratat de neagresiune care a fost semnat la Moscova la 13 aprilie 1941, făcându-l pe Hitler să turbeze de furie. Japonia a hotărât să fie neutră.

Întrucât subaprecia puterea armatei sovietice, considerând URSS un colos cu picioare de lut, Hitler a dat ordin Statului Major General să transfere la graniţa cu URSS 9 armate compuse din 150 de divizii, de unde generalii priveau cu binoclul în interiorul acesteia.

Stalin s-a îndoit multă vreme de intenţia Germaniei de a ataca Rusia, cu toate că i s-au adus nenumărate date certe şi informaţii.

Astfel, la 22 iunie 1941, Germania atacă URSS fără declaraţie de război, încălcând prevederile tratatului de neagresiune încheiat între cele două ţări în 1939. În august 1941 trupele germane se aflau la porţile Leningradului, însă trupele sovietice aduse din Orient la Moscova, au hotărât soarta războiului.

În această situaţie Germania şi Rusia erau vecine pe toată lungimea graniţei, deoarece România era deja sub ocupaţia trupelor Germaniei, obligată de aceasta din urmă să cedeze, pe rând, Ardealul ungurilor şi sudul Dobrogei Bulgariei, pierzând un teritoriu de 45100 km pătraţi şi o populaţie de peste 5 milioane locuitori, în urma dictatului de la Viena hotărât de Hitler şi Mussolini.

Nu trebuie să uităm că scopul lui Hitler, încă de la început, a fost să ajungă în Crimeea şi în Caucaz, apoi în Orientul Mijlociu pentru a fi stăpânul teritoriilor petrolului, materiilor prime şi al strâmtorilor în Marea Neagră. Cum putea trece peste graniţa sovietică altfel decât cu război? Acum pune în aplicare planul „Barbarosa” pentru cucerirea Uniunii Sovietice, prin declanşarea lui la 22 iunie 1941 pe toată lungimea graniţei cu aceasta. Dar tratatele dintre ei? Germanii spuneau că tratatele sunt

„petice de hârtie” care nu au valoare în faţa unui imperativ imediat al vieţii, fiind vorba de o necesitate care nu cunoaşte legi…

…Când s-a declanşat Războiul al II-lea mondial, în Germania au avut loc adevărate festivităţi eroice, la care toţi participanţii – politicieni, militari şi chiar scriitori – chemau la datorie, deci lupta împotriva tuturor şi pentru cucerirea lumii. Hitler îi încredinţase că războiul va fi scurt, va dura maximum 3 – 5 săptămâni, fiind un război fulger (blitzkrieg).

Cel mai şocat de atacul german asupra Rusiei, a fost Stalin, deşi a avut suficiente informaţii că acest atac se va produce, atât de la spionul dublu Richard Sorge, aflat în Japonia, Winston Churchill, cât şi dizidenţi germani care cunoşteau intenţiile lui Hitler şi erau împotriva politicii dusă de acesta.

Atât de şocat a fost Stalin că a dispărut câteva zile de la Kremlin, izolându-se în casa sa particulară, iar ordinul de război a fost semnat mai târziu.

După ce la 1 ianuarie 1942 Stalin semnează „Carta Atlanticului” înfiinţată de SU şi Anglia la bordul vasului „Prince Wales”, cei doi uită de faptul că URSS reprezintă bolşevismul şi îi acordă ajutor militar, material şi alimente, iar mai târziu, la cererea expresă şi repetată a lui Stalin, formează frontul de vest care debarcă în Normandia la 06 iunie 1944.

În prima parte a războiului, Germania a avut victorii după victorii, profitând de tehnica superioară şi o deplasare rapidă a armatelor, precum şi de starea precară în care se găsea armata sovietică. După ce pe front au fost aduse armatele din Orientul îndepărtat (Japonia nu a atacat URSS), la porţile Moscovei trupele germane au suferit prima înfrângere, fiind date înapoi aproape 200 km. De aici au început insuccesele pentru Hitler, culminând cu înfrângerea de la Stalingrad care a pus capăt ofensivei

germane.

La aflarea ştirii în legătură cu această înfrângere a trupelor Reich-ului, Hitler a declarat doliu naţional în Germania, dar a ordonat să se continue războiul şi să nu se facă niciun pas înapoi, cu toate că generalii săi îi raportau că nu mai pot susţine războiul în condiţiile date.

Hitler s-a purtat şi cu trupele ca un veritabil dictator, crud şi neînduplecat, fiind obsedat de făurirea visurilor sale de cucerirea lumii. Când i s-a raportat că totul este pierdut, acesta a ordonat război total, care a însemnat măcelărirea populaţiei civile, incendierea şi distrugerea a tot ce se afla în picioare. Limbajul lor a fost şi a rămas cel al armelor.

Germania a posedat şi arme chimice deosebit de periculoase, dar nu le-a folosit deoarece nu au avut mijloacele de protecţie pentru propria-i armată. A dezvoltat şi folosit, în schimb „lagărele morţii", în care au experimentat pe prizonierii civili (în special evrei) şi militari – în laboratoarele şi crematoriile de la Belzek, Dachau, Birkeneau, Sobibor, Treblinka, Auschwitz I şi II, Chełmno etc – recondiţionarea genetică a lumii, fără sentimente, modestie sau speranţă.

Au rămas în memoria multor oameni: Rudolf Höss, comandantul lagărului de exterminare de la Auschwitz – ghetoul B, sau doctorii Mengele Iosif, Fritz Klein, König şi Thilo, marii casapi sau dr. Blanke, care injecta bolnavii cu benzină în loc de ser fiziologic şi antibiotice, iar aceştia mureau aproape imediat.

Pe front generalii germani s-au purtat arogant şi au săvârşit grave abuzuri la adresa ostaşilor români care îi ajutau efectiv în lupte. Raportând aceste situaţii comandanţilor superiori din România şi apoi lui Hitler, acesta a dat ordin să fie fărâmiţată armata română şi intercalată între unităţile germane. De asemenea, armatei nu i s-a permis să se întoarcă în ţară, fiind sechestrată în

Crimeea, în timp ce Hitler intenţiona să aplice planul „Margareta a II-a” privind ocuparea României, aşa cum făcuse şi cu Ungaria. Poate că acest lucru se întâmpla dacă generalul Gerstenberg, comandantul trupelor destinate să apere rafinăriile de pe Valea Prahovei n-ar fi raportat la timp că ar fi o mare greşeală care ar duce la răsculareа populaţiei române şi sabotarea producţiei de petrol atât de necesar Germaniei pe tot frontul.

Menţionez că Gerstenberg era protejatul lui Göring, iar acesta a reuşit să-i explice şi să-l tempereze la timp pe Hitler.

Mulţi intelectuali germani, urmărind cursul războiului, au afirmat că acesta va fi un dezastru pentru ţară, Pentru care Hitler va fi primul sau poate singurul vinovat de declanşarea lui. Încercările făcute pentru înlăturarea lui Hitler au fost toate soldate cu eşecuri, iar cei vinovaţi lichidaţi.

Deşi mersul războiului prevedea catastrofa pentru Germania, mai existau încă mulţi cei care mai sperau să apară arma secretă promisă de Hitler şi să-i salveze, dar aviaţia engleză a bombardat centrul de cercetări numit Penemünde şi fabricarea ei s-a întrerupt.

Totul prefigura pentru Germania că va fi obligată să capituleze fără condiţii şi să se mute teatrul de război pe teritoriul său, ceea ce nu se întâmplase în primul război mondial, când distrugerile le suportaseră alte state, inclusiv România. La Casablanca, în discursurile şefilor statelor participante, capitularea Germaniei revenea des.

Aceasta presupunea că înfruntarea forţelor cu armele moderne şi puterea lor distructivă să producă pagube imense oraşelor şi culturii lor seculare. În timp ce Hitler stătea în buncărul lui betonat şi croia planuri de cucerire, oraşele mari ale Germaniei se transformau în ruine şi în cimitire.

Al doilea război mondial a scos din izolare Statele

Unite ale Americii care erau interesate numai de problemele economice şi sfidau ţările mici. De asemenea, au schimbat geografia multor state mari (Anglia, Franţa, Spania) dând avânt luptelor de eliberare naţională şi socială din coloniile primelor, ceea ce a dus la apariţia statelor noi pe glob.

Dar şefii marilor state aliate de partea Naţiunilor Unite, au produs şi un mare rău ţărilor din estul Europei, vânzându-le lui Stalin în cadrul „trocului istoric" realizat în urma discuţiilor avute între Churchill şi Stalin în octombrie 1944 la Moscova, când au procedat ca nişte geambaşi de cai în târg, punându-şi propunerile, în procente, pe un şerveţel, pe care hotărârea era o trăsătură albastră de creion. După acest „troc" Churchill îi mulţumeşte lui Stalin pentru că i-a salvat de germani, iar mai târziu îi va cere lui Roosevelt să nu intervină pentru România în 08 martie 1945 când se cerea lichidarea României pe care el o vându-se cu un an înainte. Tot el se face vinovat şi de pierderea statelor Europei de Est, care a dus la dezechilibrul mondial şi la trimiterea la moarte a lumii libere din această parte, care va sta sub dominaţia sovietică 45 de ani.

Stalin a început să aprindă focul războiului în zone care fuseseră repartizate Angliei şi SUA, arătând astfel că Uniunea Sovietică are pretenţie la hegemonia mondială şi că doreşte făţiş să instaureze revoluţia marxistă pe întreaga planetă, folosind toate metodele din arsenalul său.

În discursul ţinut de Winston Churchill în localitatea Fulton din statul Missouri la 10 februarie 1946, exprimându-şi părerea de rău în legătură cu întorsătura pe care au luat-o faptele, a spus: „A început războiul rece. Între cele două sisteme sociale s-a instalat cortina de fier care se întinde de la Stettin[2] din Marea Baltică şi până la

2 Szczecin

Trieste, în Marea Adriatică”.

Se adeverea prezicerea lui Harriman, ambasadorul SUA în Rusia în 1944 care îl informa pe ministrul său de externe Harry Hopkins, cerându-i să aducă la cunoştinţă preşedintelui Roosevelt următoarele: „Dacă nu luăm măsuri faţă de politica actuală, după toate semnele, URSS va deveni cel mai mare bătăuş din lume, oriunde propriile sale interese vor intra în joc!”

Câtă dreptate a avut, dar Roosevelt nu i-a dat importanţă, fiind de acord cu toate câte a solicitat Stalin…

Astfel, al II-lea război Mondial a avut consecinţe dramatice asupra Europei, schimbând harta şi viaţa omenirii.

Istoricii au înregistrat aceste evenimente cu lux de amănunte, iar analiştii politici le-au analizat pe toate feţele, atât condiţiile, cauzele şi consecinţele, stabilind cu destulă timiditate, vina celor care au determinat aceste stări de lucruri.

Scriitorii şi sociologii, timizi şi ei, au făcut literatură, fără pretenţia de a spune că au avut curajul să arate cu degetul spre cei cu adevărat vinovaţi.

Procesul de la Nürnberg i-a judecat numai pe principalii vinovaţi descoperiţi, dar nu trebuia să lipsească nici ceilalţi care au condus state şi s-au jucat cu harta şi cu viaţa şi libertatea unor popoare lipsite de putere şi de apărare!

Sfârşit

Constanţa 29 aprilie 1998

Epilog

Întâmplările şi datele prezentate în această carte pot fi suspectate că şi-au pierdut concreteţea şi că, după atâţia ani de zile care au trecut de la producerea lor nu mai pot fi

controlate.

Este adevărat că majoritatea datelor şi faptelor le-am obţinut de la principalul personaj de a cărei cinste şi chiar memorie nu am avut niciodată motiv a mă îndoi. Ulterior am studiat tot ce am putut găsi în bibliotecă şi a avut legătură cu al doilea război mondial. Regret că nu am avut acces la documentele militare de arhivă din ţară sau din străinătate, poate cartea ar fi arătat mai bogată şi mai edificatoare.

După multe insistenţe am reuşit să-l înduplec pe C.U. *să-mi permită să scriu cartea. „Bine, dacă ţii atât de mult s-o scrii, te rog să o faci. Ar fi bine să ajungă la cunoştinţa tuturor, altfel cred că viaţa noastră nu ar putea progresa, deoarece tot ce se face prin tăcere, sub tăcere şi prin ascunderea adevărului, va continua să aducă numai daune omenirii. Tare aş vrea ca nimeni să nu mai treacă prin experienţa negativă prin care am trecut eu şi foştii mei camarazi. Lagărul este o oroare a vieţii şi n-ar trebui să mai fie cunoscut de nicio persoană în viitor"*.

Cartea am scris-o într-un ritm mai alert, dar este destul de densă, datorită multitudinii întâmplărilor narate, deşi eu m-am străduit să le selecţionez pe cele mai reprezentative.

Amintirile lui C.U. au sărit uneori etapele, cu toate că a făcut eforturi deosebite, adesea prelungite, pentru a scormoni în memorie prin noianul de întâmplări.

Eu nu am niciun merit, poate doar faptul că le-am înserat într-o anumită ordine şi le-am dat forma literară corespunzătoare, după priceperea mea.

Întâmplările trăite de C.U. au fost multe, fiind martorul meu pe toată perioada în care a fost târât, fără voia sa, în vâltoarea faptelor distructive, în sinistrul care i-a îmbogăţit astfel experienţa negativă de viaţă, fiind obligat să plătească scump cu opt ani de război şi prizonierat în ţară străină pe post de sclav.

Războiul a fost o catastrofă a omenirii, iar cartea Prizonier în URSS aş vrea să fie un fragment din documentul care atestă marea îndurerare prin care a trecut conştiinţa umană.

Şi totuşi, viaţa dusă de ostaşii români în al doilea război mondial şi apoi în lagăre, se lasă greu descifrată pentru ca apoi să poată fi aşternută pe hârtie şi să ia forma finală de roman.

Cu toată străduania mea de a ocoli anumite scene oribile, tragice, ceea ce am scris aici rămâne tot durere şi mai puţin literatură.

Nu cred că există vreunul din acei oameni care s-a întors din lagăr şi care să poată trăi o zi fără să-şi amintească de viaţa trăită acolo, de munca înjositoare de rob, de mizeria şi foamea îndurate.

Amintirea lor doare mai rău decât un organ degerat sau amputat; ea rămâne ca o rană deschisă pe trupul fiecăruia dintre cei care s-au întors din „infern”.

E greu să scrii o carte despre război, despre lagăr, oricât talent ai avea, dacă n-ai luat parte efectiv la acele episoade de viaţă despre care încerci să scrii.

Nu m-am îndoit nicio clipă de autenticitatea celor povestite de „eroul” meu, dimpotrivă, le consider fapte ce nu pot fi tăgăduite, care sunt demne de toată încrederea.

Mă bucur că am reuşit s-o scriu, poate se bucură şi el, privind de acolo, de sus, de unde poate vede că mi-am respectat cuvântul dat. Timpul a trecut şi am apucat vremea când cuvântul este cu adevărat liber, mai repede decât ne aşteptam atunci când discutam despre o viitoare carte. Acum rămâne s-o pot tipări şi apoi să văd cine este interesat s-o citească.

Iată că am reuşit, domnule Ungureanul Acum fii liniştit şi odihneşte-te în pace, că ai dus o viaţă zbuciumată şi chinuită! Îţi dăruiesc din suflet o lacrimă pioasă pe

sfântul mormânt.

Autorul

Sfârşit

Cuprins

Cuvânt înainte

Partea I – La luptă pentru redobândirea Basarabiei şi Bucovinei – pământ românesc!

Cap. I – Mobilizare generală 5

Cap. II – începe războiul pentru Basarabia 16

Cap. III – Râpa morţii 33

Cap. IV – Din nou în IAD 46

Cap. V – Am fost în infern 68

Cap. VI – Luptele din Kuban şi Cazanul Crimeei 95

Partea a II-a – Prizonier în lagărele din URSS

Cap. I – Drumul spre pierzanie – Drumul robilor 111

Cap. II – în minele din Donbas 145

Cap. III – Explozia din mină 171

Cap. IV – Vânt de libertate 178

Partea a III-a – început de viaţă nouă

Cap. I – Adaptarea la noile condiţii. Munca obştească 187

Cap. II – Şedinţa de producţie. Pensionarea 199

Unele consideraţiuni în legătură cu cel de-al doilea Război Mondial 206

Epilog 219